

กรมวิชาการ กระทรวงธรรมการ

แบบเรียนภาษาไทย

หนังสืออ่านกวีนิพนธ์

นิทราชาคริต

พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๕

สำหรับชั้นมัธยมปีที่ ๖

พิมพ์ครั้งที่ ๑๐๐๐๐ ฉบับ

พ.ศ. ๒๔๘๔

ราคาเล่มละ ๒๐ สตางค์

พิมพ์ที่โรงเรียนช่างพิมพ์ วัดสังเวช

ปากคลองบางลำพูบน

มีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

895.9115

๙ ๖๕๗๔๖

นิทราชาคริต

พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๕

กรมวิชาการ กระทรวงธรรมการ

แบบเรียนภาษาไทย

หนังสืออ่านกวีนิพนธ์

พิมพ์ครั้งที่แปด ๑๐๐๐๐ ฉบับ

พ.ศ. ๒๔๘๔

ปกกระดาษราคาเล่มละ ๒๐ สตางค์

พิมพ์ที่โรงเรียนช่างพิมพ์ วัดสังเวช

ปากคลองบางลำพูบน

มีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

พิมพ์ครั้งที่หนึ่ง	จำนวน	—	พ.ศ. ๒๔๒๑
พิมพ์ครั้งที่สอง	จำนวน	—	พ.ศ. ๒๔๔๔
พิมพ์ครั้งที่สาม	จำนวน	๕๐๐๐	พ.ศ. ๒๔๕๕
พิมพ์ครั้งที่สี่	จำนวน	๕๐๐๐	พ.ศ. ๒๔๖๖
พิมพ์ครั้งที่ห้า	จำนวน	๕๐๐๐	พ.ศ. ๒๔๗๕
พิมพ์ครั้งที่หก	จำนวน	๕๐๐๐	พ.ศ. ๒๔๘๐
พิมพ์ครั้งที่เจ็ด	จำนวน	๑๐๐๐๐	พ.ศ. ๒๔๘๒
พิมพ์ครั้งที่แปด	จำนวน	๑๐๐๐๐	พ.ศ. ๒๔๘๔

แก้ไขเพิ่มเติม

เลขห้อง

214

เลขหมู่

895.9115

76578

เลขทะเบียน

ใบแก้คำผิดในหนังสือพระราชกริต

หน้า	บรรทัด	คำว่า	ให้แก้เป็น
๑๖	๖	สั่ง	สั่ง
๓๒	๑๗	เมสเรอ ^{๑๗}	เมสเรอ ^{๑๗}
๔๗	๑๓	๒๓๔	๒๓๕
๑๐๗	๑๖	เผื่อน	เผื่อน
๑๔๓	๕	ถ้าช	ไถ่
๑๕๖	๕	๖๓๗	๖๓๗
๑๗๑	๒	ข้อ	ข้อ
๑๗๑	๑๒	๒๓๗	๒๓๗
๒๑๖	๓	น้ำเตรม	น้ำเนตรข้อย
๒๔๐	๑๕	ร้าย	(ขีดออก)
๒๔๑	ระหว่าง ๑๐-๑๑	—	(เพิ่ม) ร้าย
๒๕๐	๕	๐๐๐๐๐ ๐๐๐๐	๐๐๐๐๐ ๐๐๐๐
๒๕๓	๑๖	นม	นม
๒๕๔	๑๒	มาน มี	— (ขีดออก)
๒๕๖	๒	ก่อนคำ ขาตุราชกร	(เพิ่ม) ตัดความ ๙ ๕ เมืองชอตรง ทัศนความอย่างขัตติธรรม
๒๖๔	๑๔	ปลาสิต	ประกาศิต
๒๖๕	๖	หัวครน ^{๒๕} ครน หัวระ ^{๒๕} ถัน	— (ขีดออก)
	ระหว่าง ๖-๗	—	(เพิ่ม) ๑๓๕ หัวครน ^{๒๕} ๒๕ ครน หัวระ ^{๒๕} ถัน

หน้า	บรรทัด	คำว่า	ให้แก้เป็น
๒๖๗	๕	ขึ้น ^๕ เร็ว	— (ขีดออก)
๒๖๘	๑๖	รก	รัก
๒๗๖	๑๐-๑๑	ภูโนย....ราชา	— (ขีดออก)
	ระหว่าง ๑๒-๑๓	—	(เพิ่ม) ๒๗๑ ภูโนย ผู้ปกครองแผ่นดิน พระราช
๒๗๗	๑	คำตั้ง	คำสั่ง
๒๗๘	๑๖ ช่องกลาง	การณ	การณ
๓๐๑	๕ ช่องท้าย	ขึ้น ๑๗๕, ๓๔๒	ขึ้น ๓๔๒
๓๐๒	๒๑ ช่องต้น	เต็มเต็ม ๕๕๑	เต็มเต็ม ๕๕๑
	สุด ช่องท้าย	นครบาล ๖๗	นครบาล ๑๖๓
	๑๗ ช่องท้าย	บุษบก	บุษบา
๓๐๔	๗ ช่องต้น	๒๔๑	๒๔๒
	๗ ช่องกลาง	๔๐๗	๔๓๗
	๑๕ ช่องกลาง	ผลอย	ผลอย
๓๐๕	สุด ช่องต้น	๗	๗๕
๓๐๗	๑ ช่องกลาง	๒๐	๒๑
	๑๔ ช่องท้าย	๗๗๐	๗๗๑
๓๐๘	๒ ช่องต้น	๒๔๑	๒๔๒
๓๐๘	๑๕ ช่องกลาง	๗๗๐	๗๗๑
	๒๕ ช่องกลาง	๑๓๗	๑๓๘
๓๑๐	๑๕ ช่องท้าย	ไอศวิยราช	ไอศวิย
	๑๗ ช่องต้น	๒๔๑	๒๔๒

กระแสน้ำพระราชดำรัสว่า จะทรงตรวจแก้พระราชทาน และ
แต่^๕นั้น^๕มาก็มี^๕ราชการ^๕อัน^๕ชุก^๕เสียบ้าง และเป็นเวลาไม่ทรง
พระราชสำราญบ้าง จนถึงเวลาอันหมดทางที่จะได้ทรงตรวจ
แก้ หนังสือ^๕นั้น^๕ก็^๕คง^๕ยัง^๕ขาดอยู่

บัด^๕นี้^๕จึง^๕เห็น^๕ว่า^๕การ^๕ที่จะ^๕ปล่อย^๕ให้^๕จะ^๕บับ^๕หมด^๕ศุนย์^๕ไป^๕ทุก^๕ที่
ไม่ให้^๕อยู่^๕เป็น^๕เยี่ยง^๕อย่าง^๕แพร่^๕หลาย^๕ไป^๕อีก^๕นั้น^๕ก็^๕หา^๕ควร^๕ไม่ จึง
ไม่เห็น^๕ทาง^๕ใด^๕จะ^๕ดี^๕ไป^๕กว่า^๕พิมพ์^๕ขึ้น^๕ใหม่^๕ให้^๕ถูก^๕ต้อง^๕ตาม^๕สมุค
พิมพ์^๕จะ^๕บับ^๕แรก^๕ซึ่ง^๕ยัง^๕พอ^๕ค้น^๕หา^๕เอา^๕เป็น^๕แบบ^๕ได้^๕อยู่^๕ใน^๕บัด^๕นี้^๕
ตาม^๕ที่^๕ได้^๕รับ^๕พระ^๕บรม^๕ราช^๕านุญาต^๕ไว้^๕แต่^๕เดิม^๕นั้น^๕ เพื่อ^๕เป็น^๕การ
เฉลิม^๕พระ^๕บรม^๕นาม^๕าภิ^๕ไธย^๕สืบ^๕ต่อ^๕ไป และเป็น^๕เครื่อง^๕ประ^๕กอบ
การ^๕ศึกษา^๕แก่^๕กุล^๕บุตร^๕ให้^๕ได้^๕ประโยชน์^๕ด้วย จึง^๕ได้อ^๕อนุญาต^๕ให้
โรง^๕พิมพ์^๕อักษร^๕นิติ พิมพ์^๕ขึ้น^๕ใน^๕ครั้ง^๕นี้เป็น^๕ครั้ง^๕ที่ ๓ อีก^๕คราว
หนึ่ง ๕,๐๐๐ จะ^๕บับ

วิสุทธิสุริยศักดิ์

วันที่ ๗ มีนาคม ค.ศ. ๒๔๕๕

พระราชหัตถเลขา

หนังสือลิลิต “นิทราชาคริต” ฉบับนี้ แต่ง

ให้แต่พระบรมวงศานุวงศ์

แทนของแจกให้แก่

ซึ่งเสด็จทักพระองค์

ในวันวิวิธมง—

ทราบเรื่องยลรูปน้อม

ศรีสวัสดิศฤงฆ์พร้อม

ทว้พระวงศ์นฤบาล

ยืนช้พุ่มสุขมาน

ยังยศยังยืนชา

พระวงศ์ ปวงเฮย

พรั่งพร้อม

ศดเปลี่ยน บิแซ

จิตต์ ใหยนิต

ไพศาล ไสตเทอญ

เบิกหน้า

ปราโมทย์

สังเวยาเสียสลาย

โดยความยินดีตั้งใจของผู้แต่ง

(พระปรมาภิไธย) C. R. S.

๒ แจ้งความ

หนังสือฉบับนี้ ได้เก็บเนื้อความในนิทานเรื่องหนึ่ง
ของอาเรเบียนไนต์ เอนเตอเตนเมนต์ (Arabian Night Enter-
tainment) ซึ่งเรียกชื่อว่าสลีเปอร์ อะเวเกน (Sleeper Awaken)
มาแต่ง.

หนังสืออาเรเบียนไนต์ เป็นเรื่องราวรวบรวมนิทาน
ต่างๆ ในประเทศตะวันตกของเมืองเรา แต่มิใช่ฝรั่ง
ฝรั่งเรียกว่าฝ่ายตะวันออก คือแผ่นดินอินเดีย อาหรับ
แอฟริกา ซึ่งเป็นที่จำเริญด้วยวิชาและความรู้คือศิวิไลเซชัน
(Civilization) ก่อนประเทศอื่นๆ มาช้านาน หนังสือ
อาเรเบียนไนต์ เมื่อตรวจสอบตามจดหมายภาษาอังกฤษ ซึ่ง
เขาเล่าถึงเรื่องหนังสือว่าได้ปรากฏถึงประเทศยุโรปเมื่อใด
เขาได้กล่าวว่า หนังสืออาเรเบียนไนต์ เอนเตอเตนเมนต์
ได้ปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรกเพราะ อันตอนีกัลแลนต์ (Antony
Galland) เป็นชาวฝรั่งเศส เป็นคนเรียนภาษาต่างๆ ข้าง
ฝ่ายตะวันออก ได้ตีพิมพ์หนังสือที่เมืองปารีสให้ชื่อว่า
เทอซันด์แอนด์วันไนต์ส อาเรเบียนสตอรีส แตรนสเลเตด

อินตุเฟรณซ์ (Thousand and One Nights Arabian Stories, Translated into French.) แปลว่าเรื่องนิทานอาหรับต่าง ๆ เล่าอยู่พันกับหนึ่งราตรี แปลเป็นภาษาฝรั่งเศส แบ่งเป็นเล่มเล็ก ๆ สิบสองเล่ม ตีพิมพ์ขายตั้งแต่คริสต์ศักราช ๑๗๐๔ คือ ปีกอกน สก จุลศักราช ๑๐๖๖ จนถึงคริสต์ศักราช ๑๗๑๗ คือประกาศ นพศก ศักราช ๑๐๗๘ จึงได้จบ

หนังสือนี้เป็นที่ชอบใจของผู้ที่อ่านมาก แต่เข้าใจกันว่าหนังสือนี้เป็นด้วยผู้แต่งนั้นฉลาด ไม่เข้าใจซัดว่าเป็นเรื่องเดิมที่มาจาก ภายหลังมีผู้ชอบใจลงพิมพ์เสมอไม่ขาด จนถึงครั้งหลังคนทั้งปวงพากันคิดหาจะนับว่าเป็น ภาษาอาหรับมา แปลสอบลงพิมพ์ต่อมาอีกถึง ๔ ครั้ง จนคนไทยยุโรปคุ้นเคยกับประเทศที่เล่าในนิทานนั้น ก็ยังเห็นเรื่องราวนั้นว่าเป็นนิทานดีได้ความจริงมากสมกับ อากาธิกริยาของ พวกโมสเลม (Moslem) คือพวกแขกที่ถือศาสนาอะหะหมัด ถึงโดยในเรื่องราวนั้น จะเป็นการไม่น่าเชื่อ เหลือวิสัยมนุษย์ ก็แต่เห็นจริงสนุกมากอ่านไม่เบื่อ

แต่ต้นเดิมของนิทานนี้ ไม่ทราบว่ามีผู้ใดเป็นผู้แต่ง และแต่งเมื่อใด นักปราชญ์ที่เขาพิจารณาเรื่องนิทานนี้ เขา

เห็นว่าเป็นนิสสัยรวมกันอยู่สามอย่าง คือทักกล่าวถึงงามและ
สมบัติศฤงคารใด ๆ ดูเหมือนมาแต่สำนวนชาวอินเดีย เมื่อ
พิจารณาเหตุถึงถ้อยคำที่กล่าว และน้ำใจซึ่งเกี่ยวข้องกับ
ความรักและคำอ่อนหวานซึ่งเป็นอาการของผู้หญิง ดูเหมือน
มาแต่สำนวนชาวเปอร์เซีย ถ้อยคำที่ว่าด้วยเรื่องกินอยู่และ
เล่นก่อกลมารยา ฉลาดไหวพริบต่าง ๆ ดูเหมือน เป็น สำนวน
อาหรับ แต่อาการทั้งสามซึ่งพิจารณาเห็นนั้น ก็คงลงรวมกัน
อยู่ว่าสมกับอาการกิริยาของชาวที่ถือศาสนา มะหะหมัดทั้งสัน

เมื่อคริสตศักราช ๑๘๒๕ คือปลายยุคศก ศักราช
๑๑๕๑ บารอนเดอซาซี (Baron de Sacy) ได้กล่าวว่าหนังสือ
นี้ได้แต่งในเมืองไซเรีย (Syria) ก่อน ตามถ้อยคำสามัญ
ในเมืองนั้น แต่ผู้แต่งเดิมนี้ทำไปไม่ตลอด มีผู้แต่ง
เพิ่มเติมแทรกแซงลงอีก แต่จะสังเกตว่าแทรกลงแห่งใด
ต่อลงที่แห่งใด ทำที่เมืองใดบ้างนั้น ก็สังเกตไม่ได้ด้วยสำนวน
คล้ายคลึงกัน นิทานนั้นก็เป็นเก่าบ้างใหม่บ้าง แต่หนังสือ
คงตกอยู่ในเมืองอียิปต์ (Egypt) เป็นที่สุด จะว่าของโบราณ
นั้นก็ไม่ได้ แต่คงไม่ต่ำกว่าเวลาที่เมืองอียิปต์ ไซกาแฟและ
ยาสูบ ด้วยในเรื่องนี้ไม่ได้กล่าวถึงกาแฟและยาสูบเลย

คำนำการพิมพ์ครั้งที่ ๘

ในการพิมพ์ครั้งที่
๕ ก่อนดังต่อไปนี้

ได้แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่พิมพ์
ได้ยกคำนำในการพิมพ์ครั้งที่ ๓ มาไว้ข้างหน้า เพื่อ
พิมพ์ส่วนที่เป็นพระราชนิพนธ์ให้ติดต่อกันโดยตลอดคือ พระ
ราชหัตถ์เลขา แจ้งความ ตัวเรื่อง และพระราชาธิบาย
ประกอบเรื่อง ตั้งแต่หน้า จ ถึงหน้า ๒๔๕

ต่อจากนั้นเป็นคำอธิบายศัพท์ เรียงตามลำดับบทใน
เรื่อง คำอธิบายศัพท์นี้กองตำราได้สอบทานที่พิมพ์ไว้ใน
ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๗ อีกครั้งหนึ่งโดยตลอด และได้จัดแก้ไข
เพิ่มเติมอีกเป็นอันมาก

ในที่สุด เพื่อสะดวกแก่การค้นศัพท์ ซึ่งคำอธิบายมี
ไว้แต่เฉพาะที่ปรากฏครั้งแรกเท่านั้น และไม่อธิบายซ้ำ
ที่จัดทำบัญชีศัพท์ที่อธิบาย พิมพ์เรียงตามลำดับอักษรไว้ด้วย

กองตำรา กรมวิชาการ

กระทรวงธรรมการ

๑๖ พฤษภาคม ๒๔๘๔

Amantios
~~~~~

1. ๑๕๐๐๐๐๐
2. ๑๐๐๐๐
3. ๑๐๐
4. ๑๐๐
5. ๑๐๐๐๐
6. ๑๐๐๐๐๐๐๐๐

๑๐๐

คำนำ

(เมื่อพิมพ์ครั้งที่ ๓)

หนังสือพระราชนิพนธ์ในท้าวสุทนต์ เป็นพระราช—
นิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และ
โปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์ขึ้น ณ โรงพิมพ์หลวงครั้งหนึ่ง เป็น
ฉบับแรก ภายหลังหนังสือเล่มนี้หมดไปไม่ทันชอขาย ครั้น
เมื่อข้าพเจ้าเป็นผู้อำนวยการโรงเรียน มหาดเล็กในรัชกาล
นั้น เห็นว่าเป็นหนังสือดีควรจะมีสำหรับประกอบใช้แก่การ
เล่าเรียนได้ จึงได้ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตพิมพ์
ขึ้นที่โรงพิมพ์บ้านหม้อเป็นครั้งที่ ๒ และได้พระราชทาน
พระราชกระแสไว้ว่า หนังสือเรื่องนี้เมื่อแรกทรงพระนิพนธ์
ได้ทรงใช้เวลาอันน้อยวัน แต่พอแล้วก็โปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์
ไว้ครั้งหนึ่ง ยังทรงพระราชปรารภที่จะแก้ไขให้ดีขึ้นอีก
ถ้าจะพิมพ์ในครั้งที่ ๓ ก็ให้กราบบังคมทูลเตือน มาในราว
ศก ๑๒๘ ปลายปี หนังสือที่พิมพ์ในครั้งที่ ๒ นั้นก็จำหน่าย
หมดลง ข้าพเจ้าจึงได้กราบบังคมทูลพระกรุณา จึงมี

ญ

กาเฟเน้นเกิดขึ้นขึ้น ในเมืองอาหรับในคริสต์ศักราช
๑๕๐๐ ปีเศษ อยู่ในจุลศักราช ๘๐๐ เศษ แต่ถึงกระนั้น
ก็ยังไม่เป็น การใช้ทั่วไป เพราะขัดขวางด้วยเจ้าแผ่นดิน
ในเมืองนั้นห้ามปรามต่าง ๆ ต่อจุลศักราชประมาณได้
๑๐๐๐ ปี จึงได้ไปใช้ในยุโรป

ยาสูบเกิดขึ้นในประเทศอิตาลี (Italy) ในคริสต์ศักราช
๑๕๖๐ ตรงกับปีวอกโทศก จุลศักราช ๙๒๒

หนังสืออาเรเบียนไนต์ เอนเตอเตนเมนต์ ภาษา
อังกฤษซึ่งถือกันว่าเป็นฉบับต้นนี้ แปลออกจากภาษา
อาหรับที่เดียว ได้ตีพิมพ์ในคริสต์ศักราช ๑๘๓๕ คือ
จุลศักราช ๑๒๐๑ ปีกุนเอกศก เอดเวด วิลเลียม เลน
(Edward William Lane) เป็นผู้แต่ง เขาถือกันว่าเป็น
ดีกว่าทั้งปวง

แต่ต้นฉบับซึ่งอ่านแล้วแต่งโคลงครุ่นนั้น เป็นสมุด
เล่มย่อยๆ ของท่านเล็กเธอเอามาให้อ่าน จะเป็นผู้ใดแต่ง
ก็ไม่รู้ ตีพิมพ์ที่ร้าน คอลแอนต์อิงกลิช ๓๐ ปาเตอ
โนสเตอ โร ลอนดอน ๖ ขอสตริท เอเดนเบอระ

(Gall & Inglis, 30 Paternoster Row, London; 6 George

Street, Edinburgh.) จะเป็นฉบับดีไม่ใช่ว่าไรก็ไม่ทราบ
แต่เห็นว่าไม่ต้องการสำนวนเพราะไม่เพราะ จะเอาแต่
เนื้อความมาแปลเป็นภาษาไทย แต่งก็ต้องนึกเอาเองบ้าง
ตามสำนวนเราไทย ๆ เรื่องสลับปะอะเวกเทตแต่งนอู๋ข้าง
ปลายของหนังสือ อาเรเบียนไนต์ เอนเตอเตนเมนต์ เห็น
เป็นเรื่องขำมาก ก็ลองเขียนเป็นกลอนร้อยคำ เห็นว่า
เวลานั้นเป็นเวลาวางกลอนใจ นึกอะไรง่ายก็เขียนไป เมื่อ
ทำได้มากแล้วจึงคิดเห็นว่า เรื่องนี้ก็เป็นแต่เรื่องเล่น ๆ
สำนวนแต่งก็ไม่ต้องโอศุครวญเพราะเพื่อง่าย ๆ ที่จะต้อง
มีผู้เอาไปเทียบกับเรื่องทักปราชญ์แต่งไว้แต่ก่อน ดิฉัน
อย่างไรก็ไม่ต้องอาย เพราะเหมือนอย่างหนังสือโนเวลส์
(Novels) ต่าง ๆ ของอังกฤษ แต่ถ้อยคำบทกลอนนั้น
กำหนดไม่ได้ ด้วยเวลาที่ท่านน้อยนัก ต้องถือว่าเป็นโนเวลส์
ไทย ไม่เป็นหนังสือสำคัญอันใดเลย

วันศุกร์เดือนแปดขึ้นเจ็ดค่ำ ปีชวดสัมฤทธิ์ศก
ศักราช ๑๒๔๐

นิทราชาคริต

ร่าย

๑ สรรวมสวัสดิวิชัย เกริกกรังไกรเกรียงยศ เกียรติ
ปรากฏจรรยา สบายทั่วแหล่งหล้า ฝนฟ้าฉ่ำชุ่มชล
ไพสรพณผลพูนเพิ่ม เหม่ใจราษฎรบำรุง รื่นเรีงรัฐมณฑล
สกลราชอาณาเขตต์ ประเทศสยามชั้นช้อย ทุกข์ขุกเข็ญ
ใหญ่่น้อย นาสไร้แรงเกษม โสจดเทอญ

โคลง ๔

๒ เปรมจิตต์ปราศจากเศร้า	สิ่งศัลย์ สรรพเทอญ
ทวนครขอบขันฑ์	เขตต์ดาว
เจริญสุขทุกคืนวัน	วายเกษม
เปล่งปลอดประภักษ์ก้าว	เกียงพันภัยกษัย
๓ ไพบลย์สมบัติถ้วน	ทวยชน ชนเทอญ
ประกอบกิจเกิดนิจผล	แผ่หล้า
บำรุงทั่วภูมณ—	ทลเกษตร สยามเอย
คงประสิทธิประสงค้ำ	กิตติ้องคลองธรรม

ร่าย

๔ จักบรรยายนิทาน มาในเรื่องอาหรับ ละดับ
 อังกฤษแปลแปลง แสดงเป็นสยามพากย์ หลากแต่เพรง
 ไปมี เพื่อการปใหม่หมาย ให้สบายชนชม บรมวงศานุวงศ์
 ทุกพระองค์ทั่วหมด จึงคัดจดข้อความ ทำเป็น กลอนลิลิต
 ประดิษฐ์โดยย่อพอเรียง เพียงพอรู้เรื่องจบ ปรางปรารภ
 ใดอัน ดูจึ่งทราบเรื่องนั้น เสร็จสิ้นทุกอัน แลนา

๕ แต่ปางบรรพ์ยังมี เจ้าธานีในประเทศ เขตต์อาหรับ
 รมย์สถาน ไพลาลไศลบุรี ศรีแบกแดดนคร ภูธรครอง
 ยุติธรรม ฝังเขตต์ซัดหะมา ผ่องประชาสำราญ พันภัย
 พาลพิบัติ คัดความเมืองซอตรง ไปเว้นทรงดำริ ตรีจตุร—
 ราชการ ถือวิจารณ์คุณโทษ ประโยชน์ผลผู้ทำ กรรมชอบ
 ผิดแต่ให้ ชอบชอบให้ควรการ หนึ่งวิจารณ์ทั่วทุกข์ สุข
 อำมาตย์ราษฎร ดับอธิกรณ์อภัยความ ตามสมควรคุณโทษ
 หนึ่งตรีประโยชน์พารา ประมวลญาซึ่งราชทรัพย์ โดยฉะบับ
 บูรพา เลี้ยงศาสนานาจักร บริรักษนกรโดยควร หนึ่ง
 ใต้สวน การศึก ระลึกภายนอกใน เพื่อราญไพร่บุรุษ
 ทุกทิศประทุษบ้องกัน สรรพภัยผ่อนปรน จาคุภรณ์ราชกิจ

บพิตรบไว้หุทัย เสนาในพนังกงาน ภูบาลซ่อมแปลงองค์
 ลงเป็นพาดิษเพศ หวังสืบเหตุขนานา แต่ประชาราชฎร ซึ่ง
 สัจจรไปมา จักเจรจาดีร้าย หวังชักย้ายร้างับ ดับความร้อน
 เปลี่ยนเย็น รอนความเจริญให้ขาด ประสาทสิ่งสุขสวัสดิ์
 ขจัดสรรพภัยอันตราย ยินสุขสบายเบิกหน้า เสียงสรรเสริญ
 ท้าหน้า เขตต์ท้าวไพบูลย์ ยิ่งแล

โคลง ๔

๖ ฮารุนอาตราจิดอ้าง	องค์นรินทร์	นามฤ
กาหลิบ ^๕ ครอบแผ่นดิน	ดับร้อน	
วงศ์ ^๕ เองแต่มนินทร์	มะหะหมัด	
พระคุณราชฎรศาสนาซ่อน	เขตไว้จิรกาล	
๗ เปรียบปานมิดุเรศเลียง	ดินัย	นั้นแฮ
กอบกิจการุญไป	ทั่วผู้	
สอดส่องประสพไกร	ด้ชั่ว	
ลงโทษไปรบคกั	ก่อให้สำราญ	

ร่าย

๘ ในกาลนั้นวาทิช ผู้หนึ่งสถิตในนคร เคยสัญจร
 คำขาย แต่ปางกายยังสะคราญ จนทราบกาลชราภาพ
 บรรลุลาภเหล่าหลาย มีบุตรชายสุดสวาท เฉลียวฉลาด
 ว่องไวหาร จังชานานามนิยม สมชื่อในศาสนา เรียกอาบ
 หะชั้น พานิชพลันป่วยหนัก ผลักทรัพย์มอบแก่บุตร
 อาการทรุดสิ้นชนม์ บุตรชวาชวนฝังศพ ไว้ทุกข์ครบกำหนด
 ปลดเปลื้องทุกข์ทำการ วาณิชปานมิตา รักษาทรัพย์ส่วนเดิม
 เดิมส่วนใหม่หาได้ รวบรวมสมบัติไว้ เรียบร้อยดังเดิม

๙ ภายหลังเหิมจิตศรัทธา ทรัพย์เราสีมากหลาย ควหา
 สบายบ่มสุข เล่นสนุกต่างต่าง อย่างคนหนุ่มทั้งปวง ไปควร
 หวงแหนทรัพย์ ซึ่งสำหรับเป็นมูล เครื่องเกือกคู่ความสบาย
 ความนึกหมายพลันทำ นำสมบัติบิดา มาปันเป็นสองภาค
 ส่วนหนึ่งหากจำหน่าย จ่ายช้อบ้านเรือนสวน ขอดักควร
 คนเช่า เป็นเรือนเช่าเก็บค่า ทุกถิ่นท่ามากหลาย รายทรัพย์
 สิ้นส่วนพลัน อีกส่วนอันยังเหลือ เล่นพนันเผื่อไปยง ตั้ง
 เติงเพื่อนพวกพ้อง เล่นขับร้องพ่อนรำ ถ้าขายทรัพย์

เนื่องนิจ บขุกกิดทุนรอน ข่าวลือจกรแซ่ซ้อง ไปเน้นเลย
พวกฟ้อง ฟ้องพร้อมเหล่าหลาย ยิงนา

โคลง ๒

๑๐ การคำชายเร็ดร้าง เล่นบวยว่างว่าง
แต่เข้าจนยาม ตึกนา

๑๑ สาวงามสาวช่วงไซ้ สาวขับสาวรำให้
จัดพร้อมเพรียงมาน

๑๒ สาวสะคราญไม่น้อย รุนรนรำเรียบร้อย
ขับร้องบำเรอ รมย์แฮ

๑๓ พรคพวกเกลอพร้อมพร้อม นิ่งแน่นกินเลี้ยงล้อม
เล่าข่าวอุตม

๑๔ พุดบรรสมสอดคล้อง ฟังแต่คำเพราะพร้อง
จิตต์ฟังยินดี ยิงนา

โคลง ๓

๑๕ ล่วงขบปี่หนึ่งประมาณ ทรพย์ศุงการพร้องแท้
บเน้นเลยหน้อยแล้ จักสนทนรอน แล้วนา

๑๖ เพื่อนกิดถอนตนออก บอกระบายบ้าง
ต่างต่างแต่คิดข้าง บิดพลวไปมา เข้มเลย

๑๓ มีข้าสันทรพยัน   เพื่อนสักคนหนึ่งไสร
ແລ່ນเห็นหน้าได้   แต่เพียงปรับทุกข์ งาม

๑๔ ยามความสุขโรยรา   กลับคิดมายากแท้
ไอ้คิดผิดแล้วแท้   ยากพันประมาณ ตั้งนี้

๑๕ หน้าเบิกบานกลับสด   รันทดจิตต์เจ็บใหม่
อกระบบบมไข   แตร้อนฤสะเบซ หน้อยเลย

๒๐ ไป่ควรเฉยและอยู่   สุมารดาจักได้
ฟังท่านสั่งสอนให้   ปลดเปลื้องกังวล ใจนา

โคลง ๔

๒๑ แม่ขลพักตรบุตรเศร้า   เสียศรี มาเฮ
นางเร่รักปราณี   ไม่น้อย

ถามบุตรบอกคดี   ไตหม่น หมองนา
บุตรแสดงแกลงถ้อย   ถ้วนทุกประการ

๒๒ แต่นานแม่นึกแล้ว   บผลิต นึกเลย
เห็นพ่อปลดทรัพย์ปลิด   จำไข

เลียงเพื่อนเพื่อนบเกิด   คุณขอบ เลยเฮย
มีแต่ส่อซาให้   สิ่งไรเราถึง

๒๓ ฟังรู้ระลึกไว้	เป็นตรา เกิดรา
ภายน่าอย่าเห่หมา	ที่อื่น
บุญมีเพือนูมา	มันทรพย ไว้พอ
เป็นส่วนเก็บเข้าข้อ	แคะไค้ได้กิน
๒๔ บุตรบินมัดคอบถ้อย	มารดา
คิดจักไปสู่หา	พวกพ้อง
ข่มทรพย ชงจักมา	จับจ่าย ไข่เยย
คงจักคิดคุณต้อง	ออกให้ไปเลย
๒๕ ลูกเอยขามยากแล	ขามมี
บรรพตเท่าธลี	เปรียบไว้
สุภามิตพาที่	ท่านกล่าว
ตั้งแม่จักว่าให้	ลูกน้อยจงยิน
๒๖ <u>เพื่อนกิน สันทรพยแล้ว</u>	<u>ແ່ງหน</u>
<u>หาง่าย หลายหม่นมี</u>	<u>มากได้</u>
<u>เพื่อนตาย ถ้ายแทนช—</u>	<u>วาอาตม</u>
<u>หายาก ฝากใส่ไข</u>	<u>ยากแท้จักหา</u>
๒๗ มารดากล่าวนถ	ควรรัก หนาเฮย
แต่ลูกใครเห็นประจักษ์	จิตต์แท้

จักไปเที่ยวสู่ทัก
เผื่อจะสมคิดแม่

ถามได้
บ่ได้ตามกรรม

โคลง ๒

๒๘ กล่าวถ้อยคำเสร็จแล้ว รีบออกจากบ้านแล้ว
กลาดเข้าเขตคตคาม เพื่อนนา

๒๙ ถามหาเพื่อนทุกบ้าน ตามระยะโดยดั้น
นำแต่หลังเมือง

ร่าย

๓๐ บัวยการเปลื้องแรงเร็ว เทียวทุกบ้านย่านทาง
สาบสับเสาะทุกซอก ทางจรดจรดจรด วนเวียนเทียว
ทั่วจบ สบแต่กิตติพราง บางคนช่อนกายมิด บางมีกิจ
กังวล บางคนว่าจนยาก บางคนบากหน้าเบือน เชื้อนฉัน
เช่นบรูจัก บถามทักปราศรัย บางคนใจร้ายรอง ให้ทุบถอง
โบายดี ล้างไมตรีกรุณา ฝ่ายอาบู่เห็นวิกล ยลตุจมารดากล่าว
ออกผะผ่าวรำพึง กระนั้นก็สังเวช เหตุสิ้นทรัพย์อัปภาคย์
เพื่อนชักฉลากันตา จึงกลับมาบ้านตน ทุกข์ทั้บทนโศกเศร้า
เข้าห้องหับตนหาย ไปว่างวายทุกชั่ววัน เจ็บเร้งเจ็บจิตช้อน
อกไอ้ออกกุ อกเอย

โคลง ๔

๓๑	กิตติคุณผลิตแท้	ทุกอัน
	จอมจ่ายทรัพย์ครามครัน	เหล่ล้น
	คบเพื่อนบ่มวัน	วายว้าง เลียงเลย
	ไฉนบ่มิตาคัน	คบผู้ดีเดียว

ร่าย

๓๒ เหลียวหาใครบปะ เกิดมานะคำนี้ จึ่งตั้งสัจ
 สาบาน สืบไปกาลภายหน้า อันชื่อว่ามนุษย์ บรมในบุรี
 ศรีแบกแดดนครา ไปคบหาเป็นมิตร มอบใจสนิทใกล้เคียง
 เพียงแต่เสพออาหาร ไปสมานร่วมภาชน เป็นอันขาดคงคำ
 จำเดิมแต่นั้นไป เขาก็ตั้งใจประหยัด ตัดการจ่ายวาย
 ประโยชน์ ชั่วแต่โภชนาหาร มินานค้อยมีทรัพย์ โดยลำดับ
 เดือนมา กลับปรารถนาอยากคบ พบเพื่อนต่างเมืองจร
 สุนครมาแขก ข้าวคราวแปลกจงชิน รู้ระบิลหนักเบา
 เขาจึ่งตั้งปฏิญาณ สาบานตนเป็นหลัก ว่าจะชักชวนไว้
 บให้ถึงสองนาย หนึ่งบหมายมุ่งคบ ครบถึงสองราตรี แม้น
 จรด้าวไค ไปประสพพบพัศตร์ จักไม่พุดจากัน ทำเฉกฉนั้น

ไข่มิตร บชอบจิตสืบไป เขาก็ง^๕ใจม^๕น^๕ง จ^๕น^๕ง^๕ด^๕ง^๕ส^๕ร^๕ร^๕พ
 จ^๕ง^๕ข^๕บ^๕ย^๕ง^๕ย^๕ง^๕ส^๕ะ^๕พ^๕า^๕น ทุ^๕ก^๕ว^๕น^๕ว^๕า^๕ร^๕บ^๕า^๕ด ผู้^๕ไ^๕ด^๕ผ^๕า^๕ด^๕ฟ^๕า^๕น^๕เด^๕ิน
 เขาก^๕ี^๕เช^๕อ^๕ม^๕า^๕สู่^๕เห^๕ย^๕้า เล^๕ย^๕ง^๕เหล^๕้า^๕ข^๕ำ^๕ว^๕า^๕น^๕า ส^๕น^๕เว^๕ล^๕า^๕เล^๕ย^๕ง^๕ส^๕เ^๕ร^๕จ
 เขาก^๕ี^๕เ^๕ศ^๕จ^๕มิ^๕ตร^๕ชา^๕ด เ^๕ด^๕ิ^๕น^๕ท^๕า^๕ง^๕มา^๕ต^๕ร^๕พ^๕า^๕น^๕พ^๕บ แ^๕ก^๕ล^๕ง^๕ห^๕ล^๕ัก^๕ห^๕ล^๕บ
 เล^๕ย^๕ง^๕ล^๕ เข^๕า^๕กระ^๕ท^๕ำ^๕ด^๕ิ^๕ง^๕ น^๕ บ^๕เว^๕น^๕ว^๕ัน^๕ว^๕าย^๕ ว^๕ำ^๕ง^๕น^๕า

โคลง ๔

๓๓	หลายวัน ^๕ เ ^๕ ย ^๕ เ ^๕ ย ^๕ ง ^๕ น ^๕	น ^๕ ิ ^๕ จ ^๕ ก ^๕ าล
	เ ^๕ น ^๕ ท ^๕ เ ^๕ ย ^๕ ม ^๕ ส ^๕ า ^๕ น ^๕ ด ^๕	ส ^๕ ร ^๕ ว ^๕ ง ^๕ ส ^๕ ร ^๕ ว ^๕ ้า
	น ^๕ ก ^๕ ทุ ^๕ ก ^๕ ข ^๕ น ^๕ ก ^๕ ุ ^๕ ย ^๕ พ ^๕ าล	พ ^๕ ุ ^๕ น ^๕ ส ^๕ ว ^๕ ส ^๕ ด ^๕
	จ ^๕ ว ^๕ น ^๕ จ ^๕ ว ^๕ บ ^๕ ข ^๕ ว ^๕ เ ^๕ อ ^๕ น ^๕ เ ^๕ ้า	เ ^๕ ะ ^๕ ต ^๕ ด ^๕ ข ^๕ น ^๕ ค ^๕ ำ ^๕ ค ^๕ ง
๓๔	ป ^๕ ำ ^๕ ง ^๕ อ ^๕ ง ^๕ ค ^๕ ำ ^๕ ห ^๕ ล ^๕ ิ ^๕ บ ^๕ ผู้	ภ ^๕ ุ ^๕ ม ^๕ ิ ^๕ บ ^๕ าล
	ห ^๕ ว ^๕ ง ^๕ ส ^๕ อ ^๕ ด ^๕ ส ^๕ อ ^๕ ง ^๕ ก ^๕ ิ ^๕ จ ^๕ การ	ท ^๕ ว ^๕ ด ^๕ ำ ^๕ ว
	ก ^๕ ำ ^๕ ห ^๕ น ^๕ ด ^๕ น ^๕ บ ^๕ ป ^๕ ระ ^๕ มา ^๕ ณ	ข ^๕ ว ^๕ บ ^๕ มา ^๕ ส ^๕ ค ^๕ ร ^๕ บ ^๕ เ ^๕ ย
	ส ^๕ เ ^๕ ด ^๕ จ ^๕ จ ^๕ า ^๕ ก ^๕ น ^๕ ิ ^๕ เว ^๕ ศ ^๕ น ^๕ ท ^๕ ำ ^๕ ว	ส ^๕ ู่ ^๕ ท ^๕ อ ^๕ ง ^๕ ก ^๕ น ^๕ น ^๕ ห ^๕ ล ^๕ ว ^๕ ง

โคลง ๓

๓๕	ชน ^๕ ป ^๕ ว ^๕ ง ^๕ ไ ^๕ บ ^๕ ไ ^๕ ท ^๕ ร ^๕ า ^๕ บ ^๕ ค ^๕ ว ^๕ า ^๕ ม	ย ^๕ า ^๕ ม ^๕ พ ^๕ ระ ^๕ ล ^๕ บ ^๕ ล ^๕ ั ^๕ บ ^๕ ไ ^๕ ม ^๕
	จ ^๕ ิ ^๕ ง ^๕ อ ^๕ ำ ^๕ อ ^๕ ง ^๕ ค ^๕ ำ ^๕ ท ^๕ ำ ^๕ น ^๕ ไ ^๕ ท ^๕	ม ^๕ ำ ^๕ เ ^๕ น ^๕ ม ^๕ ำ ^๕ เ ^๕ น ^๕ ชน ^๕ จ ^๕ ร

๓๖	พัสดรภรณ์พานิช	สถิตมรสส์แดนด้าว
มีบุรุษตามท้าว		ท่านผู้หนึ่งนาย

โคลง ๒

๓๗	กายกำยำใหญ่แท้	ดำสนิทนิลแล
เล่ห์ ^{๔๕} เพี่ยงขุนมาร		
๓๘	ถือผู้หาญฮึกผู้	ร่วมค้ำร่วมแค้นสู้
ร่วม ^{๔๖} รู่ ^{๔๗} จิตต์		ท่านแล
๓๙	โดยเสด็จตามติดเจ้า	ไปบ่ช้าเกือบเข้า
เขต ^{๔๘} ตบ้านออบ		
๔๐	หะซันดูพ่อคำ	มาแต่เมืองไกลหน้า
แปลกแท้ไปฉงน		
๔๑	ยาดรบัดดลเกือบไกล	ยกหัตถ์สละมไหว
โอร ^{๔๙} รู้เออนปราศรัย		
๔๒	ยินดีใดดูได้	เห็นท่านมาไกลไกล
เทศ ^{๕๐} นโดยเกษม		
๔๓	เปรมใจจักใคร่เชอ	เชิญท่านจรลเมื่อ
สู่ ^{๕๑} บ้านเรือนเรา		หน้อยเทอดู

๔๔ ผ่อนกายเบาเหน้อยแล้ว ก็นั่งง่วงง่วงค่อยเคล็ด
กลาดเต้าต่อไป

๔๕ โดยน้ำใจซื่อแท้ บอกท่านตามจริงแล
บได้มารยา

๔๖ อันเลหาค่อยไสร รับท่านกินเดียวได้
กว่านบไปยอม เลขนา

๔๗ จักถนอมท่านไว้ ฉันทมิตรสนิทให้
อยู่ยังสำราญ ใจนา

โคลง ๔

๔๘ ภูบาลฟังถ้อยซึ่ง	เชิญชวน
ดูประหลาดสำนวน	ดั่ง
จักมีสิ่งใดควร	ทราบเหตุ
จึงตอบรับเชิญ	ชอบแท้ชอบใจ
๔๙ กระโลกกล่อไห่ดัง	ตนเสมอ กันนอ
ถึงคฤหาสน์เชิญเลอ	อาสน์แผ้ว
สั่งสนทนาเสนอ	กิจสุข ทุกข์แฮ
จวนย่ำสนธยาแล้ว	จึงเลียงภักษภักษา

๕๐ จัดสรรกับข้าวแต่ง	นานา
สามสิ่งรสโอชา	เฉียบแท้
เนื้อไก่ฉีกปรุงทา	เครื่องทอด สุกเสย
เนื้อห่านพ่วงพีแล้	ภักตร์ร่วมราคุ ^๐
๕๑ ดุษของสามสิ่งแม่	มากหลาย
ล้วนถูกปากเหมือนหมาย	หมดสิ้น
มารดาขอบชวนชวาย	ตกแต่ง
เสพชอบประกอบกัน	เล่ห์เพี่ยงของสวรรค์

โคลง ๒

๕๒ ของกาวพลันเสพแล้ว	ยามสุริยะเคลื่อนแล้ว
กลับไม่หมดสี	
๕๓ ของหวานมีลูกไม้	หลายสิ่งเสาะหาได้
แต่ล้วนอย่างดี	นักรบ
๕๔ อีกขนมมีเลิศล้ำ	อย่างละอย่างไปซ้ำ
สิ่งล้วนหวานมัน	
๕๕ พलगชวนกันปอกปล่อน	ปล้นเมล็ดในหล่อน
ถูกไม้ตระการ	

๕๖ ขนมหวานุ่มแท้   ที่กรอบก็กรอบแล้
 เลิศด้วยกลิ่นจรง   บารนี้

ร่าย

๕๗* กุงคำเข้รายตรี ประเพณีในนักรบ ทวยประหา
 กรันคร้าม ห้ามบให้เสพสุรา ในเวลาทิวาวร ขามรัตติกาล
 จังควร จวนคำจังหะขัน จุดเทียนพลันรุ่งโรจน์ โชติช่วง
 แสงขั้ววาล เครื่องสุราบานแต่งตก ยกตั้งโต๊ะกลางตรง
 วางถ้วยลงรินสุรา กล่าววาจาเพราะพร้อง เชิญท่านผู้เพื่อน
 พ้อง จูงตั้งโสดสดับ เทอญนา

โคลง ๔

๕๘ แบบฉบับไ้ผู้ผ่าว   กรรหาย ขลเฮย
 บ่ดวนตมเคียวดาบ   เวยกร้อง
 กรรยาเพื่อนฝูงหลาย   ตัวคือ พร้อมแฮ
 จังเสพสลิช้อง   ดั่งเราเชิญ

๕๙ พังเพลิงไฟเราะแท้   วาจา ท่านนา
 มรยาทขึงอย่างหา   ขากล้า
 เป็นที่ถูกหฤทยา   เวยัง รักแฮ
 เชิญท่านรินส่งข้า   ส่วนให้เรากิน

๖๐ <u>รินแล้วส่งถ้วยท่าน</u>	จกลอง <u>จิมเทอญ</u>
คงจะสมสมปอง	เอกแท้
กาหลิบริบถ้วยสนอง	คำตอบ
อย่างท่านมีของแม่	ชั่วแล้วมีไย

๖๑ <u>แม่นโฉนเรือนข้าจัก</u>	<u>เจรจา ได้ฤๅ</u>
ยลท่านประเวศมา	หยุดยง
โดยเปรมกมลปรา—	ไมทยชน ชมเส
จักจรดเศียรตง	ต่อพันอัญชลี

๖๒ <u>ยินดีเพื่อด้วยท่าน</u>	<u>มาพัก</u>
<u>มีโอษฐ์จะทายัก</u>	<u>ท่านจ้อ</u>
จัดโต๊ะแต่งตงตัก	เตือนท่าน เสพนา
เสมอจิตต์เราฤๅหื้อ	เทียบให้เล็งเห็น *

โคลง ๒

๖๓ <u>ฟังคำเย็นเขือกแท้</u>	กาหลิท่านโปรดแล
ตลอดด้อยทุกคำ	

๖๔ <u>สำรวจชวนเสพชา</u>	<u>ชดสุราก่อน</u>
พลอดเพื่อไปพลง	แลนา

๖๕ พลอดบจางจิตถ้อย ท่านพลอดเขาพลอดผล้อย
พลอดโต้ต้อนอง

๖๖ พลอดบป้องหยุดยง พลอดต่อพลอดแต่ตั้ง
พลอดต้อใจตาม กันนา

ร่าย

๖๗ ถ้ามถึงทางค้าขาย รายกิจการทุกสิ่ง ซึ่งเขา
ทำเลี้ยงกาย เขาบรรยายแต่ต้น จนขอตขึ้นกับแก่น เม้น
ภายหลังปฏิกญาณ ถ้วนทุกประการบิวด กรันบพิตรรพังจบ
เร่งปรารภรักใจ ธิงปราชัยประภาษ ว่าท่านฉลาดคำริ
ตริตรองครองชีพตน ผิดกับคนทั้งหลาย เมื่อภายหลัง
จักนึก เห็นตนล็กเบาหนัก รู้คิดยักทรพัยไว้ ไต่ดอกเบย
เลี้ยงกาย ห่อนฉิบหายหมดมอด จงร้อรอดตนคน ฝ่ายเรา
ขยันลชอบ หนึ่งประกอบการเลี้ยง พวกพ้องเพียงพอ
ประมาณ หวังทราบการนา นหนึ่งผู้มาพังพัก ฟ่านักท่าน
รับรอง ต่างคนปองสรเสรีญ ความเจริญชูเชิด เลื่องลือ
เลิสนามกร จักขจรทั่วหล้า ชนจักชมชอช่า ไปสิ้นสรเสรีญ
ท่านนา

โคลง ๒

๖๘ มาพูดเพลินเน้นข้า	ทั้งท่านและตนข้า
บ่ได้ค้มเลย	
๖๙ ไปควรรเลยและค้าง	เชิญท่านค้มอีกบ้าง
จักได้สบายบาน	

โคลง ๔

๗๐ ช้านานแต่นั่งจ้อ	เจรจา กันเฮย
พลางเสพซังสุรา	ฤทธร้าย
จนลู่่วงเวลา	ดลคึก
กาหลิบแสรังแสดงคล้าย	เหนอยแท่นอง
๗๑ เราปองจักใครเร็น	ระงับกาย
ท่านก็เหนอยมากมาย	คึกแล้ว
เพราะเราจึงท่านวาย	นอนหลับ
วันพรุกเราจักแคล้ว	คลาดพันกันไป
๗๒ ขอบใจซึ่งท่านได้	รับรอง เราเฮย
คุณคู่ศิขรปอง	เปรียบอ้าง

กวระจิตต์กิดคุณสนอง
เต็มเร็วเต็มแรงผ้าง

คุณชอบ คุณชอบ
ไม่ช้า
พันควรทำ

๗๓ ขອງจำแนกข้อ
เราไขชาติเหลวไหล
แม่ทราบประสงฆ์ไหน
ไปปลื้มคุณคุ้ม

กะเนิงโต โตเฮย
พลาหมึง
จักเสร็จ สอนเฮย
มอดม้วยเมื่อมรณ

๗๔ สุนทรมฤตยู
เราชอบเคลือบแคลง
แต่สิ่งซึ่งจำแสวง
ท้าวธรรมาธิบดี

ท่านแถลง
สัณน้อย
เราไป มีเลข
ถูกต้องกวนใคร

๗๕ สิ่งใดควรธรรมา
ก็ดอยากเดียวยินดี
แต่เพียงท่านผู้ปรี—
ไม่คิดรังเกียจ

เรามี ครอบนา
มากล้า
ชาชอบ ใจเฮย
สนับใจจง

ร้าย

๗๖ เราจำนงอย่างยิ่ง แต่ไขสิ่งสำคัญ และ
เกียจกันความสุข ให้เราทุกข์พ้องภัย แต่ใจเราเร่งเกียจ
ให้นึกเกลียดชังนัก ท่านคงจักทราบบ้าง ข้างเมืองนี้

แบบแผน แบ่งบันแดนหลายตำบล หนหนึ่งนมวัด
อแมน^{๑๑} จัดเป็นพระ เป็นธูระเรียกประจำ มาประชุม
นมัสการ ในสถานส่วนเราสิ่ง อแมนจึงจับเชว
พักตร์บุค^{๑๒}เบวเปรี้ยวจัด ไครบทัดเทียมทัน หนา^{๑๓}ไหว
พลันหลังหลอก ความคิดนอกกรัทรอย คอยกดขทัยก
ดกจะให้ประพฤติดาม ความที่ตนเห็นผิด ยังมีสย^{๑๔}
ส่นาย ล้วนเป็นชายปราศสติ ไปครองตรอันใด เขา
นัดไปประชุมกัน เทียรทุกวันบวช การทั้งหลายเขา
ปรักษา ล้วนแต่ทำร้าย บ้ายความชั่ว^{๑๕}ผู้นั้น จน
นับหมื่นนับมิชอบ หวังให้หมอบแต่เขา เอาเป็นบ่าวบังคับ
ให้เราับธรรมนิยมใหม่ ตามเขาใส่ใจเห็น ฝ่ายเรา
เป็นจนจิตต์ เขาเห็นผิดเป็นชอบ ประกอบตนบได้ต้อง
ข้อขัดคำโกหร่าน^{๑๖} ไปคิดอ่านทำตาม จึงคุกคามร่ำไป
ผู้ใดในแขวงนี้ ถูกจับทุกคน จนไม่มีสุขได้ เพราะ
เหตุเขาชั่วไว้ จักให้เราตาม ต่อมา

โคลง ๒

๗๗ กาหลิบถามที่อื้อย ท่านจึงบอกแต่ข้อ
จักแก้ฉันทใด เล่านา

๗๘ เรานึกในจิตต์ไว้   ขอท่านสงเคราะห์ให้
 จูงได้ทันเห็น   เทอญนา

โคลง ๔

๗๙ ขอเป็นท้าวท่านไท   ทรงธรรม
 ผู้พิชิตเขตต์ขัณฑ์   ขเกล้า
 แต่สักทิววัน   เดียวดจ กิดนา
 ครองพิภพผ่านเผ้า   เดชเพียงภูวไนย

โคลง ๒

๘๐ จะทำไฉนหน่งนั้น   จงแสดงกิจหัน
 ออกให้เราฟัง   ก่อนเทอญ
 ๘๑ ได้คั่งเรานึกแล้ว   การใหญ่จักไม่แคล้ว
 กลาดพันมือทำ

ร่าย

๘๒ จักให้น้ำที่ปรักษา   หงส์มาลงทัดเจ้า   เฌยน
 แข่งกันคนละร้อย   ตัวพระน้อยไปมี   สร้อยที่ควรโทษ
 เฌยนเพื่อโปรดสั่งสอน   ถอนทัญญูเดิมด้น   อย่า
 เบียดเบียดเพื่อนบ้าน   ดุจดั่งเดิมมา   แลนา

โคลง ๒

๘๓	ราชาเยอนตอบถ้อย	ท่านคิดดีไม่น้อย
ถูกน้ำใจเรา		
๘๔	โดยคิดเตาจิตต์แท้	กาหลิบเป็นใหญ่แม่
ทราบแล้วคงทรง		โปรดนา
๘๕	คิดโดยตรงขอแท้	คงโปรดอนุญาตแล้ว
ท่านให้ครองเมือง		
๘๖	ไปบ้วยเปลื้องกิ้งก้อย	เราต่างเทศมาน้อย
หนึ่งให้เห็นดี		ด้วยนา

โคลง ๔

๘๗	วาทีเหลวแหลกพุง	พึงสรวล สันต์เฮย
ฤท่านพลอยเห็นควร		คิดบ้าง
กาหลิบจักสำรวล		ความคิด เรานา
ผิดก็ไต่สวนข้าง		พระแล้วลงทัณฑ์
๘๘	ฉันใดกาหลิบเจ้า	จักสำ—รวลเฮย
คงบ่สรวลแม่นยำ		อย่างนั้น
ดีกันก็จักต้องจำ		เลิกพูด กันเฮ
ไปสู่ที่นอนครัน		รุ่งเช้าเราลา

๘๘ อาลัยจำหยุดขี้	สนทนา ก่อนเฮย
เชิญท่านเสพสุรา	อีกน้อย
อนึ่งยามท่านจักคลา	ไคลจาก เรือนเฮ
เชิญปีดประคู้ข้อย	อย่าได้ลืมหำ

ร่าย

๘๙ รับแม่นำสำเร็จแล้ว	หยิบจอกแก้วขวดมา
รินสุราโรยขอบ	ยกขึ้นตอบการุญ
ดื่มมันหมายความว่าเจริญ	อาบู่เพลิงบระวัง
โรย	โปรยลงในถ้วยสรรพ
กลอุบาย	รินเหล้าหมายดื่มตอบ
จรด	ปากดื่มหมดคืบมิแนน
ซบสยบเกสลิ้ม	หลับสิ้นสมประดี
	แลนา

โคลง ๓

๙๐ ภูมิกลนสำรวจ	เวลาจวนดึกแล้ว
ท่านจักค้นวังแก้ว	จึงเอนพจมาน ส่นา
๙๑ ทาสผู้ชาญใช้จิต	ไหว้นจก้นไว้
ผิวกลับมาส่งให้	ถูกต้องยังเรื้อน เขานา

โคลง ๒

๕๓ อย่าเฉยเชื่อนเน้นข้า   เร็วเร่งแบกตามข้า
จักเข้าสู่วัง
๕๔ เขาตามหลังท่านไท   ออกจากเรือนมาไสร
บได้หับทวาร
๕๕ ท่านตรึงการเสร็จแล้ว   ทำจะให้สออดแล้ว
เมื่อรู้ภายหลัง
๕๖ กลาถึงวังบข้า   เข้าทวารน้อยคล้า
กลาขนมมแทียร   ทำนนา

ร่าย

๕๗ ประนังเนียนแน่นเฝ้า   หมู่ชาวเจ้าพนักงาน
ชกับริหารกระบัต ให้ปลัดผ้าอาบ   แต่งกายดูอะเกอ ให้สออด
เสอทรงประทม ของบรมกษัตรา   อุ่มกยาขนวาง กลาง
พระแท่นทิพยอาสน์ ที่ไสยาสน์ทรงธรรม   มาลาอันอลงกต
สำหรับยศขัตติยศ   วางประเทศเมืองสูง   แล้วชเรือก
ฝูงก้านัล มาพร้อมกันบมิข้า   ตรวจถ้วนหน้าฝ่ายใน   ชกั
ครัสไปกระบัต   จัดบรรดาพนักงาน   ใครมีการฉันใด   ปาง
สมัยสร้างนิทรา   ให้เข้ามารับการ   ปานตั้งเคยแต่ก่อน

อย่าลดหย่อนทุกอย่าง บ้างบังคับอันใด จงเร่งไปทำตาม
 จงเกรงขามนบนอบ ดุจประกอบแก่กู จงเชิดชูยศศักดิ์
 แม้นเขาหักทลายใคร กราบทูลไปอย่าขาม นามพระเจ้า
 ทรงธรรม พุดทุกคำอย่าพลั้ง หนึ่งจูงยังคำเคย เรียก
 เราเลยเป็นชาติ ว่าพระบาททรงธรรม อย่าทำฉันทเจ้าข้า
 แม่ปะหน้าจูงเลย เลยไปดั่งผู้น อย่ายกตนหวาดไหว
 หนึ่งการใดขบขัน สันทุกอันจงอด งดสำรวลหริกเส้า ทำ
 ดั่งกุส้งเส้า อย่าให้เกลื่อนคลา สังก

โคลง ๒

๕๘ บรรดามาเรียบเฝ้า รับรับสั่งพระเจ้า
 เกศกัมพิ้งคำ
 ๕๙ ไปประจำที่พร้อม ตรองครีดำริช่อม
 สอบถำธรรมเนียม

ร่าย

๑๐๐ เตรียมการในที่เสร็จ ชกเสด็จสู่สภาอาสน์ จัง
 มีราชบัญชา หาเสนาผู้ใหญ่ ไปล่มาขังวังราช เข้าเฝ้า
 บาทยุคล บัดคลชกดำรัส ตรัสบังคับข้ออ้าง เร่งป่าวเร็วอย่า
 ร้าง ดั่งนเสนา

โคลง ๔

๑๐๑ เวลาพรั่ง ^{ขลุ} นจัก	จัดมา—นพเสย
สถิตอาสน์เอกราชา	เฉกท้าว
ประดับสรรพสรรพา—	ภรณ์เครื่อง ทรงแฮ
อย่าหวาดคมลรั่ว	เรื่องรู้เราประสงค์
๑๐๒ จงประณตบนอบ ^{เม้น} เราเอง	
โอนอ่อนหย่อน ^{ยา} เกรง	กราบเกล้า
ขานทูลเยี่ยงอย่างเพรง	พร้อมเสร็จ สรรพแฮ
แม่สั่งสั่งใดเจ้า	รับถ้อยทำตาม
๑๐๓ หนึ่งยามจัก ^{เรือก} ไว้	เงินทอง
จูงจ่ายตามจิต ^ต ปอง	อย่ายัง
มากมายนับ ^{ก่าย} กอง	อย่าเก็จ กันแฮ
ถึงจะหมดคลัง ^{ทอง}	ถินตัวโดยมาน
๑๐๔ หนึ่งวานประกาศ ^{เทียร}	ทวยขุน นางแฮ
ทั่วทุกนายทุกมูล	หมดถ้วน
อย่าทำถ้อย ^{ทารุณ}	รู้เท่า ทันแฮ
เผ่าฝ่ายซ้ายขวาล้วน	อย่าให้ใครหลอ

๑๐๕	พอเป็นที่สนุกน้ำ	ใจตุ
	ท่านช่วยตรวจไต่จรู	จูงพร้อม
	เราขานเสร็จงานสุ	แต่เท่า นันแฮ
	จแรงไปสั่งซ่อม	อย่าให้เสียการ

โคลง ๒

๑๐๖	บนานสั่งเสร็จแล้ว	ชก็เสด็จคลาดแคล้ว
	สู่ห้องบรรทม	ท่านแล
๑๐๗	สั่งกรมวังใหญ่ไว้	จงปลุกบรรทมให้
	ถูกต้องเวลา	
๑๐๘	ก่อนอาบุดินแล	ท้าวชจะได้ดูแม่
	จักเมื่อหนใด	
๑๐๙	ถูกไปแอบอ้อม	มองจูงเห็นให้พร้อม
	บ่เว้นสักอัน	เลขนา
๑๑๐	กำชับกันทั่วหน้า	ทำจูงถูกทุกถ้ำ
	อย่าพลงทุกงาน	
๑๑๑	ครั้นสั่งสารเสร็จแล้ว	เสด็จสู่ขุแก้ว
	ท่านท้าวบรรทม	หลับนา

ร่าย

๑๑๒ ดวงดาวจ่มจ่อมฟ้า เขาทูลอ้อบพิตร อาทิตย
จวนอุทัย กรันภูวไนยสดับสาร เสด็จจากสถานแท่นรัตน
ผลัดภูษาทรงสุคนธ์ ด่วนจรดลโดยฉับ ถึงห้องหับอาบ
ดูพร้อมพรักพนักงาน ภูบาลแสวงแผ่องค์ ในห้องตรง
มุขกัน แลนอกชั้นไต้ยล หนในเห็นนอกถนัด จัด
ทุกสิ่งเรียบร้อย อักสักรุหน่งน้อย จักพินนิทรา เถนา

โคลง ๔

๑๑๓ สุธิยาเรื่องเรือพน	อัมพร แผลวเอย
หว่าหว่าหมุ่มมร	มั่วร้อง
เชยกลากลับเกสร	เสาวรส รวยนา
พรรค์พิหคเหริก้อง	เกริ่นเร้าเสียงระงม

๑๑๔ ปางประณมนามาศ ^{๑๔} ได้	เวลา ลุเฮย
จึงพนักงานคลา	คลาคล้อย
เข้าเคียงแท่นไสยา	หิยสะ—บั้น ^{๑๕} แฮ
ชุ่มชุนน้ำสมน้อย	หุ่่งหรือนาสา

๑๑๕ อาบจามสังว ^{๑๖}	สีกสกันธ์
ลุ่มเนตรบัดยนิล	หลากหลาย

ทักทักหุทัยงน

พิศยังเพลินเพลิดแล

๑๑๖ เพดานประดับด้วย

กรอบลวดล้นทองทา

เครื่องทองตะกอลดา—

พรมลาดพนสะอาดแผ้ว

๑๑๗ เรียงรันวรเน่งน้อย

งามรูปงามราศี

งามครบเครื่องดนตรี

งามระเบียบบำเรอผ้าง

๑๑๘ ยังหมุ่มนุก^{๑๖} เนอ

ตกแต่งตนตรพิศ

ขึ้นรายเรียบเรียงสถิต

คอยสดับรับคำน้อม

๑๑๙ แลยังขี้กู่แก้ว

ก้ามะหยีสแดงสุก

เสอทรงหมวกทองทุก

ล้นเครื่องกาหลิบล้ำ

ฉงายเน่ง อยู่นา

เลิศล้ำเหลือประมาณ

เลขา

เกือกแพรว

รางแต่ง ตงเฮ

คำพนหม่นพน

นารี รุนฤ

สุดอ้าง

งามเครื่อง ทรงนา

เทพไทม์รัง

นิลสนิท

เพริศพร้อม

ตามที ครอบนา

นอบไช้ระไวระวัง

แกมมุก—ดาเฮย

ลาดชา

สิ่งทอด เรียงแฮ

เลิศด้วยจินดา

หอสมุดแห่งชาติ

อาบสังสยัตควาณ

๒๘

๑๒๐ อาบคสบสน
เห็นประหลาดเหลือประมาณ
เป็นไคเหตุไคตาล
ผันบผันไคอัน

ทุกสถาน
เหตุหน
ไคตง นินา
อกไอพิสง

๑๒๑ ฤาองค์กาหลิน
จักแนฉนไคดู
ออดกับเพื่อนตุ
จึงเก็บมาผันก

กอก แม่นฤ
ตงน
แต่ด็ก ดอกนา
ก่อนไสรไปเป็น

๑๒๒ กิดเห็นเป็นแนแล้ว
ตังจักไครไสยา
พนังงานเมอทัสนา
จึงค้อยเขาเคียงไกล

หลับตา เสียเฮย
สืบไสร
นอนเน่ง ฉะนินฤ
กล่าวเออนอญเชิญ

๑๒๓ พระองค์ทรงภพผู้
เรืองรุ่งแสงหิรัญ
จักคัคคตมพลัน
เนาเนิ่นเกินเกลือกข้า

ทรงธรรม
เรือพา
กัณนมาศ พระเฮย
จักเรองสุริยน

๑๒๔ อนุสนธิ์พึงเสริจสัน
เราคินฤาหลับฉน

อัสจรรย จิงนอ
เชนน

เราหลับมะเมอฝัน
 กลับหลับเนตรบลิ—

๑๒๕ พนักงานเห็นไปฝัน
 จังรำชาบรรยาย
 พระองค์ไปเคียววาช
 ขามพระอาทิตย์ยัง

๑๒๖ กลายแกล้งเรวตันทะ
 เขาพูดเรยีนชัด
 หลับอยู่จกัรูอรรด
 ลืมเนตรบลหมคล้วน

๑๒๗ ทันทิดจึ่งนั่งชน
 พักตร์ผ่องพางเพ็ญจันทร์
 ยินดีภิรมหรร—
 กาหลิมมองเห็นหน้า

ไปกระ— มังนา
 ลาสขันพจมาน

พลิกกาย
 อักกรง
 ว้างนมัส— การนา
 ขอบฟ้าส่องแสง

ยลณัด
 ถัดวัน
 ไกรกล่าว แลฤ
 แต่แท้เถียงไฉน
 กลางบรร— จดรดณา
 แจ่มฟ้า
 ฆาสบ ประสงค์แฮ
 ขอบน้ำหฤทัย

ร้าย

๑๒๘ ในขณะจึ่งสร้างกั นางนิกรก้านัด ก็พร้อม
 กันโอนโมลิส ชิดแทบพนผลกา หักดีช่ายขวาประจง
 จับ สรรพสรรพเครื่องดนตรี ต่างดีดตีประโคมขาน บรรสาน

ศัพทวิ้งเวง บรรเลงบรรลอมสปร ฆ้องกังวาลสร้างนิตร อวณ
กิดร่าฟิง ตะลึงแลลนสวาท เลี้ยงอาคมเป็นไฉน ยัง
หลับไหลฤๅตื่น เห็นด้ายคันจริงฤๅสิ้น ขกม่อผันปัด
เนตร ก้มเกศลงศรีตรอง เหตุทั้งผองเป็นไฉน มาเป็นใด
แก่กู คูประหลาดรวิ้ง ยังพนักงานหลาย ล้วนแต่งกายโอ
โถง ไพรงพรายสาวสะคราญ เสี่ยงบรรสานมะโหรี จูจดนตรี
ทิพย์เสนาะ ไพเราะฟังพอกรรณ เอะกุผันฤๅมิใช่ ไป
รู้สึกเสียดสี เป็ดพัคตรัสเห็นถนัด สุริยะจรัสแจ่มจ้า สว่าง
แต่บุญชรอ้า ออกไฉฉงนลงาย ใจนา

โคลง ๔

๑๒๕ จึ่งนายเมศร ^{๑๒} ผู้	กรมวัง ใหญ่เออ
เยี่ยงยาตรยังบัลลังก์	ลูกเกล้า
กราบทูลยุบลดั่ง	ใดผิด อภัยนา
แต่บพิตรพระเจ้า	ท่านไท้ทรงธรรม
๑๓๐ ตะวันเกินเขตต์ท้าว	นมัสการ แล้วเฮย
ไปขาดเคยสักการ	ว่างแ้ว
บพิตรบ่สำราญ	รมย์สนิท นิตรฤ
จึ่งบ่ทรงระลึกแก้	เลิกการบุญ

๑๓๑ ทวยขุนมาพร่งพร้อม	เพรียงพัคตร
เชิญพระผู้ป็นบัก	แต่นตัว
เสด็จออกณรัตนนคร	วราษ อาสน์เอย
ประกาศิตราชกิจท้าว	เยี่ยงกัเพรงกาล

๑๓๒ สดับสารเห็นเสร็จสน	สำคัญ
ดุดนบรางผัน	แม่นแท้
ลึงเลเหตุขันธ์	ไคต้ง นนอ
ไปทราบสักสิ่งแม่	จักต้องทำไค

๑๓๓ จงใจเพ่งพัคตรผู้	ทูลสนอง
ไครซึ่งท่านนิกปอง	เรียกร้อง
ทรงธรรมผิตทำนอง	เราไซ้ ท่านนา
เรابعยพบพ้อง	พัคตรเจ้าสักคราว

ร่าย

๑๓๔ หนาวจิตต์เจ็บเจียนมรณ์ อัญชรอยู่เกล้า ไย
 พระเจ้าแปลกแคลง แหน่งข้าบาทบริรักษ์ ผู้สวามิภักดิ์
 สนิท รับราชกิจไกลเคียง เพียงพระบาทยุคล เน้นนานจน
 บัดนี้ ขานขอชเมศเรอ ท้าวธเผยอยศให้ ขอท่านไท้
 ทรงระลึก นึกเมตตาข้าพระองค์ คงที่เดิมคงก่อน ผ่อน

ความเศร้าเบาหาย กลายความทุกข์โศกมนัสย์ หนึ่งซึ่ง
 ตรัสสัพยอก หยอกถามข้าบาทงส์ ว่าพระองค์คือใคร
 โฉนข้าจักลืมหอง พระองค์คือพระเจ้า ทรงธรรมแผ่
 แผ่นไพท ก่อธงชัยฉัตรโลก เบื้องอุมาโยคจวบจน หน
 ประจิมทิศภาค มากบารมีแผ่ปก อุปถัมภกศาสนา ให้
 ถาวรดำรง ซึ่งพระองค์ดำริ ตรัสเห็นการไปฉะนั้น ข้าบาท
 หมั่นหมายคิด ชะรอยบพิตรไสยเสศ จะมีเหตุสุบิน ให้ยล
 ยินพิศวง เคลิบเคลิ้มองค์ยังบคลาญ จึงบรรยายผิดแท้
 ข้าบาทพบพิตรแล้ว บ่ได้กลางแกลง เลยนา

โคลง ๒

๑๓๕ ฟังคำแถลงหลากน้อ หัวเราะเฮาะเฮาะฮือ!
 กลับล้มตัวนอน อีกนา

๑๓๖ หัวหนุนหมอนนั่งยิ้ม หัวเราะอีกดังปม
 เจ็รร้องระงมเสียว

๑๓๗ กาหลิบเมียงม่านพ้อง จักใคร่สำรวจถ้อง
 จุงได้แรงใจ หน่อขรา

ร่าย

๑๔๓ ทรมบงอรเข้าใจ ว่าท่านไทศคอยมอง ปอง
 จะให้โปรดปราน ทำอาการแซมซ้อย จับกิ่งก้อยอาบ
 ชุจนกัณฑ์แต่เบา เพลาเพลาพอรู้สึก อาบละคึกโอษฐ์ร้อง
 ดั่งมอมابخำ อักตั้นแท่เทียง เบี่ยงอย่างใดคู่อัศจรรย์
 คั่นเดียวพลันกลายกลับ กาหลิบสรรพตัวกู ดูดงหนึ่งนฤมิต
 คิติดเห็นเป็นไฉน พลาบปราศรัยสาวสุรางค์ นางทงผอง
 เรลาดม จงแจ้งความแต่สัจ ตัวเรชาติแน่ฤ คือพระเจ้า
 ทรงธรรม์ อย่าบิดผันพูดเพื่อ บอกแต่จริงใจเนื้อ อย่า
 ได้อำพราง เสียนา

โคลง ๔

๑๔๔ นวลนางนบนอนน้อม ภายหลัง
 ขำเด่นเรศร ผ่านแผ้ว
 พระเกียรติจรัสจัญญ ไพโรจน์
 นามพระบาทพระเจ้า ท่านไท่ทรงธรรม์
 ๑๔๕ อันเป็นบรมนาถขำ ทงมวล
 ห่อนเสกสรรสำนวน กล่าวอ้าง

อามะหะขันสวน

คำตอบ

ปดอกละปดบัง

เขียงกตามกัน

๑๕๐ ป้างนุ่นกสน

ทองผอง

ทราบจิตอามุปอง

จักผ่าย

เคียงเข้าก่อยประคอง

จากอาสน์

ย่นหยงพินภาคละม้าย

มาตรท้าวทรงธรรม

๑๕๑ พร้อมกันร้องประกาศก้อง โกลา— หลเฮย

ขอพระทรงธรรมา—

ธิกไท้

จงเสวยสุขहरมา

สมัยเมื่อ เข้าแฮ

ตั้งพระเป็นเจ้าให้

ก่อยน้อยถวยพร

๑๕๒ โอ้อือนจัน

นำขัน จรงนอ

เมื่อคำคนหะขัน

พ้อคำ

กลับเป็นพระทรงธรรม

ทันท่วง ทเฮย

สะทกสะเท่นอกอ้า

หลากลาเหลอคะนัง

ร้าย

๑๕๓ จิงชาวเจ้าพระกำนัล ขวนกันแต่งวรงค์ ทรง

สนอบพันกำมะหยั ภาพลายดีทองปฐ ฉลุแก้วเกม

สุวรรณ คุณิดฉนพรายแพรว มาลาแก้วกนกรัตน

ทรงรัตพัศตร์พรรณราย ถวายพระแสงเห็นแนบ ๕
 หยันแอมบนประจำ กระบคำเอนเกล้า งามเงอนเจ้าจอมภพ
 ครบราชูปโลก โดยขัตติยโยคมหีมา ส่วนกัญญาและ
 ชุนุก รายเรียบมุขแลสล้าง ตราบสองข้างทางจรัส
 อาบพลันกลาไคล ไปตามหว่างคนประจำ เมสเรอ
 นำเบองหน้า ชาวที่รำเปิดทวาร สู่โรงธารที่ประทับ
 เมสเรอรับกรประคอง อิกนายปองช่วยพะยุง ณะคงองค์
 ชนเหนืออาสน์ ราชธิดาขบถลึงก์ ต่างประนังกันช้อง
 ร้องถวายพรชัย ดุจหนึ่งในหนหลัง แดบผนังในพระโรง
 คูโอโถงงามสะอาด ราชวัลลภยืนสลั้ม ได้อันดับเรียบเรียง
 เพียงจักโผนสุสีก ดุจชกทั่วแท้ งามสง่านักแล เลิศล้วน
 กวรสของ ใจนา

โคลง ๔

๑๕๔	วางรองรุจิเรขเรือง	ราชฤทธิ
	งามอาสน์อาบสุกิต	เทียบท้าว
	คล้ายองค์เอกอติศ—	วรวาษ เองนา
	ยามออกอำมาตย์ดำ	ดุจได้เคยเป็น

๑๕๕ กาหลิบเห็นสบสัน	ทุกสถาน
ท่านยังคิดโปรดปราน	เพิ่มพ้อง
สถิตยังอยู่หลังทวาร	คอยตรวจ ไตรนา
เป็นที่ยำเกรงต้อง	แต่งให้สมประสงค์
๑๕๖ จ้องคมุขมาตย์ผู้	เสนา— บดีเฮย
ปรากฏนามไทยฟ้า ^{๑๕}	เอกอ้าง
คือแครงดัวเขีย ^{๑๖} ฐา—	นาศักดิ์
สำเร็จราชกิจข้าง	ฝ่ายหน้าการนคร
๑๕๗ บทจรสู่ที่เฝ้า	ทันที
คำนับโอนเกศ	นอบไท้
โอนฐ่อวยวรวัจ	เจริญสวัสดิ์
โดยแบบละบับได้	ประพฤติตั้งเดิมมา
๑๕๘ อ้าองค์อิสสระไท้	ทรงธรรม เทียงเฮย
ขอพระเป็นใหญ่นำ	สุขให้
แต่ในบัดจันสำ—	เร็จสบบ ประสงค์นา
โลกนำพระจูงได้	สู่ฟ้าเสวยสวรรค
๑๕๙ หะชั้นพึงเสร็จสัน	สารแสดง นนอ
กลายคลกความเคลือบแกลง	กาตหมน

สมจิตตชงคิดแสวง

ไปนัยสศักดินน

๑๖๐ ถอใจเป็นหนึ่งด้วย

บัคเสตงราชฤทธ

วิเชียร ทำนมีกิจ

จงบอกอย่าเกรงต้อง

๑๖๑ หลความแต่ท่านไท

ปวงหมู่มาตย์มนตรี

คอยฟังพระสุรัสือห์—

จักสู่พระบาทน้อม

๑๖๒ พลันพลันจูงบอกให้

อามาตย์รับบัญชา

เร่งเบิกทวาร

ต่างต่างมาเกลือกล้ำ

๑๖๓ ครรไลทีละคู่เข้า

แทบแท่นสถิตบรม

เนื่องนองถ้องตามกรม

ยืนอยู่ยังที่เฝ้า

หาอยาก เป็นนา

เกิดด้วยอันใด

บคิด ตรองเฮย

เรียกร้อง

การสิ่ง ไตนา

ขัดข้อเคื่องขาม

ทันที

พรั่งพร้อม

นาทสั่ง หาเฮย

นอบเกล้าเคียมคัล

เขามา เทอญรา

สั่งชา

เรียกหมู่ มาตย์เฮย

เกลื่อนกลุ้มทวารใน

บังคม

ราชเจ้า

หมู่ใหญ่ น้อยนา

ฝ่ายซ้ายแขวงขวา

๑๖๔ อามบุต ^๖ ทอ ^๖ หน้า	เสน ^๖
ล้วนสะอาด ^๖ อา ^๖ อินทร ^๖ ย์	เพริศพร้อม
ตามยสอ ^๖ อย่างมน ^๖ ตร์	ลำดับ ยสเฮย
เล็งเล ^๖ ห์ดวงดาว ^๖ ห้อม	รอบล้อม ^๖ จันทร
๑๖๕ ไกย ^๖ ฟ้า ^๖ อำมาตย์ ^๖ ผู้	มนตร์ ใหญ่ ^๖ เฮย
ย่น ^๖ นำ ^๖ ห่ม ^๖ เสน ^๖	เกือบ ^๖ ใกล้
อ่าน ^๖ ถวายเป็น ^๖ เรื่อง ^๖ ราย ^๖ คดี	ใดเกิด มี ^๖ เฮย
ทุก ^๖ สิ่ง ^๖ จึ่ง ^๖ ทราบ ^๖ ได้	บาท ^๖ เบื่อง ^๖ เรณู
๑๖๖ อาม ^๖ ภา ^๖ หลิ ^๖ บ ^๖ ได้	ทรง ^๖ สดับ
เอ ^๖ ื่อน ^๖ อร ^๖ ร ^๖ ต ^๖ ร ^๖ ส ^๖ ัม ^๖ กับ	ขอ ^๖ ด ^๖ ข้อ
บ ^๖ แผ ^๖ ก ^๖ ผิ ^๖ ค ^๖ บุ ^๖ ร ^๖ พ ^๖ ละ ^๖ บ ^๖	โดย ^๖ ย ^๖ ุต ^๖ ติ— ธรรม ^๖ เฮย
เพ ^๖ ระ ^๖ ก ^๖ ิจ ^๖ เล ^๖ ก ^๖ น ^๖ อย ^๖ น ^๖ อ	หน ^๖ ง ^๖ น ^๖ น ^๖ เชา ^๖ ว ^๖ น ^๖ ไ ^๖
๑๖๗ บัด ^๖ ใจ ^๖ ท ^๖ ่าน ^๖ จ ^๖ ึง ^๖ ย ^๖ ัง	แกล ^๖ ง ^๖ การ ^๖ ก ^๖ ่อน ^๖ เฮย
เร ^๖ า ^๖ จ ^๖ ัก ^๖ ส ^๖ ่ง ^๖ น ^๖ คร ^๖ บา ^๖ ล	ส ^๖ ัก ^๖ น ^๖ อย
เข ^๖ า ^๖ ย ^๖ ิน ^๖ ช ^๖ ง ^๖ บ ^๖ ริ ^๖ หา ^๖ ร	เร ^๖ ว ^๖ ร ^๖ บ ^๖ มา ^๖ นา
ก ^๖ ำ ^๖ น ^๖ ับ ^๖ ส ^๖ ดับ ^๖ ถ ^๖ อย	ท ^๖ ่าน ^๖ ไ ^๖ ้ ^๖ บั ^๖ ณ ^๖ ฑ ^๖ ร
๑๖๘ ออย่า ^๖ สุ ^๖ ณ ^๖ ย์ ^๖ เส ^๖ ีย ^๖ เป ^๖ ลา ^๖ ส ^๖ ัน	เว ^๖ ลา
เร ^๖ ว ^๖ ท ^๖ ่าน ^๖ เร ^๖ ง ^๖ ไป ^๖ หา	บั ^๖ ณ ^๖ ฑ ^๖ น

ชายแก่สี่คนอา—

อยู่วัดขงเราข

๑๖๕ นำเขาทั้งห้าผูก

ศิษย์สี่แต่ตน

อาจารย์ดอกสัปตน

เมียนสี่ทำอย่างน้อย

๑๗๐ ทดแทนทหยาบช้า

กวนราษฎรชาติسامานย์

แล้วเอาขอรูประจาร

ให้ขห้าคนแล

๑๗๑ สั่งให้เพ็ชฌฆาตแล

นำทะเลวนเวียนวง

เกร็นโทษเกริกท้วง

แล้วขับอย่าให้ก้าว

๑๗๒ แล้วสูอย่าต้องคิด

เร็วเร่งกลับคืนไคล

จักทราบเสร็จการไฉน

ไปเถิดไปอย่าช้า

จารย์อีก คนนา

บอกให้จงจำ

กลางถนน

ละร้อย

ตัวเอก

นับไว้ใส่กะแนน

สาธารถ

ชั่วแท

ตัวหนึ่ง

กลับหน้ามาหลัง

พะก้ามะรง

รอบคาว

อย่าเยี่ยง มันเฮ

เหยียบพนดินกู

ตามไป เลขนา

สู้ข้า

ในกิจ ทำเฮย

รีบร้อนเร็วมา

๑๓๓	เสนารับถ้อยท่าน	ค่านับ
	จากพระโรงเฉียวลับ	ผาดผ่าย
	จึงสฤษฏ์โทษปวงสรรพ	คุณท่าน สั่งนา
	แล้วกลับคืนย้าย	ข้าง ^๕ เขืองยังวัง

๑๓๔	หนหลังอ่านบอกเบื่อง ^๕ ราชกิจ	
	พอเสร็จนายโปลิศ ^{๒๓}	สู่ ^๖ ไท
	ถวายรายเรื่องสฤษฏ์	โทษเสร็จ แล้วแะ
	ลง ^๔ ขอชาวบ้านได้	อยู่ ^๖ เป็นพะยาน

๑๓๕	รับสารอ่านข้อผู้	สา ^๖ กษี หลายนอ
	ล้วนแต่อยู่ถิ่นวิถิ	แถบ ^๕ น
	รู้จักทุกคนมี	นามออก อ่างเอะ
	จึงออกจากชน ^๕	ชอบแล้วการควร

๑๓๖	เข้มสรวลสมนึกแท้	ได้ ^๖ ทำ มันเฮย
	คนชั่วชาติระยำ	ยับแล้ว
	กาหลิบลอบแลสำ—	กัญจิตต์ สบายเฮ
	เห็นหะชั้นผ่องแผ้ว	ท่าน ^๕ ขมขินดี

๑๓๗	บัดมีคำสั่งให้	ไถยพา
	ไปเบิกทองคำมา	เม ^๔ อน ^๕

พันลืมนับไตรตรา

แล้วจูงไป^๕ทช

๑๗๘ ถามดูหญิงหนึ่ง^๕นี้

ตาม^๕ขอเรียกยา

ถิ่นเดียวกับ^๕ที่มา

สู่ส่งสุวรรณแล้ว

๑๗๙ รับส่งไปเบิกได้

จึงวิเชียรผายผัน

อาบู่หะชันทัน

กาหลิมไปรดปรานจ้าน

๑๘๐ กาญจนากองใหญ่^๕นี้

ให้จอมจ่ายการงาน

นางฟังยิ่งนึกดาล

เพราะจะรู้เหตุไสร^๕

๑๘๑ มนตรีขาน^๕เท่านั้น

พออ่านกิจการสรรพ

วิเชียรสู่^๕คำนับ

ตาม^๕ชงคนคลาดแคล้ว

จงแน^๕นอนเฮย

ชอ^๕บ้านอาบู่

มารดา เขานา

จอบ^{๒๒}แก้ว

ทำโทษ ทัด^๕เฮย

รับ^๕ผายคันวัง

โดยพลัน^๕นั้นนอ

สู่^๕บ้าน

ไคส่ง ทรัพย์^๕เฮ

จึงให้^๕ดูมา

ของประทาน ท่านเฮย

ขอบ^๕ใช้

ใจ^๕อัส— จรรย์^๕นา

สัคน้อย^๕ฤณี

กิน^๕กลับ มานา

เสร็จ^๕แล้ว

ทูล^๕เหตุ

เสร็จ^๕ข้อราชการ

ร่าย

๑๘๒ ฝ่ายพนักงานทั้งหลาย นายใหญ่คือเมศเรอ ไป
 เพลินเพลินราชกิจ คำนวณคิดนาฬิกา เห็นเวลาบงควร
 ชวนพนักงานพร้อมกัน ให้สำคัญเสนา ต่างคนมานอบ
 น้อม ลาหลีกอ้อมออกไป อยู่ในแต่พนักงาน ประจำการ
 รักษาองค์ อาบลงจากแท่น เมศเรอเล่นเคียงประคอง
 อักนายสนองเบองซ้าย ข้ายจากพระโรงรจนา ไกยฟ้า
 นำดำเนิน เชิญสู่ห้องในแคล้ว เปิดทวารพรางแพรว
 ข้างเบื้องดำเนิน ไปนา

โคลง ๓

๑๘๓ เพลงสรเสริญพระยศ	ปรากฏเสียบกีก้อง
ฟังเสนาะเพราะพร้อง	ยังลาดดนตรี ทิพย์นา
๑๘๔ บินดีใดดูหะชัน	ชันใจครันไม่น้อย
ลืมหิตตนต่ำต้อย	แต่ตั้งตนเหิม ใจแล
๑๘๕ เดิมได้คิดแล้วสิ	ตริวาผันแมนแท้
ผันก็ผันยาวแล	หลากด้วยตรงกัน ดินา
๑๘๖ จะว่าผันอย่างคิด	ก็เห็นผิดไปต้อง
รู้สึกตัวทุกข์	ขัดด้วยอันใด หน้อยเลย

๑๘๗ พุดเข้าใจทุกอย่าง	ตาสว่างแจ่มแจ้ง
เดินก็เดินได้แข็ง	เข้าข้อแข็งขัน ดัสนา
๑๘๘ กรรณฟังได้ยินถนัด	เราพุดชัดแจ่มแจ้ง
แต่พุดมานานแล้ว	ก็รู้เข้าใจ กันนา

โคลง ๒

๑๘๙ คิดฉันทิดดั่ง	เราบ่ไขข้อข
พระเจ้าทรงธรรม	จริงฤ
๑๙๐ สิ่งสำคัญแห่ห้อม	คนไผ่เฝ้าพรักพร้อม
ดั่งนี้ใครมี	บ้างฤ
๑๙๑ ผิดที่กาหลิบแท้	เคยบ่มีสองแท้
สับหลักแต่เพรง	กาลนา
๑๙๒ คนกลัวเกรงอ่อนน้อม	ทุกสิ่งยศศักดิ์พร้อม
เน่รูประจักษ์ตา	ดั่งนี้
๑๙๓ เราราชาแม่นแท้	บ่เกิดอบแกล้งเลยแท้
แต่ต้นต่อไป	อีกนา

ร่าย

๑๙๔ คิดคะนึงในใจพลง ทางยุรยาตรดำเนิน พิศ
 เพลิดเพลินเชยชม บรมราชสฤงการ ห้องพิมานมนเทียร

สถิตเสถียรใหญ่กว้าง ข้างผนังและเพดาน โอพารเลศ
 ทองแถม สอดสีแซมประสานสลัป แสงสุริยะจับแจ่มจรัส
 มีระย้ารัตนเรือนสุวรรณ เจ็ดอันแขวนเรียงราย ลวดลาย
 เลิศไพจิตร ประดิษฐ์อย่างเอกอุตม กลางโถ้กลมตั้งประจำ
 พานทองคำจำหลัก บั๊กบุปผชาติหอมหวาน กลิ่นอายอวล
 เอบีตรลลพ ครอบเจ็ดใบไพบูลย์ ตั้งโถ้พูนจันทระ เป็นระยะ
 ไว้วาง จัดคณะนางสำหรับ ประสานศัพท์ดนตรี มีเจ็ดวง
 รายเรียง วงหนึ่งเพียงเจ็ดนาง มีดุริยางค์ประจำหัดดี ล้วน
 สันทัดชำนาญ การบำเรอบรมไท ยังนางในเจ็ดอนงค์ ทรง
 ศุภลักษณ์ลาวัณย์ โฉมเจ็ดฉ้นแซมซ้อย ประดับสร้อย
 สุวรรณรัตน์ พัสตราภรณ์พรรณราย สีสลับหลายอย่างยง
 ทุกอนงค์ถือพชนี คอยกุมมือเสวย จักร้าเพยลมพาน
 อยู่ประจางานพร้อมเสร็จ คอยเสด็จผ่านฟ้า องค์กะหลิบ
 เจ้าเหล่า จักเขื่องยาตรา มานา

โคลง ๔

๑๕๕ บรรตามนุษย์ใต้
 ชิงสุตโสมนัสสา

นภา— ตลเหย
 บึงถัน

ไปเทียบเปรียบจิตตอ—

ตงเนตรสอดสายคัน

๑๕๖ ผาดผันพิเคราะห์

เหลียวเหลอบชายขวาสอง

วนเวียนไปวายตรง

บัดเชอมัดเคลงบาง

๑๕๗ เดินไปนั่งอาสน์แก้ว

จึ่งเจดสาวสุรางค์

รำเพยพชันพลาง

รายรอบประกอบเกอ

๑๕๘ พิศวงวงพักตร์น้อง

จับจิตตจกเจียนหลง

พดพเจดอนงค์

เพียงอนุชนั่งไถล

๑๕๙ เชิญเมือมาน์เทอญ

พดแต่เดียวพอจาง

มาเคียงพนพลาง

จักรออรสข้อน

บุเมอ นเลย

รอบข้างทางจรด

บนมอง

ผายข้าง

ดำริ

อย่างแท่เยยไฉน

เบญจางค์

หนุ่มเนอ

เมียงม่าย อยู่นา

เกยรอนบำรุงองค์

นวลผจง จริงนอ

คลังไคล

จักเหนอย นะแม่

พี่แล้วเย็นเหลือ

หกนาง พี่เอ

จิตรอน

เสวยร่วม ราแม่

คู่หมั้นแมนผจง

๒๐๐ ^{๔๕}คณานงคทงหกเออน ^๕เอียงอาข ^๖อยู่แฮ
^๔เตอนนอกจิงจำคลาย ^๕เกลอนกล้อย
^๔สู่ท่งเรียงราย ^๕สองฝ่าย ^๖ฟากนา
^๕ข้างละสามสมรชะม้อย ^๖มายต้องตาเมิน

๒๐๑ สะทกสะเทินไยนิ่มนึ่ง ^๕นงลักษณ ^๖พี่เอย
^๕เชญแม่เสพสุรพักษ ^๖พี่มือน
^๕นึ่งแอบแนบทรามรัก ^๕เสวยต้ง ^๖นฤ
^๕ขาวเมลดทงค้อซอน ^๖ทงอ้างอิมเสมอ

๒๐๒ เออนามวรรณ ^๕ชน ^๖เยียไฉน ^๖แม่ฮา
^๕กามเพื่อพชายใจ ^๖จอดนึ่ง
^๕จักจำใส่จิตต์ไป ^๖ภายนำ
^๕ฉิบพบพัคตร ^๖พ้อง ^๖พี่ได้กะนึ่งตาง

๒๐๓ นวลนางนบนอน ^๖น้อม ^๖เสนอนาม ^๖ถวาชแฮ
^๕ฉนข้อโถมจันทร ^๖งาม ^๖ผ่องแผ้ว ^{๖๓}
^๕นขอสุวิเศษขาม ^๖ปลาบเปล่ง ^๖แสง ^{๖๔}นา
^๕นขอชนจิตต์ ^{๖๕}แก้ว ^๖กลาดหน้ากะนึ่งผัน

๒๐๔ ^๕กมนน ^๖พิงเนตร ^๖นำ ^๖ใจหวัง ^{๖๖}นามนา
^๖น้นขอช่อประการ ^{๖๗}รัง ^๖เรียก ^๖กรุ

๔๙๖.๗/๑

๗ ๖๕๗ ๒

อายุกินอาหารแล้วออกจากห้องทหนึ่งไปห้องที่สอง

๔๙๖

คนโน้นชื่อสีลาตั้ง

อ่อนชื่ออ้อย^{๒๕} นน^{๒๖}ผู้

๒๐๕ พังสารเสนาะ^{๒๗}ล่า

สมรูปทราบบังอร

เพราะนามรูปงามอน

สามภพสบอรูป^{๒๘}ผ้าง

๒๐๖ บ้างบัง^{๒๙}จิตถ้อย

พลางเสพพลางปากปอง

อิมโอร^{๓๐}ฐอิมใจพอง

กลตั้งไก่อ^{๓๑}แก้วก่อ

ดวงหยก^{๓๒} ขาวนา

เที่ยง^{๓๓}อยู่งาน

นามกร หล่อน^{๓๔}นอ

ออกอ้าง

แสง^{๓๕}ยมเงื่อน งามนา

พ่าย^{๓๖}น้องเจ็ดนาง

ท้อ^{๓๗}สนอง กัน^{๓๘}เลย

พูด^{๓๙}พ้อ

ใจ^{๔๐}เหิม เหิม^{๔๑}เฮย

กร^{๔๒}ดับ^{๔๓}อูปักกาง

โคลง ๓

๒๐๗ ส่วนเจ็ดนางเห็น^{๔๔}หะชั้น เสพเสร็จสรรพ^{๔๕}โภชน^{๔๖}แล้ว

ควร^{๔๗}จะคลาคลาด^{๔๘}แคล้ว

สู่^{๔๙}ห้อง^{๕๐}เสวย^{๕๑}ผล- ไม่นา

๒๐๘ เรียก^{๕๒}มัด^{๕๓}ดล^{๕๔}อ่าง^{๕๕}รอง

คน^{๕๖}ที่^{๕๗}ทอง^{๕๘}กั้ง^{๕๙}น้ำ

กุ^{๖๐}หลาบ^{๖๑}พิม^{๖๒}เสน^{๖๓}ชา

กะ^{๖๔}ย^{๖๕}แล้ว^{๖๖}ผจง^{๖๗}โรย

โคลง ๒

๒๐๙ สอง^{๖๘}นาง^{๖๙}ไชย^{๗๐}เนียด^{๗๑}เข้า ถวาย^{๗๒}เครื่อง^{๗๓}สระ^{๗๔}หัด^{๗๕}เจ้า

แผ่น^{๗๖}หน้า^{๗๗}ทรง^{๗๘}ธรรม^{๗๙}

๒๑๐ ผ่าอ่อนพรรณผ่องแผ้ว ถวายเซ็ดพระหัตถ์แล้ว
ท่านคล้อยลาลา

ร้าย

๒๑๑ เมศเรอพาดำเนิน   เดินนำหน้าคลาไคล
ชักใบบานทวารเปิด   เติลดิโล่งเลฬีก   เสียงกรนกรีกคนตรี
จรลี้ยงห้องใหม่   ใหญ่ปานกันเขื่องก่อน   เครื่องแต่งห่อน
หนพรง   เต็มรูปเซลงเลขา   มีน่านาเขาไม้   รูปสัตว์ไสร
อย่างเป็น   เห็นดูโฉนแผ่นผก   รูปคณานกอนแก่นันต์   รูป
คนสรรพภาษา   สีนายาสดสร้าง   ดูกระจ่างเจริญเนตร   ม่าน
ไหมดเทศเอือกทอง   รongพินเขียวพู่คำ   ประจำพระเกลดแล
สะอาด   พินล่างดาดประดับประดา   ด้วยเสลาลายขบ
ขนาบเขียวสดแซม   แปมใบโศกนากสวาด   ประหลาดล้น
หลากเนตร   แม้สุริเยศแผดเผา   เนานิราสร้อนแรง   แสง
พะยับหย่อนเย็น   เป็นที่สถิตเที่ยงวัน   สรรพพิเศษสิริวิตถา
คำเคลือบยาแลระยับ   สลับสีเขียวเหลือง   เรื่องเรอรัตน
รางขาง   ลางฉลุปรุลาย   ระบายยาขะยับพรรณ   สรรเป็นพาน
พะโอ่งเอก   ดิเรกขวดเขี่ยนขัน   ทุกสิ่งสรรพสุกอร่าม
ท่ามกลางวางโต๊ะกลม   นำชมถาดผลาผล   ขลเหล่าหลายอย่าง

นับ เรียบระดับดุษเจตย์ เจ็ดทนต์กลาง มือนงค์นาง
 กล่อมจับ คอยบ้ำเรอรับนรินทรราช พิณพาทย์นับเจ็ดวง
 คงเจ็ดคนเป็นสำหรับ นับสี่สิบเก้าเรียงนาง ล้วนสำออง
 ละออโณม นางประโลมเลิศลักษณ์ พักตร์ผ่องเพ็ญไข
 กำหนดในเจ็ดอนงค์ ทรงเครื่องสรรพมรดก น้ำใสสดเขียวจี้
 ไร้มณีอันปน ระคนแต่เพ็ชรเม็ดด้อยอม ครอบทองรับ
 เป็นเรือน เตือนตาชมไฉนน้อย ล้วนเรียบร้อยกิริยา ยลโสภา
 กว่าเพรง ละเวงฉมกนธกำจร กรกุ่มวาลวิชนี คอยกุ่ม
 พร้งพร้อม เห็นหะชั้นต่างน้อม นอบเกล้าวันทา อยู่แล

โคลง ๒

๒๑๒	อาบุญดเพ่งยัง	งามยิ่งงามนัถดัง
แต่หน้าตา		
๒๑๓	ชมบุญกุมากแท้	จึงพบประสพแม่
ดังได้วิมานอินทร์		แลนา
๒๑๔	ขนิลขนิอย่างช้า	จึงค่อยค่อยคล้อยคล้า
แทบตงไต้กลาง		
๒๑๕	นั่งลงพลางเรียกร้อง	เชิญแม่มาเทอญน้อง
อย่าต้องพัควั		พี่เลย

โคลง ๔

- ๒๑๖ นารี^๑เรียง^๑เรียบ^๑ล้อม^๑   เป็น^๑วง^๑ กัน^๑นา^๑
 ผาด^๑เพ่ง^๑ควรว^๑พิศ^๑วง^๑   สวา^๑ท^๑ลา^๑
 ตะ^๑ละ^๑นาง^๑สะ^๑อ^๑าง^๑อง^๑ค^๑   เอ^๑ยม^๑สะ^๑อา^๑ด^๑
 มา^๑รยา^๑ท^๑ยัง^๑นาง^๑ก^๑้า-   ก^๑ิง^๑พ^๑ามา^๑ส^๑มา^๑น^๑
- ๒๑๗ น^๑ง^๑พ^๑าล^๑พ^๑ิน^๑จ^๑ก^๑   ข^๑อ^๑ถ^๑าม^๑ น^๑า^๑ม^๑นา^๑
 พ^๑อ^๑เ^๑ือก^๑เ^๑็น^๑อ^๑ก^๑ย^๑า^๑ม^๑   เ^๑ว^๑เ^๑ร^๑อ^๑น^๑
 ย^๑ิน^๑ข^๑อ^๑พ^๑ะ^๑ง^๑า^๑ง^๑า^๑ม^๑   ท^๑ร^๑า^๑บ^๑ส^๑ไ^๑ศ^๑ เ^๑ร^๑็^๑ม^๑ฤ^๑
 ด^๑ิง^๑แ^๑น^๑บ^๑นา^๑แ^๑ง^๑ก^๑อ^๑น^๑   ใ^๑หญ^๑ใ^๑ห^๑เ^๑็น^๑ท^๑ร^๑ว^๑ง^๑
- ๒๑๘ ป^๑วง^๑น^๑าง^๑น^๑อย^๑น^๑อย^๑น^๑อบ^๑   ส^๑น^๑อ^๑ง^๑ถ^๑า^๑ม^๑
 ถ^๑ิง^๑จะ^๑เพ^๑ระ^๑เ^๑ไ^๑เ^๑น^๑า^๑ม^๑   ร^๑ู^๑ป^๑ร^๑าย^๑
 ใ^๑ป^๑เ^๑ทุ^๑ล^๑ก^๑ร^๑ั^๑ม^๑คว^๑า^๑ม-   ผ^๑ิด^๑แ^๑ผ^๑ก^๑ พ^๑ระ^๑เอ^๑ย^๑
 อ^๑าย^๑บ^๑เพ^๑ระ^๑ห^๑มา^๑ะ^๑ละ^๑ม^๑าย^๑   แ^๑ห^๑ง^๑น^๑ั^๑น^๑าง^๑า^๑ม^๑
- ๒๑๙ ท^๑ร^๑า^๑ม^๑ร^๑ัก^๑ใ^๑บ^๑แ^๑ส^๑ร^๑ัง^๑กล^๑่า^๑ว^๑   ค^๑ำ^๑ด^๑ัง^๑ น^๑า^๑
 อ^๑ก^๑พ^๑ั^๑จ^๑ก^๑พ^๑อง^๑พ^๑ัง^๑   จ^๑ึง^๑แ^๑ล^๑ว^๑
 ช^๑ะ^๑ร^๑อย^๑เ^๑แม่^๑ข^๑ิง^๑ข^๑ัง^๑   พ^๑ัง^๑ อ^๑ำ^๑นา^๑
 ร^๑ัก^๑เ^๑แม่^๑ส^๑ุด^๑ส^๑ेम^๑อ^๑แ^๑ก^๑ว^๑-   เ^๑น^๑ต^๑ร^๑ท^๑ง^๑เจ^๑็ด^๑อ^๑น^๑ง^๑ค^๑

- ๒๒๐ พระองค์ดำรัสกรว เรากัน หล่อนเอ๋ย
 ทูลเกิดหล่อนแล้วฉัน จะพร้อง
 หล่อนทูลก่อนสัจฉัน มาเถิง ฉันนา
 ใครอยู่ต้นจำต้อง ก่อนอยู่หลัง
- ๒๒๑ รังเกียจกันไปต้อง การเลย น้องเอ๋ย
 บอกพี่เกิดทรมายะย ออย่าบ้อง
 ฟังคำจึงจำเลย นามทุก นางนา
 ขอเพราะเหมาะรูปน้อง ดั่งนี้ไยระทาง
- ๒๒๒ พรางหยิบมะเดื่อน้อย น่ารัก
 สร้อยจิตต์^{๑๐} นามนงลักษณ์ ลีกล้า
 สร้อยจิตต์ดอกหนัก ใจพี่ อยู่แม่
 รักยิ่งรักสุดปลา ปลดสร้อยจากทรวง
- ๒๒๓ ดวงสมรจรับข้อย หน้อยนาง น้องเอ๋ย
 พอพี่ผ่อนใจจาง สวาทใหม่
 สร้อยหนักจักแบ่งบาง เบาอก พี่ฤ
 เพราะว่าน้องรับไว้ ดั่งเจ้าเอ็นดู
- ๒๒๔ พวงพุ่มนึ่งเพียง ประพาสรัตน์ พี่เอ๋ย
 เสรวจิตต์^{๑๐} พี่เสรวจิต จอดน้อง

ไป^๕เยือนไป^๕เยือนอรธ

เป็นเหตุจำ^๕เริ่มต้อ^๕

๒๒๕ ทรมารัก^๕รับ^๕ฟ^๕ให้

พอ^๕สรสร้าง^๕บาง^๕เบา

พ^๕ัก^๕อยู่^๕ย^๕น^๕เนา

เพราะ^๕สวา^๕ท^๕น^๕อง^๕น^๕อย

๒๒๖ รายนาม^๕ถา^๕ม^๕ถ^๕ถ^๕ว^๕น

ท^๕ร^๕บ^๕ส^๕ง^๕ผล^๕ไม^๕ย^๕ว^๕น

เป^๕ร^๕ม^๕ป^๕ริ^๕ม^๕กระ^๕ห^๕ย^๕ม^๕ส^๕ร^๕ว^๕ล

ต^๕อ^๕ต^๕อ^๕บ^๕ป^๕ระ^๕ก^๕อ^๕บ^๕เค^๕้า

อ^๕อก^๕โ^๕ธ^๕ร^๕ู้^๕ เล^๕ย^๕นา

จิ^๕ต^๕ต^๕เศ^๕ร^๕้า^๕เส^๕ม^๕อ^๕น^๕า^๕ม

โ^๕ม^๕เล^๕ลา^๕ น^๕เท^๕อ^๕ญ

โ^๕ศ^๕ก^๕สร^๕ว^๕บ

นา^๕น^๕ช^๕ี^๕พ

สร^๕้าง^๕สร^๕้าง^๕บ^๕ร^๕ร^๕เท^๕า^๕ค^๕ล^๕า^๕ย

ทุ^๕ก^๕น^๕ว^๕ล^๕ นา^๕ง^๕เฮ^๕ย

ห^๕ย^๕อ^๕ก^๕เข^๕้า

ระ^๕ริ^๕ก^๕ช^๕ิก^๕ ช^๕ี^๕นา

แ^๕ะ^๕ไ^๕ก^๕ี^๕พ^๕ิ^๕โร^๕ถ^๕า^๕ม

โคลง ๒

๒๒๗ ยาม^๕ท^๕ิน^๕ก^๕ร^๕ก^๕่า^๕ย^๕ไม^๕ ล^๕ู่^๕ว^๕ง^๕เว^๕ลา^๕ไ^๕ด้

ข^๕นา^๕ค^๕แ^๕ล^๕ว^๕เ^๕ม^๕ศ^๕เร^๕อ

๒๒๘ ท^๕ูล^๕เส^๕น^๕อ^๕เส^๕น^๕า^๕ะ^๕อ^๕้าง^๕ เช^๕ญ^๕บ^๕พิ^๕ต^๕ร^๕เส^๕ต^๕ี^๕จ^๕้าง^๕

ฝ^๕่า^๕ย^๕ไ^๕น^๕น^๕ห^๕อ^๕ง^๕ไ^๕น

น^๕น^๕เท^๕อ^๕ญ

๒๒๙ หะ^๕ซ^๕ัน^๕ไ^๕ค^๕ล^๕บ^๕่^๕ซ^๕้า จ^๕ิง^๕เม^๕ศ^๕เร^๕อ^๕น^๕ำ^๕ห^๕น^๕้ำ

สู่^๕ห^๕อ^๕ง^๕ค^๕ร^๕บ^๕ส^๕า^๕ม

๒๓๐ ยลยิ่งงามเลิศล้ำ

ดีกว่าสองห้องพัน

ที่แล้วเลยมา

บารมี

ร่าย

๒๓๑ งามรจนาอย่างยิ่ง สิ้นทุกสิ่งควรเล แปรเนตร
 ชายชำเลื่อง พิศฝาเมื่องลายวิจิตร ประดิษฐ์ไมรรระดับ
 สรรพสีแดงแสงพราย ผั่งลวดลายแลเห็น เป็นลดาเครือวัลย์
 เลอyleยพันเสาผนัง รังเป็นต้นเป็นดอก ออกข้อแซม
 แนมผล ไม้สับสนสีสลับ ประดับเป็นลายหลายอย่าง สีต่าง
 ต่างเขียวขาว แดงดูราวกับทมิ ชมพริ้มเชิงผนัง ผั่งสลักกับ
 ม่วง ท่วงที่ดูเด่น เล่นสีสอดลายขัด บ้างจรัสเรื่อเรือง
 แดงแก่เหลืองแก่หลาก มากสีสลับผ่านลาย ดูระบายนคร
 คราม งามพิ้งตาพิ้งใจ ฝั้นภายในเลียนลาด ตาตศิลาโลหิต
 บรรสานสนิทเนียนแนบ แอบกันกลแผ่นเดียว เหลียวแล
 เหล่งบนล่าง พ่างผนังรุ่งแวว ส่องสีแดงดูนาค เมื่อยวรายตร
 ยามเย็น เห็นประดุกกลางวัน เพื่อแสงพรรณส่องรับ จับ
 แสงสุรย์ส่องสว่าง เครื่องใช้ต่างต่างมี ถ้วนสอดสีสุกสด
 หมดทุกสิ่งพิ้งใจ ขาวนางในมะโหรี เจ็ดวงมีเรียงระดับ ถ้วน
 สำรับตั้งก่อน วงหนึ่งห่อนถอยถด เจ็ดคนหมดมีประมาณ

ถ้วนข้าขานไพเราะ เสนาะฝีมือดนตรี มีไต่กลางวางจัด
 พานทองรัตนเรือนกุดั่น แกล้งเกลากลับสรรเสก ขนมอร
 เอนานา รสโอชาหวานมัน ต่างสี่สรไปต้อง รสพ้อง
 พานกัน เจ็ดที่บันเป็นระยะ ไต่จังหวะวางราย ยังโฉมฉาย
 น้อยแน่น เจ็ดนางแต่งตนประดับ สรรพสิ่งสรรพภรณ์
 อลงกรณงามตระการ ถ้วนประพาลเกมเพ็ชรรัตน์ แสงสี่
 จรัสโอภาส บั้ทมราชเรือนสุวรรณ แดงดูฉนั้นดวงอาทิตย์
 แสงรัณภูมิเป็นนฤมล ยลพิศวงยิ่งพิศวาส อาบผาดผ่านมา
 เล็งซ้ายขวาบสิ้นสุด บัดยงหยุดชมเชย เลบไปนั่งไต่กลาง
 ขวนอนง้วนางนั่งสลัป เป็นอันดับดุจเพรง พินพาทย์ละเวง
 แจ่มแจ้ว ปางหะชันนังแล้ว สงบขงสังกิต แลนา

โคลง ๒

๒๓๒ กรันสถิตเห็นอาสน์พร้อม ผูกอนงค์เวดล้อม
 เรียบหน้าเรียงราย

๒๓๓ ภิปรายเปรยหยอกเข้า ออกปากฝากเนตรเกล้า
 นิ่มน้อยนางงาม พัส

๒๓๔ ไต่ถามนามทราบแล้ว ชมข้อเสียนางแก้ว
 เสนาะแท้ใดปาน

๒๓๕ ขนมหวานยิ่งอ้อย เชิญแม่รับกินน้อย
หนึ่งให้เห็นรัก พี่นา

๒๓๖ รับประจักษ์จิตต์แท้ ใจพี่ปางนี้แล
ดั่งไม้เบิกบาน ยิ่งนา

๒๓๗ หวานตาหวานใสตizza เอิบอาบอกลัมป้า
พี่ได้เสวยสวรค์ บัดนี้

โคลง ๔

๒๓๘ ทรงธรรม์กำหลิบท้อย ติดตาม * ดูเฮย
เห็นอยู่ทุกอย่างยาม หยอกเข้า
ยิ่งโปรดหะชั้นคราม— ครันกว่า ก่อนนา
เห็นชัดถนัดเค้า เงื่อนน้ำใจเขา

ร่าย

๒๓๙ เนหาห้องนี้เนิ่นนาน จนตราบกาลเวลา อาทิตย
อัสดงคต ถึงกำหนดนาที จักจรลีห้องใหม่ กรมวังใหญ่
เมศเรอ ทูลเสนอนำมรคา เสด็จยาดราตามเลื่อง บรรลุ
เพียงริมทวาร พนักงานเล่นเป็ดรับ แซ่เซ่งศัพท์ดนตรี

มะโหรีประโคมขาน ประสานเสียงโอดพัน ฟังจับกรรม
 จับจิตต์ พิศผิวพรรณเอนงกัณาง สวยสำอางขาวสะอาด
 มีมารยาทเยือกgray ทายครบเครื่องดูริยางค์ ลางมลักมลอบ
 แล แปรงพัคตร์สบบนเนตร หลายเล่ห์เลศโลมจิตต์ เบี่ยง
 เบือนบิดเป็นกระบวน ให้อยู่ยวนหฤทัย ดุจนางในพิมาน
 อินทร์ บรรสานพิณทิพย์ผอง ถวายแต่องค์เทพไท้ สมเด็จ
 มัณวานให้ ท่านท้าวสราญรมย์ แลเนา

โคลง ๔

๒๔๐	นำชมโลมเน่งน้อย	ตรุณี
วงหนึ่งเจ็ดมารศรี		มัวห้อม
เจ็ดพวกคณะดนตรี		ขานขับ
วงละวงฝึกซ้อม		สดับเคลิ้มลุ่มสกนธ์

ร่าย

๒๔๑ พलगจรตลโดยลำดับ เห็นห้องหับอัศจรรย์
 ล้วนสุวรรณแถมรัตนา แผ่คำดาตาสพรั่ง เงามามดังกระจก
 ทาบ ดูแปลบปลาบปลั่งละออ ลายซ้อนพอฟังตา รจนา
 เป็นก้านขด ได้วงชดเชิดชู ดูบรรจงบรรเจิด เลือกรัตน์

เลิศสี่สลั บระดับประดิษฐ์กัน เป็นกุดันเด่นนูน พิศ
 จำรูญจำรัส รายเพ็ชรรัตนรุ่งเรือง แสงพวยพุ่งไฟโรจน์ กับ
 ทิมโชติแดงฉาด มรกตผาดพรรณเจจี่ นิลมณีม่วงเมฆ ดิเรก
 บุษราคัม วางประจำคอกทราย โอปอล์หลายสี่สลั โกลเมน
 กับเพทาย สีสรรคลายคละบัง ไพฑูรย์อ่องเอกสมาน มี
 สักวาผ่านผาด งามประหลาดเหล่าหลาย ฉายแสงต่อ
 ท่อกัน บรรจบถ้วนพรตน์ เป็นศรีสวัสดิมงคล แด่ผู้ยล
 ผู้ยง เพดานกังภนา เป็นดาราดวงจันทร์ พลอยต่างพรรณ
 เบียงก่อน ห่อนสลัสี่หลาย เป็นลายรายสี่ละดอก รัสมิ
 ออกอร่ามเรือง ประเทืองตั้งดารา ดวงจันทร์พลตปลิด
 ดิดไวยุขมชนชู พ่างพินปูพรมทอง ทอไหมกรองประกอบ
 แกม แหมเป็นลายลอยเลิศ เชิดดอกเด่นชิงดวง แม่นมอ
 สรวงมาสร้าง ม่านทองข้างสองไข ระไบระเบียบบรรจง
 คงประจำบัญชาจร บวรวิสุทธิโคมพัศตร์ พูรายรัตนเรือนคำ
 ประจำพระสูตรสบตา งามพินหางามเลิศ งามประเสริฐ
 เพรศแพรว ระบายแก้วแกมอุไร บั๊กเทียนไสวแสงสว่าง
 กระจำจับพินสะบู่ ดูแปลบปลาบวาวับ จันนัยนาพราย
 พราว ไต่ต่งหว่างกลางวิจิตร ผ้าปูปิดพินทอง พานคำ

สองชั้น^๕ใช้ พานล่างไสรใหญ่ยัง พานบนทรงสูงย่อม มี
 นาคล้อมประคองยัน สี่^๕ศีรษะ^๕หัน^๕สี่ทิศ วิจิตรจำหลักลาย ราย
 จินดาประดับ ดวงมสรพโลภณ ขนมนปนผลไม้^๕แห้ง แสร้ง
 บรรจงจัดสรร ตั้งครบครัน^๕เจ็ดเครื่อง หอม^๕ฟุ้ง^๕เฟื่องอวลอบ
 กลิ่นตระลบเลิศจหลาย ชมไปวายสิ้น^๕เสร็จ ยัง^๕เบ็ดเตล็ด^๕เลื่องแล
 แปรรายลรมณัง เห็น^๕ไฉะ^๕รัง^๕ติด^๕ฝา ขวดสุรา^๕องุ่น^๕แท่ง แม่ห้อง
 ก่อน^๕กับ^๕มี แบบ^๕ธานี^๕ห้าม^๕ปรัม ยาม^๕เข้า^๕บให้^๕กิน จอม
 ธานินทร์^๕เป็น^๕บรร^๕ทัด คำ^๕แล้ว^๕จัด^๕พร้อม^๕เสร็จ ขวด^๕กล^๕เม็ด^๕มี^๕ฝา
 พัน^๕ศิลา^๕ทอง^๕พราย ราย^๕ประดับ^๕ดวง^๕จินดา ถ้วย^๕โมรา^๕เรื่อ^๕รอง
 เชิง^๕ทอง^๕ประดับ^๕เพชร ตั้ง^๕เตรียม^๕เสร็จ^๕สำหรับ สรรพ^๕ทุก^๕สิ่ง^๕ไป
 ขาด มี^๕ใน^๕ราชม^๕น^๕เทียร งาม^๕มั่น^๕เชียน^๕คะ^๕เนน^๕ึก ดู^๕พิลึก^๕หลาย
 หลาก สิ่ง^๕งาม^๕มาก^๕เหลือน^๕ับ ประดับ^๕ประคิ^๕ฐ^๕พร^๕รณ^๕รา^๕ย พิศ
 เพรศ^๕พราย^๕ทง^๕ห้อง ใคร^๕เห็น^๕ต้อง^๕ตก^๕ตะ^๕ลิ่ง วาย^๕รำ^๕ฟิง^๕อัน^๕แท
 ชม^๕เปลิด^๕ชม^๕เพลิน^๕แม่ หลับ^๕แล้ว^๕มะ^๕เมอ^๕ฝัน ใ^๕เฝ้า

โคลง ๔

๒๔๒ รังสรรค์^๕สบ^๕สัง^๕สัน สุต^๕พรณ นา^๕เฮย
 แก้ว^๕ประ^๕กิจ^๕แกม^๕สุ^๕ว^๕รณ แว่น^๕ฟ้า

๒ ๒ ๑ ๘
จับแสงอัคนีสรรพ

งามประเสริฐเลิศแหล่งหล้า

ສັກສິດ ແສງເສຍ

โลกุตระมรรคเสวริณ

ร่าย

๒๔๓ แลเพลิดเพลินบมิวาย กราขกรเบื้องยุธาต
มาถึงอาสน์อึงองค์ ส่วนอนงค์เจ็ดนาง โฉมสำอางเอี่ยม
สะอาด ยามยลผาดไสภา งามเดือนตาเมื่อพิศ ผิวสนิท
นวลละออง สองกำโบลบริบูรณ์ ยลยามสรวลยามเยอน
เออนโอษฐ์ยิ้มชวนใจ พักตร์พิไลเล่ห์ศศิธร ทรงอัปสร
อ่อนแอ่น งามเนตรแมนศรียง ตรึงอุระรุมรัก งามเลิศ
ลักษณะละออลา แต่บำทาดึงเกศ พิเศษสรรพากรณ์ ล้วน
บวรพัศตรา ดวงลัดดาเครือกระหนก เป็นสนอบปกบาทมิต
คิดเว้นว่างหว่างอุรา ยลกายาวรรณฉวี งามรังสีผ่องแผ้ว
เห็นพรายแพรวอุณหิส ขจิตรตนเรือนหิรัญ กรรณกุนฑล
พรางพร้อย สอสมสร้อยสายสะอึง พริ้งเพริศแก้วทองกร
นวมังอรสอดทรง ชำมรงค์เรือนเพชรรัตน์ ดูปกัสสรโอภาส
งามประหลาดเลิศแล้ว แก้วอันไข่มปปลอมปน ยลแต่เพชร
แผ้วผ่อง แสงเพลิงส่องสบกาย ดูดั่งสายรุ้งเรือง แลไข่ม
เปลืองตาชม มารยาทสมทรงสมร จิตจงอนงามกิริยา เยอน

วาจาไพเราะ นอเกาะโลมहतภัย ยามปราศรัยสนองคำ
 ล้วนคมจำเริญฉลาด สมนับเป็นนางงามก้านัล ขึ้นเรียงรัน
 เรียบพร้อม ล้อมที่เสวยเจ้าหล้า ดุตั้งนางเมืองฟ้า ฝ่าย
 ดาวเด่นสรวง มาแล

โคลง ๔

๒๔๔ งามปวงเสาวลักษณ์เล่า นารี ทิพย์ฤา
 งามสะอาดอำอินทรีย์ เพ็ชรพร้อม
 งามจิตกิริยามิ มารยาท งามนา
 งามเพราะเสนาะถ้อย ถ้วนถ้วนงาม

โคลง ๒

๒๔๕ สามแห่งมาจากห้อง จักเสาะนางเปรียบน้อง
 หนึ่งฉะฉานมี
 ๒๔๖ หามฉะใหญ่ได้ หานุชงามไสร
 ยากเล่าเหลือหา แล้วนอ
 ๒๔๗ งามกลียาขังลา เรียมรักดังจกกลา
 แกล้วกลางทรวง ฟน

๒๔๘ เอนางสรวลเล็กน้อย สองเท่านั้นไปพ้อง
จิตต์กล้าเปลี่ยนนาง หนึ่งนา

ร้าย

๒๔๙ ขวนนางพลางบอกหัตถ์ ให้สังัดดนตรี จัง
พาที่ปราศรัย ให้นางในวงพืด กรกมหัตถ์นารี ขวนมารศรี
นั่งใกล้ มาแม่มาเคียงให้ พินอินดี หน่อขรา

โคลง ๔

๒๕๐ มารศรีคำนับน้อม นิ่งพลัน
จึงอะบหะขัน หยิบช้า
ขนมดทรสอัน อรเอก ให้นา
ถามขอจิตตพชา ทราบแล้วพลันหาย

๒๕๑ เหลืออายหนักออกต้อง จำทูล ท่านเฮ
ข้าแต่บิดสุร ผ่านหล้า
พระเกียรติจิรัจรัสบุญ ไผโรจน์
พวงไข่มุกต์นามข้า บาทเบื่องบทมาลย์

๒๕๒ ฟังหวานไพเราะล้ำ สรุเสียง อ่อนเอย
อีกเสนาะนามเผดียง ชอน้อง

จักหา^๕ช^๕อ^๕น^๕เก^๕ยง

เป็น^๕ค^๕ู^๕ ย^๕าก^๕นา

นาม^๕เส^๕นา^๕ะ^๕เพ^๕รา^๕ะ^๕สม^๕พ^๕้อง

รูป^๕เจ้า^๕เจ^๕ียน^๕กัน

๒๕๓ ผู้^๕สร^๕ร^๕นา^๕ม^๕ห^๕ล^๕่อ^๕น^๕แ^๕ก

เม^๕ธา— วิ^๕เส^๕ย

แ^๕ด^๕ะ^๕เบ^๕ีย^๕บ^๕ท^๕ัน^๕ตา

ห^๕น^๕ุ่ม^๕เห^๕น^๕้ำ

จ^๕าม^๕ก^๕ว^๕่า^๕ไ^๕ม่^๕ก^๕ด^๕์^๕หา

ไ^๕ห^๕น^๕เป^๕ร^๕ีย^๕บ^๕ เ^๕สม^๕อ^๕ฤ^๕

ใน^๕โล^๕ก^๕น^๕ถ^๕นิ^๕ม^๕เจ้า

เอ^๕ก^๕เท^๕น^๕าง^๕เด^๕ีย^๕ว

๒๕๔ บ^๕ัด^๕เด^๕ย^๕ว^๕น^๕น^๕ะ^๕น^๕อง

น^๕ง^๕ถ^๕ก^๕ษ^๕ณ^๕์^๕ พ^๕เ^๕ย

พ^๕ี^๕จะ^๕ว^๕า^๕น^๕เจ้า^๕ส^๕ัก

ห^๕น^๕ง^๕น^๕อ^๕ย^๕

ช^๕ว^๕ย^๕ริ^๕น^๕อง^๕น^๕ัก^๕ก^๕ษ์

ส^๕่ง^๕พ^๕ี^๕ น^๕อ^๕ย^๕แม่

จ^๕ัก^๕ต^๕ม^๕จ^๕าก^๕ม^๕ือ^๕สร^๕ว^๕ย

ส^๕ว^๕า^๕ท^๕ไ^๕ด้^๕ร^๕ว^๕ม^๕ระ^๕ค^๕น

โคลง ๒

๒๕๕ พ^๕ิง^๕ย^๕ุ^๕บ^๕ล^๕ย^๕ว^๕ไ^๕ย^๕ม

จ^๕าม^๕ย^๕ัก^๕ย^๕ม^๕ริ^๕ม^๕แ^๕ก^๕ม

ค^๕อ^๕ย^๕เ^๕ย^๕อง^๕ก^๕ร^๕า^๕ย^๕ไป

๒๕๖ เช^๕็ด^๕ด^๕ว^๕ย^๕ไ^๕ส^๕ส^๕ุ^๕ท^๕ธ^๕แล^๕ว

ริ^๕น^๕อง^๕น^๕ร^๕ี^๕บ^๕แ^๕ล^๕ว

เ^๕ล^๕ด^๕อ^๕น^๕ค^๕ล^๕อ^๕ย^๕ค^๕ล^๕า^๕มา

๒๕๗ ทำ^๕ก^๕ิริ^๕ยา^๕เร^๕ีย^๕บ^๕ร^๕อ^๕ย

ส^๕่ง^๕ห^๕ะ^๕ซ^๕ัน^๕ชา^๕ย^๕ชะ^๕ม^๕อ^๕ย

เน^๕ต^๕ร^๕ค^๕อ^๕ง^๕ร^๕ี^๕บ^๕ตา

เ^๕า^๕นา

๒๕๘	รับถ้วมาจ้งพร้อง	พ้งะค้มไห่ถ้อง
	นะเจ้าจ้งเจริญ	สุขนา
๒๕๙	เชญเจ้าจ้งค้มบ้ง	นางรับไปรินข้าง
	โตะแล้วจ้งมา	
๒๖๐	ก่อนกัลยาค้มไสร	จ้งกล่าวโคลงถวายเป็น
	เสนาะแท้ไคทาน	เทียบนา

โคลง ๔

๒๖๑	บุษบาบานเบิกสร้อย	เสาวคนธ์
	ฝ่งกมรม้วน	หวัร้อง
	นารีแรกรู้นยล	ก้ำดัด สวาทนา
	ชายแต่ด้อมจักต้อง	ได้แต่ตามหา
๒๖๒	บุษบาบเลือกเกล้า	หมุ่มกรม
	แต่สตร้งามงอน	ห่อนหง้าย
	ต่อองค์เอกอดิศร	จ้งสบ สมรนา
	ผิวดำจำจิตต์หม้าย	อยู่แล้วโหยหา

โคลง ๒

๒๖๓	ฉาฉางเพราะพร้ง	เพราะดั่งพ้งกกล้ง
	หลับแล้วนงควาญ	พ้อย

๒๖๔	คำอ่อนหวานลึกซึ้ง	เสียงเสนาะนักตรึง
จิตต์ ^๔ เพียงทางตั้ง		ติดนา

โคลง ๔

๒๖๕	พียงอนุชกล่าวเกลี้ยง	โคลงเปรย เปรียบนา
เพราะจะเทียบใดเลย		ไปได้
ในโลกเหละทราชมเชย		เป็นเอก นางนา
พระโปรดประทานให้		พณ ^๔ ถนอมนาง

โคลง ๒

๒๖๖	เชยชมพลงเรียวกร้อง	เชิญอนุชนม่น้อง
ก้างโน้นจงมา		นั้นแน
๒๖๗	กุมกรพานั่งแล้ว	จึงปลอบถาพนามแก้ว-
เนตรน้องนามใด		แม่เอ๋ย

โคลง ๔

๒๖๘	จำใจบนอบท้าว	ทลนาม ถวายเอ๋ย
ซง ^๔ พระองค์ตรัสถาม		ชอน้อง
ขอ ^๔ ดาวพระศุกร ^{๓๓} ตาม		ท่านเรียก มานา
ไปเสนาะเพราะพร้อง		ชั่วพร้อมโฉมพรรณ

๒๖๕	ฉันทิดตั้งนั้น	วาทา	แม่ฮา
พี่เพ่งพิศนัยนา		นิมน้อง	
งามยิ่งกว่าดารา		ซึ่งเรียก	นามนา
เหลื่อมปลาบวบต่อต้อ		จิตต์แม่น	เสมอสร
๒๖๖	เชิญสมรแม่จูงได้	เมตตา	พี่รา
รินซึ่งสุรามา		สักถ้วย	
พดมดงยาอา		ยั่วดื่ม—	นะเฮบ
ไม่แก่ไม่เจ็บม้วย		เหตุนี้	มือนาง

ร่าย

๒๖๗ บัดเดี๋ยวพลางนางริน อาบูกินบมิหลอ ไป
 ฟังพ้ออิมเอิบ ถ้าเริบฤทธิ์แรงราค อยากยวนยั่วทั่วนาง
 พलगก็เรียกผู้อื่นเล่า พุดเท่าเท่าทุกคน จันทรบเสร็จเจ็ด
 นาง ปางนั้นถึงสุดดวง พวงไข่มุกต์มีศรี หะชั้นมีวาทา
 ดุราแม่ไข่มุกต์ แสงสสุกมลลงเมื่อง ขวัญเมืองแม่จูงริน
 สุราอีกครั้ง พดใจให้พร ดวงสมรจูงศรีสวัสดิ์ นาง
 สดับอรรถเร็วมา จึ่งเอายาเบ้งผง ไปรยลงถ้วยเร็วพลัน
 หะชั้นนับพันทราบ อาบเอิบจิตต์มีวมา รับเอาถ้วยสุรา จึ่ง

กัลยาณกถา คำ ใต้ทรงธรรมจงเสวย ให้สะเบยเบาทุกข์ ขอ
ความสุขขงมี แด่พันปีปิ่นเกล้า ข้าพระเจ้าขอสนอง จ้านอง
โคลงถวายพร องค์อัครราชันให้ ก่อนพระเสวยได้ สดับ
ด้วยยินดี ดมนา

โคลง ๔

๒๗๒ * บารมีพระมากพัน	รำพัน
พระพิทักษ์บุตติธรรม	ถืองแท้
บริสุทธิคุณดวงตะวัน	ส่องโลก ไสร้แฮ
ทวยราษฎร์รักบาทแม่	ยิ่งด้วยบริสุทธิ์
๒๗๓ ยินยงจงรักเบอง	บาทมุล ท่านเอย
ข้าบาทราชินิกุล	ใหญ่่น้อย
พระสนมสนิบทพูน	พิศวาส ท่านนา
ความเกียตเกียจคร้านก้อย	กึ่งนั้นฤมี
๒๗๔ เจริญศรีชนมชีพยัง	ยืนนาน ยิ่งเทอญ
พระพละปฎิภาณ	จึ่งแผ้ว
ดำรงสิริราชฐาน	สมบัติ
ทอนทุกข์สุขสวัสดิ์แล้ว	กลาตพันพรภักย์

โคลง ๓

๒๗๕	อาบุนใจเบิกบาน	ฟังข้าบานเพราะพร้อง
	ยกยอยิ่งใหญ่ต้อง	จิตต์ ^๕ เพียงของหวาน
๒๗๖	เสียบบรรสานจับไป	เรอ ^๕ ระรือ ^๕ ร้อง
	กลมกล่อมหอมเสียงซ้อง	ซาบซึ้ง ^๕ ชิมใจ บังนา

ร่าย

๒๗๗ ณทันใดอาบุน แลนา ยกด้วยชุมมิช้า แลนา
 อ้าปากกินสิ้นหมด แลนา ไม้ปรางภูอันใด แลนา ผิน
 หน้าไปหาน้อง แลนา คิดจักพร้องพจนา แลนา วาจา
 บั่นไข แลนา ฅบัดใจตาหลับ แลนา ศีรษะพับสยบ
 แลนา ขบไต่ะไปติงกาย แลนา ดุดังวายุชั้พมรณ^๕ แลนา
 เช่นภูธรทำแต่ปาง แลนา จิงอนงค์นางเข้ารับ แลนา
 จับด้วยมาจากมือ แลนา ซึ่งยังถือบทันวาง แลนา ปาง
 ภูบาลเห็นเสร็จ แลนา ธกัเสด็จไคลคลา แลนา ออกมา
 ทุ้หะชัน แลนา ธกัสรวลสันต์กักกอง^๕ เสร็จกิจสัมฤทธิ์
 ต้อง จิตต์ให้ปองประสงค์ แลนา *

โคลง ๒

- ๒๓๘ ความจำนงลุแล้ว แต่แรกเริ่มมาแม่
 ๒๓๙ ตำราญจิตต์ท่านไสร เพราะพระองค์ท่านได้
 ๒๔๐ เห็นอาบู่แว่น ว่ากิจและการเหล่น
 ๒๔๑ ภูโนยสับซ่า เร็วเร่งผลัดเสื่อผ้า
 ๒๔๒ ช่วยกันแต่งใหม่แล้ว ผู้นไปจักแล้ว
 ๒๔๓ ทนไธรเรียกร้อง ทาสซึ่งเคยเห็นห้อง
 ๒๔๔ สูงแบกเขาไป วางไว้ในเรือนเข้า เท่านั้น
 ๒๔๕ แล้วย่างกลับ แต่อย่าหับทวาร ทำอาการจงเียบ อย่า
 ๒๔๖ กรอบเกรียบอ้ออิง ทาสท่านจึงทำตาม ข้อห้ามปราชญ์เขา

ร่าย

๒๔๗ สูงแบกเขาไป วางไว้ในเรือนเข้า เท่านั้น
 ๒๔๘ แล้วย่างกลับ แต่อย่าหับทวาร ทำอาการจงเียบ อย่า
 ๒๔๙ กรอบเกรียบอ้ออิง ทาสท่านจึงทำตาม ข้อห้ามปราชญ์เขา

บ่ละ เสรีจรุระกลับมา เข้าหาองค์ท่านไท้ แลลงกิจทั้งปวง
ให้ ทราบสิ้นทุกประการ

โคลง ๔

๒๘๔ ภูบาลสมจิตต์เยี่ยม	ยินดี อยู่มา
โดยพระทัยปราณี	ยิ่งนัก
อาบหะชั้นมี	ใจใคร่ เป็นนา
กาหลิบที่เลิศล้ำ	หลับได้ดั่งประสงค์
๒๘๖ คงยัสืบสืบ	โมงประมาณ
ตามซึ่งขอวันวาร	หนึ่งวัน
ทำโทษพวกสาธารณ	ที่เกลียด ชังนา
สมคิตจิตต์หมายหม่น	หมดข้อคะเนิงหา
๒๘๗ เวลาดีกล่วงแล้ว	หลายนา— พิกาเฮย
จึงท่านเสด็จมา	สู่ห้อง
บรรทมภิรมผา—	สุขสวัสดิ์
ไสยาสน์นาฏนางซ้อง	สำเภาอยู่งาน

ร่าย

๒๘๘ ล่วงรัตติกาลเวลา พระสุริยาเยื้องรถ อรคต

ทิสอุทัย ดวงใจส่องแสงสาย นายอาบยังบั้น ผู้คนต้น
 เเดินถนน บินยลเรื่องรหัส ความสัจตงสมิต เพราะ
 ท่านคิดปดบ้อง ผู้ทราบพร้องไปได้ ให้ผู้ใคร่รู้ตระหนัก ได้
 ตัวจักลงทัณฑ์ ความเกลียดกันกลจริต ปดบให้แพร่หลาย
 จักบรรยายหะชั้น พินยาพลันเสื่อมคลาย จนบ้ายควายรู้สึก
 นึกว่าตนหลับไหล อยู่ในรัตนพิมาน หลับตาขานคำเรียก
 เสียงพร้องเพรียกก้องคะนึง ถึงนางในท่งปวง โอแม่พวง
 ไช้มุกด์ แม่พระสุครดารา จงมาหาพิพัฒน์ แม่แสงจันทร์
 แจ่มฟ้า ขอเห็นหน้าหน้อยอนงค์ จงอรุณร่วมชีพ รับ
 เรื้อมาอย่าช้า พร่อนกล่ากลุ้มกลัด วานช่วยพัดพิบ่าง จง
 อนุชอยำร้าง เร็ดไรไมตรี พิเลศ

โคลง ๒

๒๔๙	เป็นโกล้หลากแท้	ยินตระหนักहुแล้ว
	กระทั้งห้องมารดา	เขานา
๒๕๐	รับเรื้อมาบ้ำ	ถึงจ้งร้องถามอา
	ลูกแก้วเป็นไร	พ่อเฮย
๒๕๑	อันใดพานพาตต้อง	เสียงโด่งดังร่ำร้อง
๒๕๒	ตงนลูกเฮย	

๒๕๒ อามูเงยพักตร์จ้อง   โดยจิตต์กำเริบร้อง
เรือกอ้ออดสู

โคลง ๔

๒๕๓ ผู้ใดชิงเจ้าเรียก   ลูกชาย เจ้านา
รับบอกจึ่งเรียวาย   อยากร้าง
เจ้าแหละบัดคนหมาย   บไว้ ลูกฤ
จักประหลาดโลกแหล้ง   เพื่อล้างลมเร็ว

๒๕๔ หลิงเลวลูกเจ้าเน   นอนฤ เจ้าเอ๋ย
พุดมะเมอเพื่อกือ   ปดแท้
กูไ้หะชันถือ   เป็นลูก แก่เลย
คือว่ากาหลิบแล้   พระเจ้าทรงธรรม

๒๕๕ นิ่งพลันอย่าพุดเออม   ออกวา— จาเฮย
ใครทราบจักนินทา   ว่าบ้า
แกเองแหละเสียอา—   รมณ์เน่ ยายเฮย
เราบอกรอกครั้งข้า   เน่ไท้ทรงธรรม

๒๕๖ กรรมกรรมลูกน้อยแม่   เป็นไฉน น้เฮย
ใดไ้ขว่ขัดดวงใจ   จังค้อม

เป็นไผ่พอกกล่าวไผ่
หัวอกแม่มกัลลกลุ่ม

คิด ไปนา
พางเพียงพางแด

ร้าย

๒๕๗ แปรหูฟังแม่ก่อน จงผันผอนรำพึง คะนึ่ง
เบื่องบรูพา แต่เกิดมาแม่บำรุง ละครเจ้าจนคุ้มใหญ่ ไส้ใจ
ดูคำเข้า บให้เจ้าอนาทร จนบิดรวายชนม์ ยังสอง
คนลูกแม่ แต่พอเห็นหน้ากัน สารพันแม่ตามจิตต์ บได้
คิดขัดแด แปรตามเจ้าจบจน เจ้าคบคนชั่วช้า ผลาเงิน
ทองแทบหมด แม่สู้อดใจออม ถนอมน้ำใจบสะเทือน
เดือนแต่พอรู้สึก เจ้ากลับนึกเห็นชอบ ประกอบตนเป็นดี
แม่ปรานยังนัก บัดนี้จักคลั่งไคล้ ให้แม่นั้นตรอมตาย
พ่อโหมฉายสุดสวาท อย่าประมาทจงตรอง มองดูเหยาเรือน
เรา เคยนอนเนาแต่น้อย ไม่เคยคล้อยคลาจาก ผิดกันมาก
กับวัง ไม่ควรหวังใจคิด ซึ่งการผิดไปมี เลยสักทีใครจะได้
ขอพ่อตรีตรองให้ ถืองแต่แก้ไข พ่อเทอญ

โคลง ๓

๒๕๘ อามุไหวจิตต์ระลึก นึกก็ชอบเช่นแล้
ภูกรูตระหนักแท้ เรืองนมานาน

๒๕๕ ตัง^๕สอกราน^๕คาง^๕นิก^๕ กัม^๕พัก^๕ต^๕ร^๕ต^๕ร^๕ก^๕จิต^๕ต^๕ล^๕ล^๕ง
 ก้อย^๕เหื่อ^๕ด^๕ห^๕าย^๕ค^๕ล^๕าย^๕ฟ^๕ึง^๕ กลับ^๕ได้^๕สม^๕ป^๕ระ^๕ดี^๕ มา^๕นา

โคลง ๔

๓๐๐ เรือง^๕น^๕จ^๕ริง^๕แน^๕แล้ว^๕ มารดา ลูก^๕เอย
 ข้าย^๕อยู่^๕ใน^๕ค^๕ฤ^๕หา^๕ เก้า^๕แท^๕
 นัน^๕แม่^๕ลูก^๕ก็^๕อ^๕า— บุษะ— ชัน^๕เฮ^๕
 แต่^๕ซ^๕ง^๕ก^๕ิด^๕เฟ^๕อ^๕น^๕แม่^๕ เกิด^๕ด้วย^๕เห^๕ต^๕ใด

โคลง ๒

๓๐๑ แม่^๕ดี^๕ใจ^๕ไซ^๕น^๕้อย^๕ ตู^๕ด^๕ง^๕ค^๕ว^๕ง^๕จัน^๕ทร^๕ย^๕้อย^๕
 หย^๕ิบ^๕ได้^๕ถึง^๕ม^๕ือ^๕ แม่^๕นา
 ๓๐๒ ก^๕ือ^๕เขา^๕หล^๕บ^๕ด^๕อก^๕ไ^๕สร^๕ จ^๕ึง^๕เก^๕ิด^๕ส^๕ุ^๕บ^๕ิน^๕ให้^๕
 เกล^๕ิบ^๕เเกล^๕ม^๕ใจ^๕เฟ^๕อ^๕น^๕ ไป^๕นา

โคลง ๓

๓๐๓ เบ^๕อ^๕น^๕หน้า^๕มา^๕จะ^๕ถ^๕าม^๕ ความ^๕นิ^๕ม^๕ิต^๕ต^๕ล^๕ก^๕แ^๕ว^๕
 ท^๕ร^๕า^๕บ^๕เร^๕อ^๕ง^๕ส^๕น^๕เส^๕ร^๕จ^๕แล^๕ว^๕ จัก^๕ต^๕อ^๕ง^๕เตร^๕ย^๕ม^๕ห^๕ว^๕ ห^๕ย^๕ัน^๕นา
 ๓๐๔ ไ^๕บ^๕รู้^๕ต^๕ว^๕ว่า^๕ไ^๕หล^๕ ใน^๕ท^๕น^๕ไ^๕ด^๕บ^๕ซ^๕า
 ย^๕ง^๕บ^๕่^๕ท^๕น^๕ป^๕าก^๕อ^๕า โย^๕ห^๕รู้^๕เ^๕อ^๕น^๕ส^๕ัก^๕คำ^๕ หน^๕ึง^๕นา

โคลง ๔

- ๓๐๕ หะชั้นสำทับร้อง   หญิงสา— มานย์เฮย
 เอ็งบรูวจา   กล่าวถ้อย
 จักโลมจิตต์กุหา   พลอยพ่น เพื่อนเฮ
 กุบเชอัสักน้อย   อย่าแก่งชักแซ
- ๓๐๖ แน่แฮกไซ้อ้าย   อาบู
 มึงอยากเป็นแม่กู   กล่าวอ้าง
 กรูว่ากู—   ทรยศ ไสร้เฮย
 เป็นทกาทลบร้าง   ยศไร้ไฉนดี
- ๓๐๗ บารมีพระเจ้าโปรด   บำรุง พ่อเทอญ
 คำหยาบอย่าพูดจุง   หยุตยง
 ไปนานนั้กจักคง   กุมโทษ ทำเฮ
 แม่จะเล่าเมื่อกรัง   ก่อนนั้วันวาน
- ๓๐๘ นครบาลบุคบังพัคตร   พามา
 อดก่อแมนสัษหา   หมดสน
 เขาเจียนแทบมรณา   พลันขับ เลี้ยเฮย
 เพราะพูดบรูลิน   นำได้คุดมือ

๓๐๘	นี่คือตัวอย่างให้	ฟังเห็น
	อย่าหยิ่งยกตัวเป็น	ปิ่นไท
	ครูเดียวจักเกิดเชษฐ	ยับย่อย
	พุดหนักนักมักให้	โทษแท้ถึงตน

โคลง ๒

๓๑๐	กล่าวขุบลหมคน	หวังจะเกียจกันช
	โทษให้เกรงขาม	
๓๑๑	ความเป็นอย่างอนแท	มัวมดบรูแม่
	แด่น้อยจากรา—	จับนา
๓๑๒	กรนฟังคำเล่าเน	กลับคิดเห็นเป็นหมน
	แม่นแท้ทรงธรรม	
๓๑๓	ตอบไปพลันบ้ำ	ตัวหะชันไซ้ข้า
	แต่้นต่อไป	เลขนา

ร่าย

๓๑๔ อย่าหมายใจว่าบุตร แต่้นหยุดนิ่งเนา เรา
 พระเจ้าทรงธรรม เป็นแม่นำต้องแท้ อย่าพักแก้อันใด
 ใจเรจักเห็นผิด เป็นวิปริตไปตาม ความซึ่งทำโทษทัณฑ์
 เราสั่งสรรพทุกสิ่ง เขาจึงได้มาทำ คำซึ่งขยาขเรจจา กลับ

ตรงมาเป็นพะยาน บัวยการเราบเชื่อ เพื่อตัวพูดเปล่าตาย
 เราบอกยายอีกครั้ง นามเราตั้งมั่นคง พระเจ้าทรงธรรมให้
 เราได้บิดผัน บิไซผันเราหลับ พุดกับยายมัน ตันอยู่ช
 ชาติเห็น เป็นที่เราชอบนัก ซึ่งประจักษ์แจ้งความ ตามยาย
 เล่าสมคำ ที่เขานำไปแสดง ช้แจงเรื่องลงทัณฑ์ คำเรา
 อันบังคับ รับทำตามสัทธาต เป็นสันทาทไปคล้าย หันเรา
 สบายเหลือแหล่ แต่ที่ได้ลงโทษ แก่นโนดชั่วช้า ต่อ
 หน้าไหว้หลังหลอก สิ่งเดียวดอกสงสัย คือใครพาเรามา
 อยู่เคหาแห่งนี้ แต่อย่าช้เชอนแซ ให้ผันแปรวุ่นวาย เรา
 เชอกายเราชาติ คือแก่นกษัตริย์ผ่านเผ้า เถลิงพิภพเป็นเจ้า
 ปกเหล่าประชากร

โคลง ๔

๓๑๕	มารดรไปทราบเกล้า	ความใด
	แม่แต่คะเนใจ	ห่อนต้อง
	ว่าบุตรจักคิดไฉน	จึงกล่าว ฉะฉาน
	เห็นจิตคิดพ้อง	พวกข้างขนานเบา

๓๑๖	เพลลาเพลลาสุกแก้วอย่า เจริจา	ดั่งนา
	เพื่อพุดพุดจักพา	โทษให้

แม่เห็นพ่อเสียอา—	มณเฒ่า แล้วพ่อ
จงสงบสงัดไว้	สติตั้งดำรง
๓๑๓ หนึ่งจงเงยพักตรขึ้น	นมัสการ
ขอพระโปรตบันดาล	จิตต์เจ้า
ให้พ้นพิการพาล	พาลลึง กลุ่มนา
ความคิดผิดข้อแก้	จักสันเสือกนัย
๓๑๔ ผิวใครผู้อนอ้าง	คำอัน นนา
พ่อจักกิดนินไค	ต่งน
กำแพงย่อมมีกรรม	คอยสดับ
ดชั่วไซ้จักอน	โอยรู้เอนออกเอง

โคลง ๒

๓๑๕ ปลอดหลายเพลงจักให้สงบจิตต์อาบได้
 สักน้อยยามี่

๓๒๐ กลับพาที่หยาบซ้ำ โดยอหังการกล้า
 ต่อสู้มารดา เชนา

โคลง ๔

๓๒๑ พาหญิงผู้เผ่าน รำคาญ จริงนา
 จงหยุดอย่าจ้งทาน อักไสร

มาผิดแม่เกิดหวัง

ผู้แม่จักทั้งเหน้า

๓๓๐ แต่หลังแม่ลูบเลี้ยง

จนเจริญพรรษา

ไปเคยกาลามารดา

ไต่ทัพถูกลูกแก้ว

๓๓๑ ผิดงฝ่าเข้า

ผู้ส่อผู้แสรงนำ

นิมิตต์ติดตามล่า—

เพื่อจักผลาญชีพได้

๓๓๒ ขอเชิญอะเหล่าผู้

ไปรคับผู้ป่าปลิด

จากอกหะชั้นสัด

โดยเดชพระคงผ้าย

กลาเคลื่อน ใปนา

อยู่นนไครฝั่ง

เจ้ามา

ใหญ่แล้ว

ดลเด่น ไตนา

จึงให้ล้มหลง

ประจำ เจ้าฤ

จิตต์ให้

กัญผิต ใปนา

โทษด้วยเหลือเกิน

ทรงฤทธิ พระเฮษ

โทษร้าย

เป็นสุข สบายนา

ผ่านพ้นภัยเข็ญ

ร้าย

๓๓๓ หะชั้นเห็นมารดา มาโสการ่าไร ควรที่ใจ

จะสลด กลับกลายหมดบมิยื่น ใปคิดกินคุณแม่ ตั้งแต่

สำคัญตน โดยวิกลวิปริต บได้คิดรังรา ล้มกายาบรูสึก นึก

ขัดเคือง^๔ขุน^๖ของ ลูก^๕ชน^๖ร้อง^๖ตระ^๖วาด หลึง^๖อุ^๖บาท^๖กาลี^๖ มึง^๖
พา^๖หมัน^๖ไส^๖ ฉวย^๖ไม้^๖ใหญ่^๖เงอ^๖ง่า^๖ เรว^๖เรว^๖ว่า^๖บัน^๖ กุน^๖นั้น^๖คือ^๖
ไกร^๖ช^๖ ออก^๖ให้^๖ชัด^๖เจน^๖ ใจ^๖นา

โคลง ๔

๓๓๔	มารดาเห็นบุตร ^๕ เงอ	งาน ^๖ ใจ
	นาง ^๖ บ ^๖ หวาด ^๖ หวั่น ^๖ ไหว	กร ^๖ น ^๖ คร ^๖ ร้าม
	หวัง ^๖ ชัด ^๖ ไซ ^๖ อื่น ^๖ ไกล	ถือ ^๖ ลูก ^๖ ตุนา
	ตอบ ^๖ อรรถ ^๖ ยก ^๖ หัด ^๖ ดี ^๖ ห้าม	ลูก ^๖ น ^๖ ้อย ^๖ อย่า ^๖ แหง
๓๓๕	โย ^๖ แคลง ^๖ ไป ^๖ ทราบ ^๖ ผู้	บุ ^๖ ร ^๖ พกา— รัฏา
	บัง ^๖ เกิด ^๖ เกล้า ^๖ ตน ^๖ มา	โลก ^๖ น
	แม่ ^๖ คำ ^๖ ด ^๖ พ่อ ^๖ จก ^๖ หา	ลิม ^๖ ไม้ ^๖ เจียว ^๖ พ่อ
	กลับ ^๖ บุ ^๖ ร ^๖ เลย ^๖ ไป	บ ^๖ น ^๖ ชน ^๖ ตน ^๖ เอง

๓๓๖	จง ^๖ เกรง ^๖ พระ ^๖ เกียร ^๖ ติ ^๖ ไท	ทรง ^๖ ธ ^๖ รร ^๖ ม
	ท่าน ^๖ กอบ ^๖ พระ ^๖ คุณ ^๖ กร ^๖ น	ไม่ ^๖ น ^๖ ้อย
	เจ้า ^๖ เป็น ^๖ แต่ ^๖ หะ ^๖ ชน	ดอ ^๖ กล ^๖ ก ^๖ ชาย ^๖ แม่
	แม่ ^๖ บอก ^๖ เจ้า ^๖ จริง ^๖ ถ้อย	จ ^๖ ึง ^๖ ได้ ^๖ คะ ^๖ น ^๖ ิง ^๖ ดู
๓๓๗	อย่า ^๖ ส ^๖ อ ^๖ อย่า ^๖ พุด ^๖ แล	อย่า ^๖ คิด ^๖ บ ^๖ ้วย ^๖ เลย
	อย่า ^๖ เท ^๖ ียบ ^๖ อย่า ^๖ เท ^๖ ียม ^๖ ชิต	ขอ ^๖ ให้

จักขึ้นพุดสามานย์

กุกักแก่งให้

๓๒๒ ภูธรกาหลิบน

ครองพิภพแผ่นภู

ตบอกร่ำส

ไปเชอจักไปฝัน

สับต่อ ไปฤ

เข็ดกึ่งเมื่อมรณ

คอกุ แลเฮย

ภาคพน

จำเชอ คำน่า

ชฟใดคนเป็น

ร้าย

๓๒๓ มารดาเห็นว่าบุตร บยงหยุดตามคำ สำคัญตน
พิปริต คิดเห็นผิดเป็นชอบ ไปสมประกอบกันเดิม เดิมทุกข์
นางเหลือหลาย ฟูมฟายชลเนตรนอง สองกรข้อนอระ ชก
ศีรษะรำไร รำพันไปนานา โอ้อนิจาลูกแก้ว ออกแม่จัก
ครากแล้ว เพื่อเจ้าจริดเสีย ไปนา

โคลง ๔

๓๒๔ ละเหยละห้อยรำ

ไขพ้อมาไผ่ต้น

อกแม่แต่นับวัน

บ อยากอยู่อยากล

รำพัน ไปเอย

เช่น

จักแตก ตายนา

หลบหน้าลาวาย

- ๓๒๕ พ่อตายแม่ทุกข์เพียง มรณา ลูกเฮย
เห็นแต่พักตร์ลูกยา อยู่ด้วย
ซนใจแม่จึงผา— สุกสับ มานา
เสยจิตต์แม่จำม้วย อยู่ได้กลใด
- ๓๒๖ สิ่งไรลูกรักเจ้า จักประสงค์
บกิดคำอวรคง มากน้อย
คงให้สับจำนง ใจพ่อ นึกนา
สิบซังดั่งกิ่งก้อย บ่ได้เสยดาบ
- ๓๒๗ ไปวาวางกิจสู้ ทำสรรพ เสรีพ่อ
พ่อจักกินไต่พลัน รับประทาน
ทุกวันบ่วาววัน ระวังนุ่ง ห่มนา
เจ้าเจ็บแม่ทุกข์ซน ออกชำระมหนอง
- ๓๒๘ ปองรักลูกน้อยยิ่ง หัวใจ แม่ฮา
อุตส่าห์รักษาไป คำเข้า
อดกินอดนอนไฉน ไปคิด เห็นอยเลย
ขอสิ่งเดียวจงเจ้า แม่ ننพลันหาย
- ๓๒๙ หมายฝากซากศพเจ้า จงฝัง แม่รา
ก่อกฎการภายหลัง ฝากเจ้า

ซึ่งเป็นบรมอิส—

วราช เรานา

พระเดชพระคุณได้

ปกเกล้าเรามา

๓๓๘ พ่อฮาดราตรีเหยม

อย่าหุน หันเฮย

เพรงเผ่าเคยพระคุณ

ครอบเกล้า

ปัจจุบันพระอวยบุญ

ปกชีพ

อนาคตคุณพระเจ้า

จัก^๕เลียงพงศ^๘พันธ^๘

ร่าย

๓๓๙ สำคัญให้อาญ รู้คุณภุชธราช หวังให้ขาด
 จ้าง จักเป็นองค์มืบาล จึ่งแถลงการณ^๘เดง^๕น แม่จัก^๕
 ให้ทราบ แต่ขอทราบท่านก่อน ห่อนออกนามท่านเปล่า
 แม่จักเล่าจงยนิ พระภูมินทรมหาราช พระบาททรงกรุณา
 ให้ไภยฟ้าเทยวदन ค้นหาแม่จนพบ ท่านปรารภพระราชทาน
 ทองประมาณมากนัก จักนับถวนพันแท่ง เพื่อเราแพ่งภักดี
 มีใจตรงท่านทราบ จึ่งให้ลากเหลือหลาย แม่น้อมกายน้อม
 เกลา วอนพระเจ้าราชนา ใ้รักษาพระองค์ ท่านทรงคุณ
 พ่าง^๕น แม่จัก^๕ให้หัด ทรัพย์สมบัติมาสู่ แม่จะอยู่เท่าใด
 ก็จะไปปรโลก ทรัพย์อุปโลกศฤงคาร ทุกสิ่งสถานตกเจ้า
 พ่อคิดเกล้ารองตาม ความ^๕ทน^๕เป็น^๕ไฉน คุณท่านไต่ยังเล่า

ซามแก่เจ้าหนัก ยิ่งนักกว่ามารดา เพราะชราภาพแล้ว จัก
ตกอยู่ลูกแก้ว เร่งรู้ระลึกคุณ ท่านเทอญ

โคลง ๔

๓๔๐	ไฟฟู่นบเหือดด้วย	คำดับ นนา
	แก้บหลุดเลยกลับ	เชอหม่น
	วิเชยชไครับ	คำสั่ง เรนา
	เป็นหลกอยู่อกชน	หน่งให้เห็นสม

๓๔๑	การมอเฒ่าผู้	แพศยา
	กูปอกมิ่งหนักหนา	อยู่แล้ว
	ยังทำถ้อยเจรจา	ดูถูก กุณา
	เหม่เหม่จักไม่แคล้ว	กลาดพ่นมือไป

๓๔๒	ไภยฟ้าอำมาตย์นั้น	กบ้ง- คับเฮย
	ให้เบิกเอาทองคลัง	นั้นนั้น
	มาให้กับมิ่งยัง	บคิด กุณา
	กุกะหลิบแหละชน	สั่งให้เขามา

๓๔๓	วาจาเมื่อกล่าวนั้น	ความคิด
	ปรับว่ากุเสียจริต	คลังคลัง

เพราะอยากจะให้สนิท

นับแม่ ลูกฤ

กุกักทำให้กุ่ม

ที่ขูดดูแลน

โคลง ๒

๓๔๔ ขกแซนเงอเงอดไม้^๕ เหย่นบ่^๔หยุคเลยให้^๖
แทบล้มบรรดาตาย

๓๔๕ บอกเรวैयाอย่าช้า ไกรนั้น^๔ถือตัว^๕
อย่าได้อำปล้ง

๓๔๖ รัฎยังไป^๖ ภู^๔แหละคือพระผู้^๕
เียงแท^๖ทรงธรรม

๓๔๗ มารดาปล้นตอบ^๖น้อย เจ้าแม่^๔คือลูก^๕น้อย
ไช้^๖ท้าวทรงธรรม

๓๔๘ ฟังคำ^๖บึงไกรธ^๕แท^๖ เหย่น^๖จูงกลับคำ^๕แม่^๖
ดอกคอกงตาย

๓๔๙ หวดหวดตาย^๖บ่ง^๕ บหยุค^๖บหย่อน^๕ตตง^๖
แต่^๖เขยว^๕เขย

๓๕๐ เห็น^๖บเห็น^๕ว่าเจ้า^๖ บบอก^๖ติเรา^๕เจ้า^๖
บได้^๖เมตตา

๓๕๑ มารดาหมายผัดพลึง ^๕ คิดว่าลูกจักยัง ^๕

บ่กล้าทำตน

๓๕๒ บัดยินยลหลากลา ^๕ เข็นบ่หยุดเลขชา ^๕

เจ็บทงสรรพางค์ ^๕

๓๕๓ นางจึงจำเรียกร้อง ^๕ หาเพื่อนบ้านพวกพ้อง ^๕
ช่วยด้วยจักตาย ^๕ แล้วฮา ^๕

โคลง ๔

๓๕๔ ทงหลายอยู่ถิ่นใกล้ ^๕ เรือนเคียง ^๕

สดับถนัดสำเนียง ^๕ กีกก้อง ^๕

ชวนกันรပ်พร้อมเพรียง ^๕ คะคิก มาเฮย ^๕

เข้าระหว่างกลางบ้อง ^๕ บัดรงไม่ไป ^๕

๓๕๕ เหตุไฉนเป็นดังนี้ ^๕ หะซัน ^๕

จึงเข็นมารดาอัน ^๕ เกิดเกล้า ^๕

ไปกลัวพระบนสวรรค์ ^๕ ทรงทราบ แลฤา ^๕

อาจจะละลืมเกล้า ^๕ ขอดขอคุณเดิม ^๕

๓๕๖ อีกเหิมใจนักด้วย ^๕ อันใด นนอ ^๕

จริตจะเลอะไหลใจ ^๕ จิงกล้า ^๕

มารดารักเจ้าไกร

ทำประ^๕ณ^๕น^๕แ^๕ห^๕น^๕ง^๕า

๓๕๗ อาม^๕พ^๕ง^๕น^๕เ^๕ร^๕แ^๕ก^๕น

ไกรอะบ^๕หะ^๕ซ^๕น

ชาว^๕บ^๕า^๕น^๕ส^๕ด^๕บ^๕พ^๕ล^๕น

น^๕บ^๕ไ^๕ห^๕เ^๕ม^๕เ^๕จ^๕า

๓๕๘ กว^๕น^๕ไ^๕จ^๕ก^๕ิ^๕จ^๕เ^๕า

เร^๕า^๕ร^๕ู^๕บ^๕ป^๕ร^๕ะ^๕ม^๕า^๕ณ

ห^๕ญ^๕ิ^๕น^๕จ^๕ัก^๕ค^๕ิ^๕ด^๕การ

เร^๕า^๕ไ^๕ห^๕ะ^๕ซ^๕น^๕ไ^๕ส^๕ร^๕

๓๕๙ ท^๕ร^๕ง^๕ช^๕ร^๕ร^๕ม^๕ก^๕า^๕ห^๕ล^๕ิ^๕บ^๕แ^๕ล^๕

ย^๕ั^๕ง^๕บ^๕เ^๕ช^๕อ^๕ค^๕อ^๕ย^๕ด^๕

จ^๕ัก^๕ท^๕า^๕จ^๕ู^๕ง^๕ไ^๕ห^๕ส^๕

เก^๕ร^๕ง^๕เก^๕ย^๕ร^๕ติ^๕เ^๕ช^๕อ^๕ก^๕ร^๕า^๕บ^๕ไ^๕ห^๕ว^๕

จ^๕ัก^๕เป^๕ร^๕ิ^๕ย^๕บ^๕ ป^๕ู^๕น^๕า

น^๕เ^๕แ^๕ล^๕ว^๕ด^๕ุ^๕ด^๕

เ^๕ก^๕อ^๕ง^๕ค^๕ร^๕น

ช^๕ง^๕เ^๕ว^๕า

จ^๕ิง^๕ก^๕ล^๕ิ^๕บ^๕ ถ^๕า^๕ม^๕น^๕า

ด^๕อ^๕ก^๕ร^๕อ^๕แ^๕ค^๕เล^๕ง^๕ไ^๕น

เ^๕ป^๕เ^๕น^๕การ

บ^๕อ^๕ก^๕ไ^๕ด^๕

เ^๕ป^๕เ^๕น^๕เ^๕ม^๕เ^๕ เ^๕ว^๕า^๕เ^๕ย^๕

จ^๕ัก^๕ร^๕ู^๕จ^๕ัก^๕ม^๕น

ต^๕ัว^๕ก^๕ น^๕เ^๕ย^๕

ก^๕ิ^๕ไ^๕ด^๕

ร^๕ู^๕ส^๕ก^๕ ต^๕ัว^๕น^๕า

ท^๕ะ^๕บ^๕เ^๕อ^๕ง^๕บ^๕า^๕ท^๕ก^๕

ร^๕า^๕บ

๓๖๐ ชาว^๕บ^๕า^๕น^๕ด^๕ู^๕เ^๕ห^๕น^๕บ^๕แ^๕ค^๕เล^๕ง^๕ ส^๕ำ^๕เ^๕ด^๕ง^๕ต^๕น^๕เ^๕ป^๕เ^๕น^๕บ^๕า^๕ จ^๕ัก^๕
 น^๕ิ^๕ง^๕ช^๕ำ^๕ไ^๕บ^๕เ^๕ช^๕อ^๕บ^๕ จ^๕ัก^๕ป^๕ร^๕ะ^๕ก^๕อ^๕บ^๕การ^๕ก^๕ล^๕ิ^๕ ต^๕ี^๕เ^๕พ^๕อ^๕น^๕บ^๕า^๕น^๕เ^๕ด^๕ิ^๕น^๕น^๕
 ก^๕ล^๕ด^๕ัง^๕ท^๕ำ^๕ม^๕าร^๕ด^๕า เ^๕ว^๕า^๕พ^๕าก^๕ัน^๕ช^๕ว^๕ย^๕จ^๕ับ ส^๕ั^๕บ^๕ป^๕อ^๕ร^๕ด^๕ม^๕ด^๕ศ^๕อ^๕ก^๕ ผ^๕ูก

ตื่นออกมาได้ ไ้คนคุมกำกับ แล้วไปรับหมอมมา กับศิษย์
หาทางหลาย เขาก็เตรียมกายมาสรรพ ขอสำหรับสวมมือ คือ
ใช้ตรวนทุกอย่าง เชือกหนังต่างหวายดี มีมาครบทุกประการ
ครั้นถึงสถานทันใด เขาก็ไปแก้มัด จัดการจักจำจอง
อาบสองแขนสลัด เหวี่ยงอี๊ดอ๊ววโยว เขาก็โบยด้วยเชือก
หนัง ดังเสียงตึกตึกหนา สองสามคราก็สงบ เขาจำครบทุก
ประการ ออกจากสถานพาไป ผู้คนในถนนอิง วังปรีง
ปรีงสอสอ บางคนขอด้วยกำมัด บางคนขัดหลังโครม
บางคนโถมเข้าตบ อาบหลบบใครทัน บางคนมันร้องดำ
ว่าถ้อยคำหาบคาย เจ็บมากมาขยเียนยับ ปรับเป็นบ้าเป็นกบฏ
อาบจต้องไป บัดใจถึงโรงบ้า เขาก็ราตัวเขากรง ช้เหล็ก
ลงสลักหมื่น ถิ่นบให้เห็นใคร อยู่ภายในแต่บ้า เขาเขียน
ห้าสิบที่ ดีทุกวันบเว้นววย หลังไหลละลายขบระยำ ทำบมีกรุณา
ถึงเวลาเขาสอบถาม ยามนเจ้าเป็นไลน กลายใจฤยังกลุ้ม
กลุ้มกมลมันหมาย ว่ากายเจ้ายังคง ดำรงอยู่ตามเค้า เป็น
พระเจ้าทรงธรรม ฤๅบิดผันเปลี่ยนผลัด อาบสละบัดพักตร์
สนอง เราไม่ปองยินคำ อย่าแนะนำเราเอา เรวบไข้บ้าหลัง

ตัวเรายังปกติ ส่วนท่านลืว่าบ้า ข้าไปเฝ้าอยากได้ท่าน ตาม
แต่การจะเป็น เห็นเพื่อกรรมเราเอง แต่เพรงบันดาลผล
จนท่านได้เมียนับ เรารับสันทุกสิ่ง จะขอนั่งทุกเมื่อ เพื่อ
รับรู้เหตุได้ จักบอกอย่างอื่นให้ ท่านรู้เห็นใจ จิงนา

โคลง ๒

๓๖๑ อามุ^๔ในเมอน^๕น กิตรับรู้เหตุ^๕อน

อกแท^๖แลลงาย

๓๖๒ ความเจ็บกายบอบ^๖ช้า บวมเม่งบาง^๖เขี้ยวคล้า^๖
ดั่งบ้ายหมักมอม^๖

๓๖๓ ร่างกายพอม^๖เหือดแห้ง^๖ เข้าขัด^๖เหยียดขา^๖แข่ง^๖
ขัด^๖ของกิต^๖ขวาง

๓๖๔ ทัวสรรพางค^๖เมื่อย^๖ร้าว^๖ ขอกเสียด^๖เสี้ยว^๖ปลาบ^๖ด้าว^๖
ค่างแล^๖ขาย^๖โครง

๓๖๕ โคลงศั^๖ระษ^๖ศุด^๖ปล้า^๖ เจ็บบาด^๖แผล^๖เหล^๖ล้า^๖
พาง^๖ม้วย^๖มรณา

๓๖๖ พลง^๖โสการ^๖ร้า^๖ให้^๖ จิงกลับ^๖ว่า^๖บ้า^๖ได้^๖
ดั่ง^๖น^๖แห่ง^๖ตาย^๖ จิงนา

๓๖๓	ไปรักกายเท่าเฝ้า	ตามแต่พระเป็นเจ้า
	จักต้องพระทัย	ท่านเทอญ
๓๖๔	จริงฉันใดแม่นแท้	บกลับกินคำแม่
	จักม้วยชีพปลง	แลนา

โคลง ๔

๓๖๕	สงสารหญิงเฝ้าผู้	มารดา
	สู่ติดตามมาหา	คำเข้า
	เห็นลูกถูกอาชญา	ลำบาก บวมนา
	นางยังทุกข์ร้อนเศร้า	โศกน้ำตานอง
๓๖๖	มองเห็นลูกน้อยนั่ง	ในกรง เหล็กนา
	ชลเนตรนอนน่านลง	พร่างพร้อย
	ผอมน้กพ้อจักปลง	ชนมชีพ เสียเฮย
	สะอึกสะอื้นไอด้อย	อึ้งพร้องพรรณนา

ร่าย

๓๖๗ ไยพ้อมาดังนี้ แก่แม่รา ปบับนบเป็นตน แก่
 แม่รา ทนเวทนาสาหัส แก่แม่รา หมดผู้เมตตาเจ้า
 แก่แม่รา เศร้าอยู่ตรงนัยน์ตา แก่แม่รา ขอแม่อย่าจูงได้
 ไรสัก

แก่แม่รา ให้^{รัก}แม่ยาแถมมือ แก่แม่รา ไขพ่อถือทัญหี แก่
แม่รา ไยบปรีปากพร้อง แก่แม่รา โอ้อักแม่จักต้อง แดก
แล้วดวงใจ แม่เอย

โคลง ๔

๓๗๒	เข้าไปหาลูกแล้ว	วอนสอน สัสนา
	พ่อจูงละอาวรณ ^๕	เรื่องนั้น
	รู้สึกชงโทษกรรม ^๕	ตนผิด ผันนา
	พอจักพ้นโทษหมัน ^๕	แม่นแท้ทันใจ
๓๗๓	ตั้งใจแต่เฝ้าพูด	ทุกวัน
	ส่วนอะบุหะขัน	คอยด้อย
	เมื่อข้าพูดเลขฉัน	บออยาก ฟังนา
	ขอตริตรองสักน้อย	หนึ่งให้เต็มใจ
๓๗๔	แม่ไปสู่เฝ้าแล้ว	กลับมา เล่านา
	ปลอบลูกพลางนำตา	ถึงทัน
	จักออกปากกลูกยา	สลักขัด เสียดเสียด
	ลมจับพับผ้อยพ่น	นับครั้งคราวหลาย

ร่าย

๓๗๕ ฝ่ายอาบุหะขัน ลำบากครันทรมาน เพอ

ตริการบมิตก นังกอดคอรำพึง กระมังไปหลายชนิด คิด
ฝ่ายข้างเป็นจริง ควรอ้างอิงหลายอย่าง บ้างแต่งตั้งเป็นราช
นอนเหนืออาสน์บัลลังก์ ยังตนนอนได้ตาม ดุ้อัยความ
สมหมด อีกปรากฏอำนาจ เราประกาศสั่งใด เขาก็ไปทำ
ตาม ความเคารพนบถนอบ ตามระบอบแบบกาหลิบ หยิบ
ยกได้เป็นพะยาน ถ้าคิดการว่าฝัน ดูก็นั่นชอบกล คนทั้งปวง
หายหมด ไปปรากฏผู้ใด ไกยฟ้าเอกอำมาตย์ อยู่ริมบาท
ยุคล ทั้งมนตรีใหญ่น้อย มากน้อยน้อยน้อย นนงวัลลก
ยุณุก แต่งตนสุกใสสะอาด อีกนางนาฏก้านัล งามเจิด
ฉั่นแซมช้อย ไปติดต่อยตามกู ดูก็น่าอัศจรรย์ ดุจเงกฉั่น
มิใช่ กูเป็นใหญ่บังคับ ให้เขาจับทำโทษ โดยผลการเขา
หลาย ผิดเจิงนายกับบ่าว ท้าวจกทอดธุระ กระว่าฝันเป็นแน่
แต่โอ้แมนและศิษย์ มีความผิดเราสั่ง ทำโทษตั้งบรรหาร
อีกประการหนึ่งไสร้ เราใช้ให้ไกยฟ้า นำทองมาให้แม่
ก็ได้แน่สมคำ ทำตามเราบังคับ นับว่าฝันฉั่นใด ไปเข้าใจ
เรื่องราว สาวต้นหายปลายหลุด คิดมหายุดเลื่อนไหล
เหตุอันใดดังนี้ ถือว่าใครจักช้ ออกให้สว่างไสว ได้นำ

โคลง ๓

๓๗๖	วนเวียนใจไคร่ครึก	เห็นยิ่งลึกยิ่งขง
	จนจิตตึกค้อ ^๕ อ้อ ^๕	อึด ^๕ อนตันใจ
๓๗๗	ไคร่จักไขความขำ	นำเหตุดอกจูงแจ่ง
	รู้ชัดไขจักแก่ง	กล่าวอ้างอวดไคร่ เลยนา

* โคลง ๔

๓๗๘	ทันใดคำริน ^๕	มารดา มานา
	เห็นลูกชบกา ^๕ ขา	ย่อมแท้
	หน้าชดสลดอา-	การอ่อน หิวเส
	ครวญคร่ำ ^๕ รำไห้แม่	เลียดย้อยลามไหล
๓๗๙	อกใจแม่แยกแล้ว	ลูกรัก แม่เส
	พลางก่อนอกฮักฮัก	รำไห้
	พ่อเจ็บแม่น ^๕ จัก	ตายก่อน พ่อนา
	พ่อจูงจำแม่ไว้	มันแล้วลาตาย
๓๘๐	ไปวายน้ำเนตรพร้อย	พร่ำพรู
	จับจิตคนา ^๕ ยอา ^๕ บู	วามว่า
	เอ็นดูแก่แม่ ^๕ ตุ	จักมอด ม้วยนา
	ยกหัตถ์ ^๕ สะลามนา ^๕	เนตรล้นลามไหล

- ๓๘๑ แต่ไปเป็นโทษนั้น นมนาน
ยลืบเอ็ดวันวาร ล่วงแล้ว
บเคยจักกราบกราน แดแม่ เลยนา
เห็นค่อยเย็นใจแล้ว พักตร์พ้องพาที
- ๓๘๒ บุญมีมาช่วยแล้ว ลูกเอย
เบาสว่างฤทธามเชย จูงแจ้ง
ความคิดผิดพ่อเลย ลมละ ไปฤ
ตาแม่จะเหือดแห้ง ห้างนำตานอง
- ๓๘๓ หะชั้นสนองตอบถ้อย มารดา
ด้วยท่วงทักขิยา เรียบร้อย
แม่เอยลูกเกิดมา มีโทษ นกนา
ขอแม่โปรดลูกน้อย หนึ่งให้อภัยกรรม
- ๓๘๔ ลูกทำแพกแม่แล้ว หงหลาย กิด
ขอแม่และเขาวาย ชุ่นข้อง
ลูกผิดเพราะฝันหมาย เป็นเหตุ จรงนา
จึงแม่มาพลอยพ้อง ทุกขด้วยเหลือหลาม
- ๓๘๕ ความฝันลูกเรื่องน อัสจรรย นกนา
เหมือนบไขความฝัน ถ้องแท้

ตั้งจริงทุกสิ่งสรรพ

ใครอุกตังลูกแม่

๓๘๖ บางทีจะยิ่งร้าย

ถึงลูกก็สงสัย

เพราะเหตุสิ่งใดใด

คนคั่นเป็นไปแคล้ว

๓๘๗ แต่ฉันไปคิดค้น

หากคิดว่าผันไป

แต่ฉันบ่ถือใจ

ก็อะบุน้ำมันหมื่น

๓๘๘ เป็นมาแต่แรกนั้น

เพราะจิตต์ลูกพลอเพลิน

แต่ฉันจับเค้น

จักนับถือแม่แม่

๓๘๙ หลายวันแต่โศกสร้อย

น้ำเนตรนองก่อธาร

ครั้งนั้นกลับเป็นบาน—

ยิ่งอย่างยินดีพัน

ยามเมื่อ ต้นนา

จักรูฤๅมิ

แรงไป

ไปแล้ว

ตั้งชง เป็นนา

กลาต मैंเสมอกัน

ความใด อีกเลย

เท่านั้น

เป็นดั่ง เต็มนา

ลูกน้อยมารดา

เหลือเกิน

พลาดแท้

ทางผิด แล้วแม่

ดูจดังเดิมกัน

มานาน

ถึงทัน

ใจหลัง ไหลนา

ที่อ้างอันใด

๓๕๐ ปราศรัยลูกรักเจ้า	แม่รา
แต่แม่ยินวาจา	พ่อพร้อง
สิ้นทุกข์สร้างโศกา	สิ้นชุ่น เคื่องพ่อ
ตั้งมะหะหมัดมาบ้อง	บัดเปลืองภัยมรณ
๓๕๑ อนุสสรในเหตุสิ้น	ซึ่งเป็น นนฤ
พ่อไปเห็นแม่เห็น	หากรู้
เจ้าเลี้ยงพ่อค้าเย็น	วันหนึ่ง นนนา
ใช้อนเลขแหล่ผู้	นนั้นนนำความ
๓๕๒ ไปตามคำสั่งเจ้า	สัญญา ไว้นา
ไปบ่ปิดทวาร	ละไว้
จึงฝูงปีศาจสา—	มารถสู่ สิ่งพ่อ
ทำจิตต์แห่งเจ้าให้	เคลิบเคลิ้มลุ่มกาย
๓๕๓ ควรถวายอภิวาทเจ้า	โลกา
ซึ่งไปรดพันภยา—	พาธร้าย
ขอพระจูงรักษา	สงวนต่อ ไปเส
จักรอดจากบาปภัย	เพราะเบื่องบาทหงส์

๓๕๔	ความตรงประกอบแท้	มารดา
ลูกบั่นสงกา		ก่อน ^๕ นั้น
คนเดียวกับมันมา		ข้านิ— มิตต์เฮย
ซ่อมสังกันแม่นหมั้น		บอกให้หับทวาร
๓๕๕	โอบานเบิกอยู่แล้ว	ขามลูก ตันเฮย
จึงปีศาจมันผูก		จิตต์ข้า
แม่อึกไม่ผิดลูก		ทุกอย่าง จิงนา
แม่นแม่บกล่าวอ้า		จักอัน ^๕ อำตาย

ร้าย

๓๕๖ ความสบายใครเปรียบ เทียบมารดาอาบ ดู
เห็นบุตรคั่นคง ตรงสติสมประดี ไปมีอาการแปลก อย่าง
เขียงแรกขินยล เขาจรดลคว้นไป ถึงทันใดที่หมอ ขอรับ
ลูกคั่นกลับ รับประกันมั่นคง เขาบงวยงเขียงก็ บัด^๕นหาย
เห็นสนิท หมอคิดใจไปแล้ว เขารีบแล้วคลามา ตรวจ
กิริยาทุกอย่าง เห็นสรรสร้างสมประดี หมอปรารถ^๕นเป็ถ้อง
ปลด เครื่องจำหมดจากกรง มารดาตรงเข้าจุ พะยุงกัน
รับมา ถึงเคหาบมีนาน เขาบริหารหยูกยา อาบค้อย^๕เคลื่อน

คล้าย เน้นวันหลายเหล่า ด้วยระบมบอบซ้ำ เหือดแห้ง
หัวโหย ยิงนา

โคลง ๒

๓๕๓ โดยอย่างน้สั๊กน้อย ค่อยเหือดหายคล้ายสร้อย
สร้างเสริมเบาบาง

๓๕๔ พลังคำนึงเหน้อยแท้ กูอยู่คนเดียวแล้ว
บ่ได้สบายเลย

๓๕๕ เคยกินกับพวกพ้อง กินเดี่ยวบ่ได้พร้อม
วากย์เว้าเหงาใจ

๔๐๐ คิดฉันทจักได้ มีเพื่อนกินด้วยให้
สนุกน้าใจเรา

๔๐๑ เนนาในไทยทุกข์เศร้า กลิ่นบ่ลงเลขเข้า
อ่อนเปลี้ยกำลัง

๔๐๒ มีเพื่อนดังก่อนนั้ เราจะฝันเร็วหมั้น
แม่นแม่นดังเดิม

ร่าย

๔๐๓ ในจิตต๋เหิมเห็นสนุก ลืมความทุกข์แต่หลัง
จัดเรือนดังแต่ก่อน ผ่อนเงินจ่ายจัดหา เครื่องโภชนา

พร้อมสรรพ สำหรับกินสองคน เตรียมไว้บนเรือนแล้ว
 เขารับแล้วคลาออก นอกบ้านยังยังสะพาน นั่งพักปาน
 ครึ่งแรก คอยเพื่อนแขกเมืองมา จักชักพาสู่เหย้า เขา
 กระทำตั้งเค้า ก่อนนั้นทุกประการ แลนา

โคลง ๔

๔๐๔ ภูบาลทาหลับเข้า	จอมภพ
บัดบพิตรปรารภ	วัดไท้
นับวันก็บรรจบ	จบมาศ แล้วนา
จักเสด็จตรวจให้	ทั่วทั้งเมืองหลวง
๔๐๕ พอดวงภานุมาดคล้อย	คลาถ
ผันเพศพาณิชทรง	เสร็จแล้ว
จากอาสน์ทาสหนึ่งคง	คู่เสด็จ ท่านนา
โดยระยษมรรคาแล้ว	เขตต์ข้ามสะพานคลา
๔๐๖ อาบูมาก่อนท้าว	เชอศักดิ์ หน้อยเอษ
นั่งกับหิ้งอิงพระนัก	ไขว่ห้าง
สังเกตุเนตรมุ่นพักตร์	ตรงสุด สะพานแฮ
ไกรแขกแปลกมาบัง	จักเชอเชิญไป

๔๐๗ บัดใจเห็นถนัดหน้า ฤๅแคลง ใจเลย
 กาฬบิพาณิขแปลง ก่อนนั้น
 ทรงเพศพ้อคำแขวง มุศสูล
 บ่าวเก่าตามหลังหมัน แม้นแท้ไปจง

๔๐๘ เหตุผลซึ่งเกิดขึ้น แต่ปาง ก่อนเอย
 ชายน้แหละนำทาง หมดสัน
 เช็ดขยาดบ่อจวาง สติมัน อยู่เลย
 ตัวสั้นห้วนใจห้วน หวาดเพียงฟังขวัญ

๔๐๙ มีอรันรุมกร้อง อดก่อะ— หล
 ขอเดชะปกข้าพระ บ้าง
 คนชั่วชาติภัยปะ ข้าอีก พระเอย
 พระโปรดให้เขาลี้ ฤๅสแคล้วอันตราบ

๔๑๐ วุ่นวายจักไกรว่อน เร่วหน้ หน้าเอย
 แต่เจอะจนเต็มที ไปพัน
 ถ้ายเทเลห์ใดดี หนอเมือ นนอ
 นึกเหมาะมองของคั่น เขยคืบดินหา

ร้าย

๔๑๑ ส่วนราชาเห็นพลัน พร้อมกันกับอาบ ดูกิริยา

เมินหมาง ข้อระคางเรื่องเดิม เดิมสนุกท่านไท้ เหตุให้
 สบสวน ความทงมวลดทราบหมด ชจึงกำหนดเหตุขี้ จักไป
 เล่นอาบุดูให้สนุกอีกใหม่ หนึ่งช ใ้ใครส่งเคราะห์ เพราะ
 เมตดาเต็มจิตต์ คิดบำรุงทัวหน้า แต่ผ่านฟ้าไปรดปราน
 การสนุกยิ่งนัก คิดแต่จักให้ชน เป็นอัสจรรยเล่นหลากหลาย
 กาลภาคนเสด็จมา เพื่อบรรณนาจะลอง ความจำปองปก
 ปิด จักมิตชิตฤาไม ใครทราบความแน่นอน ครันภรรหเห็น
 หะชั้นเป็นที่โกรธ ฐก็ปราโมทย์ดวงมาน เพื่อครการสม
 หมาย กรายกรมาแทบใกล้ ทำระลึกขุ่นได้ เพ่งหน้าอาบุดู

โคลง ๒

๔๑๒ ดูเหมือนหนึ่งว่าน้อง คือหะชั้นถูกต้อง
 ดั่งนั้นแลฤา เจ้าฤา

๔๑๓ อ้ออ้อคือแม่นแท้ พักจากเจ้านานแล้ว
 จึงได้แปลกกัน

๔๑๔ สะตามพลันแซมช้อย ขอพักอครัดน้อย
 หนึ่งให้ชนใจ พรา

๔๑๕ เตือนเท่าใดนึ่งอึ่ง เตือนน้กน้กเคื่องขึง
 จึงแซ่สนองคำ

โคลง ๔

๔๑๖ เราจำปได้ไป	อยากรับ สะตามเฮย
เราบ่อยากคำนับ	ตอบบ้าง
เร็วเกิดท่านเร่งกลับ	ไปกิจ การนา
เบื่อนบ่หันหน้าข้าง	แขกผู้พาที่
๔๑๗ ข้านคนเก่าได้	เคยมา ก่อนนอ
เดือนหนึ่งในเวลา	เช่นนี้
เจ้าชวนสู่ศฤหา—	ลัษรับ รองแฮ
ถมหมดฤๅแตก	ก่อนนั้นถุณาน
๔๑๘ ตอบสารเราไปรู้	จักไกร
เพียงแต่กะเนใจ	ก็ของ
เจ้าพูดเรื่องอันใด	บทราบ หมดนา
อย่าพูดขยดขาวต้อง	เน้นข้าเจิญไป
๔๑๙ องค์ไท้ธิราชได้	พึงสาร
ซงหะซันเคื่องขาน	หยาบข้า
ไปถือไปเดียดตาล	แด่เกียด เขาเลย
เพราะพระกรุณากล้า	เกลื่อนให้หายระคาย

- ๔๒๐ ทราบทางแบบอย่างบ้าน หะชั้น
 ช่งปรับแจกอัน   สู้แล้ว
 เขาทลแต่แรกวัน   ประสพ กันเอย
 ทำไปทราบเสร็จแล้ว   พักตร์ขมยวนถาม
 ๔๒๑ กิดยามครึ่งก่อนนั้น   หน้อยรา
 คงระลึกคนมา   ใหม่ได้
 เจ้าพรักกันปรา—   โมทย์จิตต์ น้อยฤ
 เห็นไม่ลมเร็วให้   พี่เศร้าเสียใจ
 ๔๒๒ สิ่งไรถูกต้องดอก   กระมัง
 เจ้าจึงขงขงขง   จงขง
 หาผิดบ่พบยัง   ฉายเงอน น้อยเอย
 แหนงพวานอย่าอึ่ง   จึ่งเอนออกความ
 ๔๒๓ ยามนั้นพบอกเจ้า   ชัดเจน
 มีระพึงเกณฑ์   กะให้
 จักช่วยบ่เบี่ยงเบน   เบือนนาก เลยนา
 ไขแต่เบาบ่าไสร   สิ่งสนสบสถาน
 ๔๒๔ รำคาญเราไปรู้   สิ่งใด หมดเอย
 บอยากฟังบุญใคร   หนงด้วย

อำนาจท่านจักไฉน

เราไป รู่เลย

เห็นแต่จักพาม้วย

กับน้ำเสียคน

๔๒๕ อีกหนเราบอกเจ้า

จูงไป เสียนา

เราบ่ชอบเหตุนี้

เท่าก้อย

อยู่นานเท่าใดใด

คงบ้วย เปลาเฮย

เราบ่อยากพูดน้อย

หนึ่งให้เสียตัว

๔๒๖ เสหัวเสแสรงกอด

หะชั้น

ไบสลดัดตรอนฉัน

เฉกน

บ่อยากจะจากกัน

ยามโกรธ น้อยเฮย

ปางจากกันก่อนก็

กอบด้วยยินดี

๔๒๗ เปรมปรีดีปราโมทย์ครึ่ง คราวเคราะห์ ดีเฮย

จึงเพอญจำเพาะ

พบเจ้า

ไม่อยากจากไปเพราะ

ใจพี่ หวังนา

จักใคร่ไปสู่เหย้า

กับน้องอีกครา

๔๒๘ อาศยคนหนึ่งขง

หยุดพัก

กินอยู่กับน้องรัก

เขียงโพน

ไต่คมสุราสัก

เหมือนเมือครงคราวนั้น

๔๒๘ เราถือเราไปต้อง

บอยากคมคนใจ

ลากพิชิตดหลังไป

จำรักษาดนฝ่าย

๔๓๐ โบราณท่านกล่าวไว้

จงหยิบกลองของตน

ลองเทียบเปรียบสกัน

กองทราบสิ่งซึ่งละม้าย

๔๓๑ เราแสดงแต่ท่านแล้ว

เราไปปองปรารถนา

พานพบและคบหา

เป็นสัจจัตตาได้

๔๓๒ ทรงธรรมฟังตอบเปรี้ยว

เชอกลับเข้ากอดรัด

เจ้าว่าพิศวอด

ขอจูงเจ้าหยุดยัง

นิตหน้อย

สนุกน้อยไปฤ

เกรงใคร ใครเลย

มั่งร้าย

ดั่งหนึ่ง เจ้านา

ผ่านพ้นคนพาล

อย่างบล

รับฝ่าย

คูเกิด

ไม่ต้องข้แจง

หลายครา

นั่งใกล้

คนเช่น ท่านเลย

ดราบสันสุริยัน

แรงจัด

อีกครั้ง

ใจแต่ ออมนา

อย่าพร้องไปควร

๔๓๓ ไคร่ครวญดูอย่าเหียม หุนหัน พ่อเฮย
 ค่อยพูดค่อยจากัน ก่อนบ้าง
 ทุกข์โศกโรกข์อัน ใดเกิด มีฤ
 จงเล่าเกิดอย่าร้าง พรวรรวความ

๔๓๔ ตามจริงใจข้าคิด นิกาล
 ให้แต่เพื่อนสำราญ ห่างร้อน
 อย่างไรจะเบิกบาน ใจเพื่อน
 จักช่วยชูเชิดช้อน เซ่นนินนิจจริง

๔๓๕ แม้นสังขารกันน กลับกลาย
 เป็นเหตุให้อันตราย ดั่งแสง
 ไปเลยไปอย่าหมาย ให้เกิด มีเลย
 ไปจึงเกิดกรรมแสรัง ส่อให้น้องแทน

๔๓๖ พึงแสดงค่อยเหือดขง เกืองระคาย
 ขวนนึ่งลงเคียงพลาง พลอดพริ้ง
 อันเหตุซึ่งเราจาง ใจเบื้อ เบือนฤ
 เหลือกบเหลือกิดข้อง จังแก่นเคืองระคาย

๔๓๗ บรรยายราวเรื่องให้ ทานพึง
 คงจะเห็นสมดัง กิดข้า

ถึงท่านรักจริงจัง

จำเลือบ แคลงนา

เพราะเหตุชอบกลถ้า

ท่านบ้างคงเป็น

ร้าย

๔๓๘ เรื่องนเห็นอัสจรรย เดิมเราฝันว่าเรา เนา
 ในราชนิเวศน์ ไสเยศเห็นอรัตนาสน์ เบองบนราชบัลลังก์
 ตันชนยังบอุทัย เหลือบแลไปเห็นนารี มีมาคอยปฏิบัติ
 อักขนัตยุนก เรานึกฉุกใจถาม เขาแถลงความต้องแท้
 ตัวเราแล้พระเจ้า ทรงธรรมเผ้าพสุธา ส่วนกายาเราไสร
 เขาให้ทรงเครื่องกษัตริย์ ออกยังรัตนบัลลังก์ ฝ่ายหน้าหลัง
 ช้ายขวา เสนาเผ้าเป็นขันต์ บัดบัญชาสั่งชน ตั้งวันนั้น
 เจริจา เอาอ๊แมนมาลงทัณฑ์ เก็บไปผันสันสรรพ เขา
 ก็รับทำตาม ได้ถ้อยความเหมาะสม ครั้นเราให้ไทยฟ้า
 เอาทองมาให้แม่ ใช้ว่าแต่ความผัน ดูขันทั้งสองอย่าง
 กางอ๊แมนก็ถูก ผูกเชียนแทมมรณา ฝ่ายมารดาแห่งเรา
 เขาก็เอาทองมาให้ เรื่องนไสรชอบกล รอยผิดลหุภัย
 ปันราไชสวรรรยา เผื่อนมาคำริ ตรีให้สมลับผัน เพื่อ
 มันหมายพิฆาต จะฆ่าอาคมแทนทด ยังไปหมดเท่านั้น
 ครั้นกลับมาข้างใน เขาพาไปห้องหับ นับได้สี่ตำแหน่ง

ดูเครื่องแต่งไอพาร งามพิศดารเหลือเล่า ไฉนเหล่ากำนัน
งามเฉกฉันทนางฟ้า ในใต้หล้าอย่าล าคณันเราเกิดมา
จนมรณาไปพบ บอกข่าวครบข้อเสยง คนชนเพียงดังบัว
ร้องเว้อว่าอึงคะนึง จึงมารดาเราห้าม เรบคว่ำมทุบตี ลม
อินทรีย์สนสุด ไปยังหยุดไทโส แผลเสยงไกลาหล คน
เขามาจับกุม รุมกันว่าบ้าหลัง เขาจับขังเขย่นขับ หลัง
ไหล่ยับเยินระยำ เรายังสำคัญหมั้น ว่าตัวนั้นเป็นกาหลิบ
ความกิดติบดิ่งตัน เหตุผลอันเกิดเป็น เห็นประจักษ์อำ—
นาจ ผูกปัสางสังหรณ์ เทบเมอมรณม์ลายชนม์ กลับ
กั้นตนไปมอด รอดเพราะองค์อาหล่า มาเหล่าร้ายหาย
ศูนย์ พระคุณพูนเพียบภู ตู้งพื้นอันตราย เขาบรรยาย
โดยพิศดาร ปานขงเป็นทุกอย่าง ไปเว้นว่างสักอัน
เล่าดูฝันจริงจ้ง ลงภายหลังเขาจ้งแนะ ว่านี้แหละท่าน
เห็น เป็นอัศจรรย์ฤาไม เหตุนี้ไช้กรรมดา ชงมมา
เพราะใคร ท่านจะไปจากเรือน เราได้เตือนกำขับ ให้ท่าน
หับทวารไว้ ท่านบได้ทำตาม จ้งเกิดความอุบาทว์ ผูก
ปัสางเข้าสัง รังกายาเราฝัน ถึงสังสรรค์ดีดี ปลายมมิม

อันตราย จนนเจียนตายมอดม้วย เป็นเหตุ^๕ทงน^๕ด้วย ท่าน
แก่ง^๕ลิมหลง ไซ้^๕ฤ

โคลง ๒

๔๓๘ กาหลิบทรงสดับ^๕ถ้อย ชอบพระทัย^๕ไม่น้อย
เพราะข้อ^๕คำ^๕จัน

๔๔๐ ทราบสรรพ^๕ผู้^๕ คกว่า^๕อา^๕บุ^๕ร
เรื่อง^๕ด้วย^๕เธอ^๕ทำ เอง^๕แล

๔๔๑ ความ^๕จำ^๕งา^๕ไป^๕ฟุ้ง มัว^๕แต่^๕กิด^๕ตอน^๕คลุ้ง
บ่^๕แจ้ง^๕ใจ^๕เลย ออก^๕อา

๔๔๒ แสง^๕ทำ^๕เฉย^๕เง^๕อน^๕งา เห็น^๕พัก^๕ตร^๕หะ^๕ชน^๕ชา
สุด^๕ยง^๕ไป^๕คง อยู่^๕เลย

๔๔๓ เล้า^๕ตาม^๕ตรง^๕บุ^๕ด^๕บง ตรอง^๕ตร^๕ก^๕ด^๕ล^๕ก^๕ขง
โส^๕ก^๕เศร้า^๕ไป^๕หาย

๔๔๔ พัง^๕บร^๕ร^๕ย^๕า^๕ย^๕ส^๕ด^๕พ^๕ร^๕อง กล^๕น^๕บ^๕ห^๕ย^๕ุด^๕เล^๕ย^๕ด^๕อง
ระ^๕ห^๕ร^๕ก^๕ห^๕ว

โคลง ๓

๔๔๕ ตัว^๕หะ^๕ชน^๕น^๕ก^๕ใน ใคร^๕พ^๕ง^๕เร^๕า^๕เล^๕า^๕น^๕
คง^๕ส^๕ด^๕จ^๕ิต^๕ด^๕ห^๕ม^๕น^๕ แม^๕น^๕แม^๕น^๕ตัว^๕เป็น

๔๔๖ เห็นกาหลิบหัวหยัน ขัดใจครันจึงร้อง
ถามว่าคำเราพริ้ง ปดโป้ตรงไหน

โคลง ๔

๔๔๗ เหตุใดท่านจึงล้อ เลียนกัน
ฤท่านเห็นสำคัญ ว่าเกล้ง
ฤท่านอยากเยาะหยัน เราเล่น
เราบ่มจิตต์แสรัง หลอกล้อลงเชอ

๔๔๘ เออเราจักให้ท่าน เห็นจริง
ตัวพะยานยื่นอิง เหมาะหม่น
แผลนแหะจิงซิง— ช่งท่าน นกนอ
เราจะหลอนเล่ห์หน ประโยชน์ได้สิ่งไร

๔๔๙ ทนไ้ใดแหวกเสอซิง สวมกาย
ดูเถิดดอกไ้หล่ลาย บั้นปี
ถ้วนรอยเชอหงนังหลาย วันรำ ต่เฮ
เจ็บบอบจนบั้น ถูกต้องยังเสียว

๔๕๐ กาหลิบเหลียวพักตร์จ้อง ดูแผล เห็นเฮย
หัวนกลมหม่นนด เดอตรอน

สังเวชมนัสแล	เต็มเนตร โฉนฤ
หัตถ์ลูบอุระเองซ้อน	อกซ้ายสงสาร
๔๕๑ ภูบาลเร้งนิกน้อย	หฤทัย ท่านนา
การเล่นเป็นเกินไป	กว่าข้อ
ทวีพลางตรัสปราศรัย	แต่หะ— ชันเฮย
โทษพิศวาทแล้ว	ที่น้องแทงใจ
๔๕๒ กรรมใดบังเกิดขึ้น	บันดาล
ให้พลมหับทวาร	เบิกไว้
แค้นกายประมาทการ	เกินเหตุ
จึงเกิดอันตรายให้	ท่านเพียงวายชนม์
๔๕๓ รู้ตนตุนิดเข้า	ควรเคือง แท้เฮย
คิดบ่ปลิดใจเปลือง	ปลั่งเสรำ
ไปเกล้งท่านจักประเทือง	ยกโทษ ก็ดี
ยังคิดไปสิ้นเกล้า	คิดขึ้นควรขนาง
๔๕๔ สมองพลางคลอกล่าวนี้	ชลดันนี้ นองฤ
วันทอดอนหฤทัย	ท่านอัน
อาบหะชันใจ	สลด ลงเฮย
เชื่อว่าไปเกล้งหม่น	หมดข้อกังขา

๔๕๕ จึ่งว่าอย่าทุกขร้อน รนใจ ท่านเอบ
เรบคิดสงสัย ว่าเสรัง
กรรมเราจึ่งเป็นไป ตามแต่ กรรมนา
ท่านรักเราหากแจ้ง เสรังสันทุกประการ

๔๕๖ ฟังสารเห็นเหือดสัน สงกา
จึ่งประภาษพุดจา ชักช
ขอไปร่วมเคหา เลียงเล่น กันเอบ
เหมือนอย่างยามก่อนก อักกรยังเพลิน

๔๕๗ สรเสริญยกย่องทั้ง ปลอดโยน
จนจิตต์อาบไอน อ่อนได้
กาหลิบค่าใครโดน คำท่าน ขอนา
แจ้งเท่าแจ้งหักให้ อ่อนได้โดยพลัน

๔๕๘ หะขันสบดไว้ นานมา
ไปอาจทานวาจา ท่านน้ำว
ออกปากรับจะพา ไปอีก กราวนา
แต่เรียกทัตแท้นท้าว ท่านไว้ค่าง

๔๕๙ ประสงค์แห่งท่านนั้น เรารับ
แต่จะขอกำจับ ท่านไว้

จากสถานท่านจงหับ

ปัสสาวะจักไม่ได้

๔๖๐ ขอเอาความสัจให้
จึ่งจักไม่ลืมนาน

กาหลิบก็รับสาร

สองจึ่งชวนกันคัน

๔๖๑ กาหลิบเบือนพักตร์ข้าง

จึ่งกล่าววาจาพัน

ท่านจงเชื่อคำอัน

เรามัพลิกเพลงให้

* * ๔๖๒ มิตรดีแม่นมาตรเจ้า

ให้ประสพวิญญาณ์

ตั้งเราที่ปรารภนา

ไม่เนิ่นนักจักให้

๔๖๓ สิ่งสนุกดีมานาน

เย็นจะบอบลำบาก

สนุกสันทิกราก

ท่านจะทำเยี่ยงนุ่น

ทวารแห่ง เรานา

ช่องร้ายทำเรา

สาบาน ก่อนนา

ก่อนนั้น

คำสัจ

ดวนเร้ามาเรือน

หะชั้น

ผูกไว้

เรากล่าว เทอญนา

แปลกล้อยพาที่

จักหา

ยากได้

ให้ท่าน ดีแฮ

ท่านแจ้งเห็นจริง

ไปอยาก แล้วพอ

แบบพูน

กรงเหล็ก ไว้นา

เช่นนั้นเรากลัว

๔๖๔ ขอตัวไปรับแล้ว

ตชงท่านจะนำ

กาหลิสดับสำ—

เราไม่คิดเกยวข้อง

๔๖๕ เพราะครันท่านว่า

เราต้องการใด

ขอแต่อย่าทำไกล

เราไปคิดปดบ้อง

ถ้อยคำ ท่านเอะ

อย่าพริ้ง

รวดตอย สำนองนา

อีกแล้วเล็กคน

ชอบใจ เรานอ

ดุจพริ้ง

ลุ่มพุด เสี้ยเลย

เปิดใส่ไขพุง

ร้าย

๔๖๖ จุกันเดินมาพลาง ทางสนทนา สรวลสันต์
สัญญากันมั่นคง พอสุริยลับไม้ มาเกือบใกล้บ้านหะชั้น
ชวนกันขบขันเรอเนอ เตือนให้หนึ่งเห็นออาสน์ หมอนใหญ่
พาดอิงองค์ อาบุดนงเคียง กับข้าวเรียงพร้อมสรรพ ชวน
กันรับอาหาร ไปเป็นการเอิกเกริก ของควาเล็กเสร็จแล้ว
ขวดเหล้าแก้วผลไม้ ตั้งโต๊ะไว้เสร็จพลัน ต่างชวนกันกิน
สุรา พलगสนทนาต่างต่าง หลายอย่างหลายเรื่องราว ตม
เหล่าคราวครุบทก ยกถ้วยชดไปพलग กาหลิทางสังเกต
หะชั้นเนตรขุ่นแดง ไปเกลือบแคลงเห็นถนัด เขามาจัด

มีนมีว ธก็สันต์ตัวไต่ถาม ถึงเรื่องความรักหญิง เจ้ารักจริง
เต็มใจ มีที่ไหนอยู่บ้าง จงบอกพ่อยำร้าง ช้อนเร้นกันไข
เมื่อน

โคลง ๒

๔๖๗ อาม^๔ใจขอแท้ หมายถึง^๔เพื่อนกันแล
บได้ระแวงระไว

๔๖๘ พุดตามใจอยากได้ ออกหมดจนสิ้นไส้
พล่ามเพื่อตามคะนอง

โคลง ๔

๔๖๙ ไม่ปองแล้วเล^๘เห็น บัวยการ ท่านเอย
ขอสู่ฤ^๘คู่งาน คู่ห้อง
เห็นเป็นเครื่องรำคาญ ใจเปล่า เปลืองนา
ดั่งบ่าวเขาใช้ต้อง วุ่นวายวายุสะเบย

๔๗๐ เฉยเฉยอยู่เช่น^๕น เหลือสบาย
ขานสัจปัญาณกาย ท่านได้
เราชอบแต่^๔เพื่อนชาย ขวนสนก
เล^๕ยงเล^๕าเล^๕ยงชาว^๖ไห กรกครนเฮฮา

- ๔๗๑ สร่าอย่างเอกพร้อม มีสรรพ
 เพื่อนพุดถูกสำหรับ ร่วมรู้
 หาแต่สบายกับ ความสนุก
 มีเสร็จแทนสุข อดได้ไม่ประสงค
- ๔๗๒ ตรงหญิงผู้นั้น ทำเนา
 บผิตบแผกเรา ร่าอ้าง
 เห็นอยู่แต่เงาเงา จักกลับ ใจนา
 พบดังฝันนั้นบ้าง แผละต้องรักจริง
- ๔๗๓ หญิงนั้นงามเลิศล้ำ สุกลักษณ์ ท่านเอ๋ย
 มรรยาทดูน่ารัก เพรศพร้อม
 พาที่เฉียบแหลมชัก ขวนชน
 รู้ขับศัพทล้นหอม เสริมสันดุริยางค์
- ๔๗๔ ได้นางเช่นนั้นแหละ ขอบใจ เราเฮย
 จักบ่มีการใด ขัดข้อง
 พึงพุดจักพุดไพเราะ ไสด
 ตัดขับสรรพพร้อม เครื่องเล้าโลมกมล
- ๔๗๕ แม้นคนอย่างว่าได้ พบปะ
 เต็มจิตต์เราจำละ กลียตได้

คงรักชะรอยจะ

เลียงอยู่คู่ชฟไว้

๔๓๖ แต่หมายบได้บ้วย

คนอย่างเราเล็ก

ตายแล้วเกิดเล่าตริก

ไปประสพพบต้อง

๔๓๗ อันคนอย่างน้อม

พระราชนิเวศน์ไท

เสนาบดีไฟ—

ถึงจะมีเงินอ้า

๔๓๘ มาเรากินเหล้าให้

คิดอ่านไปทำไม

หยิบถ้วยส่งรินไป

กาหลิมท่านจึ่งชน

๔๓๙ สงสารอย่างท่านกล้า

ขาดทรรักไปมี

คนเดียวทอชว

แมนเอบสตรระอัน

รับแต่ง งานนา

ตราบเท้าว้นตาย

การนี้ก็ ท่านเอช

ไปฟ้อง

ไต่รเปล่า

แต่เพียงตายล

อยู่ใน

ผ่านหล้า

บลัยยศ ยิงนา

สุดเออมอิงเขา

สบายใจ เราเทอญ

เรื่องนั้น

รับดื่ม กันนา

สับถอยพจมาน

กลั่นดี

ร่วมร้อน

วายุสุข เสพนา

สุขอ้างอันใด

๔๘๐	ใจเราไปเร้าร้อน	ชวนขาย
จะยากอันใดราย	เรื่องชู	
สาวทรมสวาทหลาย	คนมาก มีนา	
เราทราบเชิงชนะรู้	อยู่ข้างทางเมีย	
๔๘๑	เห็นเสียแล้วจักแก้	ยากนัก
แม่นไม่รักทำรัก—	ไม่ได้	
ต้องคิดคับอกอัก	อ้วนจิตต์ เปล่านา	
จักเพิ่มทุกข์ใจให้	เพือด้วยเบาตรอง	
๔๘๒	แต่สนองคำตอบได้	ไปมา
จนลุล่วงเวลา	ดึกแล้ว	
กาหลิบท่านเห็นอา—	บยัง เมาเส	
ควรจะกินวังแคล้ว	จึงกล้อยพจมาน	
๔๘๓	อันการเรื่องนตก	การต เกิดเอย
ตทราบประสงศ์สุ	สบสน	
จักหาที่ตดู	จงสบ ใจพอ	
ไปพักให้ตัวคืน	เดือตร้อนรนใจ	

โคลง ๒

๔๘๔ ตรัสปราศรัยเสร็จแล้ว พลาทท่านหยิบจอกแก้ว
ขวดเหล้ามาริน

๔๘๕ อามุณิพัคตร์แย้ง   จึงขยายห่อแบ้ง
หีบขันไปรยลง

๔๘๖ เป็นผงเหลืองคืดด้วย   รินสุราลงด้วย
คุดสนุนยัส

๔๘๗ มิวาที่ถั่งถ้อย   เชิญท่านรับถ้วยน้อย
คมนาสุราใน

โคลง ๓

๔๘๘ จงตั้งใจให้พร   แด้มั่งอรหุณมเหณี
ซ่งพิสญญาเจ้า   จักค้นสืบหา

๔๘๙ คงได้มาบำรุงรัก   ขวนชักความสุขให้
สมดังจิตต์ กิดไว้   ผ่องแผ้วหฤทัย

ร่าย

๔๙๐ อามุใจเบิกบาน   ปานดั่งอมฤตรส   ไสรจ
สรงหมดสรรพางค์   รับด้วยพลางออกวากย์   ความสุข
มากจะมี   ท่านพาที่ดั่งนั้น   เราจำขึ้นตอบสนอง   ปอง
การุญคุณชอบ   ตอบไมตรีท่านรัก   ควรประจักษ์ใจถนัด
ชัดว่าใครไปมี   เป็นเพื่อนดีเทียมเทียบ   ความเล็ดเปรียบ
กึ่งก้อย   ท่านยังคล้อยเมตตา   จักเสาะหามาให้   ส่วน

เราไสรจำประสงค์ จ้านงตามท่านรับ ขอคำนับส่งไป
แก่นางใดซึ่งท่าน จะผ่านพบมาหา ต้องวิญญาณ์ค่อย
ไชร ขอจูงนางนั้นได้ สุขจริงจิรกาล ยิ่งเทอญ

โคลง ๔

๔๕๑ เสร็จสารยกด้วยชด สุรา
ไหลลงลำกัณฐา ตกท้อง
หางาบทาบทับเฝ้าอร่า ศัษยาสน์
หลับแน่มเฝ้าดังต้อง สะกดลัมระหมนอน

ร่าย

๔๕๒ จิงกูธรธัญญา เรียกทาสมาบังคับ ให้รับ
แบกเหนือบ่า เสด็จนำมาจากห้อง หยุดยงบ้องปิดทวาร
ตามสังสารสำเร็จ ธกัเสด็จถัดจากเคหาหะชั้น โดย
มรรคาจุก่อน ห่อนเนิ่นนานถึงวัง เข้าทวารหลังทางลับ
กลับขึ้นราชกฤหาสน์ ยাত্রยังห้องนพรัตน์ พร้อมขันด
ก้านัล เฝ้าเคยมกัลคอยสดับ ตรัสบังคับสั่งให้ ทำสิ่ง
ใดจักได้ รับถ้อยบรรหาร ท่านแล

โคลง ๔

๔๕๓ ภูบาลบังคับให้   เปลี่ยนภู— ษาเฮย
 เครื่องแต่งแห่งอาบ   ออกไว
 ทรงเครื่องขัตติยศด   งามสรรพ
 ให้นิทรเห็นอาสน์ไกล   ที่เลียงก่อนกาล

๔๕๔ พนักงานทุกพวกทั้ง   หญิงชาย กิด
 เตรียมจัดการทั้งหลาย   อย่าเว้น
 งานไครเร่งชวนขวย   จงสรรพ สุขเฮย
 คอยรับใช้วังเด่น   จึ่งพร้อมตามเพรง

๔๕๕ ภูเกรงจะตนช้า   ไปทัน
 พอสว่างจงพลัน   ปลุกข้า
 สั่งเสร็จเสด็จพลัน   สู่ที่ ผทมเฮ
 กลับสนิบทเนินช้า   รุ่งเรืองรำไพ

ร่าย

๔๕๖ เมศเรอไคลเข้าเคียง   เพียงพระแท่นบรรทม
 ทูลบรมกษัตรา พระสุริยาจวนรุ่ง   จักพวยพุ่งอัมพร เชิญ
 ภูธรสร้างนิทร บพิตรแว่วยินสาร   เสด็จจากสถานไสยาสน์
 สู่สุทธอาสน์สระสง   ทรงสุคนธ์หอมจรร บวรภูสิตเสร็จ

เสด็จสู่ห้องก่อแก้ว เห็นตระเตรียมเสร็จแล้ว ท่านให้
ประจำ ที่นา

โคลง ๓

๔๕๓ ธกัซบสังสาร	ให้ว่าขานตอบถ้อย
จูงอย่าเผลอพลาดน้อย	หนึ่งให้แคลงใจ
๔๕๔ พนังงานใดแต่คน	ขึ้นจูงเรียบพรั่งพร้อม
ใกล้อาสน์อาบล้อม	รอบเพียงแสงสว่าง
๔๕๕ อนงค์นางและขุน	ทุกคนรับสั่งแล้ว
พลอยสนุกใจแพ้ว	ผ่องหน้าแย้มสรวล
๕๐๐ ชวนกันไปประจำ	จ่านำที่ขับร้อง
ระวังบ่ได้บ่บ้อง	ท่านท้าวเล็งแล

โคลง ๔

๕๐๑ กาหลิบแปรเนตรจ้อง	ไตรตรา
เห็นเสร็จสมอธยา	ท่านแล้ว
จึงเสด็จกระไลมา	สู่ที่ เร็นแฮ
คอยกว่าอาบแพ้ว	พิชพันคนสภณ
๕๐๒ บัดคลสร้างกลุ่มพลิก	กายา
แต่ปลื้มนัยนา	หลับพรัง

บิดคัตหยักม้อชา	อย่างเมื่อย เหน็บเฮย
กระลักกระเลือกกายกลิ้ง	กลอดเกล้าครวญคราง

๕๐๓ ปางนั้นคณะอนุชนน้อย	นางพาล
เจ็ดพวกประโคมขาน	เรือร้อง
ไพเราะเสนาะปาน	ดุริยศ ทิพย์ฤา
เสียงกระลบละเวงห้อง	หับเพียงเวียงอินทร์

๕๐๔ อามยุนิตระหนักแจ้ว	จับกรรณ
นิกตระหนักใจครัน	ครันคร้าม
เสียงเสนาะสนั่นอัน	ใดเกิด มโน
ลึมนेत्रถึงแลข้าม	ขอบห้องมองดู

๕๐๕ เอะกุนาพะพ้อง	หมู่ไฟ- รัฏา
ขุนุนาริไสว	เรียบเฝ้า
ห้องหับประดับไค	ตุตุจ เดิมนา
ทุกสิ่งประสพเข้า	อย่างเกล้าเดิมผัน

๕๐๖ ทันใดพิศพาทยสัน	เสียงส่งัด
กาหลิบจะพึงอรรณ	ซึ่งพร้อง
หญิงชายหยุดขึ้นประหัด	ดูแสงขม สงบนา
เป็นที่เคารพต้อง	แบบเบองขัดดิดยา

๕๐๗ อาบรู้งไอ้อ-	นิจา
กกลับผันเห็นมา	อีกแล้ว
ผันนสนา	กคลั่ง กคุ้มนอ
กรรมส่งคงไม่แคล้ว	เมียนเข้ากรงขัง
๕๐๘ อนิจจังใจจิตร้าย	แรงหนอ
คือเพื่อนเราชอบพอ	รับเลี้ยง
ควรหรือกลับข่มคอ	เราน่า เสียบเขย
คงจะจ้งทานเพียง	แต่ครั้งหลังมา
๕๐๙ อนิจาอายชาติข้า	อมพระ
สบดสมบัติตัดสละ	กว้างทั้ง
คนกดกบฏประ-	ทุบต่อ มิตรเขย
ล้นปลักป้อมมีกลิ้ง	กลับได้หลายเพลง
๕๑๐ กูเกรงกูจึงได้	สัญญา
มันกลับเปิดทวาร	ไรไว้
ปัสสาวจ้งสวนมา	สิงสู่ กูเฮ
ทำจิตต์ความกลิดให้	เฟื่องฟุ้งผันเห็น
๕๑๑ มาเป็นกาหลิบแล้ว	อีกคราว
เห็นสบครบสังราว	กับเกล้ง

หลงเชอจะเกิดฉาว

กันอีก คราวนา

จำจะหลับตาแสร้ง

เชอจะข้าทำเฉย

๕๑๒ ไปเียงกัมพกตรัว

มือปิด พักตร์เฮ

ตรองตรักระทักจิตต์

เจ็บไหม

แค้นขัดดอกกิด

จักขาด ใจนา

ตัวสั้นห้วนห้วนให้

อกขึ้นชนแสง

๕๑๓ ค่อยเพลงพลิกหน้าเปิด ตามอง

เห็นอยู่ทุกสิ่งปอง

ไปเปลือง

โอ้พระใหญ่ยิ่งครอง

ภพโลก พระเฮย

ข้าพระมอชพเบอง

บาทได้เอนดู

๕๑๔ ขอชู้พิตข้า

บาทบงสุ์ พระเฮย

ขจัดขจายมารจง

จิตต์ร้าย

เพราะเดชแห่งพระองค์

กำจัด

กงขขาดฤทธฝ่าย

ผ่านพ้นปวงภัย

๕๑๕ ทนไคหลับเนตรข้า

พาที

กูจะทำได้ดี

ไปรู้

จักนอนทอดอินทรีย์

จนเที่ยง เป็นนา

กว่าจะฝันมารผู้

เผาร้ายมลายถอน

ร่าย

๕๑๖ แต่นั่งนอนช้านาน จึ่งนงคราญชนจิตต์ ขน
 สถิตปลายอาสน์ แทบเบื่องบาททองกษ ปรณตแทบ
 บาทมูล กราบทูลเตือน พระสติ อัจจคำรบพิตร
 พระอาทิตย์อุทัย ไชรศมีสว่างหล้า ขำขอเชิญผ่านเกล้า
 พระเจ้าต้นบรมม ตามบรมประเพณี มีแต่เบื่องโบราณ
 ตรัสราชการแด่น้าว โดยเยี่ยงขัตติยศท้าว ท่านให้
 ภูมิบาล แลเนา

โคลง ๒

๕๑๗ นิ่งฟังสารเสลัม ค่อยเบิกเนตรหัดดีแยม
 สบหนานางเขาว

๕๑๘ เราจุ๊กแม่นแท่น นชอชนจิตต์แล
 รูปกล้ายนางสวรค์

๕๑๙ รัญจวนใจจอน้อง นึกนิกจะใคร่พร้อง
 กลับกรำขามตัว

๕๒๐ รักหักกล้วค่อยน้อย ออกอรรดตัดทานถ้อย
 จึ่งเข้าไปไกล ฟินา

๕๒๑ ก่อไกรเจ้าเรียกไซ้ พระบาททรงธรรมให้
พระนอขรา

๕๒๒ ผิดกายาค่อยไสร ข้างไซ้ท่านไท้
นี้เจ้าล้มหลง ไปฤ

โคลง ๔

๕๒๓ นามองค์ภูวนาถข้า ไม่แคลง พระเอษ
พระยศพระยังแสดง ไฉนหล้า
เป็นเจ้ามัสถมน ^{๓๕} แสง หาชอบ
ทั่วโลกล้วนเป็นข้า บาทไท้เลื่องลวดย

๕๒๔ ทรงธรรมแคลงเลือนนา หฤทัย
ถวิลว่าไยพทมใน ทน ^{๔๕}
ไปอยู่ณห้องไส- ขาอาสน์ ^๕ ละนฤ
ข้าพระจักทุลข เหตุให้เห็นความ

๕๒๕ บามคำขณะนั้น นฤบาล
เสด็จเสวยสำราญ ผ่องแผ้ว
บรรทมหลับณสถาน ทิพยอาสน์
ยังไม่ได้เสด็จแล้ว สู่ห้องบรรทม

๕๒๖ พระสนมจึงพร้อมพร้อม ปรีกษา	กันเฮย
ไปชอบปลูกไสยา	ผ่านเฝ้า
เพราะจิตต์คิดผูกอา-	ลัษบาท พระเฮย
จักใคร่เชิญพระเจ้า	ปักเกล้าจกกาล
๕๒๗ นางพาลพุดยั่วเข้า	หลายกล
จับจิตต์อาบจน	จิตต์สะดุ้ง
นั่งขึ้นพินิจล	สนมนาฏ นางเฮ
รู้จักชกจิตต์ ฟัง	ฝ่ายข้างรักถึง
๕๒๘ จึ่งนางหงเจ็ดเข้า	เกื่องประคอง
แอบอาสน์อาบสอง	ฝ่ายเฝ้า
นวลนางชนจิตต์สนอง	เสนอกกราบ ทูลนา
ข้าแต่พระบาทเจ้า	พิภพผู้ทรงธรรม
๕๒๙ ตะวันกึ่งขอบฟ้า	ฝ่ายบุรพ ทิศเฮย
เชิญบพิตรเสด็จจร-	ยาตรเต้า
ประทับอาสน์ไอสุริย์	เสวยสวัสด
เนื่องอนงค์นอมเกล้า	จับร้องนำเรอถวาย
๕๓๐ หงหลายล้วนแต่เกล้ง	รบกวน
ไปนั่งอดสำนวน	อยู่ได้

เราไข่มดิสวร

ถือหะชั้นดอกไสร

๕๓๑ สดับคำรับสั่งอ้าง

ถือช่อชាយไฉฉ่น

ไปเคยประสพกรรม

แม่นึกโดยเดาล

สุดอก นื่องเอย

อย่าแสวงเนะนำ

หะชั้น นามเฮย

เฉกน

แต่สัก กราวเลย

ลับลั่นเหลือเอย

๕๓๒ พวกเราไครทราบบ้าง อย่างทรง ตรัสเฮย

แม่อรุณหล่อนจง

บอกบ้าง

ไส้อะไรจะมาหลง

ถามได้ ฉ่นนา

ถึงจะเขยณถามอ้าง

ออกได้เขยโฉน

๕๓๓ ถามไครไปรู้สัก

นางเดียว

จนจิตต์ จังจำเหลือย

สู่ไท

เป็นความสัจจริงเจียว

ไปทราบ เขาเลย

ชนชอบอยากได้

สดับอ้างนามเขา

๕๓๔ เนาในนิเวศน์ไท

ธิบดินทร์

ถนอมพระบาทประคติน

แทบไท

เคยทราบพระยศยิน

ตระหนัก หุเฮย

ซึ่งตรัสว่าผิดไสร

ก่อนน้อยขอเถียง

๕๓๕	ฟังเสียงย่นยังหม่น	คงนั้ก
	ไฉนจะแจ้งประกัณฑ์	ไปรู้
	เอนกายทอดเศศพัก	ฟังอาสน์
	กุนคือใครผู้	หน่งนควรรณน

ร่าย

๕๓๖ นารียลหะซัน ผันกายเอนเห็นอาสน์ ไป
 ยรยาตรจากเตียง จึ่งเข้าเคียงข้างองค์ ส่วนอนงค์นาง
 ชันจิตต์ ทูลบพิตรไปพลัน ตะวันสายแสงกล้า ไยผ่านฟ้า
 ไสยาสน์ ไปออกกราชพนัสจัย ถิการในอำนาจ ราชา
 ธิราชอาณา ท้าวสี่มามณฑล จะทูลนเคื้อดเค แปรบเห็นที่ฟัง
 หน่งพระองค์ทรงอนุญาต แก่ข้าบาททั้งหลาย หมาย
 เป็นราชประเพณี ปางภูบดีไสยา ถึงเวลาท่มยาม อย่า
 เช็ดขามขยาด ขลาดพระเดชบดิศวร ครอบอุ้มองค์ทรงนั่ง
 ทูลตามสั่งตักเตือน แม้นใครเชื่อนเกรงกลัว ตัวจะต้อง
 เป็นโทษ พระองค์โปรดตั้งขึ้น ข้าบาทห้ขอถวาย ขอมอบ
 ภายชีวิต แด่บพิตรอยู่เกล้า ข้าพระเจ้าขอทำ ตามราช
 กำหนดหมาย เพื่อพ้นตาบวายผิด ทูลพลาถสสะกิดชวนกัน
 เข้ายืนยันประคอง สองข้างแอบพะยุงมา สู่ราชาสนนาค

วางเหนือราชบัลลังก์ ตั้งอยู่ยั้งกลางห้อง เสียงแซ่ซ้อง
 ประโคม ครึกกรณโครมเนื้รนาท เจ็ดนางผาดผินผัน ยุค
 มือกัณร่าพื่อน งามชะอ่อนอ่อนองค์ คิวงเวียนเหียนหัน
 บ้างบิดผันเอยองกราย ชายชำเลื่องนัยนา ให้สบตาอาบ
 งามโฉมตรูอ่อนแอ้น แม้นนางเทพริดา ฟ้องพ้ามาระบำ
 จำเรียงรายรอบข้าง อาจเื่อมอ้างเอาเปรียบ ไปมีเทียบ
 เทียมเสมอ ในอำเภอแผ่นภพ จบแหล่งหล้าไครยล จิตต์
 วิกลพิสวง จำจ้านงคลังไคล่ สติจักดำรงได้ แต่ผู้ฤา
 เสนา

โคลง ๒

๕๓๓ ดนตรีศัพทากรนกรณ เสียงสระเทอนสระทน
 ท่วงทมนเทย
 ๕๓๔ นางร่าเวียนรอบข้าง ช่อนขับสลับส้าง
 ไล่เลียวพัวพัน

โคลง ๓

๕๓๕ อาบผันพัทตร์ตาม ดุย้งงามยั่วแย้ม
 งามพัทตร์ผ่องผัดแต้ม แต่งแบ่งผะดุงพรรณ

๕๔๐ เครื่องทรงสรรพพิเชียร รำวงเวียนพรางแพรว

แลประสพแสงแก้ว

ปลาบต้องตาพราย

๕๔๑ ตะลึงกายเพ่งพิศ
ตั้งจะลืมสอสร้อย

งามติดตาใสน้อย
ที่ต่อนมา

๕๔๒ วุ่นวิญญาญยุ่งเหยิง
ใจหนึ่งหวาดสะดุ้ง

ใจหนึ่งเร่ร่อนฟุ้ง
ปลุกปล้ำใจเอง

๕๔๓ เกรงแต่จะกลับกลาย
เกลือกจะมิโทษแม่

หมายเป็นกาหลิบแท้
ตั้งต้องแต่หลัง

๕๔๔ จักถามฟังดูก่อน
เพราะเหตุคนตรัสไร

พูดอ่อนป็นนดัดได้
กลมແສ่เสี่ยงหาย

โคลง ๔

๕๔๕ หัตถ์ซ้ายยึดหัตถ์สร้อยไข่มุกด์
ขวาจับดาวพระสุกร
ห้ามให้ดูริยางค์ทุก
ถามหน้อยนางจงพริ้ง

นมน้อง
วงหุุด เสี่ยงนา
อย่าล้อหลอนกัน

๕๔๖ ตัวฉันจริงแนนน
บอกพี่เกิดดวงใจ

คือใคร แม่นา
อย่าแกล้ง

ข้าแต่พระจอมไ-

พระหากดำรัสแสง

สุริยราช พระเอย

จักให้พิสง

๕๔๗ พระองค์คืออิสสรไท^๔ ทรงธรรม
ไป^๕ จึงทรงลื^๖ จำ

ไปได้

เพื่อข้า^๗ พระขอนำ

เหตุเล่า ถวายแฮ

การ^๘ ชงพระทรงไว้

แต่^๙ ครงวันวาน

๕๔๘ บรรหารขานโทษให้

ลงอา-ญาเฮย

องค์อ^{๑๐} แมนศิษย์หา

สัถ^{๑๑} วัน

กรมเมือง^{๑๒} จังพามา

ทำโทษ

ทวนตระเวนแล้ว^{๑๓} ล้วน

จับให้ไปไกล

๕๔๙ พระทัย^{๑๔} พระโอบเอื้อ

กรุณา

พระโปรดให้^{๑๕} โภยฟ้า

มาด^{๑๖} ย^{๑๗} ไท

นำ^{๑๘} ถูกรอกทองตรา

พัน^{๑๙} ลี้ม

ให้^{๒๐} แม่อาบ^{๒๑} ใต้

รับ^{๒๒} ด้วยยินดี

๕๕๐ ยังมี^{๒๓} หลายสิ่ง^{๒๔} พ้น

พระองค์^{๒๕} ตรัส^{๒๖} แส

ทูล^{๒๗} แต่พอพระทรง

ระลึก^{๒๘} ได้

สอบถาม^{๒๙} ท้าวหม่อ^{๓๐} นงค์

และ^{๓๑} บุ-นุก^{๓๒} เทอญ

คงกราบ^{๓๓} ทูล^{๓๔} ท่าน^{๓๕} ไท

ถูก^{๓๖} ต้อง^{๓๗} สม^{๓๘} กัน

- ๕๕๑ ครันครันนางพวณ^๕ ทำตุ แ่นแฮ
 แม่นว่าฟังคำสุ^๕ ช่งพร้อง
 จักพา^๕เพื่อนห^๕ เหลอเบอ แล้วแม่
 เจ็บเต็มเตงต้อง^๕ ปรับบำคณนาง
- ๕๕๒ ลำอางสะอาดเพียง^๕ นางสวรค์^๕ พอเย
 งามคิตตา^๕พณ^๕ เรียกเจ้า
 ทำโผยแม่ตณอัน^๕ เกิดเกศ มานา
 กรรมก่อส่อเหตุเข้า^๕ เขตต์^๕บำคุมขัง
- ๕๕๓ รังกรงเหล็กตรง^๕ ตรากกาย
 หาสุขสักครุ^๕คลาย^๕ ไป^๕พ้อง
 เชอกหนึ่งต่างเส้นหวาย^๕ ดับ^๕ เหมนเฮ
 สามวิก^๕ ไป^๕วายต้อง^๕ เหมนหาสิบ^๕ที่
- ๕๕๔ มารศรี^๕ไยแม่^๕ทง^๕ ทรงธรรม^๕ เสี่ยเฮย
 บโอบเออ^๕สักอัน^๕ หนึ่งน้อย
 บ^๕คนจะมายัน^๕ ยัน^๕พี่ เล่าแม่
 เห็นอย่างไร^๕น^๕ข้อย^๕ นึกให้^๕เห็นจน
- ๕๕๕ จนจิต^๕ต^๕จัก^๕แก^๕อีก^๕ ฉัน^๕ใด เล่านา
 เมอ^๕พระอยู่^๕ไสยา^๕ ทน^๕

บรรทมตนักใน

ข้าพระจักกุธ

๕๕๖ หลากโณนไยจะนั้น

กู่จะผันไปผัน

คำบอกทุกสิ่งอัน

เราอยู่ห้องนแถ

สถานที นแฮ

อันอ้งอันใด

อัสจรรย์ นั๊กนอ

แนแท

ตุ๊ก ต้องแฮ

สว่างแล้วตนนอน

๕๕๗ อนุสสรสองฝ่ายแย่ง

ถูกเขย่นคือความผัน

ฤาในขณะวัน

สองอย่างต่างเชิงชน

ทางกัน

เหมาะหม่น

นไฟ ผันนา

ขัดทงสองสถาน

๕๕๘ ผิดการถูกเขย่นน

คงบ่มีแปลติ

แหวกเสอสบแปลพิศ

ยังเจ็บบ้างน้อย

นิมิตต์ จรงฤ

อาตมพร้อย

ตต่าง ดำนา

หนึ่งรู้สึกสกนธ

๕๕๙ จงยลเถิดน้มน้อง

แปลสิ่งใดจึงปาน

พ้เห็นจึงเห็นการ

ไข่นิมิตต์แม่นผิว

นงพาล พ้เอย

หนึ่ง

เป็นแน

นิมิตต์แล้วมีโย

๕๖๐ แม่วไครนอนหลับแล้ว สุนิน
 แผลติดกับกายิน อยู่ได้
 ผิดอย่างหากอจิน- โดยไป มีเฮย
 เคยเป็นเลยไสร^๕ สิ้น^๕เป็นพะยาน

๕๖๑ เหลือประมาณเหลือกิดข้า จักทูล พระเอย
 เพื่อพระเคราะห์หัด^๕ศูร ทานไท^๕
 ทูลได้แต่ในมุล เหตุ^๕ซึ่ง เห็นแฮ
 พระนิทร^๕ทนไสร^๕ ตราบสิ้นราตรี

๕๖๒ ไปมีเสด็จตัว แดนใด ไตเลย
 แม่เสด็จทางไหน อยู่บ้าง
 ข้าพระจักแจ้งใจ ทุกเมื่อ พระเอย
 เฝ้าบาทบคลาดข้าง คำเข้าทิววัน

๕๖๓ ขันขันคำกล่าวน^๕ ก็สม จิริงนอ
 น่าจะนิกันยม เชื่อได้
 ใครเลยจะลบคม ดาบหอก เล่นเฮย
 หลอกเล่นกับวังไท^๕ ดั่ง^๕นแห่งตาย

๕๖๔ ชะรอยกายเราไรคร้าย ไตมี
 จังเจ็บเสียวอินทรย์ บอบข้า

กงเป็นนฤบดี

๒ ๔ ๖ ๘
แทแทยงบเพลิงพลลา

๕๖๕ คิดไปอันหนึ่งแล้ว

๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐
แผดดังรอยเชือกแสดง

๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐
นกกนกกระแวง

เห็นแน่แต่ผ่นข้าง

๕๖๖ จงนายขุนกน^๕

ช่วยกัศุ^๖หุเรี^๗วรา

๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐
จกตณฤ^{๑๑}นทรา

๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐
ตณ^{๑๑}หลับจับเหตุ^{๑๒}สุ

๕๖๗ บั^๕คณ^๖น^๗ขุน^๘ก^๙ผู้

กำ^{๑๑}น^{๑๒}บ^{๑๓}น^{๑๔}อบ^{๑๕}น^{๑๖}อม^{๑๗}กาย

เน^{๑๑}น^{๑๒}ถ^{๑๓}น^{๑๔}ค^{๑๕}ก^{๑๖}ต^{๑๗}ค^{๑๘}ตรง^{๑๙}ป^{๒๐}ลา^{๒๑}ย

เจ^{๑๑}บ^{๑๒}หน^{๑๓}ก^{๑๔}ช^{๑๕}ก^{๑๖}ห^{๑๗}ร^{๑๘}อ^{๑๙}ง

ธ^{๑๑}ร^{๑๒}ร^{๑๓}ม^{๑๔}ิก^{๑๕} ราช^{๑๖}เฮ^{๑๗}ย

๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐
เร^{๑๑}อ^{๑๒}ง^{๑๓}ร^{๑๔}าย^{๑๕}เร^{๑๖}า^{๑๗}ผ^{๑๘}น

แท^{๑๑}ง^{๑๒}แ^{๑๓}ค^{๑๔}ล^{๑๕}ง^{๑๖} เล^{๑๗}่า^{๑๘}น^{๑๙}า

เห^{๑๑}ตุ^{๑๒}อ^{๑๓}ำ^{๑๔}ง

ผ^{๑๑}ัน^{๑๒}ด^{๑๓}อ^{๑๔}ก^{๑๕} กระ^{๑๖}ม^{๑๗}ัง^{๑๘}น^{๑๙}า

๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐
หน^{๑๑}ง^{๑๒}เล^{๑๓}ว^{๑๔}ค^{๑๕}ง^{๑๖}ต^{๑๗}ร^{๑๘}ง

ว^{๑๑}า^{๑๒}น^{๑๓}มา

อ^{๑๑}ย^{๑๒}า^{๑๓}ก^{๑๔}รู้

ผ^{๑๑}ัน^{๑๒}ไ^{๑๓}ฝ^{๑๔}

๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐
อ^{๑๑}ย^{๑๒}่าง^{๑๓}น^{๑๔}เห^{๑๕}็น^{๑๖}พล^{๑๗}ัน

ตัว^{๑๑}น^{๑๒}าย

จ^{๑๑}ด^{๑๒}จ^{๑๓}อ^{๑๔}ง

ก^{๑๑}ร^{๑๒}ร^{๑๓}ณ^{๑๔}หะ- ช^{๑๕}ัน^{๑๖}ฤ^{๑๗}า

ไ^{๑๑}อด^{๑๒}ไ^{๑๓}ไ^{๑๔}อย^{๑๕}พ^{๑๖}อ^{๑๗}ไ^{๑๘}ย

ร^{๑๑}าย

๕๖๘ โดยสำ^{๑๑}เน^{๑๒}ย^{๑๓}ง^{๑๔}ก^{๑๕}ร^{๑๖}ว^{๑๗}ญ^{๑๘}ค^{๑๙}ร^{๒๐}าง ฝ^{๑๑}ู^{๑๒}ง^{๑๓}น^{๑๔}ก^{๑๕}ัน^{๑๖}าง^{๑๗}ข^{๑๘}ับ^{๑๙}ข^{๒๐}าน
บ^{๑๑}ร^{๑๒}ร^{๑๓}า^{๑๔}น^{๑๕}ส^{๑๖}ัพ^{๑๗}ท^{๑๘}พิ^{๑๙}ณ^{๒๐}พ^{๒๑}า^{๒๒}ท^{๒๓}ย^{๒๔} เส^{๑๑}ย^{๑๒}ง^{๑๓}เน^{๑๔}ย^{๑๕}ร^{๑๖}นา^{๑๗}ท^{๑๘}ส^{๑๙}ัน^{๒๐}ัน^{๒๑} คร^{๑๑}ัน^{๑๒}ค^{๑๓}ร^{๑๔}น^{๑๕}
ค^{๑๑}ร^{๑๒}ง^{๑๓}ก^{๑๔}ก^{๑๕}อ^{๑๖}ง^{๑๗} ท^{๑๑}ว^{๑๒}ท^{๑๓}ง^{๑๔}ห^{๑๕}อ^{๑๖}ง^{๑๗}พ^{๑๘}ิ^{๑๙}มา^{๒๐}น^{๒๑} ส่วน^{๑๑}น^{๑๒}ง^{๑๓}ค^{๑๔}ร^{๑๕}า^{๑๖}ญ^{๑๗}ก^{๑๘}ัน^{๑๙}ถ^{๒๐}ี^{๒๑} ต่าง

ชวนกันรำราย ฝ่ายขุนกรำตาม งามโฉมยงอะเคอ งาม
 ผ่าเสื่อสาว ประดับพราวเพชรรัตน์ งามกรชัศกรัตนกราย
 ทำจับชายภูษา บ้องพักตราอายเอียง บ้างเมินเมียงชะม้าย
 กลับเบองซ้ายย้ายขวา ตั้งกินนรารำร่อน อ่อนระทวยนวย
 นาด งามประหลาดเหลือประมาณ แล้วขับขานโศคครวญ
 บ้างโหยหวนร่ำเรอ ฟังฉ่ำเฉื่อยชูใจ ไกรยลยินพิศวง ไป
 ดำรงจิตต์ได้ จักรุมรัญจวนให้ อยากใกล้เคียงนาง ยิงนา

โคลง ๓

๕๖๕ อาบกลางแกล้งจิตต์ กิดตกลบไปได้
 จะตัดสินจิตต์ให้ แน่แท้ฉันทใจ
 ๕๖๐ หุยินนัยนาล หลงเล่ห์กลมิดม้วย
 นึกสนุกใจด้วย ใครเหล้นเหมือนกัน

โคลง ๒

๕๗๑ เปลื้องเสื่ออันพร่างแพร่ว ล้วนแต่ทองแกมแก้ว
 ปลดแกล้งกอง
 ๕๗๒ ถอดหมวกทองเพชรพริบ สายสะเอ็งอักษรร้อย
 เครื่องต้นแต่งตน

เหลือสนุกน่าขบขัน แลนา ฝ่ายทรงธรรม์กาหลิบ แลนา
บพริบพริบเนตรลง แลนา ทรงพระสรวลกีก้อง พลาท่น
ครัสเรียกร้อง หยุดฮ้าอาบู

โคลง ๒

๕๗๖	กู่จะตายจูงหมัน	เอ็งยังทำตึงน
จักให้กหัว		ตายๆ
๕๗๗	นั่งตรงตัวไปได้	ท้องจะหักแล้วไสร
อย่าเต็นน้กละ		

โคลง ๔

๕๗๘	อาบูเงยพักตรชน	แลเห็น
ร้องอุเหม่ตัวเขญ		คู่เขยว
สเฮยจะให้เป็น		บ่าอก แล้วๆ
คิดว่าฝันบรูเลียว		ลดล้นแก่งทำ
๕๗๙	ขาดลำพินพาทยสน	สุดเสียง
จิตตหะชั้นแค้นเพียง		กลังคลุ้ม
ออกมาอย่าขึ้นเมียง		แอบอยู่
จักผจญจกุ่ม		ทชอเคื่องใจ

๕๘๐	ตัวใครที่คิดแก้ง	ทำกัน
	ยังจะเค้นมาหยัน	อีกได้
	หัวเราะและจะบรร-	ลี่ยเพราะ เราฤ
	ณาว่าแก้งจักให้	ฝ่ายข้าเจ็บตาย

๕๘๑	แนะนายตัวเจ้าแหละ	ทำเรา
	เขยนแม่ตพอเอา	เกอบม้วย
	เขยนขับจับตัวเนา	กรงกราก ไว้เส
	เขยนสลดตบตด้วย	ตงนตฤ

๕๘๒	หนังก่อตัวท่านแล	แนะนำ
	เขยนอเเมนสามะบ้า	บ่นป
	ตัวเราบได้ทำ	เองดอก
	มล้างบาปมือเราน	ท่านต้องรับเอง

๕๘๓	แต่เพรงจนตราน	นมนาน
	ท่านเล่นเราหลายสถาน	แทมม้วย
	ไม่สะกัลบจะพาล	เอาผิด อีกนา
	สนุกสนานไคด้วย	ตงนจงทำ

๕๘๔	ฟังคำชาตอบถ้อย	ทางสนอง
	ว่าชอบประกอบกลอง	แม่นแท้

๕๔๕	อ้าไท้เบศผู้	ทรงธรรม์
พระเดชพระคุณครัน		ครอบเกล้า
ข้าพระไป่อยากอัน		ไต่ปาง นินา
ขอแต่พระบาทเจ้า		จูงแจ้งความจริง
๕๔๖	สิ่งใดซึ่งพระเจ้า	ทรงทำ
จงจิตข้าพระนำ		กลิ้งไต่
สิ่งไหนแหละเป็นสำ—		คัญเมื่อ นินา
ขอพระจงแจ้งให้		ทราบสนสุดการ
๕๔๗	วิญญานข้าบาทพึง	เพื่อนนัก
ไปทราบเรื่องราวสัก		กึ่งก้อย
เมื่อนทราบเสร็จสนจัก		เบาอก ใจเฮ
สระสว่างกระจ่างถ้อย		ที่เศร้าบรรเทาคลาย

ร่าย

๕๔๘ พึงคำนายหะชั้น ชก็สรวลสันต์ดำรงส แดลง
 รหส์อันทำ นำมาเล่าสิ้นสรรพ แล้วชกลับปราศรัย ใจเรา
 บกิดเห็น เจ้าจักเป็นมากมาย ปลายได้ทุกข์แทบม้วย เหตุ
 ด้วยเราผู้เดียว เรานักเสียวจิตต์สลด ระทดท้อหนทัย การ

อันใดท่านหมาข จักกลับหาขวายโสภ สิ่งวิโยคทุกขร้อน
 ชงขับช้อนแต่หลัง ยังไปหมดปลดเปลื้อง เบื้องนงนเงลง
 เลศ เหตุอันทราบจิตต์ตระหนก เราจักให้อนุญาต อย่าขยาด
 ขำเขม เกรงอันใดผิดพลั้ง เรียบยังยกโทษ โปรดบให้มกัย
 ต้องการใดเร่งแสดง แดงจงเร็วอย่าช้า จงทราบสักหน้อยอ้อ
 อย่าเอนอำปลัง อยู่มา

โคลง ๒

๕๕๓	พึงรับสั่งท่านไท	เสมออมฤตได้
ด้นร้อนเย็นกมล		
๕๕๔	ทูลยุบลผ่านหล้า	พระเดชปกเกล้าข้า
บาทลาลูกคุณ		พระเฮย
๕๕๕	บุญเพื่อพูนมากแถม	จึงพระเล่นด้วยแม่
ตั้งได้ผ่านเมือง		
๕๕๖	ไปมีเคื่องเท่าเผ้า	พระโปรดเล่นเย็นเกล้า
จักได้ปางใด		พระฮา
๕๕๗	ชื่นชมใจจุจมีวย	แล้วพระชุบขัพด้วย
ฤทธพนความตาย		

๕๕๘ ความสบายยิ่งผู้   ใครจะเทียบเทียมสู้
 ค่อยน้อยไปมี   เมื่อนั้นแล

โคลง ๔

๕๕๙ พระปราณีจักให้   ทุกประการ
 ข้าบาทรับพระราชทาน   ใส่เกล้า
 สรรพทรัพย์สังฆนสาร   ปวงเสร็จ
 ไปยังอากอย่างแก้ว   คิดข้อความประสงค

๖๐๐ จงใจสวามิภักดิ์เจ้า   จอมภพ
 ในจิตต์กิดปรารภ   ใครได้
 เห็นบาทนฤนาถสบ   สมัยไม่ วยนา
 ถลอมพระคุณใกล้ได้   บาทเมองเรณู

๖๐๑ ขออุเข้าออกเฝ้า   ยามใด
 จงอย่ามีใครใคร   เกยห้าม
 ขอชมชนเหตุภัย   พระเกียรติ—คุณนา
 ทุกเมื่ออย่าต้องกร้าม   ตราบม้วยอาบุญ

๖๐๒ ภูวไนยกาหลิได้   สดับสาร
 เสมออมฤตจาน   จิตต์เออ

สบรรพหฤทัยาน

รังสฤษฏ์หะชั้นเกอ

๖๐๓ จิงทรงอนุญาตให้

ผ้าบาททุกกัณวัน

ในนอกนิเวศนักรร—

ทุกเมื่อยามอยากได้

๖๐๔ ทันใดดำรงตัง

ตำแหน่งคลังปรากฏ

อิกกาญจนแทนทด

พันลัมและห้องรัง

๖๐๕ เย็นเพียงฝนตกต้อง

โสรจซาบซิมอกพลัน

คจจิตต์หะชั้นอัน

อิมอกยกหัตถ์ชอน

๖๐๖ ปางบรมกาหลิบเจ้า

เปรมโปรงหฤทัยปรีดี

ยามควรคว่นจรลี

ออกหมู่อำมาตย์แล้ว

คำสั่ง

กอบให้สมประสงค์

หะชั้น

จุงใกล้

ไลออก เข้านา

ออกเข้าตามใจ

เติมยศ

๕ ๕
ชอตง

๕ ๕
ที่เจ็บ บัวยนา

๕ ๕
ร่วมรว้งเวียง

ชนกรร— หายแฮ

สร้างร้อน

๕ ๕
สิ้นโสก ศัลย์แฮ

๕ ๕
เชิดชนบั้งคม

๕ ๕
ธรณี

๕ ๕
ผ่องแผ้ว

๕ ๕
จากอาสน์

๕ ๕
คลาดชนโรงคัล

ร่าย

๖๐๓ กษณะพลันอาบ ดูเห็นช่องชอบกาล จึงจาก
 สถานธิดินทร์ เดินดูบินสู่เหย้า เข้าเรือนรับมาหา ไหว้
 บาทาแม่ตน แกล้งขบถถัดวัน ถ้วนบใช้ความผัน คือ
 ทรงธรรม์ปณภ ธิปรารภกรุณา มาเพื่อจะสงเคราะห์
 จะเพาะเราแม่ลูก ธิฝังปลูกเลี้ยงดู ดูนินคำท่านให้ ธิเล่าให้
 ทราบสรรพ การเดิมอันเป็นมา ถ้วนราชาชยอก หลอก
 ให้คิดนানা ฝ่ายมารดาครั้นยิน ฝืนกอดบุตรสุดสวาท
 นำตาหยาดย่อยหยด หมดความทุกข์ทั้งน พระเจ้าตลจิตต์
 ให้อภัยลูกแม่ ปางนี้แต่จะสำราญ ขอบุบาลปิ่นเกล้า
 พระเจ้าจึงเสวยสวัสดิ์ ขจัดสรรพอันตราย ทุกข์ถ้าจายหาย
 โสภ พระโรคเบาบ้ำาา ชนมพรรษายืนยิ่ง สิ่งพิบัติขัดข้อง
 อย่าพานพ้องเบื่องบาท ราชศัตรูทุกทิศ ย่ำแยงฤทธิ์แสง
 สยด อย่าหาญคดคิดตระนง จงจิตต์มาสวามิภักดิ์ ฟ้านัก
 นادنฤบาล ครองพสุธารักรัง สืบพระวงศ์กษัตริย์ โดย
 สวัสดิ์นิรันดร์ ข้าขอพรพระองค์ ผู้ทรงเดชานุภาพ ทราบ
 เหตุทั่วโลกา จงกรุณามั่นดาล การซึ่งข้าพรรณนา สมปรารถนา
 ดุจพร้อง พระโปรดพระช่วยบ้อง ปกไว้ธิดินทร์ ด้วยเทอญ

โคลง ๒

๖๐๘ บินมลากเหลือทอ้าง   ตั้งทุตสวรรค์พาคว้าง
เหาะขึ้นพิมานบน

โคลง ๓

๖๐๙ หน้าเบิกกลบัวบาน   ตริตรองการน้อยแล้ว
บ้ายมุขสู่ลูกแก้ว   กล่าวถ้อยสั่งสอน

โคลง ๔

๖๑๐ มารดรจะแจ้งแจก   นิตินสาร
ตามคติโบราณ   กล่าวไว้
วุฒิสู่ประการ^{๓๓}   ควรประกอบ ขสเส
สำหรับขัตติยราชได้   เลือกเลี้ยงมนตรี

๖๑๑ ^๔หนึ่ง^๔ม^๔พ^๔ง^๔ศ^๔พ^๔น^๔เ^๔อง   เสนา นานา
หนึ่งเจริญชนมา—   ยุแล้ว
หนึ่งเรียนรอบวิทยา   ขลทราบ เสร็จเฮย
หนึ่งยังมีญญาแล้ว   ผ่องพันโคตเขลา

๖๑๒ ^๔คว^๔ร^๔เ^๔น^๔า^๔ด^๔ำ^๔เ^๔น^๔ง^๔ไ^๔ด้^๔   ฐานัน— ตรเฮย
ญบ่ครบสี่สรรพ   แต่ได้

สองสามสิ่งสำคัญ

วาว้างห่างวุฒิไ้

๖๑๓ เจ้าจุงคำวีรุ

พระโปรตบุเลียงปาน

เพราะเหตุวุฒิสถาน

เห็นตระหนักจักกล

๖๑๔ จักเต็มจตุรแบบเบอง

พระราชกำหนดมี

สำหรับมาตย์มนตรี

เจนจบชนบชนาดสร้าง

๖๑๕ อย่าเพลงอย่าพลิกเค้า คุณภู— ธรเฮย

มันจิตต์กิดกตัญญู

ใดคี่ช่วยช้อนชู

พระประสงศ์สุดค้ำ

๖๑๖ เวลาเข้าค้ำตง

ราชกิจอย่าพาเหียร

ไปรู้จูงสอเรียน

ประมาทมักพลาดค้ำ

ควรปลุก เลียงแฮ

ท่านเว้นไปพะดุง

ประมาณ คนเทอญ

ด่ง

ใดซึ่ง มีแฮ

หลักพันเห่อเหิม

อธิปัต

กล่าวอ้าง

ประพฤติ ตันนา

สั่งล้วนควรแสวง

ต่อท้าว

เชิดเกียรติ ท่านนา

จูงสู้อสา

ความเพียร เทอญพ่อ

อย่าคร้าน

ทราบผิด ขอบนา

เดาะด้วยกิตตะนาง

๖๑๗ สงครามมาเหยียบด้าว	แดนไกล ใกล้ๆ
ทอดชีพอาสาไป	อย่ากร้าม
สงวนราชรักษาไฟ	ที่เกิด ดนเ
ผิวเหตุเขตต์ขัดขำ	ขอบฟ้าจูงไป
๖๑๘ การในนักเรศรู้	พิจารณา ความฤ
โดยแบบบทยัยการ	เที่ยงแท้
เห็นห่างอคติสถาน	ทัณฑ์เที่ยง ตรงเ
มละวิหิงสาแปล	ปลดเปลื้องเดียดฉันท์
๖๑๙ ราพันยังไปสิ้น	สุดความ
สอนแต่พอจำยาม	แรกน
จหมั่นตรึงตรองตาม	คำแม่ สอนนา
ทราบชัดจึ่งจักขุ	อันเอนอรรดสอน

โคลง ๒

๖๒๐ มารดรโอวาทแล้ว	จึงประสิทธิ์พรแก้ว
แม่ผู้ดวงใจ	แม่รา
๖๒๑ ไปอยู่ในนิเวศน์ไท่	จระมัดตนให้
ท่านท้าวเ็นดู	พ่อเทอญ

โคลง ๔

๖๒๒ จงเจริญชนมชีพพื้น	ภยา— พารเทอญ
จงยิ่งยศบรรดา—	ศักดิ์ได้
จงลุลาภโกศา	มถมั่ง มีแฮ
จงสบพระทัยให้	ธิดาเชือกอรุณา
๖๒๓ ขออะหล้าจอมโลกผู้	ผะดุงสร—พลสัตว์เฮย
พึงแผ่รัศมีกัน	กอบกั
อามุหะชนันบรร—	เทาไทย ทุกชั้นา
ให้สลาพรยง	อย่ารู้โรยรา
๖๒๔ อามุรบัถ้อยท่าน	มารดา สอนเฮย
พรแม่อยู่เกศา	ลูกแก้ว
จวนนักรักอำลา	ไปราชน—วังเฮ
รีบออกจากบ้านแล้ว	กลาตเข้าวังสถาน

โคลง ๓

๖๒๕ บมินานข้าวขจร	ชาวนครทราบเส
ต่างตำลือเตาแม่	หมดคำวถวล
๖๒๖ จนหัวเมืองรัฐหัส	คูศจรรยไให้น้อย
ต่างพูดกันค้อยค้อย	บรูโรยรา

โคลง ๔

๖๒๗	เจรจากันทั่วท้อง	จรณ
	เห็นอยู่ผู้เดียวดี	ยิ่งลา
	สนุกก็อัสการรม	หลายอย่าง
	หลายทบหลายทอดซ้ำ	สบได้เป็นดี

ร่าย

๖๒๘ หะชั้นมีสาวมีภักดี จงรักในเบื่องบาท กาหลิบ
 ราชนฤบดีนทร์ ตามภูมินทร์จรดล ทั่วทุกหนแห่งไค
 บहाँไกลเฝ้าสนิท ชิดชอบพระอริยา มีปรีชาชาญฉลาด
 บประมาณล้นพร คำแม่สอนใส่เกล้า เข้าคำคำนึงนิก ตรึก
 ประกอบการตาม เนอความแม่ตนสั่ง ทำดังแม่ตนสอน ภูธร
 ยิ่งเมตตา เพ็ญศุภฐานศักดิ์ทรัพย์ สรรพอุปโภคบริโภค
 เสพนฤโสกลสืบมา ส่วนราชานันไสร ยามใดให้ประพาส
 หะชั้นคลาตบสบาย วายสนุกทุกเมื่อ เพื่อเขาช่างเจรจา
 ให้เฮฮาเสสรวดู ชวนหลุกขเบิกบาน เนื่องนิจกาลใกล้เคียง
 เพียงข้างองค์ภูวนาถ ปางพระบาทเสด็จพัก ยังดำเนิน
 ไชยิเดชะ มเหสีสายสมร ภูธรพาหะชั้น ตามจรดด้วยไท้

ท้าวธตรัสให้พระนาง ทราบเสร็จทางซึ่งทำ นำหะชั้นมาวัง
นางฟังเห็นอัศจรรย์ ธกีสรวลสันต์และสังเวช เหตุกรุณาอาบ
ข้อสัจจมนั่ง อนงค์นาถปราศรัย ได้ตามไปนานา อาบ
ก็กราบทูล ตามเค้ามูลทุกประการ บทันนาก็สนิท ชิดชอบ
หน้านางใน บมีใครรังเกียจ เกือบหะชั้นสักคน ต่างคนมี
ใจรัก ต่างพร้อมพรักชวนกัน เล่นทุกวันมิได้ขาด ทั้งพระบาท
ทรงธรรม เมตตากรุณไม่น้อย ได้ประทานนักร้อย ฟุ่มเฟือย
รวยหลาย แลนา

โคลง ๒

๖๒๙ หายทุกข์ไสกหมดม้วย มีแต่ยินดีด้วย
ท่านท้าวกรุณา ยิ่งแล
๖๓๐ เสนหาท่านไท่ ยิ่งกว่าชีพิตให้
มอดม้วยแทนองค์ ได้นา
๖๓๑ จิตต^๕ขอตรงต่อท้าว สมเด็จป็นภพด้าว
ท่านรู้เห็นใจ จรงนา
๖๓๒ วันหนึ่งไท่ประทับห้อง พระราชเทวีพร้อง
เรื่องด้วยอาบ^๕

โคลง ๔

๖๓๓	ข้า ^๑ ดู ^๑ เห็น ^๑ เนตร ^๑ เจ้า	หะ ^๑ ชั้น
	มา ^๑ น ^๑ เท ^๑ ย ^๑ ร ^๑ ทุ ^๑ ก ^๑ วัน	ไป ^๑ เว ^๑ น
	บ ^๑ เล ^๑ อ ^๑ น ^๑ เล ^๑ ย ^๑ ผัน	พ ^๑ ัก ^๑ ตร ^๑ เพ ^๑ ง ^๑ เด ^๑ ย ^๑ ว ^๑ นา
	ชะ ^๑ ร ^๑ อย ^๑ จะ ^๑ ล ^๑ อ ^๑ บ ^๑ ร ^๑ ัก ^๑ เร ^๑ น	บ ^๑ ่า ^๑ ว ^๑ ข้า ^๑ ฟ ^๑ ิง ^๑ พ ^๑ อ

๖๓๔	น ^๑ อ ^๑ ชา ^๑ ต ^๑ อ ^๑ ล ^๑ , อ ^๑ วั ^๑ ต ^๑ ค ^๑ ๓๔	ผู้ ^๑ โฉ ^๑ ม ^๑ เก ^๑ ลา
	ห ^๑ ม ^๑ ด ^๑ เห ^๑ มา ^๑ ะ ^๑ ด ^๑ ัง ^๑ ก ^๑ ล ^๑ ิง ^๑ เก ^๑ ลา	ก ^๑ ล ^๑ อ ^๑ ม ^๑ เก ^๑ ล ^๑ ย ^๑ ง
	ข้า ^๑ ไ ^๑ คร ^๑ จะ ^๑ ให้ ^๑ เขา	เก ^๑ ย ^๑ ง ^๑ ก ^๑ ู้ ^๑ ก ^๑ ัน ^๑ นา
	ส ^๑ ม ^๑ พ ^๑ ัก ^๑ ตร ^๑ จ ^๑ ก ^๑ พ ^๑ อ ^๑ เล ^๑ ย ^๑ ง	อ ^๑ ย ^๑ ู่ ^๑ ด ^๑ ว ^๑ ย ^๑ ก ^๑ ัน ^๑ ด ^๑

๖๓๕	พา ^๑ ท ^๑ ล ^๑ ก ^๑ ต ^๑ อ ^๑ ง ^๑ ด ^๑ ัง	ส ^๑ ัญ ^๑ ญา ^๑ พ ^๑ เ ^๑ ล
	ล ^๑ ม ^๑ บ ^๑ เ ^๑ ก ^๑ นำ ^๑ พา	พ ^๑ ุด ^๑ ไ ^๑ ว ^๑
	เม ^๑ อ ^๑ ไป ^๑ ท ^๑ เ ^๑ หา	เข ^๑ า ^๑ บ ^๑ อ ^๑ ก ^๑ เ ^๑ ร ^๑ า ^๑ เ ^๑ ย
	พ ^๑ ร ^๑ บ ^๑ จะ ^๑ หา ^๑ ให้	ด ^๑ เ ^๑ ค ^๑ ร ^๑ ง ^๑ น ^๑ น ^๑ มา

๖๓๖	จะ ^๑ หา ^๑ เก ^๑ ล ^๑ อ ^๑ ก ^๑ ไ ^๑ บ ^๑ ่ ^๑ ต ^๑ อ ^๑ ง	ใจ ^๑ เขา
	ก ^๑ ิ ^๑ ต ^๑ อ ^๑ ย ^๑ ู่ ^๑ เพ ^๑ ย ^๑ ง ^๑ ส ^๑ อ ^๑ ง ^๑ เร ^๑ า	ไป ^๑ ไ ^๑ ด้
	เ ^๑ เ ^๑ น ^๑ ด ^๑ เ ^๑ จะ ^๑ ทา ^๑ ย ^๑ เด ^๑ า	น ^๑ ้ำ ^๑ จ ^๑ ิต ^๑ ต ^๑ ไ ^๑ ด้ ^๑ ฤ ^๑
	คว ^๑ ร ^๑ ส ^๑ อ ^๑ บ ^๑ ท ^๑ ง ^๑ ส ^๑ อ ^๑ ง ^๑ ให้	ส ^๑ บ ^๑ น ^๑ ้ำ ^๑ ใจ ^๑ ก ^๑ ัน

- ๖๓๓ จึ่งผันพระพักตร์เอน โอบรู้ตาม
 สองจะขอมกันตาม คิดนึ
 ฤกคึกเคียดเคียดขาม ใดอยู่ บ้างฤ
 ขอบบ่ขอบใจ ออกให้เห็นความ
- ๖๓๔ พึงถามธิดาพร้อง หะชั้น
 น้อมประณตเศศยัน ภาคพน
 พระคุณพระทรงธรรม จักเทียบ ใดฤ
 ปราโมทย์มนัสตน ออกขำยินดี
- ๖๓๕ จักมีผู้นให้ ฉันทิ พระเฮษ
 ฤชิ่งกว่าจอมไพท ท่านให้
 ขอเททอดจิตต์ใจ หมคมอบ นางนา
 เป็นคู่ชู้ไฟได้ สืบเส้าสกุลวงศ์
- ๖๔๐ นางคงขันหัตถ์ให้ โดยดี พระเฮษ
 เพราะบ่มรัก ชุนข้อง
 พระปองโปรดเป็นศรี สกสวัสดิ
 ขำพระคิชอบต้อง ดั่งเบองบริหาร
- ๖๔๑ พึงสารสังเกตหน้า นารี
 ก้มพักตร์รับพาท ช่อนแค้น

ท่านยลทราบยินดี	ในจิตต์	เขานา
แดงกำกำหนดแก้ว	เกิดข้อขวยอาย	
๖๔๒ ไปกลายคำสั่งไท่	บังคับ	
ให้เร่งตระเตรียมสรรพ	เสร็จพร้อม	
ตามเคยแต่งสำหรับ	พระราช—	ทานแฮ
ในราชนิเวศน์ห้อม	แห่ถ้วนทุกประการ	

ร่าย

๖๔๓ ครั้นจวนวราวิหา^๑ ขวนกันมาดกแต่ง แบ่ง
กันทำเป็น ด่าน รันตะเกียงเรียงราย ผูกเป็นลาย
ต่างต่าง โคมสว่างแขวนไสว ใบพฤกษาคอกผล
ผูกกระคนไขว่กัน บันเป็นช่องจังหวะ ทัวระยะราชวัง
ตลอดเรือนหลังเรือนน่า ดูสง่างดงาม ขามคำจุคักัน
ส่องแสงสีไฟโรจน์ โชติช่วงดุจกลางวัน แต่บรรดา
ดนตรี ซึ่งมีในราชฐาน ให้ประโคมขานคะกิ่ง คำแคง
อึงเอิกก้อง สะท้อนสะท้อนทองธรณี รุมเกรียกโหม
โครมครันครันบรรลือ คือเล่นการมหรสพ ค่ำรบถ้วน
ทศวาร บ้างขับขานซ่อม ขอ บ้างเดิน คลอกลั่น ไคล
เที่ยวเล่นใน ราชฐาน ถ้วนนงคราญกำนัล กันบให้

ชายปน ระคนเข้าใกล้เคียง ไครเมิลเมียงมาสพ หอม
 ตระลบคันทรส กลิ่นปรากฏ พุ้งจร เพียงอมร แมน
 สวรรค์ ในนันทวโนทยาน สถานเทพวชิรันธ์ ยาม
 เทวินทร์ประพาศ ด้วยนางนาฏสุรกัญญา พันพรรณา
 ถัดวัน ทุนสิ่งประเสริฐล้วน เล่ห์ด้าวดาวดึงส์ แดนา
 ๖๔๔ จึ่งจัดห้องสุพรรณ อันจะทำวิواهر งาม
 รจนาประดับ ประดิษฐ์ คิติดรอมลายมัว ห้อย ร้อย
 ตาข่ายมัลย์ แขนระไบครุยม่านห้อม ล้อม สี่ด้าน
 คูวิไล ไขกลิ่นอายอวลตระลบ อบทั้งห้องหอมจร
 ทำบรรเบญจา ล้วนมาลาแพรพรรณ ไล่สุวรรณจำหลัก
 มีพระนกกิ่งอาสน์ ดุจหนึ่งราชบัลลังก์ ริมผนังสองสำหรับ
 สำหรับบ่าวสาวนั่ง แล้วตั้งตั้งผู้มา ช่วยวิواهرรายรอบ
 เป็นเขตต์ขอบมณฑล หนกลางห้องตงเตย เรียงเตา
 รูปกำยาน เครื่องสักการบูชา หมึกปากกากระดาษ
 วางโต๊ะพาดพร้อมสรรพ สำหรับกิจทั้งปวง ดวงจักษกลับ
 ระบายแก้ว จดเพลิงแพรวพรายแสง ขาวเขียวแดง
 คู่อิเรก เหลืองม่วงเมฆมากมาย หลายสีแซมสอดสลับ

วามวาวับสว่างไสว หอมมาลัยลอยตระลบ อบทั่วห้อง
 แห่งนี้ กำหนดในวันนั้น จักได้แต่งงาน กันนา

โคลง ๔

๖๔๕ มีการกำหนดเก้า	ราตรี แล้วเฮย
วันสิบสมบัติ	ฤกษ์ได้
วิวาห์สวัสดิ์	โดยเชิง อย่างแฮ
เชิญประชุมกันให้	พรั่งพร้อมเวลา

๖๔๖ สุริยาคงคำคล้าย	ม้วน มืดเอย
สาวบ่าวต่างแต่งตน	हांห้อง
ชำระสระสีสกัน	กายผ่อง ผิวแฮ
หญิงและชายพวกพ้อง	ช่วยเต็มแต่งกาย

๖๔๗ เนิตฉายพรายเพริศพรั่ง	พัสดรา- ภรณ์แฮ
ตามอย่างหญิงชานา	ศักดิ์ยอม
เพื่อนสาวแห่สาวมา	สู่ที่ ประชุมนา
นั่งเกาอลอม	รอบด้วยแขกเชิญ

๖๔๘ เจ้าบ่าวเดินจากห้อง	แห่เทียน รายเฮย
นับสิบคู่เวียน	รอบข้าง

มีหม่อมะโหรไฉน—

นาทเสนาะ เลี้ยงนา

เดินสับสลับสร้าง

ละเลาะห้อมแห่ไป

๖๔๘ เข้าในห้อยแก้วก่อ

แกมกาญจน์

นั่งอาสน์เบญจสถาน

สถิตยัง

อาบอยู่ขวาพาล—

พรุอยู่ เถวียงแฮ

พร้อมเพื่อนสาวบัวตัง

โสดแห่งยั้งสาร

๖๔๙ บานจ้องอเม้น

ผู้แทนศาสตราจารย์

อื่น

อ่านสารสัญญา ให้ผู้มานั่งชม—

นุกันฟังเป็นพะยาน

ข้อคำขานเจ็ดชู ว่าอาบหะชั้น อันเป็นข้าภุช นอชาดอล

อวัตร ข้าพระรัตนนารี มีจิตตั้งสัญญา เพื่อนราชเบศ

ผู้ปกเศษชาวประชา ทรงกรุณาพระราชทาน ให้สมาน

สมรไมตรี เป็นสวามีภริยา เขาหาสาหัสสอง ปองจิตต์

ยอมยินดี ตาม ประเพณีใน โลก บอโลกแผกใจ

รังเกียจใดต่อกัน ขอทำสัญญาไว้ ฝ่ายชายไพร่

จะถนอม ยอมรับตามโกหร่าน ไปคิดอ่านปรวนแปร

แซเขื่อนล้มลำเอียง แม้น จักเคียงคู่เกล้า บเก็นเกล้า

เหลือขนาด ตามในศาสนกำหนด รักเท่าหมดเสมอกัน

ฉันทรรยาหลวงสี่ ไปกตขเป็นทาส เกินอำนาจสาม

อยู่โดยดีด้วยกัน ทรายวัน มรณ ^๑ คำสัญญา สตรี
 จักไม่มีชู้ชาย หมายถึงปกปิดลับ ^๒ แห่งจะจงรักภักดี
 ฟังวาจาสั่งสอน ยามกินนอนปฏิบัติ เป็นอัตราอาณ
 ตามะวิลโคจร่าน ท่านผู้สร้างโลกา เล็งย่นาเป็นหลัก
 ประจักษ์พระเหตุภัย ช่วยคุ้มภัยเภทพ้อง อย่าตกต้อง
 สองรา ^๓ หนึ่งผู้มาเป็นพระยาน ลงลักษณะสำส่นเส้นหมึก
 จารึกขอเป็นพระยาน ไปตรากาลข่มขัย โดยสุขสวัสดิ
 ด้วย พระเจ้าปกครอง สองเทอญ

โคลง ๔

๖๕๑ เสร็จสนองคำสั่งขึ้น สัญญา
 สาวบ่าวลงเลข ค่างท้าย
 บรรดาที่ได้นำ ^๔ ลงขอ หมดเอย
^๕ ส่นเสร็จเจ้าสาวฝ่าย ผัดหน้าแต่งกาย

ร่าย

๖๕๒ จักบรรยายตำรา การวิวาหมงคล หน
 อหรับฉบับบุรพ์ ทวีตระกูลเสนา บรรดาจะแต่งงาน
^๔ เมื่อเล่นการมหรสพ กรบนพวารเสร็จสรรพ ^๕ วันทสับ

ส่งสาว อ่าน^๔เรื่องราวสัญญา เชิญ^๔เพื่อนมาเป็นพะยาน
 แล้ว^๔การขับรำ ขับ^๔ระบำกลางห้อง เจ้าสาวต้อง
 แต่ง^๔สกนธ์ ครอบ^๔เจ็ดหน เปลี่ยน^๔ผลัด จัด^๔พัศตรา
 เจ็ด^๔สี ดวง^๔มณเฑียร^๔ประดับ เจ็ด^๔สำหรับ^๔แปลกกัน
 วัน^๔เดี๋ยวดังเจ็ดคาบ อาบน้ำ^๔ผัด^๔พักตรา แต่ง^๔ตนมา
 น้อยล กลขับ^๔รำบำเรอ เสนอ^๔ดนตรี^๔ประโคม ประโคม
 ลาน^๔แล้วสรรพ กลับ^๔ไปแต่ง^๔ตนใหม่ เปลี่ยน^๔เครื่อง^๔ใช้
 อย่าง^๔เก่า กลับ^๔มาเล่า^๔หลายหน จน^๔ครบ^๔ถ้วน^๔เจ็ด^๔ครา
 วัน^๔วิวาห์^๔มงคล คลวัน^๔ใด^๔จึง^๔ได้ สีส^๔บวัน^๔นั้น^๔ไซ้ สุด^๔ท่าย
 ปลาย^๔คราว แล^๔นา

โคลง ๔

๖๕๓ บ่าว ^๔ สาว ^๔ แต่ง ^๔ เมื่อน ^๔	ศุกร ^๔ วาร
วัน ^๔ ชง ^๔ เคยน ^๔ มัสการ	ทวน ^๔ หน้า
จึง ^๔ แต่ง ^๔ เยี่ยง ^๔ อย่าง ^๔ ปาน	เสาร์ ^๔ ก่อน
เวียน ^๔ รำ ^๔ ตาม ^๔ สัปดาห์	ตลอด ^๔ สน ^๔ สัปดาห์
๖๕๔ บรร ^๔ सान ^๔ สี่ ^๔ สอด ^๔ เสื่อ	วัน ^๔ เสาร์
พิน ^๔ ม่วง ^๔ อ่อน ^๔ งาม ^๔ เพรา	เพริศ ^๔ พริ้ง

อาภรณ์พิจิตรเลา

นิลมนั^๔รัตน^๕กลิง

๖๕๕ แต่งตัวบัทมราคณ^๕

จรูญจรัสรัตตมณี

แสงจับรับพรรณฉวี

สวมนอบสนิทผ้า

๖๕๖ จันทรแปลงนุ่งห่มผ้า

แต่งเครื่องสี่ขาวจรัส

มุกดาสกาวรัตน์

แปลงเปลี่ยนโอปอลแก้ว

๖๕๗ ชมพูพรรณพัสดร์ไข

มณีจักรัตนประพาล

ประดับสรพอลังการ

ผาดพิศพิจิตรฉ้า

๖๕๘ พัสตราภรณ์เพชรพน

ขจรัสรัตนปลันธน์

มรกตสดสีบรร-

ข้าช่อนอาภรณ์แผ้ว

ฉลักสุ- พรรณแฮ

กลอกนาสล้าสลัว

วันรวี

แจ่มจ้า

แดงเปล่ง

แต่^๕พนพรรณแดง

ไข่มพัสตร์

ผ่องแผ้ว

เรียบระดับ

กอบรู้ง^๔เรืองชู

อังการ

เผือกคล้า^๕

งามเง

เล่ห์^๔เพียงอัปสร

เขี้ยวสร- พลังแฮ

เลื่อมแพรว

เจิดเพริศ พรายเฮย

เพ่งเพียงพะวงตาย

๖๕๕ แต่งกายพฤษหสดีล้วน	สี่เหลื่อง
ดูตั่งกาญจนประเทือง	เทียบแท้
ไพฑูรย์รัตนรื่อง	รังสฤษฎ์
ผาดผ่านสังวาลแม่	กลีบกลิ้งกลอกฉาย
๖๖๐ พรรณรายเพ็ชรรัตนรุ่ง	รื่องจรัส จรูญเฮย
วันศุกร์ประสาธน์จัด	รจิตไว้
นำเงินพิพิพัส-	ตราส่ง ชับแฮ
งามเงื่อนเตือนเนตรให้	แต่ตงตะลึงหลง
๖๖๑ บรรจงปลงเปลืองเครื่อง	คราใด
หญิงแห่ห้อมกันไป	นั่งยัง
เหนืออาสน์รวีโล	เล็งขับ รำเฮย
บรรจบครบเจ็ดกรง	จึงแล้วการลง
๖๖๒ เจ็ดวงพิณพาทยทง	หญิงชาย
วงละเจ็ดคนราย	รอบล้อม
คนรำละวงหมาย	นับเจ็ด คนนา
เก้ายสิบแปดคนพร้อม	ผลัดเข้าวงละครา
โคลง ๒	
๖๖๓ เวลาเสร็จเลิกแล้ว	ต่างต่างอวยพรแล้ว
จูงพันภยัน-	ศรายนา

๖๖๔ อยู่ด้วยกันเรียบร้อย จงอย่าหมองหมางน้อย
หน่งเท้าว้นตาย เทอญนา

๖๖๕ ต่างผาดผายสู่บ้าน เป็นพวกเดินแผ่ผ่าน
ต่างเต้าตามกัน

๖๖๖ ภายหลังพลันหน้อยไสร้ เฒ่าแก่ส่งสาวให้
สู่ห้องหะซัน

โคลง ๔

๖๖๗ โดยการกำหนดได้ สิบวัน
แสนสนุกเหตุหรรษ์ ทัวหน้า
วิวาหกรรมพลัน สำเร็จ ลงเส
เพื่อพระเดชเจ้าหล้า หากให้สมบุรณ์
๖๖๘ เพิ่มพูนผาสูกเพียง ผัวเมีย
เข้าคำรำกลอเกลี้ย ชะอ้อน
บานเบิกดูดวงพะเยีย หิมะหยาด เย็นเฮย
แข่งเสียดเบียดสีซ้อ้น สบน้ำใจถวิล
๖๖๙ ประดิทินเทียมเทียบหน้า อิงอร
สนิทแนบแอบอกนอน นุ่มเกล้า

หาไหนไปเล่าห้สมร

หอมบ่วายรสเร้า

๖๓๐ นอชาติอลแต่ตั้ง

ตามหะชั้นบมิขัด

สองรักภิรมสวัสดิ์

เพราะนิสสัยใจต้อง

๖๓๑ จัดสรรกับข้าวแต่ง

กาวยสดเสพอาจิณ

ดูหนึ่งเครื่องนริน—

ลุ่มลับบนับเค้า

๖๓๒ ดินนอนแต่เข้าไป

เสพซึ่งสรรพอาหาร

ผลไม้ไปขาดพาน

หาแต่อย่างดีซ้ำ

๖๓๓ เสาะหาไปต้องเลือก

เหล้าม่วงเหลืองค่อนแดง

ของกินทุกสิ่งแสวง

แพงถูกบอยากรู

เสมอชีพ เรียมเลข

วันเพียงพวงผลา

ปฏิบัติ

เกียดข้อง

วายโสภ

ต่อน้ำใจกัน

ของกิน

คำเข้า

ทรราช เสวยแฮ

คิดข้างทุนรอน

กอบการ ใดแฮ

เอกฉา

เพียบภาชน์ ไว้นา

เสร็จพร้อมเมรชัย

ถูกแพง

กับตุ้

หาแต่ ดินนา

เสร็จเพียงคนครัว

๖๖๔ เมามัวสนุกแท	สนทนา	กันเฮย
แต่สิ่งซ่งหรรษา	สบสน	
ประติษฐกิดสักรา	กำขับ	ร้องเฮ
ร้องรำสำราญลิน	เล่นทั้งดนตรี	
๖๖๕ เครื่องตเครื่องคตทง	เป่าขับ	
ทราบเสร็จถูกสำหรับ	เล่นได้	
มอดัดปากร้องศัพท์	เสนาะกล่อม	กลมเฮ
ทุกสิ่งสองคนไซ้	คล่องด้วยชำนาญ	
๖๖๖ ประพฤติปานดั่งนั้น	นานมา	
ส่วนจะได้บักิดหา	เพิ่มไว้	
ส่วนเสียบ่นำพา	ตามแต่	เสียนา
เงินจะเหลืออยู่ได้	เหตุด้วยอันใด	
๖๖๗ ไปนานเจ้าหน้ส่ง	บัญชี	
ผ้าผ่อนพรรณมณี	ซ่ง	ซ่ง
เมื่อคราวแต่งงานมี	ซ่ง	ซ่ง
ดุตลอดกอดมื่อตอ	ชงชอ	
๖๖๘ ทนใดผู้ซ่งให้	รายมาก	มายเฮ
นำสมุดรายตัว	ติดอันตันใจ	
	ทำกรว	
	จ่ายแล้ว	

บัญชีติดพันพัว

คอยบ่ได้นานแคว้ว

๖๗๘ จักเบือนจักบิดได้

คิดบ่ตกลงใจ

พากันนับตรวจใน

เงินจะหมดจริงแล้

๖๗๙ เงินทุนที่ท่านให้

จ่ายหมดพอเหมาะการ

จำใจจ่ายเจ็บปาน

เสพสับไปจักได้

๖๘๐ เสียวใจรู้สึกสัน

ทราบผิดจะคิดกลับ

นั่งถอนหนุ่ยทัก

รวบรวมปี่ไร

๖๘๑ จมใจกอดเข้าเข้า

เพ่งเนตรกันตระลึง

จะนั่งอยู่จนถึง

คิดบ่ไปรุ่งเลยหมั้น

เงินมาก

กลาดเข้ามาเตือน

ฉันทิด เล่านา

วุ่นแท้

กำปั่น

เสร็จแล้วเป็นจุด

แต่งงาน

ที่ไซ

อกพุ พังนา

ทรัพย์ข้อแต่ไหน

ทุนทรัพย์

ไปได้

ทุกข์แถม

ทรัพย์สันสุดสกล

รำพึง

อัคอัน

ตัวอด ดาษฤ

แม่นแท้คงมรณ

ร่าย

๖๘๓ ถอนใจพลางอาบุ คิดดูถึงความหลัง ยัง
 บลั่มคำราช ปางพระบาทเมตตา ให้เรามาอยู่วัง ตั้ง
 นเรธิดารัส ตรีสออนุญาตมันไว้ ว่าบให้เรานั้น ว่ากันจน
 เป็นอันขาด เพราะพระบาทกรุณา เมตตาเรายังนัก
 บัดนี้จักไปกวน เห็นไปควรการชอบ ชกก็ประกอบให้ขึ้น
 เป็นอนันต์อเนก เราโหยกเหยกไปเอง นึกยำเยงเดช
 ไร ด้วยธให้หมินาน เราให้การเป็นผล จันทร์พี่ย
 สันเนื้อตัว โดยธจะหวัก็อาบ แก่เพื่อนชายทั้งหมด
 คิดลอยลดหลุด ภาระจะไปหาแม่ หยิบทรัพย์แต่ส่วน
 เรา เอามาใช้จำหน่าย ฝ่ายมารดาจักเห็น ว่าเราเป็น
 คนชั่ว มัวมุลมากเมามาย อยู่ใกล้กายจอม กษัตริย์
 ไปควรขัดสนทรัพย์ กับจะว่าไปวาง ความชั่วทางเคย
 ยาก โอ้อลำบากยิ่งล้ำ คิดยิ่งเจ็บใจซ้ำ เช่นต้อง
 ดาวรอน อกนา

๖๘๔ นอชาติคอลอวัดัด คิดอดัดใจคน ยลที่ได้
 โดยจะหา แด่องค์นารัตน์ คงไปตัดเมตตา แต่คิดมาไป

ชอบ เมื่อแรกมอบตัวเรา ให้แก่เขาแต่งงาน ธุก็ประทาน
 เหลือหลาย พอจะดูกายเลียงชีพ ฝ่ายเรารับใช้สอย
 บกิตถอยตริกตรอง เราสนองคุณนาง ไปคุ้มปางท่าน
 ให้ ครองใส่รั้วจะขอ ดุมพื่อฟังควร กวนเหตุทัย
 ไขเหตุ ใ้สมเพชตัวกู ดูชั่วขำมิเป็นกร จักทรมาน
 กรอบแห่ง ดุจดังพิรุณแล้ง ลวกล้ำแดงหยอง แลนา

โคลง ๔

๖๘๕ หงสองตรองตริกเพียง ในใจ
 ใครบ่ปากขานไข สักข้อ
 อาบูนึ่งนิกใน ใจปรุ โปร่งแฮ
 ออกปากไปยากน้อ เน้นเจ้าจึ่งฟัง
 ๖๘๖ แต่หลังเราเลอะแล้ว เหลือหลาย
 นับแต่วันจะวาย สุขส้อง
 ใจเจ้าจักอุบาย เบือนบิต โฉนนา
 จังจะพันทุกซ่ต้อง ตกไร้อัประมาณ
 ๖๘๗ การน้ข้าคิดไว้ ในใจ
 ขยากบากอันใด ง่ายได้
 ความเสียบ่ต้องไข คำเล่า ไครนา
 และไปกวนท่านไท่ อักทั้งมหนี

๖๘๘ โดยดีดอกจะได้	เงินมา
พอจ่อย่ายเยียวขา	ยากไร
แต่จำจะต้องอา-	ศัษย์แก่ กันแฮ
จึงประกอบกันได้	เสร็จสิ้นสมประสงค์
๖๘๙ อย่างพะวงวิตกด้วย	ความผิด เลยเฮย
กงบ่มพิศ	เหมาะเหม็น
ต้องหักกริยานิด	หน้อยจิ่ง ดินา
พอช่วยการสังน	แน่นเข้าควรกัน
๖๙๐ สำคัญการเรอง	เป็นด
กาหลิบและเทว	ร่วมพ้อง
จักเปรมโปรดปรานปรี่-	ตามาก
คิดบ่มขัดข้อง	เท่าเส้นใยของ
๖๙๑ ความปองจะให้เชอ	ง่ายตาย
เราจะต้องคิดตาย	จิ่งได้
คงสมเสร็จจั่งหมาย	ใจหมด
กาหลิบพระนางไท	เชอแท็บคลา
๖๙๒ นอชาตอดสดับร้อง	อนิจจ
จักเสร็จสองคันคัง	คิดน

ใจเจ้าจักตายหวัง

ข้าบ่อยากเลยหมั้น

๖๕๓ เสียตายชั่วชีวิตยัง

ยังบ่เลิกสักที

เรื่อนักจักผลาญชี—

บ่อยากโดยเจ้าด้วย

๖๕๔ คิดไปอย่างอื่นนั้น

ตามแต่จะยลดี

อยากตายจงเป็นผู้

ข้าไม่รับเกี้ยวข้อง

๖๕๕ นำหัวความคิดตน

ไหวนิตคิดเร็วจริง

นึ่งก่อนนอย่ำค่อนดิง

ทำแต่เสียงแจ้วแจ้ว

๖๕๖ บ่เข้าใจที่ม้วย

เราบ่ตายทำตาย

อะไรด่วนวุ่นวาย

มาจะบอกข้อแก้

ตามแต่ เจ้าเทอญ

แม่นแล้วไปตาย

อยู่ดี กว่านา

อยากม้วย

วัดับ เสียเฮ

สุดแท้แต่ใจ

ไปมี แล้วฤา

ไปพ้อง

เดี๋ยวเกิด

กัศค้านขอตัว

นักหญิง

จบแล้ว

ฟังพูด ก่อนรา

จักรู้อันใด

มิหมาย จริงฤา

ดอกเจ้า

พูดมาก

จงเข้าใจกัน

๖๕๗	อ้อกระนั้นคกรอจะ	กลัวไย
	ตายเล่นตายเมื่อใด	ก็ได้
	เต็มคิดว่าบรรลัษ	จริงเล่า
	ทำอย่างไรบอกให้	ทราบแล้วจักตาม

ร้าย

๖๕๘ ความสำคัญขันขำ ซึ่งจักทำเป็นตาย มีแบบคาย
 ลักขัง ไปมีขังเคื่องระคาย ข้าจะตายก่อนเจ้า จงทราบเกล้า
 เองอนำ นำผ้าห่อตังศพ ครบแล้วจัดลงหีบ ตังจะรีบไปฝัง
 ผ้าโพกบังหน้าไว้ ตังทำให้ไปฉะเพาะ เหมาะตรงเมือง
 เมกกะ^{๔๐} คือเมืองพระมะหะหมัด ตามลัทธิถือกัน เมื่อจัดสรร
 พร้อมสรรพ กลับไปนั่งครวญคร่ำ ร่ำโศกาจงหนัก ประหนึ่ง
 รักภัสดา อักพัสดราซึ่งนุ่ง ฉักงย่งยับเยิน สยายผมเดิน
 รำพัน ถึงรักกันนานา โศกาครุพิลาป ทาบคือกร่ำไร ไป
 ยังราชเทวี ไซบีเดนงลักษณ์ พระนางจกตรัสถาม ทูลแถลง
 ตามข้อคดี คงมีความสังเวช เหตุนางกรุณาเจ้า สิ่งของข้าวควร
 ประทาน ทรัพย์สการส่งศพ ครบทั้งค่าผ้าสุพรรณ อันจะคลุม
 สรีระ จะได้เป็นเกียรติยศ ให้ปรากฏสมศักดิ์ หนึ่งคงจักสงสาร
 ประทานค่าห่มนุ่ง ซึ่งฉักงย่งยับเยิน อัน ได้จัดสรรหาใหม่

เจ้าจึงไปล่มาเรือน แล้วทำเหมือนดั่งข้า บเน็นข้าเราจะไป
ยังท่านไทกาหลิบ พริบตาเดียวสมหมาย เราเชือกายเราซัด
ว่าปิ่นกษัตริย์สุริยวงศ์ คงประทานพี่บ้าง บต่ำกว่าได้ข้าง
ท่านไหม้หิมี เลยนา

โคลง ๔

๖๕๕ ความคิดดีมากทั้ง	สองสถาน
ฝ่ายลากลงเป็นการ	สนุกด้วย
กาหลิบและนงคราญ	คงโปรด
ความชอบมิไปม้วย	หมดข้อกรุณา
๓๐๐ เวลานเสร็จพร้อม	ควรลง มือเส
ข้าทราบนทุกสิ่งประสงค์	เสร็จแล้ว
จักทำจงดัง	สำเร็จ
เมื่อกลาคาคาคิดแคล้ว	จึงแก่นเคื่องเมียร
๓๐๑ ไปเสียการดอกข้า	เคยเป็น
ผู้จัดการศพเห็น	อยู่แล้ว
บยากบากกับเข็ญ	ใจดอก
ทำเกิดอย่าให้แคล้ว	เกลื่อนพันเวลา

โคลง ๓

๗๐๒ อามพั้งชอบใจ	ทอดคนในหอผ้า
เมืงช่วยจับข้ำ	เรืบบร้อยคืบคั
๗๐๓ คุดจฝัตายพลัน	หันตั้นต่อเด่นด้าว
เมืงเมกกะอะคร้าว	วัดตงเดิมมา
๗๐๔ ภรรยาจัดสำเร็จ	เสร็จแล้วทำสลไห
นาเนตรตกอกไข	ขนาดเพียงผัวมรณ
๗๐๕ กรรมอกชกหัว	ท่มทอดตัวสะอน
เสียงสะท้อนสะท่น	พ่างเหย่าเรือนพัง
๗๐๖ ผัวรุ่งรังนักราช	วิวร่งกลาดติดห้อย
เป็นท่อนเล็กท่อนน้อย	ยับทั้งกายา
๗๐๗ เปล้อยเกส่ายงเหยิง	ประปรกเชิงตั้งบ้า
ทูปอกชกเกสร้า	แย่งขอมมตณ
๗๐๘ น้าอัสสุชลอาบพักตร์	สู่ตำหนักหนุ่มเห่น้า
โงบิเดเป็นเจ้า	ร่ำร้องเสียงดัง
๗๐๙ พระนางพั้งประหลาด	ตรัสไ้ทาสนั่งให้
มาสอบสืบเหตุได้	ทราบสนคือใคร
๗๑๐ ทาสกลับไปกราบทูล	มุสเหตุซึ่งโสภสร้อย
คือแม่อัวัดค่น้อย	ร่ำร้องเหลือประมาณ แลนา

โคลง ๔

๓๑๑	นางฟังสารเสด็จ	สงสัย
	อวัคคมีเหตุใด	เกิดขึ้น
	เสด็จสู่ทวารใน	หวังทราบ ชัดนา
	ประสพอวัคคส่อน	โอดโ้ออาดูร
๓๑๒	ทวักุณความโสภณ	พอเห็น องค์เอย
	พร้องพรำนาตากระเด็น	ร่ำ
	ทำให้พระนางเอ็น-	ดูบัง ก่อนนา
	ทอดบาทหยาดขังนา	เนตรต้องเปี่ยมโสม

๓๑๓	นางประโลมปลอบให้	สร้างศัลย์
	ภัยพิบัติใดอัน	ตกต้อง
	จงแถลงลักษณะพลัน	ถูทราบ ก่อนนา
	ใดขัดจะแกข้อง	ขุนให้พลันหาย

๓๑๔	ทูลถวายไปออกส่อน	อาลัย อยู่เส
	หลอหลังกังขลนนั้น	หยดย้อย
	อนิจจาอนาใจ	จะขาด พระเอย
	ทูลเท่านั้นไฉน	หนงแล้วโสกา

- ๓๑๕ เกิดมาแต่น้อยไป เคยมี ทุกข์เลย
 เพราะพระเดชกษัตริ์ ปกเกล้า
 ข้าบาทพึ่งเคยทั่ว ทุกข์ใหญ่ พระเฮย
 วัตรวบควบกั้นเข้า นำข้าจำมรณ์
- ๓๑๖ จำรมากราบเบื่อง มาทบงส์ พระนา
 ไปนั่งทำงาน ๕
 เห็นอยู่แต่พระองค์ ๕
 ข้าพระเหลือจะแพ้ ๕
 ๓๑๗ นายหะขันซึ่งได้ ๕
 ข้าพระให้แต่งงาน เสรีแล้ว
 รักกันมีทนนาน เป็นอนิจ นักนา
 หลัดหลัดมาพลัดแล้ว ๕
 ๓๑๘ ทนไต่ขังโศกซ้ำ ๕
 ยอหัตถ์ชดอกติ ๕
 ชบเศสเกลือกอฐ ๕
 ดั่งจะวายชีพพอง ๕
 ๓๑๙ พังสนอนึกอนาถไอ้ อนิจจา
 ออหะขันไยมา ค้วนม้วย

ไบนักจกมรณา

เรื่อนักจกเป็นด้วย

๑๒๐ ไบเคยเจ็บไข้แต่

ไวว้องคล่องประเปรี้ยว

แหลมหลักกลาดเฉลิ้ว

แสนสุดเสียดายล้ำ

๑๒๑ อวรณ์วิตกน้ำ

กรวญคร่ำรำพันไป

พระสนมหมุ่นางใน

เพราะว่าเคยพูดเหล่น

๑๒๒ นานกรันแต่ร้องรำ

ชลเนตรน่านองพักตร์

จิงไชบิเดชัก

เอ็งชาติคนชั่วช้า

๑๒๓ กุยังสนเท่ห้เท่

เอ็งจะแกลังคุกคาม

กับจิตต์จิงไปขาม

ทำอย่างไรบ้างนั้น

เร็วรวด ฉะนเดย

เหตุร้ายอันใด

กราวเฉียว

ไหลหล้า

ล้วนสนุก

เล่ห์เพี่ยงพังสมระ

ตาไหล ปรีนา

ไบเว้น

พลอยโสก

อยู่เฑียรทุกวัน

ไรรัก

ชุ่มหน้า

ถามทาส ตนแฮ

จะแกลังกันกรรมัง

ทางความ

บบคน

คิดชีพ ตนนา

บอกข้าตามจริง

๗๒๔	สิ่ง ^๕ เข้ามา ^๕ ทหมัน	หมายถนัด
	เคยฉลองบท ^๕ รช	เน้น ^๕ ซ้ำ
	ใจจิตต์ ^๕ พระทราบ ^๕ ชัด	ทุกสิ่ง ^๕ พระเอย
	จงพิเคราะห์ ^๕ ใจ ^๕ ซ้ำ—	บาท ^๕ นเป็น ^๕ โฉน
๗๒๕	สิ่ง ^๕ ไร ^๕ พระ ^๕ ใช้ ^๕ สำ	สบสรรพ ^๕ ก็ดี
	ยัง ^๕ บ่ ^๕ เคย ^๕ บิ ^๕ ด ^๕ ฝน	กว้าง ^๕ ทาง
	แต่ ^๕ ผู้ ^๕ ที่ ^๕ รัก ^๕ กัน	กล ^๕ หนึ่ง ^๕ ชี ^๕ พนา
	ควร ^๕ จะ ^๕ ทำ ^๕ กล ^๕ อก ^๕ ก ^๕ ล ^๕ ง	เกลียด ^๕ ได้ ^๕ ฉ ^๕ น ^๕ ไ ^๕ ด
๗๒๖	น้ำ ^๕ ใจ ^๕ ประ ^๕ ดิ ^๕ พั ^๕ ท ^๕ เพียง	ชี ^๕ พิ ^๕ ด ^๕ ช ^๕ ำ ^๕ นา
	ปฏิบัติ ^๕ บ ^๕ ได้ ^๕ ค ^๕ ิด	ท ^๕ ด ^๕ ท ^๕ ้อ
	อา ^๕ บ ^๕ กลับ ^๕ มี ^๕ จิต ^๕ ต์	ส ^๕ วน ^๕ ส ^๕ อบ ^๕ ถา ^๕ ม ^๕ เทอ ^๕ ญ
	คง ^๕ ส ^๕ ง ^๕ สน ^๕ ทุก ^๕ ข้อ	ดู ^๕ จ ^๕ ำ ^๕ กร ^๕ าบ ^๕ ท ^๕ ูล
๗๒๗	อัน ^๕ ศ ^๕ น ^๕ ย ^๕ ช ^๕ ว ^๕ ิต ^๕ น	เว ^๕ ร ^๕ า ^๕ เ ^๕ า ^๕ แล
	สร ^๕ ้าง ^๕ ส ^๕ บ ^๕ ส ^๕ ะ ^๕ สม ^๕ มา	เท ^๕ ำ ^๕ น ^๕ น
	กร ^๕ าบ ^๕ ท ^๕ ูล ^๕ ท ^๕ อด ^๕ ห ^๕ น ^๕ ำ ^๕ ตา	ดา ^๕ ย ^๕ ส ^๕ นิ ^๕ ท
	โ ^๕ ห ^๕ บ ^๕ ิ ^๕ เด ^๕ เช ^๕ อ ^๕ หม ^๕ ัน	หม ^๕ ด ^๕ ส ^๕ น ^๕ ส ^๕ ง ^๕ กา
๗๒๘	ก ^๕ ัล ^๕ ยา ^๕ เค ^๕ ย ^๕ เช ^๕ อ ^๕ ไ ^๕ ว	ว ^๕ าง ^๕ ใจ ^๕ มา ^๕ แล
	นาง ^๕ ร ^๕ ับ ^๕ รา ^๕ ช ^๕ การ ^๕ ไ ^๕ ด	เร ^๕ ียบ ^๕ ร ^๕ ้อย

หาขอบกอบการไกล

จึงบ่เคลือบแคลงน้อย

๗๒๕ ดวงสมรจึงสั่งเจ้า

ให้เบิกกระษاپถ์กาญจน์

กับฝาดตามาลย์

ให้แก่อัศวตน์น้อย

๗๓๐ ยินสารรับสั่งแล้ว

เบิกจากพระคลังใน

อัฐศรับด้วยใจ

กราบแทบพระบาทไท้

๗๓๑ เทวดารัศษา

ไปเกิดจึ่งเร็วพลัน

จับจ่ายซึ่งสุวรรณ

ส่วนหีบจงปกผ้า

๗๓๒ กระบวนทำศพนั้น

อย่าต่ำอย่าสูงคง

ทำแล้วจงอย่าหลง

มาอยู่ยังเรือนรัง

โคงเก็ยจ

หนึ่งด้วยคำลง

พนักงาน

ครบร้อย

ดวงมาศ

บัดนี้ยาวนาน

สร้างไคล

นับให้

ใสสุทธ

ทำนด้วยยินดี

สั่งสรรพ

อย่าช้า

สการศพ เขาแฮ

ซึ่งให้เห็นควร

สผจง

ทตง

ควาญคร่ำ ไปนา

จะเลี้ยงดังเดิม

โคลง ๒

๓๓๓ ใจอีกเหิมเห่อแท้   การสนทนักแล้
บได้รำนระคาย

๓๓๔ สบายใจไม่น้อย   ออกจากที่เผ่าคล้อย
กลาดพันพักตรมา

๓๓๕ เช็ดน้ำตาเหือดแห้ง   ขมแฉ่งเดินอ่องแอ๊ะ
สู่ห้องหับตน

๓๓๖ ยลอาบุดอุ   นอนณโลงकुคู้
หรหรงันัน   แลนา

๓๓๗ ลูกชนพลันอย่าช้า   มาสดับเรื่องข้า
ซึ่งได้ไปทำ

๓๓๘ ลุสำเร็จสรรพไส   โซบิเคไปรดให้
ลากลาเหลือหลาย

๓๓๙ เราไปตายอดแล้ว   เพราะพระทูลกระหม่อมแก้ว
ก้อกู่เป็นตัว

๓๔๐ บอกพลางห้วยะแย้ม   หน้าสดใสแสด้ม
เลห์ได้ไปสวรรค์   มานา

โคลง ๔

๗๔๑	หะชั้นสตั๊บถ้อย	ภรรยา บอกเส
	สุกริบเร่งเร็วมา	กอดน้อง
	เห็นทรัพย์ยิ่งปรืดา	สมดุจ นึกนา
	ไปมอดเพราะหมดทอง	เที่ยงแท้เราสอง

๗๔๒	ความปองยังไปสิ้น	สุดฤทธิ์
	เมียบอกผัวข้าคิด	ไคร่ม้วย
	ตามการซึ่งเป็นกิจ	ข้าจัก ทำนา
	ดูแลดเจ้าด้วย	จักได้มาโฉน

๗๔๓	ใจหญิงหยิ่งง่ายแท้	เที่ยวหนอ
	นิตหนึ่งมากุ่ยป้อ	ข่มได้
	เตรียมแต่จะกอดคอ	ผัวขี้ เล่นเฮย
	ไคร่นั้นแนะนำให้	นึกข้างเป็นไร

๗๔๔	อันในกาหลิบนั้น	อย่าหมาย
	ว่าจะมีเคลือนคลาย	คลาดได้
	คิดเองและกลับคลาย	ความคิด มีฤ
	อย่าพร่ำทำแฉะให้	เนินซ้ำบ้วยการ

๑๘๕ อย่างานนอนเกิดเจ้า ทำตาย

จงอย่าพูดวันวาย	อวดรู้
ข้าเองจะชวนขวย	ให้เสร็จ สมนา
คอยเถอะข้าจะสู้	อย่างเจ้าคุณกัน

ร้าย

๑๘๖ ในขณะนั้นหะซัน ให้ภรรยาทำตาย กลุ่ม
ร่างกายดุก่อน ผ่อนลงโลงเสร็จสรรพ ผันเท้าสู่เมกกะ
ทาบอุระโสกา แต่งกายอย่างยุ่ง นุ่งห่มไปสมประดี โปก
เกศเอียงขวา เดินหน้าเงอนเศร้า ไปที่เผ้าภูบาล ยังโรง
ธารที่ปรึกษา ขณะเสนาแน่นันต์ ถลันเข้าเคียงทวาร
ปาดังทุกข์โสกนั้ก ชักเช็ดหน้ามาถือ อยู่ในมือเวียนขับ
รับชลนาไหลหลั่ง ถึงลงบได้ขาด มือพาดอกชกหัว ดุจหนึ่ง
กลัวไปพร้อม ทำที่ท่าแทนร้อง ทุกข์ไ้ยังคมทูล ท่านนา

โคลง ๔

๑๘๗ ฮารุนอาลราชจิตเจ้า	จอมนรา — กรเฮย
ยลหะซันพักตรา	โสกสร้อย
เคยเห็นแต่हरรษา	สนุกสบ สมัยแฮ
เป็นประหลาดไม่น้อย	ซ่งหน้าม้วน

๗๔๘ บัดคลท่านหยุดยั้ง	ราชการ
ถามเหตุอันใดพาน	พะพ้อง
จึงทำกริยาปาน	ดั่งไสก ณะ ^๕ นา
แสดงอรรถอย่าขัดข้อง	หน้อยข้าขอพึง
๗๔๙ หะชั้นยังกัมพัคตร ^๔	โส ^๕ กสัลย์
ทูลแด่พระจอมธรรม ^๔	ผ่านเกล้า
สรรพเคราะห์สิ่งอันอัน	ใดไป ^๕ เสมอเลย
เป็น ^๔ ที่รักสุดเสว ^๔	โส ^๕ กเพียงพึงสมร
๗๕๐ นาชาตอลซึ่งไท ^๔	ประทาน ข้าแล
หวังจักให้สำราญ	ร่วมห้อง
บัด ^๕ นี้เกิดบันดาล	เป็นอนิจ— จานา
พูดบทันหมดรื่อง	ร่ำ ^๕ เพียงบรรลย์
๗๕๑ ส่วนไทธิดา ^๔ ได้	สดับสาร
ทราบตระหนักนึกประมาณ	แม่นแท้
ชะรอยเมื่อยจะวายปราณ	ปราศชีพ จิงนา
จึง ^๔ รับมาบอกแม่	อนัน ^๕ นไปมี
๗๕๒ ปราณ ^๔ อวัคตผู้	สวามิภักดิ์
เพราะว่า ^๔ นางรัก	จึงให้

เป็นเมียคู่คิดจัก	ให้สุข เกษมนา
ไม่ทราบว่าจะไร	ชีพสิ้นเร็วศูนย์

๑๕๓ อาศรพุนเทวด้วย	อาบ
มุขมาตย์มนตร์ดู	บได้
ชลนัยน์หล้ามไหหลพ	พรายพร่าง
สมเพชจิตต์คิดให้	นึกหน้าอนิจจัง

๑๕๔ ภายหลังกาหลิบเอน	โอยรู้ถาม
อ้ายชาดิข้าเลวทรม	ชั่วช้า
เอ็งทำกตขัตาม	ใจดู ไตนา
เขาจึงนอຍจิตต์กล้า	กลัดกลืนใจตาย

๑๕๕ ไปหมายรกร่วมห้อง	จริงจัง
ลืมคิดข้อความหลัง	ซึ่งน้อง
จงจิตต์จักใคร่หวัง	ฝังปลุก
จงสละรักต้อง	ยกให้อยู่กิน

๑๕๖ นารินนบร่อยทั่ว	ทั้งวัง กัด
เชอบไปปรคใครดั่ง	หนงน
หลู่คนไปคิดสัง—	เวชจิตต์
เจ้าจึงแก่งฆ่าผิว	บันนไปพลัน

๑๕๗ หะชั้นนิกกริมข้ม	ในใจ
ภายนอกโสกล้าย	โอดอ่อน
ข้าแต่พระจอมไตร—	ภพนาถ พระเฮย
ทูลบทันเสร็จสะท้อน	จิตต์ ^๕ เอนนอกคำ
๑๕๘ ทรงธรรมธิเบศเฝ้า	ภูนา— ยกเฮย
พระโปรดเกล้าเมตตา	ชุบ ^๕ เลี้ยง
ข้าบาทขง ^๕ ขอ—	บุหะ— ชันแฮ
พระเดชพระคุณ ^๕ เพียง	แผ่นฟ้าดินแดน
๑๕๙ ยังไปแทนทดไต่	ตอบสนอง หนึ่งเลย
ฤจะกลับลิมพอง	ฉับได้
ราตรีทิวาตรอง	ตรียิ่ง ตรีเฮย
จิตต์ระลึกพระคุณไท้	ทูล ^๕ คร้งหายใจ
๑๖๐ หนึ่งไสร้อวัดผู้	ภรรยา ข้าंना
ประกอบด้วยปรีชา	คล้องกล้อย
เป็น ^๕ ทรกร่วมอา—	รมนร่วม ชัพเฮย
ไยจะคิดมาสร้อย	สวาทให้ ^๕ ศูนย์ชนม์
๑๖๑ กรรมคลเป็น ^๕ ดั่ง	ทำไฉน
ข้าบาทเป็นจนใจ	เจ็บ ^๕ ซ้ำ

ขอพระเจ้ตรีไตร
ยังแต่ข้าปลา

ตราด่อง แท้เทอญ
ทุกข้แท้เดียวตาย

ร่าย

๗๖๒ ทรงพังคล้ายเคลือบแคลง เห็นเนตรแดงถึงชล
ธเชือกกลหะชั้น หนึ่งทรงธรรม์เคยสดับ หะชั้นกับภรรยา
แต่วิวาห์กันแล้ว บคลาดแคล้วไปจาก ต่างรักมากมุลสนิท
บมีผิดพ้องใจ จัดเคื่องใดปรากฏ ธก็เชื่อหมดทุกประการ
จึงบรรหารตระบัด ให้คลังจัดจ่ายทอง ปองครมร้อยเช่นกัน
ผ้าเกรื่อวัลลวดวงมาศ สำหรับลาดคลุมศพ จัดมาครบธให้
อาบได้พระราชนาน แล้วธพจมานส่งพลัน ผ้าสุพรรณน
ให้ ได้คลุมศพภรรยา ยังกาญจนางจ่าย ฝ่ายการฝังทั้งปวง
สรวงสการตามกิจ จงเร่งกิดจัดผจง คงยศตั้งนางใน
ตามใจซึ่งรักกัน จงสร้างศัลย์โสภเสรว ทำเร่งทำเทอญเจ้า
จึงให้เต็มใจ เจ้าเทอญ

โคลง ๔

๗๖๓ หมายถึงไปพลาดพล้ง เสียที่
จึงหะชั้นเปรมปรีดี ไม่น้อย

ถวายกรออ่อนอัญชลี

ลาหลีกกล่ากล้อย

๗๖๔ จรดลโดยค้วนขึ้น

ขอหัตถ์เปิดทวาร

เมียนอนอยู่นานระอา

พอดตระหนักผีเท่า

๗๖๕ คอยเตือนจักเน้นซ้ำ

เสร์จยยังอยากประจักษ์

วิ่งไปรับผัวรัก

ชนะระเสมอฤาแพ้

๗๖๖ หะชั้นสังทรพย์ให้

ติดตลกเจรจา

เมื่อยยังอยู่กับตา

แต่ว่าทราบสุดเกล้า

๗๖๗ เห็นฉลาดฤาไม่เจ้า

ยังบ่เคยสักวาระ

เห็นจริงทุกสิ่งปาน

ในโลกมีแต่หนึ่ง

แทบบาท

สู่เหี้ยเรือคน

เกหา

ย่างเข้า

ใจเหินอ้อย นักนา

เหยียบฟ้างพื้นสะเทือน

นานนัก

จิตต์แท้

ร้องไต่— ถามเฮ

บอกรู้เร็วพลัน

ภรรยา

หยอกเย้า

ตนประจักษ์

ขนาดเศร้าโศกเป็น

จงวิจารณ์

ว่าต้อง

ตั้งฝึก ฝนแฮ

กับข้าสองคน

โคลง ๒

๗๖๘ ยกยอดนบ้องบ้อ จิกจิกหริกหริกหรือ
ทยอกเข้กั๊กพลาง

๗๖๙ ทางกรกอดน้มน้อง เจ้าจูงอย่าเพื่อพริ้ง
นพเรให้โด่งดัง

๗๗๐ พังไปอีกหน้อยไสร กาลลับกับนางไท
จิกแย่งคำกัน

๗๗๑ ต่างองค์กันเคียดดอ คงจะสับสักมือ
หนึ่งให้แน่นนอน

๗๗๒ คงกุชรสนุกแท้ อักมเหสีแล
โปรดลาสรवलเส

โคลง ๓

๗๗๓ บางทีเดชะบุญ มาอุดหนุนส่งให้
ลากจะมีอีกไสร ส่วนข้างรางวัล

๗๗๔ เพราะทรงธรรมมีหิษ ทรงปราณอยู่ด้วย
ทั้งที่เราทำม้วย ท่านได้สนุกสนาน นักแล
ร้าย

๗๗๕ ปรีกษาการเสร็จพลัน ขวนกันนั่งนั้งคอย
ชะรอยใครจะมา สอบกิจจาแม่นหมั้น ฤๅจะนั้นนฤบาล

การสำคัญสั่งเสร็จ ฐโคเรเสด็จโดยพลัน จะครรไลข่าวทัต
 ยังดำหนักโขบิเค มเหล่สายสมร เพื่อบังอรทราบเหตุ
 จะทุกข์ทเวยวีกก เรร้อนอกกรำคาญ จังบรรหารไหยง
 การอันขงค่างเกิน พรงันเทอญจึ่งประกอบ กาลชอบท่าน
 ควรกลับ เสนรับบัญชา บังคมลาครรไล ส่วนจอมโทธิดี
 เสด็จจรลีจากอาสน์ เมศรามาตย์โดยเสด็จ เสร็จสู่ห้องฝ้ายใน
 ฐจิงไซสิงหนาท ประภาษชวนเมศเรอ พระนางเธอจะโสภ
 ด้วยวิโยคจำจาก ขำรักพราดตายไป ใจกูใคร่เข้ยมเข้ยม
 โสภสัลย์เจียนค้อยคล้าย ภิปรายแล้วลี้ลา เมศเรอมา
 เบองหลัง บัดดลยังเรื่อนนาง เข้ยมโดยทางทวารห้อง
 เห็นพระน้องสกลิตอาสน์ ไซยาสน์แสนโสภ ชลน่านอง
 เนตรชำ เห็นมเหล่ชำ โสภเสรว้าทับทั่ว ขันนา

โคลง ๔

๑๗๖	กุ่มค้อย่างเขื่อง	ครรไล
เอียงแอบองค้อรทัย		เกล่ไกล
เอือนอรรตธรัสปราศรัย		โดยอ่อน— หวานนา
พทุกข์หฤทัยไซ		ควมด้วยนงคราญ

๗๗๗ จงวิจารณ์ถ้อย	คำดู เตือนนา
ไปเพราะต้องกับหู	แต่แก้
ให้กลับสะเบยชู	เมื่อคิด เห็นเฮ
จักระจับทุกข้แม่	โสกละร้าวปล้นหาย
๗๗๘ ร่างกายพระเจ้าโปรด	เป็นมา
ประสิทธิ์ดวงวิญญาณ์	อยู่ด้วย
ขามใดพระปรารธนา	ให้กลับ
จำจากพรากกันม้วย	สู่ฟ้าเมืองบน
๗๗๙ กังวลวิตกด้วย	นอชา— ตอลเฮย
เป็นที่สบเหตุทยา	แม่นั้น
เพราะดีทุกอย่างหา	เปรียบยาก นักเฮ
ขามเมื่ออยู่เลียงครน	มอดแล้วกำสรวล
๗๘๐ พอควรเขาซึ่งได้	สวามิภักดิ์
ปรากฏเห็นความรัก	แห่งเจ้า
โสกละไปไซ้เขาจัก	คิ่นชีพ เป็นนา
อย่าแม่อย่ายิงเศร้า	สร้างเทอญดวงสมร
๗๘๑ บังอรรักชีพไว้	จักดี กว่านา
ชีพนุชดุจดหนึ่งชี—	วิตข้า

เจ้าทุกข์ยิ่งทับทวี

ชนมชีพจกย่นซ้ำ

๓๘๒ พึงเสียวซาบซึ้งสุด

น้อมเกศกราบบังคม

คำปลอบพระอุดม

มาใสจรสรงใจเศร้า

๓๘๓ แต่ยังพึงแผกเกล้า

ไยพระตรัสปรวนแปร

พระแกลังกล่าวคำเส

ฎว่าเป็นคำหมิ่น

๓๘๔ คือไครตายแน่นัน

อวดดั่งข้ายังยล

โรกภัยไม่มีดล

ผิวดอกสิ้นชีพแล

๓๘๕ ทรงธรรมพึงถ้อยท่าน

กวัคหัตถ์เมศเรอชวน

สุฟังซึ่งสำนวน

นรบาภิฉัตตฤต้อง

ทุกข์พิ

เหตุอนึ่งนางเดี้ยว

อารมณ์

ขอบเกล้า

ดุจทิพย- ธารนา

สร้างสนถวิลหวัง

เหลือคะเน

ดั่งนั้น

ไสเกลื่อน กลายฤ

แม่นแล้วฉันท

ยังฉงน

อยู่แท้

ใดแก่ เขานา

ถ่วงได้ทั้งวัน

แย้มสรวล อยู่นา

ช่วยพร้อง

นางกษัตริย์ กล่าวเฮย

ถ้องแท้เป็นไฉน

๗๘๖	นิสสัยหญิงท่านว่าไว้	คำมี	อยู่นอ
	ฟังบ่ม่นว่าที่	มัก	พลึง
	ผิดชอบไปควรตรี—	ชาไทย	เขาแฮ
	ต้องบทจำงดัย	ยกให้ไป	ประมาณ

๗๘๗	การนเจ้ารู้ชัด	เสร็จสรรพ
	ยลและยินกับกรรม	เช่นข้า
	จริงเท็จจะควรบัน	เป็นฝ่าย ไหนเฮย
	กุกักขแจ้งถ้ำ	ถ้องให้เธอฟัง

๗๘๘	จงยังความโศกเศร้า	แสนศัลย์	เสอมเทอญ
	ตัวอะบู่หะชั้น	บ่ม้วย	
	เขาสุขสบายวัน	น้อย	ด้นา
	โศกก็โศกแต่ด้วย	บ่าวเจ้าตายจริง	

๗๘๙	พะยานอิงเป็นหลักหมั่น	สัตยา	ยลเฮย
	ตัวหะชั้นยังมา	เมือก	
	พุดพลากรำโศกา	กรวญคร่ำ	
	บอกว่าเมียตายล	ลวงแล้วจักฝัง	

๑๕๐ พยงให้ผาบัก	พินสุวรรณ
ผืนหนึ่งกลุมศพนัน	ขงม้วย
กับทองลิมร้อยบรร-	จบครบ ถ้วนแฮ
นายเมศเรอรูด้วย	หมดสิ้นสมกัน
๑๕๑ จอมขวัญพึงถ้อยพระ	ภูปดี
สนองอรรถพระสวามี	กอบแก่น
ไฉนพระจึงพา	เที่ยวเล่น ฉะฉานา
ยามเมื่อทุกขร้อนเมื่อน	สุขแล้วตามพระทัย
๑๕๒ อันใจขำร้อน	โสภศลย์
เพราะอะบะหะขัน	ดอกไ้
อวดดีขงเป็นภรร-	ยาอยู่ ดินา
ชอบแต่พระจักให้	ช่วยข้าจงควร
๑๕๓ กาหลิบสรวลตอบเจ้า	อย่าสง- สัยเลข
ไปหยอกดอกโฉมขง	อย่างนั้น
เมี่ยมันมอดมันคง	เป็นแน่
ผัวอยู่ยังยืนหมั้น	เมื่อนแล้วอย่าแคลง
๑๕๔ พึงแสดงแห่งเห็บย้า	ยื่นคำ อยู่ฤา
น้อยจิตต์คิดใคร่กำ-	สรคให้

ข้าแต่พระทรงธรรม

ขอกราบทูลท่านไท้

๑๕๕ ผู้ตายเป็นแน่นัน

อวดดีผู้เมี่ยมัน

มาบอกทุกสิ่งอัน

ฟังจะจากเรือนฝ่าย

๑๕๖ พะยานยนพวกน

ทงหมดมัวมุลกัน

ไปเชื่อสออบถามพลัน

จริงบ่จริงจักได้

๑๕๗ หนังสือจกนครบร้อย

คลุมศพผ้าทองควร

คอยองค์อัคร

จักเยี่ยมพระบาทไท้

๑๕๘ ฟังความกาหลิบข้า

ชนพูดคอดังคัน

เมียดอกไซ้หะซัน

พูดน้กมกหม่นไส้

สดับก่อน พระเฮย

อีกครั้งไปคล้าย

หะซัน

แหละหม้าย

จึงทราบ ความนา

เมือกไปนาน

ก้านัด

รำไท้

ทราบเสร็จ

ถ่องแท้ทุกสถาน

จำนวน

ค่าไท้

เสด็จฝ่าย ในนา

ข้าวถ้อยทูลถาม

สรวลสันต์ สนั่นแฮ

อยู่ได้

ตายแน่ นางเอย

ต่อล่อลวนถาม

๑๔๕ เป็นความจริงต้องแท้ พระเอบ
 ขำป๋เสกสรรเฉลย   หลอกลือ
 เมียอยู่บ่ตายเลย   เป็นแน่ แล้วนา
 คือกะหันแหละน้อ   แน่แล้วเป็นผี

ร้าย

๑๔๐ เป็นอันคนลวกลาม   พลามโพลงพลุ่งรุ่งโรจน์
 นัยนาโชติแดงฉาด   พระบาทขัดเคื่องนั้ก   เคลื่อนองค์พัก
 เหนืออาสน์   ห่างจากนาฏมเหสี   มีบันฑูรให้หา   เมศเรอ
 มาสังขัต   เองจงรตรีบไป   ดูก็ใครตายแน่   แต่ส่วนกูรู้
 ตระหนัก   ประจักษ์ว่าเมียตาย   พุด่วนวายเปล่าเปล่า   เลี้ยงกัน
 เล่าบ้วยการ   วานเอ็งไปเร็วมา   เมศเรอลาครไร   เร็วรีบไป
 บ่ช้า   เกรงท่านจักคอยถ้า   เน้นนั้นฤๅสม—   ควรเลย

โคลง ๒

๑๔๑ ส่วนบรมนาถไท่   กับมเหสีให้
 ขุนข้องเคื่องกัน
 ๑๔๒ กาหลิบผันพัศตร์พร้อง   คอยสดับเทอญนอ้ง
 แน่ข้างผู้ใด

๘๐๓ นางตอบไปบ้ข้า ข้าเชื่อนันนเนตรข้า
แม่นแท้วัวตาย

๘๐๔ กาหลิบหมายมั่นแท้ ข้าว่าเมียมันแล
บได้แคลงกลาง

โคลง ๔

๘๐๕ ครูปางจะได้ทราบ เสรีจสรพ์
มาเกิดมาพะนัน จะให้
อันใดเมื่อแพกัน เป็นแน่
ว่าจูงงคำไว่ ก่อนหน้าเขามา

๘๐๖ พระฮาพระทราบสิ้น สิ่งใด มีเฮ
จักพะนันกันไฉน ก็ได้
ข้าเห็นหะชั้นประลัย ยลยง ยินนา
ตามแต่พระทัยไท่ ค่อยน้อยทำตาม

๘๐๗ เห็นความเป็นแม่นแล้วตามใจ เทอญนา
ข้าก็มั่นหฤทัย แน่แท้
แม่นเป็นหะชั้นไป ดังว่า
ยอมขกอุทธานแล้ แลกให้สินพะนัน

๘๐๔	ผิวผันเป็นบ่าวเจ้า	จะเอา
	ห้องกอบจิตกรรมเลา	ฉลุ ^๕ น
	เป็นสินพะนัน ^๕ เรา	คงคู่ ^๕ ครอบนา
	เป็นคดกล ^๕ กันหม่น	แม่น ^๕ แล้วอย่ามลาย
๘๐๕	ทั้งหลายทุกสิ่ง ^๕ สิน	สรรพ ^๕ มี ใดเฮย
	ไปยิ่งอย่างงามดี	เทียบ ^๕ ไท
	ขอถวายทุกสิ่ง ^๕ ศรี	สมรส
	แม้ว่าพ่ายพะนัน ^๕ ให้	รับ ^๕ สินสุดสกัน ^๕ ช

ร่าย

๘๐๐ ปันภูวดล^๕ธิดี กับเทวีไซบีเด ต่างถ่ายเพ
 ทอดทร^๕พัย นับเป็นสินพะนัน^๕ ตรีส^๕เตียงกัน^๕บมิหยุด จนเสร็จ
 สุดส^๕ัญญา ฝ่ายอาบ^๕หะ^๕ขัน กับภรรยาอยู่^๕ห้อง ตั้ง^๕พักตร์^๕จ้อง
 ตายล ตามช่องบนม^๕ูล^๕กัน หม่น^๕จิต^๕ตัว^๕จัก^๕มา ดูกายา^๕ยล
 ตระหนัก พอสบ^๕พักตร์^๕เมส^๕เรอ เร็ว^๕รับ^๕เผย^๕ผาด^๕เล่น
 ขวน^๕เมียบ^๕แผ่น^๕ผ่าย^๕ไป สู่^๕ห้อง^๕ใน^๕เดือน^๕เมียบ^๕ จง^๕อย่า^๕เสีย^๕เวลา
 ฝ่ายภรรยา^๕ลง^๕นอน กลาง^๕ห้อง^๕ตอน^๕หัว^๕หัน ทำ^๕ดุ^๕กัน^๕เยี่ยง^๕ก่อน
 หยิบ^๕เอา^๕ท่อน^๕พัสด^๕รา ซึ่ง^๕กา^๕หลิบ^๕ประ^๕ทาน กลุ่ม^๕มิด^๕ปาน^๕ดัง^๕ศพ
 กรบ^๕สำเร็จ^๕มินาน เผย^๕ผาย^๕ทวาร^๕ว่าง^๕ไว้ หะ^๕ขัน^๕ไสร^๕แส^๕รัง^๕โศก^๕

ถือพัสดราชับพัคตร คร่ำครวญรักภรรยา ริมสระน้ำเสร็จแล้ว
พอเมศเรอแคล้ว คลาดเข้ามาพลัน

โคลง ๓

๘๑๑	ตั้งตากรรมสังเกตุ	หาเหตุอันท่านไ้
จริงบ่จริงจะให้		แน่นแท้แก่ตา
๘๑๒	เหลือบทัศนายลฝั	ฝักลุ่มดีเรียบร้อย
จะเสร็จสันความล้อย		ทลุ่มเถียงกัน
๘๑๓	ดีใจครันสมหมาย	บกลับกลายเกลื่อนไ้
สมดังคำท่านไ้		ถ้วนทุกประการ
๘๑๔	จักกินสถานหมื่นนัก	ตุงประจักษ์อีกน้อย
จึงค่อยกลับคืนคล้อย		สู่ให้ทูลความ ท่านนา

โคลง ๔

๘๑๕	บุรยาตรตามระยะเข้า	ประตุ
จึงหะชันเหลียวดู		สบหน้า
พลันมายกมือชู		คำนับ
จูบจรดหัตถาถา		อ่อนน้อมยินดี
๘๑๖	โสภีพลางกล่าวล้อย	ทักทาย
ข้ากิดชอบคุณนาย		ยังไ้

มาเชื่อมกริยาวาย

วางชีพ

เดิมก็อุปถัมภ์ฯ

บัดนี้ทั่วคุณ

๘๑๓ พึงหนุนเมศรต้อง

หฤทัย นักรบ

จึงค่อยย่อเบื้องไป

เปิดผ้า

ชลพักตร์จักเป็นไกร

นอนแน

พอบพบประสพหน้า

นี้แท้นางเมีย

๘๑๔ ปัดเสียบพิศขำ

เนิ่นนาน

เห็นแต่ผาดสันนิษฐาน

เที่ยงแท้

ออกปากว่าสงสาร

อวดดี พี่เอย

อายุสั้นนักแล

ล้วงลิเร็วพลัน

ร้าย

๘๑๕ แล้วผันพักตร์มาหา เรียกอาบหะชั้น เล่าเหตุอัน
 วุ่นวาย เถียงเรื่องตายบดก ยกมากล่าวทั้งมวล ปิ่นบดิสวร
 กษัตริย์ กับพระรัตนาริ ถ้อยที่ต่างเถียงกัน พระนางผัน
 เห็นแฉก แปลกไปว่าเจ้ามรณ ส่วนอดิศรกาหลิบ ยกหยิบ
 เหตุเล่าแฉก ช้แจงเหตุณานา ว่านอชาติอลตาย นาง
 โลมฉายไปเชื่อ เพื่อเข้าใจผิดผัน ทุ่มเถียงกันจบ ธง
 ปรารภให้เรา มาเอาข่าวให้แน่ แต่เรามานึกใน แม้นกลับ

ไปกราบทูล ตามมูลซึ่งตนเห็น คงกลับเป็นประจบ ทบเข้า
ทางทรงธรรม อันหญิงนี้ยากนัก จักได้เชื่ออันใด มักเห็น
ไปผิดผิด ไปเกินคิดผิดชอบ เราจะประกอบจงดี อันชาคนี
จงรอ พอเราไปทูลแถลง ไประแวงเชื่อซัด จึ่งค่อยรัตรับไป
ฟังเมื่อใดก็ได้ ตัวเราไสร้จะมา ส่งสรีราสการ จะช่วยขาน
คำสวด จัดหมู่หมวดแห่ศพ ให้ครบถ้วนทุกประการ บให้
นานเนิ่นช้า สูงหยุดอยู่ถ้ำ ค่อยเต้าคืนหลัง ก่อนนา

โคลง ๒

๘๒๐ หะชั้นฟังสั่งชั้น รัยบุบลเหมาะหมั้น
หมดสิ้นทุกประการ

๘๒๑ กรณสังสารเสร็จแล้ว จิงเมศเรอแคล้ว
กลาดเต้าคืนมา

๘๒๒ อาบุดแต่ใกล้ จนตราบไกลจึงได้
กลับเข้าในเรือน

๘๒๓ เตือนเมียตนเกิดเจ้า ดายนักจักเลยเข้า
หีบแล้วลงดิน จริงนา

โคลง ๔

๘๒๔ เมีย^๑ยื่นคำบอก^๒แล้ว   ลูกมา เรือนา
 ต่าง^๓ชน^๔ชมปรีดา   พุด^๕จ้อ
 เรา^๖ทำ^๗น^๘คำ^๙รา   เล่น^{๑๐}อย่าง^{๑๑} ใหม่^{๑๒}แฮ
 เห็น^{๑๓}จะ^{๑๔}ไม่^{๑๕}สน^{๑๖}ข้อ   คิด^{๑๗}ไว^{๑๘}จง^{๑๙}ดี

๘๒๕ เทว^๑จัก^๒ข^๓ด^๔ขง   เก^๕อง^๖คำ^๗
 อัน^๘เม^๙ส^{๑๐}เร^{๑๑}อน^{๑๒}ำ   บ^{๑๓}อ^{๑๔}ก^{๑๕}แจ^{๑๖}ง
 เพราะ^{๑๗}เห^{๑๘}็น^{๑๙}ก^{๒๐}ับ^{๒๑}เน^{๒๒}ต^{๒๓}ร^{๒๔}สำ^{๒๕}—
 จ^{๒๖}ริง^{๒๗}จะ^{๒๘}ก^{๒๙}ลับ^{๓๐}เป็น^{๓๑}แ^{๓๒}ก^{๓๓}ล^{๓๔}ง

๘๒๖ ค^๑อ^๒ย^๓ย^๔ล^๕ด^๖ุ^๗ก^๘่อน^๙เจ้า^{๑๐}   อ^{๑๑}ย^{๑๒}า^{๑๓}เ^{๑๔}ล^{๑๕}อ^{๑๖} ใจ^{๑๗}เล^{๑๘}ย
 ส^{๑๙}ัก^{๒๐}ค^{๒๑}ร^{๒๒}ู^{๒๓}พ^{๒๔}อ^{๒๕}เม^{๒๖}ส^{๒๗}เร^{๒๘}อ   ก^{๒๙}ลับ^{๓๐}แล^{๓๑}ว^{๓๒}
 น^{๓๓}าง^{๓๔}ท^{๓๕}า^{๓๖}ว^{๓๗}จ^{๓๘}ัก^{๓๙}แ^{๔๐}ก^{๔๑}ล^{๔๒}ง^{๔๓}เร^{๔๔}อ   ก^{๔๕}ง^{๔๖}ส^{๔๗}อ^{๔๘}บ^{๔๙} ส^{๕๐}ว^{๕๑}น^{๕๒}น^{๕๓}า
 แม^{๕๔}ว^{๕๕}า^{๕๖}ผู้^{๕๗}ไ^{๕๘}ด^{๕๙}แ^{๖๐}ห^{๖๑}ว^{๖๒}   จ^{๖๓}ัก^{๖๔}แ^{๖๕}ก^{๖๖}ัง^{๖๗}พ^{๖๘}ล^{๖๙}ัน

ร่าย

๘๒๗ เ^๑ร^๒จ^๓าก^๔ัน^๕ไป^๖พ^๗ล^๘าง   น^๙ั่ง^{๑๐}เ^{๑๑}ล^{๑๒}า^{๑๓}ท^{๑๔}าง^{๑๕}ท^{๑๖}ัง^{๑๗}ส^{๑๘}อง   ม^{๑๙}อง^{๒๐}ช^{๒๑}่อ^{๒๒}ง
 ฝ^{๒๓}า^{๒๔}บ^{๒๕}มิ^{๒๖}ว^{๒๗}าย   จ^{๒๘}ึง^{๒๙}ฝ^{๓๐}าย^{๓๑}น^{๓๒}าย^{๓๓}เม^{๓๔}ส^{๓๕}เร^{๓๖}อ   ค^{๓๗}ิด^{๓๘}ก^{๓๙}า^{๔๐}เร^{๔๑}อ^{๔๒}ส^{๔๓}ัง^{๔๔}ไ^{๔๕}   เ^{๔๖}ิน^{๔๗}บ^{๔๘}ไ^{๔๙}ด้^{๕๐}
 ร^{๕๑}ือ^{๕๒}อ   พ^{๕๓}อ^{๕๔}มา^{๕๕}ด^{๕๖}ึง^{๕๗}ท^{๕๘}ว^{๕๙}า^{๖๐}เร^{๖๑}ศ   เ^{๖๒}ล^{๖๓}ือ^{๖๔}บ^{๖๕}เน^{๖๖}ต^{๖๗}ร^{๖๘}ค^{๖๙}ุ^{๗๐}บ^{๗๑}า^{๗๒}ล   ท^{๗๓}ำ^{๗๔}า^{๗๕}ก^{๗๖}าร^{๗๗}
 แ^{๗๘}ย^{๗๙}ม^{๘๐}ย^{๘๑}ม^{๘๒}   ป^{๘๓}ั^{๘๔}ม^{๘๕}จะ^{๘๖}อ^{๘๗}ด^{๘๘}ไ^{๘๙}ด้^{๙๐}   ค^{๙๑}ำ^{๙๒}น^{๙๓}ั^{๙๔}บ^{๙๕}ไ^{๙๖}ห^{๙๗}ู^{๙๘}บ^{๙๙}เก^{๑๐๐}ล^{๑๐๑}ำ   บ^{๑๐๒}อ^{๑๐๓}ก^{๑๐๔}เ^{๑๐๕}อน^{๑๐๖}เ^{๑๐๗}ก^{๑๐๘}ำ

ข้างดี กาหลิบมีบัญชา กรรโชกมาบัดดล อ้ายทาสคนชั่วซ้ำ
มึงมีหน้าหัวเราะ จะเยาะเย้ยผู้ใด การฤๅไหนจึ่งหัว ตัวกูให้
ให้ไป ว่าอะไรไม่ว่า ฝ่าออกมาให้กระจ่าง สว่างว่าใคร
มอดไสร ผัวกูเมียบอกให้ แน่น้ำใจกู หน้อยรา

โคลง ๔

๘๒๘ อาบอยู่ห้อง	เห็นสบาย พระเอย
อวดตัดอกนางตาย	แน่แท้
ทุกข์โศกหะชั้นคลาย	กว่าเมื่อ ก่อนแฮ
ศพออยู่ห้องแล	บ่ได้ไปผิง
๘๒๙ พิงทุลบเสร็จสน	เรื่องราว
กาหลิบสำรวจฉาว	ฉาก้อง
โชคเหมาะสมเคราะห์คราว	ดั่ง ดินา
สมซึ่งสัญญาพร้อง	พราไ้เต็มประตุ
๘๓๐ เมื่อกูกับเจ้า	โสบ— เดเฮย
พระนั้นแลกสวนมาลี	กับห้อง
เดยวนข่าวมาดี	เป็นสัทธ เราแฮ
มาเห็นจกให้ต้อง	จัดเจ้าตั้งประสงค

- ๘๓๑ ควรคงความชอบได้ นำความ— ดีแฮ
 มาบอกเมื่อคราวขาม อยากรู้
 เล่าจึงตลอดตาม เห็นแน่ มานา
 จงแจ่มกระจ่างผู้ ไห้รู้มายาเสนอ
- ๘๓๒ เมศเรอทุลเหตุ^๕นั้น ทุกประการ
 ภาหลิ^๕พึงสำราญ ร่ำพร้อง
 ภูชอบทุกกิจป่าน เองประกอบ นักแซ
 จงคะนึงเทอญ^๕น้อง ดั่ง^๕นี้^๕เชีย^๕ไฉน
- ๘๓๓ สงสัยอยู่^๕อีกบ้าง ประการ ใดฤ
 อัดค^๕ย^๕น^๕ชน^๕มาน ฤม้วย
 หะ^๕ชน^๕วอด^๕วาย^๕ปราณ ฤาอยู่ ดีฤ
 ข้อย^๕พะ^๕น^๕น^๕กัน^๕ด้วย จัก^๕แพ้^๕ฤยัง
- ๘๓๔ พึง^๕คำ^๕จะ^๕เชอ^๕น้อย ฤม^๕
 นอบ^๕เกศ^๕ทุล^๕กษ^๕ต^๕ร^๕ย รม^๕เกล้า
 พระ^๕หมา^๕ย^๕ว่า^๕ว่า^๕ที่ ทาส^๕กล่าว^๕ จ^๕ริง^๕ฤ
 ขา^๕ไป^๕เชอ^๕เท่า^๕เฝ้า พุด^๕พร้อง^๕ละ^๕เมอ^๕ละ^๕มา^๕ย
- ๘๓๕ ลม^๕กาย^๕พุด^๕แต่^๕เพื่อ พวย^๕ไป
 เถียง^๕เน^๕ตร^๕เถียง^๕กร^๕รณ^๕ไกร เชอ^๕ได้

ไซ้เปลอสติไลน

เห็นอยู่กับตาให้

๘๓๖ ไซ้ใครอวดดี

บอกว่าผัวมรณา

ถามไถ่ไล่เลียงสา—

หลุดหลุดขัดไสตแม่

๘๓๗ อรทัยธิดาเจ้า

ขอถวายความสัจ

แม่น้ำเข้าพดเพลงพลัด

ขอพระเป็นใหญ่ได้

๘๓๘ อย่างานตายจากทั่ว

ข้าบาทรักเหลือปอง

พระครอบพระปกครอง

เป็นสุขทุกวันแล้ว

๘๓๙ ข้าเห็นเป็นแน่นอน

ม้วยมอดทอดสร้า

ยังอยู่แต่หน้าอา—

ข้าบ่เกล้งใส่ไคล

จักเลอะ ลืมฤ

ยักเยื้องอย่างไร

มาหา

แน่แท้

รพัตร์พูด กันเฮ

ว่าม้วยมาไลน

สดับอรรถ ก่อนรา

ต่อให้

คำเปลี่ยน แปลงฤ

ทราบด้วยเป็นพะยาน

ทั้งสอง องค์นา

เลิศแล้ว

ข้าบาท

ผ่องเพียงเดือนเพ็ญ

นอชา— ตอลเฮย

ห่อไว้

บุหะ— ชันเฮ

ดงนความจริง

๘๔๐	สูงสิงกำเร็บอ้าย	ตอแหล เอกเฮย
	อ้ายทาสชาคิผันแปร	โลกขว้า
	เกื่องขัตตรัสกริ้วแหว	หวาดหวั่น
	ภูจะขันมิ่งข้า	สอบให้เห็นโกง

โคลง ๒

๘๔๑	เรียกโมงยามฝ่ายเฝ้า	ใครอยู่นั้นเร่งเต้า
	สุข้าเร็วพลัน	

๘๔๒	ฟังสำคัญโกรธกริ้ว	เร็วรึมาเป็นรว
	เกอบร้อยรวมคน	

๘๔๓	บอกบัดดลอย่าช้า	เอาแต่ที่จริงอ้าย
	อ้อเจ้าเห็นโฉน	

๘๔๔	ก็อใครมาสู้ข้า	ก่อนเสด็จเจ้าหล้า
	กล่าวถ้อยแต่จริง	เทอญนา

โคลง ๔

๘๔๕	ฝูงหญิงฟังตรัสถ้อย	คำถาม
	ต่างต่างกราบทูลความ	ต่อต้อง
	อวดด่อนุชกรรม	สวาทสู๋ ทานนา
	คนอนบิไต่พ้อง	เนตรข้าสักคน

โคลง ๒

๘๔๖ บัดดลตรัสเรียกให้ ชาวพระคลังมาใกล้
ท่านแล้วจึงถาม

๘๔๗ จงบอกความถ่องแท้ กุสัณโธใดแล
หยิบให้นือชา— ตอลนา

โคลง ๔

๘๔๘ บัญชาให้หยิบก้อน กาญจนา
ตรวจสรรพนั้ไตรตรา ครอบว้อย
กับผ้าดอกกลดา ดวงมาศ
เขารับกลับคืนคล้าย kladห้องเรือนเขา

โคลง ๒

๘๔๙ นางเขาวฟงกระซน งามเมศเรอนัน
ชาติอ้ายจัญไร งามเมศเรอนัน
๘๕๐ จักว่าไฉนดั่งนี้ เองก็ยินกุช
เสร็จสิ้นทุกคำ

โคลง ๔

๘๕๑ อันลำโกหกนนั้น มิ่งหมาย ดีฤ
กบ่เชอบระคาย เท่าก็อย

ชาวคลังและทางหลาย^๕
 มึงจะมาพูดจ้อย

เขามาก นึกนา^๕
 เชอเจ้าฉันใด

ร้าย

๘๕๒ เป็นจใจจำอด ไปนั่งคไปควร ครั้นจะ
 สวนคำตอม เหมือนขึงกอบโทโส โตขึ้นทุกครั้งคราว^๕
 ยาวไปไปชอบที่ ข้างมเถียงเจ้า เสียเงินเค้าแบบระบอบ^๕
 บชอบแก้ตนกู คูมิบั้งควรนัก การทรงศักดิ์ขงให้^๕
 กู้ได้ประกอบ ทุกระบอบทูลขแจ้ง เชอกลับแคลง^๕
 เคลือบเห็น เป็นว่าเรากลับกลอก บอกความจริงบเชื่อ^๕
 เพื่อเป็นวาสนาเรา เนานึ่งไปซ้ำซ้ำ ถ้าเธอหายกลุ้มจิตต์^๕
 คงจะคิดเห็นตาม ความกุกอบคำตรง เขาจำนนก็ชอบ^๕
 นึ่งไปตอบวาจา ก้มหน้าตาสลด กำหนดแนสำคัญ^๕
 ว่าหะชั้นไปตาย อัดควายชีวิต เป็นแนจิตต์ไปแคลง^๕
 แต่จักแสดงไปได้ จ้างดอดปากไว้ เหตุด้วยกตัญญู^๕
 อยู่นา

โคลง ๔

๘๕๓ ภูธรพึงแต่ต้น
 สองฝ่ายต่างบรรยาย

จนปลาย
 เรื่องพริ้ง

ข่มขืนอยู่บ่อยคลาย

บเลื้อบ แคลงเลย

เห็นเมศเรอกล่าวต้อง

ถูกแท้ทุกคำ

๘๕๔ แม่น้ำอย่างนั้นแน่

นอนนั้

โชบิเดนนกขณ

กลักรว

ท่านหัวอยู่คักคัก

ขันจัด จิงนา

ให้พักตรผันพักตรพลว

บอกใบ้เมศเรอ

๘๕๕ แน่เธอขอพูดบ้าง

สักคำ หนึ่งนา

สังเกตดูแม่นำ

มากแล้ว

การที่เรากล่าวสำ—

เหนียกแน่ โฉนนา

ไปพบพระยานแล้ว

ผ่องให้เห็นควร

๘๕๖ ดำนวนเมศรหมั่น

คงนั้

เขาย่อมยินยลประจักษ์

เนตรด้วย

ว่าที่แน่แหล่งหลัก

ปลายและ ดั้นนา

ขึ้นว่าเมียบดกม้วย

ให้เจ้าอาบ

๘๕๗ ฟังดูคำเจ้ากล่าว

ขึ้นขึ้น

ง่อนแง่นไปสำคัญ

เชื่อได้

ยังขึ้นจะคอยค้น

ไปฝ่าย เดียวนา

ส่งแต่เสียงใจใจ

จักสู่ความจริง

๘๕๘ ทรงธรรม์ธราชเจ้า จงโปรด ข้ำรา
 พุดตังขกหิโยท
 จงคอดพิโรธ ข้ำก่อน พระเอย
 ข้ำนั้นหมายจิตต์ไว้ ว่าเกล้งทำกัน

๘๕๙ ทรงธรรม์แสรังสั่งให้ เมศเรอ
 นำข่าวไปจริงเสนอ เนะให้
 ไซ้ทำแต่อาเกอ ใจกล้าว เองนา
 เพราะจะให้ข้าได้ เดือคร้อนอประมาณ

๘๖๐ ภูบาลจงโปรดเกล้า ตามใจ ข้ำรา
 ให้แต่งคนเข้าไป อักมื่อ
 จรงเท็จจักเป็นไฉน จักประจักษ์ จรงนา
 แม้นมันไปค้นดอ ดอกข้าคงตาม

ร่าย

๘๖๑ กรันฟังความพระบาท ตรัสอนุญาตโดยใจ
 ตามแต่ในหฤทยา นางให้หาพระนม ผู้สนิทสนม
 เน้นนาน แต่เดิมกาลยังเยาว์ ผมพ่างเลาแลสการ
 ขนแก้วขาวพันหัก จักขุดมีแรง เเดินเหินแข่งปรเปร่า
 เท้ากับสาวสคราญ นางบรรหารตระบัด แม่จรงรักรับ

จรัล ไปพลันพลันไปดู เรือนอาบหะชั้น ฤาจะผัน
 พุดให้ชัด เรือนอวดคั่นเอง แต่เพรงเป็นเรือนผัว
 ตัวดาบตกนอชา พิจารณาจงถนัด ความซึ่งขัดขวางกัน
 กับทรงธรรมบัติน ช้ให้เห็นผิดชอบ ดีจักขอบคุณนัก
 สิ่งของรักจะให้ บได้คิดราคา รีบกลับมาเร็วพลัน อย่า
 ให้ทันนั่งถ้ำ ไปเร่งไปอย่าช้า รีบร้อนเร็วพลัน เทอญนา

โคลง ๔

๘๖๒ สัสมรพทุกสิ่งแล้ว พระนม
 น้อมเกศกราบบังคม เกี่ยมไหว
 เปรมปรีดีไปรุ่งอรุณต์ ลาจาก ท่านนา
 เดินด่วนโดยท่านไซ้ จักช้าฤาควร

ร่าย

๘๖๓ ส่วนอาบหะชั้น ผันพักตร์มองช่องฝา เห็น
 หลิงขรจระดล ยลพักตร์แนพระนม สมดังจิตต์กิดไว้
 ชะรอยธให้มาดู กูตายแน่ฤาโดน เขาเข้าใจเป็นชัด
 เร่งรัดรีบกรรยา รีบเร็วมาทันที่ ทำงค้อถเศ
 ข้อยจะเมื่อนอนตาย ส่วนวายคุดก่อน สัสมรจ้อน
 เอนกาย เมียชักชายผ้าทอง ของมเหสีประทาน คอมน

กายปานครวก่อน   ผ่อนผ้าโพกปกหน้า   ทำได้เน้นซ้ำ
เสร็จแล้วคืบดี   แลนา

โคลง ๒

๘๖๔   นั่งไส้กัละห้อย   บ่นเร้งบ่นค้อยค้อย
กล่าว^๕นำตานอง

๘๖๕   สองกร^๖ข้อนอก^๗ซ้ำ   เจ็บดัง^๘ฝั่หั่วซ้ำ
ติด^๕ตงกลางใจ

๘๖๖   ไป^๙ทันไร^{๑๐}ด่วน^{๑๑}ม้วย   จง^{๑๒}ฆ่า^{๑๓}เข้าไป^{๑๔}ด้วย
จัก^{๑๕}ได้^{๑๖}พบ^{๑๗}กัน   อีก^{๑๘}แล

๘๖๗   หนี^{๑๙}ไป^{๒๐}สวรรค์^{๒๑}แต่^{๒๒}ผู้   เดียว^{๒๓}บ่^{๒๔}บอก^{๒๕}ให้^{๒๖}รู้
หลัก^{๒๗}เร้น^{๒๘}ตน^{๒๙}หนี   ขำ^{๒๓}นา

๘๖๘   บิน^{๓๐}ดี^{๓๑}ไต่^{๓๒}ด่วน^{๓๓}ฝ้าย   ทิ้ง^{๓๔}อยู่^{๓๕}ผู้^{๓๖}เดียว^{๓๗}หมา^{๓๘}ย
มี^{๓๙}ด^{๔๐}กลุ้ม^{๔๑}กลัด^{๔๒}แด

๘๖๙   แปร^{๔๓}บเห็น^{๔๔}พัค^{๔๕}ตร์^{๔๖}เจ้า   จัก^{๔๗}อยู่^{๔๘}จัก^{๔๙}ยัง^{๕๐}เศร้า^{๕๑}
โส^{๕๒}ก^{๕๓}ต^{๕๔}อง^{๕๕}ตาย^{๕๖}ดี   กว่า^{๕๗}แล

โคลง ๔

๘๗๐   ไส้^{๕๘}ก^{๕๙}ำ^{๖๐}สร^{๖๑}ด^{๖๒}ให้^{๖๓}   โหย^{๖๔}หา
บิน^{๖๕}เือก^{๖๖}เียน^{๖๗}วิ^{๖๘}ญ^{๖๙}ญา^{๗๐}ณ^{๗๑}   ย^{๖๔}ัง^{๖๕}ลา^{๖๖}

ใครฟังบ่สงกา

กลกระเหินดี นันเลย

พลอยโสกสงสารซ้ำ

สะอื้นนอกกรม

๘๗๑ พระนมสดับว่า

หวนสมร

นั่งแนบนอชาตอล

ปลอบเปลื้อง

อ้าเมื่อย่าอาวรณ

ทรวงโสก นั้กเลย

ในโลกม้วยเป็นเบื่อง

นำแล้วธรรมเนียม

๘๗๒ เหลือเกรียมกรมอกแท้ แม่คุณ ลูกเฮย

ตกต่ำแล้วสลด

ชั่วซ้ำ

ดูจก่อดะเงิงกุนท์

กลางอก

เพราะพรากจากผัวซ้ำ

ดูเกล้าชาตรอน

๘๗๓ บังอรอัคเรศเจ้า

เจิมเศียร เราเฮย

ปองจะให้สถิตเสถียร

คำเข้า

ฤกลายกลับมาเบียด

ชวาค— มานา

จำพรากจากบาทเจ้า

เพราะไรผัวขวัญ

๘๗๔ หะชั้นเสมอชีพไอ้

อนิจา

ไคขัดเคืองหฤทยา

จึงม้วย

อดสำหระวังสา—

รพัตร์ไป ประมาทเลย

ชอบสิ่งใดโดยด้วย

บ่ได้ขัดใจ

- ๘๗๕ เป็นไฉนจึงด่วนทั้ง นื่องไป พ่ออา
 โกรธบ่บอกเหตุไฉน ทราบบ้าง
 ถึงโกรธเท่าใดใด ควรค่า ว่าแฮ
 ฤๅรวดเร็วทั้งร้าง เร็ดให้กรวนหา
 ๘๗๖ เวรมาบับคน ก่อเชิญ
 น้ำเนตรตกอกเย็น เชือกไข
 บรมที่พ่อนเป็น สุขต่อ ไปเลย
 พลังสะอึกสะอื้นไห้ เกลือกกลิ้งกลางเรือน
 ๘๗๗ พระนมเบือนหน้าเซ็ด น้ำตา
 สังเวชจิตต่อนิจจา ลูกน้อย
 แม่เกิดขัดเคืองสา— หัสยิ่ง นักแฮ
 ช่างเท็จมารยาถ้อย กลับกลิ้งกลายความ
 ๘๗๘ หน้ากรรมภายนอกน้ำ ใจดำ ด้วยนา
 โภกพกลมทำ วุ่นว้า
 กิดมาน่าแค้นคำ มั่นกล่าว
 โทษจะหนักนักล้า ลดได้ฉันใด
 ๘๗๙ ก่อใครทำเหตุให้ นฤบาล
 แก่กองขัดกับนงคราญ เข่นเข่น

โดยฤๅษ๓ต่อแหล่ป่าน
ชอบแต่๓ตัดหัวเส๓

ถิ่นจะกว๓ด สองแ๓
เส๓ียบให้๓ก๓น

๘๘๐ ไป๓นจ๓กเล๓ให้
มัน๓แก่นกร๓บทุ๓ลต๓ง
ว๓นายหะ๓ชั้นย๓ง
เจ๓าและว๓ยช๓พ๓

จ๓งพ๓ง
กร๓ะน๓
อ๓ย๓ุดอก
ช๓ดอ๓งอ๓อกต๓รง

๘๘๑ ย๓ยงส๓งส๓อให้
ก๓บพระน๓าง๓ทะเล๓ะก๓น
ค๓อ๓ย๓เม๓สเร๓อมน๓
จ๓งแม่๓จ๓มาห๓อง

ท๓รง๓ร๓รม
ก๓็กก๓อง
โก๓หก
ส๓บให้๓ช๓ดเจ๓น

๘๘๒ กร๓รมเว๓ร๓ไค๓จ๓งได้
เขา๓พุ๓ดไป๓มี๓สาร
ข๓้าทุ๓กข๓ย๓ิง๓ปร๓ะมา๓ณ
เพ๓ราะก๓ิด๓ถึง๓ผ๓ัวแม่

เป็น๓ป๓น ๓ณะ๓น๓ร๓
ส๓ด๓เท๓
มี๓แต่ ๓โศ๓ก๓นา
ม๓อด๓ไค๓๓ตาม๓ต๓าย

โคลง ๒

๘๘๓ พ๓ล๓าง๓ท๓อด๓ก๓าย๓เก๓ล๓อ๓ก๓กล๓ง ผ๓ัว๓ลูก๓ม๓ละ๓ท๓ง
ลูก๓ไว้๓เ๓กา

๘๘๔ ใครจัดขารอดได้ ให้ลูกตัดหัวให้
 ไปได้เสียดาบ เลขนา
 ๘๘๕ บเหอตหายละห้อย พलगรำน่าเตรน
 หยาตเปอนแก้มคาง ครำน่า
 ๘๘๖ นางนมใจระเริ่ม มือสันเสียงเทมเทม
 หวาดว่าใจตน
 ๘๘๗ สงสารทนบได้ น้าเนตรอาบหน้าให้
 บันเพื่อพิมพ์

๘๘๘ กรรมเอ๋ยกรรมลูกแก้ว หัวจิ้งจอกลาดเกล้า
 เตเจ้ายังสาว
 ๘๘๙ กราวเคราะห์คราวโทษแล้ว จงระงับทุกข์แล้ว
 ผ่อนให้เบาบาง
 ๘๙๐ พलगรอลอบพलगย่องเขื่อง ไปที่หะชันเปลือง
 ปกหน้าเปิดดู

โคลง ๔

๘๙๑ เห็นอะบุหลับเนตรป้อม มรณา
 ข้อนอกโอ้นิจจา มอดม้วย
 กลับกลุมซึ่งพัศตรา บัดเกศ
 ฝนพกตรมาพุดด้วย ลูกน้อยนอชา

๘๕๒ แม่ลาไปก่อนแล้ว	ลูกเอ๋ย
บอยากกลับหลังเลย	ละเจ้า
แม่นมาแต่เขื่อนเจย	กิจไป มีฤ
แม่จะอยู่เพื่อนเฝ้า	ศพด้วยบไป
๘๕๓ จนใจด้วยท่านไข	ตนมา
อยู่เนิ่นเกินเวลา	ไปได้
จักเร็วรับนำอา—	การกราบ ทูลเส
เปลืองปลดมลทินให้	ห่างพ้นพระนาง
๘๕๔ ถ้างคำโจรป่าอ้าย	ทรยศ
มันสุดสามารถสบถ	ต่อให้
จักจำแนกคำคด	จงกระจำง
ทูลพระนางเธอให้	เสร็จสิ้นกังขา

ร้าย

๘๕๕ กล่าววาจาเสร็จแล้ว นางคลาดแคล้วครรรไต
 ออกไปแล้วหับทวาร รับสู่สถานนางพระยา ส่วนนอชา
 เสร็จธุระ เห็นว่าจะไปกลับ จึงได้หับทวารไว้ ดีใจ
 ได้การดี หยุดโสภิยมแรง ผ่าขาวแบ่งชายขับ

จับเล็กฝากลุ่มพัว มือนุดตัวขึ้นพลัน ขวนกันไปนั่งเตียง
 ค้างหน้าต่างคอยขบ ผู้คนอันจะมา เพื่อตรวจตราอีกครั้ง
 จะได้ตั้งแก้ไข ได้ทันใดบ่ช้า แต่มุ่งมองคอยถ้า ไปเว้น
 วางใจ เลยนา

โคลง ๓

๘๘๖ ในขณะนั้นพระนม เริงชนชมไข่น้อย
 เพราะว่าสมดังถ้อย ที่เจาตนเถียง
 ๘๘๗ เพียงชราเคຍบ่ย่อง เดินคล่องกว่าเก่าแม่
 ดุจเมื่อยังสาวแล บอกลำความดี
 ๘๘๘ อีกหมายมีรางวัล อยากได้ครั้นรับเต้า
 ทรูหนึ่งจงย่างเข้า สู่ห้องนางคราญ
 ๘๘๙ เกือบวายปราณหอบรอน จวนกำลังหมดสิ้น
 ขันกระแหม่วท่องลิ้น ยืนอ้าปากหาบ ใจนา

โคลง ๒

๘๐๐ คลายเหน้อยทูลเล่าแจ้ง สันทุกสิ่งพรายแผ่รัง
 ละเอียดยถ์วันทุกประการ
 ๘๐๑ ส่วนเขาวมาลย์สดับแล้ว ดิพระทัยผ่องแผ้ว
 ฤทธิเพียงสงคราม ชะนะแล

โคลง ๔

๕๐๒	ฟังความจบเรื่องแล้ว	สั่งปล้น
ทูลแต่ให้ทรงธรรม์		อีกครั้ง
พระองค์สำคัญ		เราจิด เสีย
จักก่อยคลาคลั่งตั้ง		แต่ต่อไป

๕๐๓	หนึ่งใจความบอกอ้าย	ทาสดำ
ซึ่งย้งยวดอย่างระยำ		ปลอกปล้น
ช่างพิชช่างทูลนำ		เหตุย้ง ยื่น
ให้ทราบทั่วทราบสิ้น		สบต้องกว่ามัน

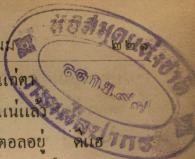
ร่าย

๕๐๔ น้อยใจครันเมศเรอ   พระนางเชอกรวกราต
 หวาดกมลรมีสู่   ความสัจทุกข้อคำ   มิได้จำเอนปลด
 คึดคดต่อนางพระยา   ตั้งญามากลับกลาย   เป็นมุ้งหมาย
 สู้รบ   คำว่าครบทุกสิ่ง   ยั้งมีความโถมนัสนัย   บัดย็นคำ
 พระนม   กลับทับทมทอดเท   พุดเสเพลโกหก   ยก
 หยิบเหตุหันเหียน   เจียนจะเอาชีวิต   คึดหาชอบแต่ตน
 ผิดประเดนผู้อื่น   อีเฒ่าตนตายท่า   กูอยากฆ่าอยากแกลง
 ให้เต็มแรงรังแก   ตอแหลแปรสดสด   อดใจไว้เพราะกลัว

ลำพังตัวด้ขบ   กูจะตบให้ขบ   เขียนบนันคະเนะแนน
 พอตทนแถมัน   นิ่งกัถพันกรอดกรอด   ทอดตาตุมวิวง
 พอพระนางสั่งสาร   ให้แถลงการให้ฟัง   สมสบดังจิตตัก
 ออกทักทักคั่นปาก   อยากจะเถียงกลางคั่น   แต่บทันเล่าเสร็จ
 เพราะจะเผด็จ่ายดาบ   ไม่เหมือนกายนางพระยา   เกรง
 อาญาจางด   อยู่นัยสเสมอกัน   จะเถียงมันไคถนัด   จับ
 ให้ชัถโกหก   ยกหยิบให้เห็นจริง   หายสูงสิงกำเรบ   ทำ
 ตนเดิบขบขบ   คิตรองตอบเต็มแรง   พอเสร็จแสดงจบ
 แล้ว   ยกหักถึเฮยออเจ้า   ข่างรู้เอนผัน   ดีเฮ

โคลง ๔

๕๐๕   พันหักหัวหงอกเพิง   ดอกเลา
 หาสักคำเอา   ไปได้
 เห็นอยู่กัตาเรา   อวดดี   ดายเฮ
 ศพทอดฟักอดให้   หว่างห้องเราเห็น
 ๕๐๖   ไปเย็นยินตอบร้อน   เต็มแรง
 มึงแหละโกหกเพลง   พลิกขัว
 กลางโลกไปคิดเสยง   ใจต่อ   พระนา
 ยังจะทู่เถียงชา   จับไปปลุก

๕๐๓ ไปดูมาบัดนี้

เมื่อหะซันมรณา

นางเมียบ่มนอชา—

มึงจะกลับจริงแล้ว

แต่ตัว

แน่นแล้ว

คอลอยู่ ดีแฮ

ผ่องให้เป็นโง

๕๐๔ อย่าโงเราใช่ผู้

เกะเหละคิดพยายาม

เสียดต่อส่อเดิมตาม

เห็นแต่บ้าเห็นจล้า

หาความ ผิดนา

ฆ่าข้า

แต่โปรด ปรานแฮ

ซัพผู้นตาย

๕๐๕ หยาบคายคำถ้อยกล่าว

ต่อพักตร์สองปิ่นกุ—

กุพุดเพราะกุตุ

ขกหยิบความชั่วให้

เคื่องหู

ธเรศไท้

มาเมื่อ กแฮ

แปดเปอนกุโย

๕๐๖ อรทัยรับสั่งให้

กุก็ทุลแต่สาร

โดยเหตุที่เป็นปาน

กุไม่กล้าปลอกปล้น

พิจารณา

สัจสัน

ดาพบ เห็นแฮ

ปดเม้นมึงเป็น

๕๐๗ เราเห็นเสร็จสิ้นหมด

นึ่งเถิดอย่าว่านวาย

แล้วยาย

พูดเพื่อ

แกหลงเลอะมวงาย

เพราะแก่ นักแธ

พูดออกพล่ามเพื่อเจ้อ

จะบ้าจริงจัง

โคลง ๒

๕๑๒ ฟังคำผันผิดแท้   นางพิโรธนักแล
เล่ห์^๕เพียงไฟ^๕กลับ

๕๑๓ ส่วนทรงธรรมส์ดับถ้อย   เห็นประหลาดไม่น้อย
นักหน้าสงสัย   จิงนา

โคลง ๔

๕๑๔ กวไนยกล่าวถ้อยต่อ   มเหสี
พิพเคราะห์^๕คิด   แปลกแท้
ท^๕หน่ง^๕พปด^๕ที   หลง^๕นุช   ปดนา
ชา^๕เมศ^๕เรอ^๕ปด^๕แล   ตลอด^๕ทง^๕พระ^๕นม

๕๑๕ บรรสม^๕ทง^๕สสน^๕   ด้วย^๕กัน
ส^๕ปด^๕ส^๕คน^๕ขัน   กาบ^๕น
อย่า^๕เลย^๕จะ^๕ผาย^๕ผัน   ทง^๕ส   แถนา
ส^๕บ^๕สอ^๕บ^๕ทง^๕สข^๕   ปด^๕น^๕น^๕ก^๕อ^๕ไคร

๕๑๖ ไฉน^๕ลง^๕ประ^๕จักษ^๕ด้วย   นัย^๕นา   เรา^๕เฮ
จ^๕ง^๕จะ^๕หมด^๕ก^๕ง^๕ขา   ขาด^๕ได้

ตรัสพลางข้างเบื้องคลา

จากอาสน์

สาวสุรางค์ตามไท้

ท่านลาเหล่าหลาย

ร่าย

๕๑๓ อำมาตย์นายเมศเรอ นำเสด็จเชอฉลาศ ขาตร
ไปเบ็ดทวารา อ่อนเศาบังคมทูล ว่านเรศรเจ้าหล้า
ข้าคิดขึงขันธ์ พระองค์มีบุญญา กอบปรีชาเชียวแท้
ดำรงแก้การกล่ ชงมีศรัยกาจ คำข้าบาททูลฉลอง
คงสพลองพระเนตร จักทราบเหตุแท้เที่ยง เบี่ยงทุกข้า
เบาบาง ชงพระนางชกรวราด ด้วยอำนาจกุศล
ดลบันดาลไช้ พระนมให้ไปสอบ ส่วนแกลกรอบเต็มขรา
มีวาจาเลอนไหล จำอันใดบได้ ไพล้เอาหน้าเป็นหลัง
จะเชอฟังบทมน ครนธเสด็จด้วยพระองค์ ทรงเห็นครบ
ทุกอย่าง จะกระจำงเงินจัต ทราบจริงซัดถ้องแท้
ว่าแก้หลงเลอะแล้ พุดล้วนเหลวไหล สั้นแล

โคลง ๒

๕๑๔ พระนมได้สดับถ้อย กิดขัดใจไม่น้อย
นั่งไว้ไต่คง อยู่เลย

๕๑๕ มิ่งແหละหลงเลอะบ้า พุดมากปากกล้าจ้า
จักได้คุด บคน

ร้าย

๕๒๐ จรลีโดยลำดับ ตรงห้องหับอาบ เขามอง
 คุมม้วย เห็นธันผายเสด็จมา ทงชಾಯเหสี ผุ่งสตร
 มากหลาย นายขุนก้นำเดิน ดำเนินมาสมคิด เขาก
 สกิดกรรยา คือราชาจะเข้า เข้มเรือนเหยาเราแล้ว
 ครอบงำแผ้วปรีดา เป็นวาสนายิ่งนัก ส่วนเมียรักกรันพึง
 ทอดตายยังช่องมอง โลมาสยของสยบเกล้า คือว่าพระ
 เป็นเจ้า แน่แท้เสด็จมา นันา

โคลง ๔

๕๒๑ อนิจจาไปรอดแท้ สองชี— วิตเส
 จักคิดนั้นใดดี ตั้ง^๕
 จนจิตต์ก็ดับมี ทางออก แล้วเส
 ผิดเพราะเจ้าหากช^๕ ช่องให้ทำเอง

๕๒๒ ออย่าเกรงเลขบได้ เป็นใด ดอกนา
 บอกแต่แรกกล้มไป หมดแล้ว
 สองเรารับมาไส— ขาสน^๕ดู คายแฮ
 ตั้ง^๕เมื่อก่อนนอนแล้ว สักน้อยเสวีการ

๕๒๓	วานไว้อย่าเน้นซ้ำ	นานนัก
	เกล้ากว่าพระทรงศักดิ์	เสด็จพ้อง
	ต่อไปพี่เองจัก	คิดอ่าน
	คงบ่พาโทษต้อง	ตกเจ้าอย่ากลัว

ร้าย

๕๒๔	สองเตรียมตัวมิช้า	ชักผันผ้าดวงสุวรรณ
	ซึ่งทรงธรรมมีหิ	ปราณีจัดประทาน
	ถือถนอมมานอน	
	ตอนกลางเรือนคนละข้าง	ชักผ้ากว้างคลุมกาย
	ดูตาย	
	ยังแต่ศพ	นั่งสงบมิค
		ตั้งตายจริงใจเกล้ง
	ใครบ่ทราบเล่ห์แสร้ง	สะอึกตกใจ
		ยังนา

โคลง ๔

๕๒๕	ภูโนยเสด็จด้วย	สาวสนม
	งามเงอนเดือนตาชม	ใช้น้อย
	บุรยาตราทนม	ถ้าดับ
	ถึงฤดูเหมสเรอคล้อย	มาหา
		แข่งเข้าเบ็ดทวาร

๕๒๖	นฤบาลของช่างเข้า	ในเค-	หาเฮย
	แล้วจึงไซบิเต	คิดค้อย	

เมศเรอพระนมกะเน

อีกสนมใหญ่่น้อย

๕๒๗ อัสจรรยไฉยังพัน

ไฉยังเป็นสองรา

ยีนั่งไม่ดิงกา—

โคตงันหนอด้วย

๕๒๘ ใครใครไปทราบเกล้า

ต่างต่างจนจิตต์ใจ

จึงไซบิเคไซ

เป็นอย่างไรไปรู้

๕๒๙ มรณาทั้งคูแล้ว

เหตุนี้เพราะพระองค์

บ่าวข้าจึงปลดปลง

เพราะพระจะทำแสง

๕๓๐ ฤรอยกำสรดเศร้า

ร้องรำถึงผัวรัก

อนิจจานำออกหัก

ผัวมอดมาตายด้วย

การชอบ ครอบนา

ติดเต้าตามจรัล

คณนา

ร่วมม้วย

ยาหยุด ดงนแฮ

เหตุอ้าอันใด

คิดโณน

ท้าวผู้

ถ้ากราบ ทูลแฮ

ดั่งอันนิจา

เหลือสง— สารแฮ

หากเกล้ง

ชนมชีพ

ใส่ให้สมคำ

หมองนั้

ตราบม้วย

อวดดี กุเฮย

ดั่งไฉนดักัน

๕๓๑ ทรงธรรม์ตรัสตอบถ้อย เทว

คิดมากจนเกินดี	ดูจรัย
นางเมียแหละมารศรี	ตายก่อน
ผัวรักจักเป็นหม้าย	จึงม้วยตนตาม

๕๓๒ จบความเป็นเสร็จสิ้น สัญญา

ซึ่งพระนันทันมา	ก่อนนั้น
ตำหนักนชเลขา	เป็นขาด พี่เฮ
ต้องมอบพหิมคหมัน	แม่นแล้วอย่าแคลง

๕๓๓ ขอแสดงความคิดบ้าง สักการ

เห็นว่าราชอโชน	ท่านไท
เป็นสิทธิ์เสร็จตามการ	พระนันทอ กั้นเฮ
เพราะเหตุข้าใช้ให้	แม่เถ้ามาคู

๕๓๔ อายตายเสร็จแล้ว เห็นนอน อยู่เฮ

ยังแต่้นอชาดอล	รำให้
ภายหลังเมอภูธร	ใช้เมศ— เรอนา
เพราะทุกข์โศกหนักไสร	จึงสิ้นสุดปราณ

๕๓๕ ฟังสารคุดสอบต้อง ตามกาล

เห็นจะแพะเขาวมาลย์	แม่นแท้

กิดคึกยังตาล

ใจอัศ— จรรย์นา

ยังบ่หมดใจแม่

จะต้องปราชัย

โคลง ๒

๕๓๖ กิดฉันทใจจะรู้

จงถนกว่าผู้—

ไหว่ม้วยก่อนหลัง

โคลง ๓

๕๓๗ กิดคึกยังวนเวียน

เพียรฉันทใจจะได้

ทราบเหตุอันจริงให้

สบข้อสำคัญ ใจนา

ร่าย

๕๓๘ หะชั้นจักตายก่อน กะหมั่ง นางเมืออ่อน

อกใจ กะหมั่ง ตายตามไปโดยรัก กะหมั่ง ฤยัง

จักไปหมั้น กะหมั่ง นางเมื่อนั้นบรรลย์ กะหมั่ง อาม

ใจหม่นหมาง กะหมั่ง จังวาววางด้วยโสภ กะหมั่ง

ฤาภิโรกษาพิษ กะหมั่ง กิดผูกคอตนตาย กะหมั่ง

ทิ่มแทงกายไหว่ม้วย กะหมั่ง ฤาภรด้วยกลฉันทจิต กะหมั่ง

กิดฉันทใจดังนี้ จังหลีกตายลับล บ่แจ้งสักคำ หนึ่งเลย

โคลง ๒

๕๓๙ จักกล้าเหตุได้

สดพระองค์ลงไถ่

๕
ศพทงสองรา

๕๔๐ ทรงทศนาเขม้น   หาเหตุซึ่งแอบเร้น
ต่อสู้การพนัน

โคลง ๔

๕๔๑ ทรงธรรม์ประกาศด้วย วาจา
ใครหากนำเหตุมา   บอกอ้าง
ในการภริยาสา—   มุ่ง นัย
ใครมลายช้พราง   เริดสั้นก่อนกัน
๕๔๒ สุวรรณพันลี้ถ้วน   ถิ่นบ
บำเหน็จปูนปานกับ   ทรู
แพะชนะจะได้จับ   จงม้น กงแฮ -
ดีกว่ามัวอึดอยู่   ออก่อนตันใจ
๕๔๓ ทนไคเสียงพูดได้   ยินถนัด
ตรงศพพะชนัชต์   ถัดถอย
พระองค์เอือกอิสสรชัต—   ดิยราช ข้ำเฮย
ตายก่อนคือข้าน้อย   แน่แล้วขอประทาน

ร่าย

๕๔๔ หะชนันคลานเข้ามา กอดบาทปิ่นกษัตริย์ ส่วน
อวดคกรรยา ลูกขึ้นมาทั้งปวง วังตะโพงกอดบาท พระนาง

• นาฏนารี เทวร้องสุดเสียง พระสนมเพียงขวัญหาย เสียง
เวรวายก็กก้อง คิดว่าผีหลอร้อง พ่างเพียงเรือนพัง
เพิกนา

โคลง ๔

๕๔๕	ออกยังระทักเต้น	ต้นกัย
	จะวิ่งหนีทางไหน	จะพ้น
	เพ่งพิศพินิจไป	เป็นอยู่ ดอกฤา
	กลายวิตกกอกัน	ขุกร้องทักทาย

๕๔๖	หลายอย่างมึงเกล้งแต่ ทำกู	
	ทุกข์ไสกั้นาตาพรู	เพราะเจ้า
	เห็นหน้ากลับเ็นดู	อยู่น้อย
	ว่าไปตายดั่งเค้า	คาดไว้แต่หลัง

๕๔๗	กูยังรักใคร่แท้	ตัวเอง
	มึงหลอกล่่นหลายเพลง	บิตพลั่ว
	อันโทษที่ท่าพร่ง	กุกก ให้แฮ
	เพราะรักหักโกรธกริ้ว	ดัมได้โดยพลัน

๕๔๘	ทรงธรรม์กาหลิบเผ้า	แผ่นไฟท
	ตรีนากหากห่างไกล	ขลาดคร้าม

ฟังคำหะชั้นใจ

แล้วลูกหลานงุ่มง่าม

๕๔๕ ราชานุกเท

ประภาษถามหะชั้น

มึงจะมากบร—

จึ่งคิดคังนอ

๕๕๐ อย่างไรจึ่งคิดเหล่น

เอาตระหนกอกกรัน

บได้คิดบ้องกัน

จะประสงคไคช

๕๕๑ ฟังถามบสะทกสะทั้น หฤทัย

ข้าแต่พระภูไนย

ข้าบาทกิดการไฉน

บปกปิดพระเจ้า

คำรับ บนแฮ

กอดเบ้องบาทา

สรวลสันต์ นั๊กแฮ

บ้ำ

ลัษเพราะ สรวลฤ

ประโยชนอ้างอันใด

กันฉัน นเฮย

ดงน

ตัวตั้น เจ้าแฮ

ออกให้เห็นความ

ร่าย

๕๕๒ เติมพระองค์กรุณา ข้าบาทมาชบเลียง พระคุณ

เพียงพสุธา และนภากาศควม รวบกัณข้งยังหย่อน

ห่อนหนักทัดเทียมทัน ทุกสิ่งสรรพพระราชทาน พุนเกษม

สานต์สุขสบาย   ภายหลังสองบพิตร   ยังมีจิตต์สังเวช
 เหตุข้าไรภรรยา   จักเสนาหร่วมห้อง   พ้องจิตตรักสาวใช้
 ทำวธให้หมิงหวง   สฤญการปวงวิาห์   นอชาตอลอวัดต
 จัดให้เป็นภรรยา   หงพิศตราเงินทอง   กองให้มากเหลือนับ
 สำหรับให้เป็นทุน   คุณแทนเหลือหลาย   ยังไปวายให้บัน
 บวันวันเนิ่นนาน   เรียกประทานเนื่องเนื่อง   ไปคิด
 เปลืองปลดแทน   ข้ำบาทแสนชั่วช้า   คิดวันว่ามัวเมา
 เอาแต่เล่นเป็นนิจ   บคิดสำนึกตน   จนทรพยสันศูนย์หมด
 ปลดใช้หนับมิหลอ   ไปมีพอจ่ายกิน   จึงกลับพลัดถึงกาย
 เมื่อยามวายอาหาร   ตาลเดือดทุกข์ทำงาน   แสนขัดสน
 ยิ่งนัก   ครันว่าจักบังคมทูล   แด่นเรศรทรงทราบ   คงดูลาก
 เหลือหลาย   แด่นักหมายบมิควร   กวนเบื่องบาทยุค
 เพราะตัวชนทำเอง   เพรงพระคุณเป็นอนันต์   ยังไปทัน
 ตอบสนอง   ไปควรปองกวนอีก   ครันจะหลีกไปหา
 ขอมารดาก้อาย   มารดาหมายจะฟัง   ซึ่งพระองค์อนุญาต
 ให้เฝ้าบาทใกล้พระองค์   ทรงกรุณาเป็นอนเก   ยังโหยกเหยก
 จนยาก   เสียใจมากบมิวาง   บรารอดชั่ววาม   เพื่อคิด
 ลาดไปสม   จักระทมทุกข์ทวี   เห็นบัดควร   คิดใคร่ควรนุญ

ถนัด ชลแต่ที่จะประกอบ เป็นความชอบอันใด ใน
พระบาทเรณู จณฐรประทาน กันคินนานเนินช้า ไขจก
ร่าโดยง่าย ฝ่ายอาหารบริโภคน เล็งในโลกไปมี เขียวยา
ช้พิศคน จึงชวนชวยทำการ ปานตั้งนี้เพราะเห็น ว่าจะเป็น
ความชอบ กอบสำรวลสำราญ เบิกบานพระหฤทัย นับ
เนื่องในบำรุง ฆะตุงพระองค์ให้เกษม เปรมปรีดาปราโมทย์
ไทยใดผิดคิณควร ทั้งมวลจงเมตตา อดโทษานุโทษ
โปรดข้าผู้ภักดี มีจิตตั้งกตัญญู ต่ออุปดีผ่านเกล้า
ถวิลทุกยามเย็นเช้า แต่ตั้งคอบสนอง คุณนา

โคลง ๔

๕๕๓	ทั้งสองกษัตริย์ได้	สดับสาร
	เห็นประหลาดเหลือประมาณ	คิดเหล่าน
	ใครคิดไม่ปาน	ความคิด เขาแฮ
	คิดเช่นนั้นได้วัน	แต่เจ้าสองคน
๕๕๔	ชลพักตร์ได้แต่	จักหัว ไปรา
	หัวกริยาหัวผัว	จัดจ้าน
	หัวตัวต่างตนมัว	เถียงทะเลาะ กันแฮ
	หัวพระนมต่อต้าน	กับด้วยเมศเรอ

๕๕๕ เรอหวัมมิขัง	ขัดเคือง
หวัมเหมิหัวใจเปลือง	ปลาบท่อง
พระสนมอเนกเนื่อง	กันนัง หัวแ
เสียงกระเกริกเกรียวก้อง	เช็กห้องเสียงหวั
๕๕๖ ออย่ากลัวความผิดเฮ้ย	ตามก ไปรา
ภูจะให้ทองสุ	ขังพร้อง
เอ็งคิดชอบกลดู	เห็นขบ จันแ
บมิตายเลยต้อง	เราร้อนรนใจ
๕๕๗ อรทัยอัคเรศผู้	มหนี
จิงกราบทูลสวามี	ท่านไท้
พระองค์หากปราณี	ให้แต่ ผัวนา
ข้าจะออกอีกให้	ส่วนข้างนางเมีย

ร่าย

๕๕๘ ไปคิดเสียสมนึก หะชั้นคึกขื่นมาก ยินมลาก
 เหลือประมาณ ตามกบาลเสด็จดล ยังม่นเถียรท่านไท้
 บัตรสั่งให้ชาวคลัง ทั้งฝ่ายหน้าฝ่ายใน รีบแยกไปหยิบ
 สุวรรณ คลังทะพันล้นนับ ขนมาฉับบมินาน ท้าวธประทาน
 แก่หะชั้น ถ้วนถึงพันไตรตรา ส่วนนางพระยาภิไธ อ้วนคัต

ได้เสมอสมาน รวบรวมการซึ่งกิด ประสิทธิ์ทรัพย์สักรัง ๓
 หงสองคนด้วยกัน สองพันสองเศษร้อย ได้มากมมีน้อย
 นำปลื้มใจครัน แลนา

โคลง ๔

๕๕๕	หะชั้นอวัตต์ได้	ทองประธาน
	หน้าเบิกดูจวบวาน	ร้อนา
	กราบลงแทบทมาลย์	สองกษัตริย์
	พระเดชพระคุณล้ำ	เลิศฟ้าดินแดน
๕๖๐	จักแทนคุณราชด้วย	ใดใด กิด
	บมิสบเสมอใจ	จิตตัง
	ขอลองบทรชไป	ตราบชีพ มลายเฮบ
	พระเดชพระคุณถึง	เกศคุ้มวันตาย
๕๖๑	ไปคล้ายประติพัทธ์พูน	ภักดี
	พระก็โปรดปราณี	ยิ่งล้ำ
	สองสุขเกษมศรี	สนองบาท พระนา
	ตระลอดชั่ววิตธา	สืบเชอวงศ์หลาย
๕๖๒	บรรยายนิเทศ เบอง	โบราณ
	อรับร่ำเรื่องนิทาน	เก่าก

แสดงโดยด้นพิสดาร

๖ ๖ ๕ ๕ ๕
ผู้หลบตนขณช

๕๖๓ ฮารุนอาตราจิดน

เป็นมหาธรรมา—

นิทานเรื่องนานา

ชมว่าเลิศแล้วแล

๕๖๔ ความหมายในเรื่องน

คบเพื่อนมากมายครัน

ขามขัดสัดดพลัน

คบมีคุณน้อย

๕๖๕ คบภูธเรศเจ้า

อาจส่งเป็นกษัตริย์

คบถูกทคนดี

คบเพื่อนจำเพียรต้อง

๕๖๖ เวลาเมื่อสุขสัน

ปล่อยจิตต์คิดละเลง

ถึงทุกข์แทบปั่นเปิง

เพื่อนก็มักไม่แคล้ว

เต็มเรื่อง

๕ ๕ ๕ ๕ ๕
ขออ้างฉะบันบุรพ์

นามปรา— กฏเฮย

รักแท้

มีมาก

ยิ่งลักษัตริย์หลาย

หะชั้น

นับร้อย

เพลงหมด

หนึ่งให้ภัยชู

๕ ๕ ๕ ๕ ๕
ชรณ คตฤา

ดจพร้อง

เดิวดจ ร้อยแฮ

๕ ๕ ๕ ๕ ๕
เลือกษาหลายครา

เหลือเหลือ

โล่งแล้ว

เปลื้องชีพ

เหตุร้ายเร็วถึง

- ๕๖๗ ^๔คำนึง^๕รู้สึก^๕แล้ว   ละพยส ^๕เสียบ^๕เฮย
^๔ตึง^๔กลับ^๔ปรากฏ   ^๔อ^๕ก^๕กร^๕ง
 ลุลา^๔ก^๔ร^๔า^๔บ^๔ต^๔ว^๔ป^๔ล^๔ด   ป^๔ล^๔ง^๔ซ^๔พ^๔
 ก^๕ว^๕ร^๕ห^๕ย^๕ด^๕ส^๕ด^๕ย^๕ง   อ^๔ย^๔า^๔เ^๔ด^๔เ^๔น^๔ด^๔น^๔บ^๔ุ^๔ญ^๔
 ๕๖๘ ^๕เ^๕เ^๕น^๕ค^๕ุ^๕ด^๕เ^๕ด^๕เ^๕ท^๕า^๕น   เ^๕น^๕ะ^๕ค^๕ว^๕า^๕ม
 น^๕อ^๕ก^๕จ^๕าก^๕น^๕น^๕เ^๕ล^๕อ^๕ห^๕ล^๕า^๕ม   เ^๕ล^๕เ^๕ก^๕เ^๕ป^๕เ^๕อ^๕น
 เ^๔ร^๔ี^๔ง^๔เ^๔ร^๔ี^๔บ^๔เ^๔ร^๔อ^๔ง^๔ร^๔า^๔ว^๔า^๔ม   ล^๕ะ^๕บ^๕ั^๕จ^๕บ   ล^๕ง^๕เ^๕ฮ^๕
 ส^๕ำ^๕ห^๕ร^๕ั^๕บ^๕น^๕ั^๕ก^๕เ^๕ล^๕ง^๕เ^๕อ^๕เ^๕น^๕   อ^๔ำ^๔น^๔เ^๔ล^๔เ^๔ด^๔เ^๔น^๔ห^๔ึ^๔น^๔จ^๔ัน^๔
 ๕๖๙ ^๕เ^๕ก^๕ล^๕า^๕ด^๕ัน^๕ท^๕ก^๕ล^๕น^๕น^๕ำ^๕น^๕ั^๕บ^๕   เ^๕ส^๕ม^๕อ^๕ส^๕ม^๕า^๕น   ก^๕ัน^๕ถ^๕า^๕
 เ^๕ล^๕ว^๕เ^๕ล^๕เ^๕ก^๕บ^๕ม^๕ี^๕ส^๕า^๕ร   ส^๕อ^๕บ^๕ก^๕็^๕อ^๕น
 ส^๕ำ^๕ห^๕ร^๕ั^๕บ^๕ร^๕ะ^๕ง^๕ั^๕บ^๕ค^๕า^๕ล   เ^๕ด^๕เ^๕ร^๕ำ   ร^๕็^๕อ^๕น^๕เ^๕ฮ^๕
 ห^๕ย^๕ิ^๕บ^๕ส^๕่ง^๕ล^๕ง^๕ห^๕ั^๕ด^๕ช^๕อ^๕น   เ^๕ช^๕ิ^๕ด^๕ไ^๕้^๕เ^๕น^๕ม^๕ือ^๕
 ๕๗๐ ^๕ถ^๕ือ^๕ไ^๕ว^๕ไ^๕ป^๕เ^๕อ^๕ย^๕ุ^๕ช^๕า   เ^๕ล^๕ว^๕ล^๕ะ^๕ด^๕า^๕ย   ห^๕ม^๕ด^๕เ^๕ฮ^๕ย^๕
 พ^๕ิง^๕เ^๕ท^๕เ^๕ว^๕เ^๕ด^๕เ^๕ย^๕ว^๕ค^๕ัน^๕ค^๕ล^๕า^๕ย   จ^๕ด^๕เ^๕ด^๕เ^๕ว^๕
 น^๕ำ^๕เ^๕จ^๕ัง^๕ค^๕ู^๕บ^๕ร^๕ร^๕ย^๕า^๕ย   ไ^๕ก^๕ล^๕ง^๕เ^๕ร^๕อ^๕ง   น^๕เ^๕ฮ^๕
 ไ^๕ด^๕เ^๕ด^๕เ^๕ย^๕ล^๕ย^๕า^๕ม^๕เ^๕ว^๕   เ^๕ว^๕เ^๕ว^๕ร^๕็^๕อ^๕น^๕ค^๕ร^๕า^๕ว^๕เ^๕ด^๕เ^๕ย^๕
 ๕๗๑ ^๕น^๕ั^๕ก^๕เ^๕ล^๕เ^๕ย^๕ว^๕เ^๕ร^๕ง^๕ป^๕ร^๕า^๕ช^๕ญ^๕ุ^๕   พ^๕า^๕น^๕พ^๕ย^๕
 จ^๕ัก^๕ค^๕ิ^๕เ^๕ด^๕เ^๕ย^๕น^๕ป^๕ร^๕า^๕ร^๕ก   ว^๕ำ^๕พ^๕ัง

หน้แบบบ่เคยสบ

ฟังแต่ต้นจนกึ่ง

๕๗๒ เรียงตามฉะบับข้าง

ทางสมุดออกประดิษฐ์

ตามฉะบับบ่ได้คิด

อย่างเรื่องเขาคิดช้

๕๗๓ ผู้ใดทราบอ่านรู้

อังกฤษคงพบหา

แต่คำรำเรียงมา

เป็นแต่เรื่องราวละม้าย

๕๗๔ ยามทำบ่ได้จัด

เป็นแต่อ่านเองเพียง

เดิมบ้างตัดบ้างเคียง

ใครใครทราบละเอียดแล้ว

๕๗๕ เชิงฉันท์กลอนกาพย์ของ

อายุจิตต์กิดระกาง

วานใครช่วยคิดขนาง

จนจิตต์จำ่มหม้าง

หุแต่ เดิมแฮ

จบฉ้วนตลกหลาม

อังกฤษ

กาพย์

คะเนแต่ง เองนา

เช่นเพื่อพระอภัย

ภาษา

อ่านหง้าย

บ่หมด เหมือนแฮ

ไม่เพี้ยนผิดความ

แปลเรียง ความเฮ

ทราบแล้ว

เทียบเรื่อง ง่ายแฮ

อ่านเบื่องฉะบับบรรพ์

ขัดขวาง

ครั้นคร้าม

บทราบ ความแฮ

แต่งเหล่านตามแกน

๕๑๖ แทนของแจกให้แก่ พระวงศ์ ปวงเฮย
 ชึ่งเสด็จทุกพระองค์ พรังพร้อม
 ในวันวิริมง— กลเปลี่ยน ปี่แซ
 ทราบเรื่องยลรูปน้อม จิตต์ให้ยินดี

๕๑๗ ศรีสวัสดิ์สฤษฎ์พร้อม ไพรศาล โสดเทอญ
 ท้าวพระวงศ์นฤบาล เบิกหน้า
 ยืนช้พุ่มสุขมาน ปราโมทย์
 ยิงยศยังยืนซ้ำ สิ่งเศร้าเสียดสลาย

๕๑๘ วายกิกำหนดได้ หลาขวร
 จิงนิพนธ์พจนสาร สืบไว้
 บนานกลับมีการ กัดแทรก มาเฮย
 แต่บ่หยุดยั้งให้ เน้นซ้ำเชื่อนไป

๕๑๙ จนใจจะค่อยไค้ แคะทำ
 ให้เพราะเจาะทุกคำ ไปได้
 เกรงการจักมีสำ— ทับหนัก มานา
 แม้นว่าปีใหม่ไกล่ จักค้างเสียดคราว

๕๒๐ จำสาวราวรับร้อน รนคิด
 เพราะบ่เพราะตามจิตต์ ลวกแท้

การเล่นเป็นผิด

ไต่แหก พ้องแฮ

จงคิดขนาดแม่

เท่าวันทำ

๕๘๑ เริ่มคำขึ้นแรกทั้ง

วันลง จบแฮ

สองสุกรสบกันตรง

คั่งแก่ง

ข้างชนหกลำผอง

จบเจ็ด คำนา

เดือนเจ็ดจนแปดเสร็จ

สฤญ์แล้วเสร็จจง

๕๘๒ คงคิดขี้สับแก้ว

วันวาร

นับว่าเดือนหนึ่งประมาณ

หมดถ้อย

เรียงสกตกปีชาล

สัมฤทธิ์— สกแฮ

ศักราชพันสองร้อย

สี่ร้อยมีศูนย์

๕๘๓ เพิ่มพูนแนะท้ายน้อย

นามคิด ไว้แฮ

๔ นิทราชาคริต

๔ เรื่อง

แปลตรงดุจอังกฤษ

เขาเรียก กันแฮ

๔ เสนอเนื่องนักเลงข

๔ ขออ้างอ่านจำ

๔ ข

๕๘๔ คำโคลง สุภาพเพียง พวงประพาล

ลิลิต เก็บบรรสาน

สอตร้อย

นิทรา   เรื่องหลับปาน   เคลิ้มจิตต์   เขานา
 ชาคริต   กลับเคลื่อนคล้อย   สร้างเคลิ้มมัวหลง
           ๕๘๕   กรมหมื่นพิชิตได้   ขวนขวาย
 คัดตกเค็มกำขบาย   ออกบัง
 เลือกคัดคัดแปลงปลาย   สัมผัส   กลอนแฮ
 ไพเราะเสนาะอ้าง   อรรถล้วนควรฟัง
           ๕๘๖   ภายหลังจึงส่งให้   พระศรี
 สนทรโวหารมี   ชอน้อย
 เกียบทานถ่องอีกที   หนึ่งเพื่อ   พลึงแฮ
 สอບอักษรกลอนน้อย   ถุกถ้วนบริบูรณ์
           ๕๘๗   พูนเพิ่มท้ายแถลงการณ์   ปางเรียงสารพิมพ์กิจ
 กิตแม่งกันปั้นงาน   ให้สอบทานที่ละแท่น   เพื่อเหมาะ
 แม่นอักษร   กลอนสัมผัสเอกโท   โดยโบราณตำรับ
 ขอบังคับทั้งหลาย   บให้คล้ายคลาคลาด   พระเจ้า
 ราชวรรังสี   พระองค์เจ้าบุตรี   ปรีชาเชิงฉนิจิต   กรมหมื่น
 พิชิตเชียวชาญ   การโคลงกาพย์กลอนฉันท   อีกเทวัญ—
 อุทัยวงศ์   คงแก้เรียนรู้น่า   มนุษยนาคนามพ   จบจิตต์

แจ้งเจนจัด สวัสดิ์ประวัติไวว่อง ถ่องวิทยายิ่งใหญ่
 พระศรีสุนทรโวหาร อาจารย์ผู้รู้หลัก นักงานตูก่อน
 รวมเจ็ดคนกันคิด หาที่ผิดและไค้ บางคนได้ผิดกลอน
 บางคนทอนเอกโท โวหารเห็นเพี้ยนผิด ต่อเติมคิด
 ตกแทรก บให้แปลกละบบบรรพ์ อักษรอันพล่งพลาด
 ขาดไม้หน่นฤกหิต ถัดขนาดผิดพินทุ์ขาด ตัว
 กล้อยคลาดชั้นลง วงฟองมันวิสรรชนีย์. ตาใครดี
 หาพบ มาบรรจบเจ็ดใบ เก็บลงในใบหนึ่ง จึงส่งไป
 ให้แก่ เพื่อด่องแท้ทุกคำ ทำเยี่ยงนั้นจกกาล ตราบ
 สันสารสุดเรื่อง ส่วนเครื่องพิมพ์พนักงาน การกรรมขุน
 บดินทร์ เจ้าวัชรินทร์ตรวจจัด ดีเย็บตัดอัดสมุด บได้หยุด
 ยับยั้ง พลงผิดบ้างคงหลาย หมายบมันหมดใจ
 ในกระบวนโคลงฉันท์ อันไปพล่งไปมี หนึ่งจำพด
 ผู้ตรวจมากหลายผู้ แต่ไม่รู้หมดผิด คิดใจตรวจคราใด
 คงอยู่ในพบอีก หลีกตาลอดไปบ้าง ฝ่ายข้างผู้พิมพ์การ
 เรียบเรียงสารตามสอบ ไปรอบคอบขาดเหลือ เพราะ
 พันเผื่องวียง คงยังคงผิดอยู่ คู่รับผิดไปพัน เกลือก
 ผู้คนดูปะ จะโทษทั้วทั้งทักทาย จงอย่าวายคำริ ตรึกความ

ยากผู้แต่ง   หลงลืมแห่งผู้ทวน   การลงพิมพ์เร็วเร่ง
 เพิ่งเห็นผิดพึงแปลง   ใดกลางแกลงสอบถาม   ตัดแปลง
 ตามแต่เพราะ   เพื่อเสนาะทั่วหน้า   ยัวจิตตักเลงกล้า
 แต่งเหล่านภายหลัง   อีกเทอญ

โคลง ๔

๔๘๘ รัง ^๕ เรื่องลิลิต ^๕	นับประมาณ
ห้าเล่มเต็มแน่นปาน	เบียดเบียด
ลงพิมพ์ผังสาร	สมุดเล่ม เดียวแฮ
วางกระยะแสร้ง	สฤษฏีให้เห็นสวย
๔๘๙ ด้วยรอกกระดาษา	ไปมา ถึงเฮย
เห็นจวบจวนเวลา	เล่นแล้ว
จึงเร่งรีบเร็วหา	กระดาษา ทำแฮ
พิศบุผดผ่องแผ้ว	ผ่อนเพียงพอการ
๔๙๐ ขาลสัมฤทธิ์ศกสิ้น	สุดปี
เดือนสี่เดือนเดียวมี	ช่องเรา
เร่งทันแจกราตรี	ปาฏิบท ^{วัน} วิโร ^ธ ระ ^๑ ศก
ปีใหม่มาเข้มนเข้า	เขตต์แล้วจูงเจริญ

	๕๕๑	จบ	เรื่องอาหารับ ^๔ พูน	เพรงกาล
บ		บกล	พร่องพิสดาร	ถ้วน ^๔
ริ			ทำรับทันงาน	ปีใหม่ - มาแฮ
บุรณ			แบบโคลงร้ายล้วน	หลากเมื่องโบราณ ^๕

พระราชบัญญัติประกอบเรื่อง

ตามระเบียบพิมพ์ครั้งที่ ๓ พ.ศ. ๒๔๕๕

(ความในวงเล็บเป็นของกองตำรา เลขในวงเล็บคือเลข
ทบทโคลง)

๑. เป็นประเทศ ตั้งอยู่ระหว่างทะเลแดงกับ อ่าว เปอร์เซีย
เรียกตามอังกฤษว่าอาเรเบีย. (๕)
๒. เป็นเมืองอยู่ในประเทศเตอร์กิชังเอเซีย ตั้งอยู่
ริมฝั่งน้ำซอดิกิริส แลตั้งจุดเหนือ ๓๓ ดีกรี ลองกิจูด
๔๔ ดีกรีตะวันออก อย่างอังกฤษ. (๕)
๓. ราชกิจ ๔ ประการนี้ คือธรรม ๔ ประการซึ่งคัด
มาแต่พระธรรมศาสตร์ในกฎหมายเล่ม ๑ หน้า ๑๑
บรรทัดที่ ๗. (๕)
๔. ฮารุนเป็นพระนามพระเจ้าแผ่นดิน อาตราษจิตัน
เป็นสร้อยพระนาม แปลว่าทรงธรรมในกษัตริย์ใหญ่
ในประเทศอาหรับ ตอร์กี อียิปต์ เสวยราชสมบัติ
อยู่ในเมืองแบกแดดซึ่งเป็นเมืองหลวง ตั้งแต่
จุลศักราช ๑๔๘ จน ๑๗๑ เป็น ๒๓ ปี (พ.ศ.
๑๓๒๕ ถึง ๑๓๕๒). (๖)

๕. เป็นภาษาอาหรับ แปลว่าเจ้าแผ่นดิน และผู้สืบทอด
คือสืบทอดจากมะหะหมัด. (๖)
๖. เป็นผู้ตั้งศาสนาแขก(อิสลาม.) (๖)
๗. เป็นชอคน จะเรียกแต่ อามูคำหนึ่ง ๆ หะซัน
คำหนึ่งก็ได้. (๘)
๘. ถัดมาแต่โคลงสุภาษิต(โลกนิติ)บทที่ ๔๐๗ ชังกรม
สมเด็จพระเดชานุศิรทรง. (๒๖)
๙. เป็นชื่อเมืองซึ่งตั้งอยู่ปลายแม่น้ำดิกริส แลติจูด
เหนือ ๓๖ ดีกรี ลองจิจูด ๔๓ ดีกรี ตะวันออก
อย่างอังกฤษ. (๓๖)
๑๐. เป็นภาษาฝรั่งเศส ความว่าเนื้อสัตว์ นึกประสมกัน
หลายอย่างคล้ายกับอำญวน. (๕๐)
๑๑. เป็นภาษาอาหรับ แปลว่าพระแขกอย่างหนึ่ง
แปลว่าเจ้าอย่างหนึ่ง แต่ในหนังสือว่าพระแขก. (๗๖)
๑๒. เป็นภาษาอาหรับแปลว่าหนังสืออ่าน แต่บัดนี้
เขาใช้ว่าเป็นชอกำกร เป็นธรรมคำสั่งสอนของ
มะหะหมัด. (๗๖)

๑๓. เบงกัลเป็นยาเบือเมาอย่างหนึ่ง ซึ่งกาหลิบเคยใช้
วางคนให้หลับตามพระทัยประสงค์. (๕๐)
๑๔. นมาสน์ แปลว่าไหว้พระอย่างแขก(อิสลาม).(๑๑๔)
๑๕. สะบันซ (สบัน) เป็นภาษาฝรั่งเศส (พิมพ์ผิด
ควรเป็นภาษาอังกฤษ) แปลว่าฟองน้ำ. (๑๑๔)
๑๖. เป็นภาษากรีก แปลตามศัพท์ว่า ผู้รักษาเก้าอี้ แต่ใช้
เป็นใจความว่าเป็นพนักงานกรมวังหรือชาวท. (๑๑๘)
๑๗. เมสรี ฤา เมสเรอ นั้น เป็นชื่อขุนนางผู้ใหญ่
ในกรมวัง. (๑๒๕, ๑๓๔)
๑๘. พระเป็นเจ้านายตามสำนวนแขก ทมก อาจขอ
อาทล้า ซึ่งเป็นผู้สร้างของเขาม่อย ๆ. (๑๕๑)
๑๙. เป็นชื่อเสนาบดีตัวโปรดของกาหลิบ นัยหนึ่งว่า
เป็นโอรสของกาหลิบด้วย. (๑๕๖)
๒๐. แกรนด์ เป็นภาษาอังกฤษ แปลว่าใหญ่ วิเชียนั้น
เป็นภาษาอาหรับ แปลตามศัพท์ว่าผู้แบกและ
ตรงกับจัตุสดมภ์. (๑๕๖, ๑๖๐)
๒๑. โปลิศเป็นภาษาอังกฤษ แปลว่ากรมนครบาล.(๑๗๔)

๒๒. จอบก้าน^๕ แปลออกจากคำว่า เรก^๔ เป็นช่อมารดา
อาบพระขัน. (๑๗๘)
๒๓. ก้าน^๕ แปลจากคำอังกฤษที่ว่า มูนไลต์^๔ เป็นช่อ
นางใน เพราะฉะบับอังกฤษไม่ออกชื่อแขกเหมือน
อย่างอาบ. (๒๐๓)
๒๔. แปลจาก ชันไชน^๔ เป็นชื่อนางในเหมือนกัน. (๒๐๓)
๒๕. ,, หาดติไลต์^๔ ,, ,, (๒๐๓)
๒๖. ,, โอยติไลต์^๔ ,, ,, (๒๐๔)
๒๗. ,, กอรัลลิพล^๔ ,, ,, (๒๐๔)
๒๘. ,, อาลมาสเตอเนก^๔ ,, ,, (๒๐๔)
๒๙. ,, ชุกาเคน^๔ ,, ,, (๒๐๔)
๓๐. ,, หาดเซน^๔ ,, ,, (๒๒๒)
๓๑. ,, ไชลดอเมนต์^๔ ,, ,, (๒๒๔)
๓๒. ,, กลัสเตอออฟเปอล^๔ ,, ,, (๒๕๑)
๓๓. ,, วินัส^๔ ,, ,, (๒๖๘)
๓๔. ,, เดไลต์^๔ ,, ,, (๒๘๘)
๓๕. ผู้ถือศาสนามะหะหมัด^๕ ผู้ที่เป็นชาวเมืองโมสเลม.^๔

๓๖. ภาษาอังกฤษ ๗ วันเรียกว่าวิกหนึ่ง. (๕๕๓)
  ๓๗. ^๕นมในพระราชกำหนดเก่า กฎ ๕๐ กฎหมายเล่ม ๒
หน้า ๓๘๑ กับมีเพิ่มเติมอุดหนุนในพระราชกำหนดใหม่
กฎ ๓๘ หน้า ๔๘๕ นนอิก. (๖๑๐, ๖๑๔)
  ๓๘. ^๕เป็นขอพระอัครมเหสีของกาหลิบ. (๖๒๘)
  ๓๙. ^๕เป็นขอนางข้าหลวงพระมเหสี จะเรียกแต่อดีตได้
นอชาตอลก็ได้. (๖๓๔)
  ๔๐. เป็นเมืองอยู่ในอาหรับใกล้ทะเลแดง แลติจูดเหนือ
๒๐ ดีกรี ลองจิจูด ๔๕ ดีกรี ตะวันออกอย่างอังกฤษ
(๔๕ พิมพ์ผิด ควรเป็น ๔๐). (๖๕๘)
-

ลักษณะของหนังสือลิลิต

หนังสือที่เรียกว่าลิลิต คือ คำประพันธ์ที่แต่ง เป็นร้อยและ
โคลงกลอน คำท้ายทุกบทส่งสัมผัสแก่คำที่หนึ่ง ๑ หรือที่ ๒
หรือที่ ๓ ในวรรคต้นของบทต่อไป ความนำในต้นเรื่องมักแต่ง
เป็นร้อยกล่าวสรรเสริญบ้านเมือง

ลิลิตมีสองอย่าง คือ ลิลิตคันทนกับลิลิตสุภาพ หนังสือลิลิต
นิพนธ์โดยกวีเป็นลิลิตสุภาพ มีระเบียบตามฉันทลักษณ์ดังนี้

โคลงสอง

○○○○○   ○○○○○   ○○○○   (○○)

└──────────┘

เช่น เปรมใจรักใคร่เชื้อ	เชิญท่านร่วมน้อม
สู่บ้านเรือนเรา	น้อยเทอญ

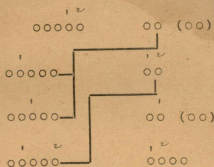
โคลงสาม

○○○○○   ○○○○○   ○○○○○   ○○○○   (○○)

└──┘   └──┘   └──┘

เช่น ก็ใครวันสมหมาย	ยกเลิกภัยเกลื่อนไถ่
สู่ค้ำก้นไท	ถวิลทุกประการ

โคลงสี่

เช่น เสียงลือเสียงเล่าอ้าง

เสียงย่อมยอศไกร

สองเชอพหลโยธิน

สองพิกเองฮ้า

อินท พ็เชย

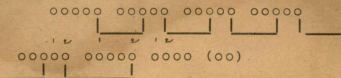
ท้าวหล้า

ลมทน ฤพ

อย่าไค้ถามเผื่อ

(จากลิลิตพระลอ)

ร่าย เรียงถ้อยคำเป็นวรรค วรรคละ ๕ คำ คำท้ายวรรค
หน้าส่งสัมผัสแก่คำที่ ๑ หรือที่ ๒ หรือที่ ๓ ใน
วรรคต่อไป และถ้าคำส่งเป็นเอก คำรับต้องเป็นเอก
ถ้าคำส่งเป็นโท คำรับก็ต้องเป็นโทเช่นเดียวกัน จะ
มีสักกวรรคก็ได้ ลงท้ายด้วยโคลงสอง

เช่น ชวนนางพลางไขกัณฑ์ ให้ส่งกนกทวี ึ่ง
 พาทีปราศรัย ให้นางในวางพัก กรกมัทธน์นารี
 ชวนมารศรีนั่งใกล้ มาแม่มาเคียงให้ พณยณค
 หน้อยรา

ความนิยม คำที่ยังคงให้ใช้ไม่เอก ใช้คำตายแทนได้

คำอธิบายศัพท์

คำนำ (เมื่อพิมพ์ครั้งที่ ๓)

หน้า ก. พระราช กระแส คำสั่ง ทรงพระราช ปราบ
 คำวิ คิก

หน้า ง. เฉลิมพระบรมนามาภิไธย ตั้งเสวริมชื่อเสียง เชิดชู
 พระเกียรติยศ (นามาภิไธย—ชื่อ)

พระราชหัตถเลขา

หน้า ๑. พระราชหัตถเลขา จกหมายของพระเจ้าแผ่นดิน
วันวิษมงคลเปลี่ยนปี วันขึ้นปีใหม่ขึ้นเป็นวันประกอย
ด้วยมงคล (วิษมงคล) ในครั้งนั้นเรียกว่า พิธิ
สัมพัจฉรฉนัต คือพิธีตรุษ ตรงกับวันแรม ๑๔-๑๕
ค่ำ เดือน ๔ ขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๕ ปีใหม่ เป็น
วันเปลี่ยนชื่อนักษัตร แต่ศักราชไม่เปลี่ยน ต้องไป
เปลี่ยนเอาวันเถลิงศกสงกรานต์ ราววันที่ ๑๕
เมษายน สฤญฐี สำเร็จ ทำแล้ว นฤบาล
ผู้ปกครองคน พระเจ้าแผ่นดิน มาน มี C. R. S.
เป็นพระนามย่อ ททรงเป็นภาษาอังกฤษ C = Chula-
lankarana, R = Rex, S = Siam.

แจ้งความ

หน้า ๕. คริสต์ศักราช การนับตั้งแต่วันเกิดของพระเยซูคริสต์
นศก คือพุทธศักราชตามเลขที่ถวายเป็น ๖ ในการ
บอกศักราช นับมบอกเลขที่ถวายพุทธศักราช กำกับไว้ด้วย
คือ เลข ๑ ว่าเอกศก ๒ โทศก ๓ ทวีศก
๔ จัตุรศก ๕ เบญจศก ๖ ฉศก ๗ สัปตศก

๘ อัฐิก ๙ นพค ๐ สัมฤทธิศก แล้วขึ้น
 เลข ๑ เอกศกเรียงไปใหม่ เช่น ปรากฏในพระราช
 นิพนธ์ว่า ขวอก ฉคก ขระกานพคก เพอไม่
 ให้ปะปนกัน เพราะเวียนไป ๑๒ ปี ก็บรรจบรอบ
 ขวอก ขระกา ซาก จุลศักราช คือศักราช
 ใช้ในประเทศไทยสมัยนั้น

หน้า ๗. ศฤงคาร เครื่องบำรุงความสุข สมบัติ มารยา
 กิริยาอันแสวงทำ

หน้า ๘. ทานเล็ก คือ สมเด็จพระเจ้าพรมพระยาภานุพันธุวงศ์
 วรเขต

ลิลิตนิทราชาคริต

บท ๑ สรวม ขอ สรวมสวัสดิวิชัย ขอความสวัสดีสบาย
 และความชนะ เกริก กึกก้อง กรุงไกร เมือง
 ใหญ่ (ไกร—ยิ่ง) หมายถึงประเทศไทย เกรียง
 ใหญ่ เกรียงยศ ยศใหญ่ หล้า แผ่นดิน
 ไพศรพณผล ผลคือข้าว ผลอันเป็นข้าว เหม ว่า
 เรือง ต้นต้น บำเพ็ญ เบิกบาน รัฐ แคว้น รัฐ-
 มณฑล ขอบเขตแคว้น สกล ทั่วไป ชนชอบ

- เจริญรุ่งเรือง เบิกบาน ชุกเฉิม ความลำบากยาก
แค้นที่เกิดขึ้นในขุขันธ์ นาสไร สิ้นหมด แรง
เกษมโสดาเทอญ ความสุขเกษมมั่นคงด้วยเด็ก
- ๒ ศัลย์ ลูกศร คำนี้เป็นคำใช้เข้าคู่กับ โศก ว่า โศก
ศัลย์ แปลว่า ความโศกเหมือนลูกศร หรือลูกศร
คือโศก ต่อมากว้างเพียง ศัลย์ โดยหมายความว่า
โศก เทวชน ความทุกข์ร้อน ปลั่ง ปลอกล ปลอกล
แปลว่า พัน แคล้ว ปรบักษ์ ฝ่ายอื่น คือข้าศึก
ก้าวเกยง ก้าวเลียง กษัย สิ้นไป
- ๓ ไพบูลย์ เต็ม ภูว แผ่นดิน มณฑลเกษตร ขอบ
เขตค คลอง ทาง
- ๔ มาน มี สยามพากย์ ภาษาไทย หลาก แปลก
เพรง ก่อนเก่า ประดิษฐ์ แต่ง ปางปรารภ.....
ทุกอัน เมื่อประสงค์ทราบข้อความอันใดที่อันอยู่ใน
เล่มนี้ ก็ทรงเรื่องในฉบับเดิม แล้วจะทราบได้ทุก
ประการ
- ๕ บรรพ ก่อน รมย์สถาน ที่อันน่ายินดี ไพศาล
กว้างขวาง โสคบุรี เมืองโคกแก่นไม้ขึ้นแก่ใคร

หมายความว่าเมืองเอกราช ภาธร พระเจ้าแผ่นดิน
 พิบัตี ความเลี้ยหาย จาตุรราชการ หน้าที่ของ
 พระราชา กล่าวไว้ในพระธรรมศาสตร์ในกฎหมาย
 เล่ม ๑ หน้า ๑๑ ว่า “พิจารณาซึ่งความชอบและ
 ความผิดแห่งผู้กระทำให้เป็นประโยชน์แก่พระองค์ ๑
 ๓ ข้าราชการซึ่งบุคคลผู้มีความดี ๑ ประมุขมาซึ่งพระ
 ราชทรัพย์โดยยุติธรรม ๑ รักษาพระนครราชเสมา
 ให้สุขเกษมโดยยุติธรรม ๑ เป็น ๔ ประการ”
 รวมเรียกว่า จาตุกรณข้าราชการ แปลว่า กิจอันเป็น
 หน้าที่ของพระราชาสี่ประการ อธิกรณ เรืองราว
 ก๊ก (ในโรงศาล) ประมวญ รวบรวม ละดับ
 บุรพา แขนงโบราณราชประเพณี คือแบบแผนทักขิยัต
 กันมาแต่ก่อน บริรักษ์ รักษา ปกครอง พาณิชเทศ
 เพศพ่อค้า คือ แต่งตั้งเป็นพ่อค้า ประสาท ให้
 ยินสุขสบายเบิกหน้า ให้ความสุขสบายทั่วแผ่นดิน
 ๖ มุนินทร โหม่นนักปราชญ์ (มุนี นักปราชญ์ อินทร
 โหม่น) จิรกาล ตลอดเวลานาน หมายถึงเสมอไป

- ๗ ดนัย ลูก การญ ความกรุณา คือความปรารถนา
ให้ผู้อื่นพ้นทุกข์
- ๘ สะคราญ ในทณ เกยวกับร่างกาย หมายความว่า
แข็งแรง ว่องไวหาร พกหาคล่องแคล่ว
- ๙ บ่มสุข ทำให้เกิดความสุขเต็มที่ เย้า ในทณและ
ทอนๆ ทุกแห่งคือเหย้า เรือน บ่มทุกคิด ไม่ทันคิด
ทุนรอน ทรัพย์เกษม
- ๑๓ เล้า คือเหล้า
- ๑๔ พุดบรรมสอดคล้อง พกประสมกล้อยตาม
- ๑๕ รันทด สลก เสร้าไ ระบม ช้า บ่มใช้ รัน
นแทบเป็นไข้ สะเบย คือสยาย
- ๒๐ แฉะ ช้า เฉื่อยช้า กังวล ทุกข์ร้อน วิตก ห่วงใย
- ๒๑ ศรี ความเปล่งปลั่ง เร่ง ยิ่ง ปราณ สงสาร
คดี เรือง
- ๒๓ ตรา สังกร้า น้า คือหน้า
- ๒๕ บรรพต ภษา
- ๒๖ อาตม คน ชวาอาตม ชวักคน

๒๗ ประจักษ์ ชักเจน แน่นอน ถามไถ่ ก็ไต่ถาม
สอยถาม

๒๘ คาม ข้าน หมูข้าน

๒๙ นำ ^๕คือน้ำ

๓๐ จรอก ตรอก สับ พย มากหน้า ^๕คังหน้า บาง
คนใจร้ายรอง “รอง” ใน^๕ทันดา^๕หมายความว่าร้อง
ก็^๕มี^๕เนือ^๕ความ^๕ว่า^๕ยอก^๕กล่าว ถ้า^๕หมาย^๕ความ^๕ว่า^๕แรง ก็
ไต่^๕ความ^๕ว่า^๕ร้าย^๕แรง วิกล พิกต แปลกใ ส้งเวช
สลกใ อปภาคย์ ปราศจากไซค เกระ^๕หรัย
ชักฉาก เอาตัวออกหาก ทันดา ^๕คือ^๕ทันดา^๕เห็น
ข้อ^๕น ^๕คิ

๓๑ จ่อมจ้าย ง่ายที่ละน้อยๆ ครามครัน มากมาย

๓๒ มาแซก มาเป็นแซก มาหา ระเบิด ^๕เรื่อง
ปฏิจาณ การปลงใจมัน เณร เช่น ไข่มิตร ไม่
ใช้^๕เพื่อน ไม่^๕ใช้^๕คน^๕รู้^๕รัก เผล็จ ทัก มาตร แม้^๕ว่า

๓๓ เข็บ ทำ เกษมसानต์ ^๕ชน^๕ชม^๕อิน^๕คิ ขวบ ประเว
กรบ คง ^๕คือ^๕คง ^๕จน^๕ถึง

- ๓๔ ภูมิบาล ผู้ปกครองแผ่นดิน พระเจ้าแผ่นดิน นิเวศน์
ที่อยู่ บ้านเรือน
- ๓๕ พระลอบ คือพลบ (มีใช้ในภาษาเขมร คู่กับ “พระ
ลัม” แปลว่า รุ่ง) อ่าองค์ แท่งตัว ชนจร
คนเกินทาง
- ๓๖ พัสตราภรณ์ไพณิษ ผ้า และเครื่องประดับอย่างพ้อค่า
แต่นดาว คือแคนดาว
- ๔๑ ขาตร ไป บัดดล ทนไก สะตาม การแสดง
ความเคารพตามวิธีของแขกอิสลาม
- ๔๒ แกล่ ไกล่ เกือบ เทศ ที่
เมื่อ ไป
- ๔๕ มารยา พกปก (จากมฤดา)
- ๔๖ ค่อย คือ ข้อย สรรพนามบุรุษที่ ๑
- ๔๗ เลอ บน เลออานัน นังบนท่ง สันชยา เวลา
เย็น ภัทษภัณฑ์ ของกิน (ภัทษ—กิน)
- ๕๐ ภัตต์ อาหาร รวม คือรวม
- ๕๕ หลื่อน คือลื่อน ตระการ มากอย่าง
- ๕๖ จรุง รุงไ ชวนไ บารนี้ มักใช้เป็นคำสร้อยใน

โคลง แปลว่า มากมายค่งน^๕ มากมายดงเพงน^๕
หรือยงน^๕ก

๕๗ กุง หนถึง ทิวาวาร เวลากลางวัน รัตติกาล
เวลากลางค^๕น สุราบาน น้ำสุรา

๕๘ สลิล น้ำ

๖๐ อย่างท่านมีของแม่ ขว^๕แล้วมีโย^๕ คนอย่างท่านมี
ของหากไม่ค^๕ แล้วจะมีทำไ^๕ไม

๖๑ ประเวศ เข้า อัญชลี ไหว้

๖๒ เพื่อ เพวระ

๖๕ ผล้อย คอพล้อย เรื่อยไป

๖๗ สง คอสง จนขอค^๕ กระทงทรพยสมบค^๕เหลอชค^๕
อย^๕บ่าง บพิตร ผู้มีทรพย^๕เคว^๕องปด^๕ม^๕ใจ ใช้เป็นคำ
เรียกเจ้านาย ในท^๕นหมายด^๕งกาห^๕ล^๕ย รักใจ รัก
น้ำใจ ยัก ชยัก เรา สรรพนามบุรุษ^๕ที่ ๑ แทน
กาห^๕ล^๕ย ยนยลชอบ คงเห็นชอบ

๗๐ คด ถึง

๗๑ เรน อย^๕ด้าพ^๕ง เข้าพ^๕ก พ^๕ร^๕ก พ^๕ร^๕ง^๕น

๗๒ ศิขร ภูเข^๕า ผาง คอ^๕พ^๕าง เพ^๕ง

- ๗๓ ขาคี สันชาคี สันถาน เมื่อ ไป เกิน
- ๗๔ สุนทร ก็ ไพเราะ มฤตฺ หวาน (จากมธ)
- ๗๖ สิ่ง ชยฺ (แปลจากสิ่ง) ขับเขยว คือชยฺเขยว
เขยวเขยว ขยคน นอกกรต ผิดกรรมนิยม นอก
แบบแผน (นอกจารีต) ทายก ผู้ให้ทาน หมายถึง
ถึงผู้ฝากไว้ในกรณญฺ เทียร ย่อม เป็นปกติ (ค
เทียร ในบทที่ ๑๐๔) คุกคาม ชู้ควาก
- ๗๗ ท่อถ้อย กล่าวตอบ (ท่อ ไค้ชย)
- ๗๘ พิชิต ชะนะ เข้าครอง ขี้เกล้า ชยฺเห็นอหฺว ชยฺหฺว
ผ่านเผ้า ผ่านผม ปกเกล้า ชยฺหฺว
- ๘๐ หั้น นน
- ๘๒ ทิฏฐิ ความเห็นรน ถอนทิฏฐิเดิมค้ำ ถอนความ
เห็นรนเดิมตกอถาน
- ๘๓ เยอน เออน กล่าว
- ๘๖ ไปบวชเปลื้อง ไม่เสียหายหมกเปลื้อง
- ๘๗ สรวลสันต์ หัวเราะ
- ๘๐ รือ ไกล วก กราน หมอบ สยบ พยลง
สมประดี ความรู้สึกทั่ว

- ๙๑ พงมาน คำพก^๒
- ๙๒ วินิจ สังเกต
- ๙๕ สอดแคลว สังสัย หลงผิด
- ๙๖ กล้าคลาด คือคลาดคลาก เค้นไป มนเฝ้า^๓ ทอ^๔อยู่
- ๙๗ ประนัง คือประคอง ประชุม รวม คืบ^๕คัง เนียน
 เรียบร้อย ตระบัด ทน^๖ใด อะเคอ^๗ งาม เสอ^๘
 ทรงประทม เสอ^๙ไสนอน ไสยาสน์^{๑๐} ทน^{๑๑}จน มาลา
 หมวก (เทียบโคลงบทที่ ๑๑๙) อลงกต งาม
 ประเทศเบื่อง^{๑๒}สูง ท^{๑๓}สง (เทียบโคลงบทที่ ๑๑๙)
 กำ^{๑๔}นัล นางพนักงานในราชสำนัก หริก คือ^{๑๕}รวีก
 ชก^{๑๖}ช แส^{๑๗} คอ^{๑๘}แซ^{๑๙} อิง^{๒๐} ชก^{๒๑}ทก
- ๙๘ ถ้า คือ^{๒๒}ท่า ทำ^{๒๓}ทาง
- ๑๐๐ สภาอาสน์ ท^{๒๔}นังใน^{๒๕}ที่ประชุม ไป^{๒๖}เล^{๒๗}ไป^{๒๘} วัช^{๒๙}
 ยุค^{๓๐}ล ทั้ง^{๓๑}คู้^{๓๒} ร้าง^{๓๓} นอน^{๓๔}ไ
- ๑๐๑ มาณพ ชายหนุ่ม
- ๑๐๔ เทียร คำ^{๓๕}เกี่ยว^{๓๖}กับ เทียร เป็น^{๓๗}สำนวน^{๓๘}วิ^{๓๙}ก หมาย
 ความว่า ย่อม^{๔๐} ข้าง^{๔๑}ทัก^{๔๒}ไซ^{๔๓}เทียร^{๔๔}ย่อม^{๔๕}คว^{๔๖}บ^{๔๗}กัน สอง^{๔๘}ขา^{๔๙}ท
 แรก^{๕๐}แปล^{๕๑}ความ^{๕๒}ว่า “อนึ่ง^{๕๓}ขอ^{๕๔}ให้^{๕๕}ประ^{๕๖}ภา^{๕๗}ศ^{๕๘} และ^{๕๙}ยอม^{๖๐}ให้^{๖๑}

ท^ลง^ลย^ลร^ลร^ลก^ลา^ลข^ลน^ลน^ลาง^ลผู้^ลห^ลย^ลผู้^ลน^ลอ^ลย^ลท^ลก^ลค^ลน^ลว^ลา.....”

ม^ลล^ล ค^ลือ^ลม^ลล^ลน^ลาย^ล ห^ลม^ลาย^ลค^ลว^ลา^ลว^ล่า^ล ค^ลว^ลน^ลาย^ล ๆ^ล ท^ลว^ลไ^ลย^ล

ถ^ลอย^ลท^ลาร^ลร^ลณ^ล ข^ลว^ลก^ลค^ล ห^ลล^ลอ^ล เ^ลล^ลอ^ล

๑๐๗ กร^ลม^ลว^ลัง^ล จ^ลำ^ลร^ลา^ลช^ลก^ลาร^ลเ^ลผ^ลน^ลก^ลบ^ลร^ลิ^ลท^ลาร^ลพ^ลร^ลร^ลา^ลช^ลม^ลน^ลเ^ลท^ลย^ล

๑๑๑ ย^ลก^ลู^ล ฟ^ลก^ล ท^ลน^ลอ^ลน^ล

๑๑๒ จ^ลอม^ล เ^ลม^ล อ^ลุ^ลท^ลย^ล ส^ลำ^ลง^ล ว^ลน^ลข^ลน^ล ข^ลน^ล ค^ลือ^ล ก^ลน^ล ก^ลน^ล

๑๑๓ ม^ลว^ล อ^ลอ^ลก^ลัน^ล เ^ลา^ลว^ลร^ลส^ลร^ลว^ลย^ล ม^ลน^ลา^ลข^ลุ^ลม^ลข^ลน^ล

๑๑๔ ห^ลร^ลือ^ล ค^ลือ^ล ร^ลือ^ล ร^ลือ^ล

๑๑๕ ส^ลก^ลน^ลธ^ล ท^ลว^ล ก^ลาย^ล ฉ^ลง^ลาย^ล ส^ลง^ลส^ลย^ล เ^ลน^ลง^ล น^ลิง^ล

๑๑๖ เ^ลข^ลา^ล ด^ลาย^ลเ^ลข^ลเ^ลน^ล เ^ลเ^ลอ^ลก^ล ล^ลว^ลน^ล แ^ลพ^ลร^ลว^ล แ^ลว^ลว^ลว^ล

ถ^ละ^ลก^ลล^ล ง^ลา^ลม^ล

๑๑๗ เ^ลร^ลเ^ลง^ลร^ลัน^ล เ^ลร^ลเ^ลง^ลเ^ลน^ลแ^ลด^ลว^ล ร^ลา^ลศ^ลร^ลี^ล ส^ลำ^ลง^ล บ^ลำ^ลเร^ลอ^ล ร^ลย^ล

ไ^ลช^ล ปร^ลย^ลย^ลก^ลค^ล ผ^ลำ^ลง^ล ค^ลือ^ลฟ^ลำ^ลง^ล เ^ลย^ลง^ล เ^ลห^ลม^ลอ^ลน^ล ร^ลัง^ล ส^ลำ^ลง^ล

๑๑๘ จ^ลิน^ลด^ลา^ล แ^ลก^ลว^ล

๑๒๐ ค^ลา^ลล^ล ค^ลือ^ลข^ลัน^ลค^ลา^ลล^ล ก^ล ก^ลอ^ลน^ล

๑๒๓ แ^ลส^ลง^ลห^ลิ^ลร^ลั^ลญ^ล แ^ลส^ลง^ลเ^ลน^ล ค^ลัด^ลผ^ลท^ลม^ล ท^ลน^ลอ^ลน^ล เ^ลร^ลอ^ลง^ล

ค^ลือ^ลเ^ลร^ลอ^ลง^ล ส^ลว^ลำ^ล

- ๑๒๔ อนุสนธิ^๕ เรืองราวอันคึกคักกัน บลลาศ^๕ชนพจมาน
ไม่^๕ลก^๕จน^๕พค
- ๑๒๖ อรรถ^๕ ชอ^๕ความ
- ๑๒๗ บรรจ^๕กรณ^๕ ทน^๕อน
- ๑๒๘ กษณะ^๕ ชณะ^๕ สุรางค์^๕ นางฟ้า^๕ หมายถึงหญิงรูป
งาม นักร^๕ หมู^๕ พวก^๕ โมลิศ^๕ สม^๕ท^๕กระ^๕หมวก^๕เป็น
รูก^๕ ทน^๕หมายถึง^๕หวั^๕ ผลกา^๕ พน^๕ บรรโลม^๕ คือ
ประ^๕โลม^๕ โลม^๕ กล่อม^๕ บรรโลม^๕สมร^๕ กล่อม^๕ใจ
โพรง^๕พราย^๕ งาม^๕พราว^๕ สะ^๕ครา^๕ญ^๕ สวย^๕ งาม
ทิพย์^๕ เทว^๕กา
- ๑๒๙ ลูบ^๕เกล้า^๕ เขามือ^๕และ^๕หัว^๕ตัว^๕เอง^๕ ตาม^๕วิธี^๕แส^๕ก^๕ง^๕ความ
เคา^๕ร^๕พ^๕ของ^๕แซ^๕ก^๕ ขุน^๕บล^๕ เรือง^๕ราว
- ๑๓๐ ว้าง^๕แ้ว^๕ หย^๕ค^๕ไ^๕
- ๑๓๑ ขุน^๕ ข้าราชการ^๕ ปัส^๕สิด^๕ สั^๕
- ๑๓๒ มร^๕าง^๕ ไม่^๕ไ^๕ค^๕ มิ^๕ไ^๕ค^๕
- ๑๓๔ หนา^๕ว^๕จิต^๕ต^๕เจ็บ^๕ รั^๕ส^๕ก^๕ก^๕ล^๕ว^๕และ^๕ไม่^๕ส^๕ย^๕าย^๕ใจ^๕ แหน^๕ง
แป^๕ล^๕ก^๕ใจ^๕ ส^๕ง^๕ส^๕ย^๕ เฝ^๕ย^๕อย^๕ศ^๕ กั^๕ง^๕ย^๕ศ^๕ ไผ^๕ท^๕ แผ่น^๕ก^๕ิน^๕
เบ^๕อง^๕อุ^๕ษา^๕โย^๕ค^๕ ทาง^๕ท^๕ค^๕ท^๕พระ^๕ธา^๕ท^๕ค^๕ย^๕อ^๕ท^๕ย^๕ชน^๕ คือ^๕ท^๕ค^๕

ตะวันออก บารมี บุญที่สร้างสมมา อุปถัมภก
ผู้ค้าชู หมน ในถิ่นและทอนๆ ทุกแห่งค้อมัน
สับน ผัน

๑๓๖ เจิง ช้าง ปีมะเจ็งร้อง ป่านช้างร้อง

๑๓๗ พ้อง ก จึ่งได้แรงใจหน้อย ให้ไ้กำลังใจสัก
หน้อย ให้ครึกครนใจ หัวครนครน หัวเราะลั่น

139 ๑๔๓ อุกย ทั้งสอง อุกยโลก โลกทั้งสอง คือโลกมนุษย์
และสวรรค์ รังสฤษฏ์ คือรังสฤษฏ์ สร้าง แต่ง

๑๔๖ ทันทา ฟัน รือ คือหรือ

๑๔๗ เพลาเพลา เขาๆ ละลึก ธิย เร่ง ในถิ่นว่า
โคยเร็ว อำพราง บักขิง นฤมิต สร้าง ในถิ่น
หมายถึงชนกาลชนกวยฤทธ

๑๔๘ นเรศรุ ผู้ยิ่งใหญ่กว่าคน พระเจ้าแผ่นดิน (นร
คน อิศรุ จากอัสวร ผู้ยิ่งใหญ่) ไพโรจน์
รุ่งเรือง

๑๔๙ ห่อน ไม่ เสกสรร พกเอาเอง

๑๕๐ หย้ง หย่อนลง ลง คึก มาตร เหมอน

๑๕๑ โกลาหล เอิกเว็ก ธรรมาธิก ธรรมอันยัง

๑๕๒ สะทกสะเท็น หวนหวาก

๑๕๓ สนอน เลื้อ ปรุ เป็นรูเล็กๆ ฉลุ ปรุ กนก
ทอง รัตพัสดุ ฝาคาก กนหย่น มีคสองคมแขบ
น กระบาคำเนอเก้า กระบผกทองคำเนอเก้าซึ่งนย
ว่าเนอกทสัถ ในสมัยโบราณมีค่าเป็นเก้าเท่าของเงิน
งามเจอน งามเหมือน ราชูปโลก เครื่องใช้สอย
ของพระราชา ขัตติยโยค เครื่องประกอบพระเกียรติ-
ยศพระเจ้าแผ่นดิน กัญญา นาง मुख หน้า ว่า
ว่าเวิง และกในบท ๓๖๐, ๗๐๗ และ ๘๕๒ ท่อไป
โรงธาร ท้องที่พระเจ้าแผ่นดินเสด็จออกขุนนาง
ซ่อง ร้องพร้อมๆ กัน ราชวัลลภ คนสนิทของ
พระเจ้าแผ่นดิน มหาเด็ก อธิก ยิ่งใหญ่ สยอง
กรันกร้าม

๑๕๔ รางรอง กิอวังรอง งาม รุจิเรข แลระยัย
อดิศวรราช (อ่านอะภิกสวณะราช) ราชผู้เป็น
เจ้าใหญ่

- ๑๕๖ ฐานา ตำแหน่ง
- ๑๕๗ อวย ให้ วรร คือพร วรร คำ
- ๑๕๘ อีสสระ, ไท ผู้เป็นใหญ่ นำ คือ หน้า
- ๑๖๐ ถ้อใจ มั่นใจ
- ๑๖๑ สุรัสวณาท ขนลือการราชสทอนกลา คือคำทแผก
ออกมาให้คนอนต้องทำตามอย่างเก็กซาก เกียมคัล
หมอบเฝ้า หมายความว่า เฝ้าคอยรับสั่ง
- ๑๖๒ เบิก เบิก มาตย์ ข้าราชการ (หากอมาตย์ หรือ
อามาตย์) กล้า รวมกัน เกลื่อนกลุ่ม ออกันเต็ม
- ๑๖๓ ถ้อง เป็นแถวๆ แขวง ฝ่าย
- ๑๖๔ นำ คือหน้า เรณู ละของ คือละของ พระบาท
ทราบใต้บาทเบองเรณู ใช้ธรรมกว่าทราบฝ่าละของ
พระบาท และในบท ๕๑๖ ใช้ว่าบาทบงกช และ
บาทมุล มีความหมายอย่างเกยวณกันยาทเบองเรณู
- ๑๖๖ ขอดข้อ ขอดคัก ขอดประเคน ขอดเคลือบคลุม เซาวน
ความเร็วของความคิด
- ๑๖๗ นครบาล เจ้าหน้าทรักษาพระนคร โยธาณเรียกเป็น
คำสามัญว่ากรมเมือง บริหาร กล่าว บัณเทร สิ่ง

๑๖๙ สัปดน ทยายกาย

๑๗๐ สาธารณ^๑, สามานย^๑ แปลว่าทั่วไปทั้ง^๑คู้ แต่^๑ท้น
ประสงค^๑เอาจว่า เสด^๑ ทั้ง^๑คู้ ประจาร^๑ ประกาศ^๑
ความชั

๑๗๑ เพ็ชฌนาต ผู้ชำนาญโทษ^๑ถึงตาย พะ^๑ทำมธรง ผู้^๑
คุม^๑นักโทษ ตระเวน พาไปประหาร

๑๗๒ ส^๑ สรรพนามขรย^๑ที่ ๒

๑๗๓ เฉียวฉิบ ทน^๑ทน^๑ใจ ตาม^๑ปกติพูดว่าฉิบเฉียว

๑๗๔ สาก^๑ษ^๑ พะยาน^๑ ชม^๑ เร็ว

๑๗๕ ยับ เสียหาย ปัน^๑ย

๑๗๖ ถิม^๑ ก้อน

๑๗๗ ฉายา^๑ ชอบ^๑ประ^๑กิจ^๑รู้^๑ ชอ^๑รอง

๑๗๘ จ้าน^๑ มาก ยิ่ง

๑๗๙ กาญจน^๑า ทอง

๑๘๐ มน^๑ตร^๑ ผู้^๑ป^๑ร^๑กษ^๑าร^๑า^๑ช^๑ก^๑ร

๑๘๑ สำ^๑คัญ^๑ น^๑ัก^๑ห^๑ม^๑าย

๑๘๒ เหม^๑ ลำ^๑พอง^๑ ครอบ^๑ง

๑๘๓ กร^๑ร^๑ณ^๑เห^๑

- ๑๙๔ ขุนยาตร เกิน โอฟาร งาม จำหลัก สลัก แกะ
เป็นลวดลาย บุปผชาติ กอกไม้ อาย กลิ่น
อวล ฟุ้ง เอบ ช่มช้าย คุรียงค์ เกรียงกัก
กัปเภา สุกลักษณ์ ลักษณะ สวयงาม ลาวณย์
สวयงาม พรรณราย สเลอมระยิบ ยง งาม พ้น
พัก รำเพย โบก กระพือ
- ๑๙๕ นภาคต ท้องฟ้า ไสมนัสสา ปลายปลม กิเ
- ๑๙๖ ผาดผัน เกิน ไป พิศเราะห์ ไคร่ควณ
- ๑๙๗ เบื้องจางค์ แท่น (เบื้องจา) หนุ่มเนอ แดกเนอรุ่น
เมฆม่าย ทำอาการประเวยชำเลอง ประเวยเม้น
เกยงรอน แกรอน
- ๑๙๘ เทอญ คิอเทอญ เจ็ก ข้อน คิอค้อน มากกว่า
ครวง แมน เทวคา
- ๒๐๐ สมร นาง ชะม้อย หลบคา ม่าย คิอชะม่าย
ชายคา
- ๒๐๑ จอด วิก ต่าง ท่าง แทน
- ๒๐๒ อ่อน นาง ยง คิอยง กำลัง อยู่งาน ปรนนิบัติ
เช่นพิภว

- ๒๐๕ สามภพ ในบทที่ ๑๔๓ มีแต่สองโลก คือโลก
มนุษย์และสวรรค์ ในที่นี้จะตั้งโลกในระหว่าง
มนุษย์และสวรรค์อีก สอน เทียบ ผ้าง คือ พ้าง
เพียงจะ แทะจะ ออกระ
- ๒๐๖ พ้อ คือเพ้อเจ้อ พัง ก่อ กรักกรวย (ไข้นักไก่อ)
บ้อ อากาของไก่ตกกรรบกไปมา
- ๒๐๗ คนที่ หมอน้ำ คั่ง อักแธ แน่น ในคำประพันธ์
หมายความว่า มี คะย คือขย บ
- ๒๐๘ ไชย ค่อยยกย่าง เครื่องสละหัดดี เครื่องล้างมือ
- ๒๑๐ เช็ดพระหัตถ์ (นาม) ผ้าเช็ดมือ
- ๒๑๑ เตลิด ทลอก พิลึก ลานตา รูปเชลลงเลขา รูป
อันแต่งเป็นลวดลาย (เชลง—แต่ง) สร้าง สว่าง
ใส ไหมด ผ้าเช็ดหนึ่งทอด้วยไหมสลัด้วยรวงเงิน
หรือทอง พระแกลด หน้าต่าง ขาบ สิ้นน้ำเงินแก่
แปมใบโคก ปนกับสีใบโคก คือสีเขียวอ่อนเงา
เหลืองเล็กน้อย นากสวาด สีนากปนสีเทาเงาเขียว
พะยับ มีก ควม วัตถุ คือวัตถุ (?) สิ่งของ

คำเคลือบยา ทองคำลงยา รางช้าง งาม พาน
 พระโอง พานสูงทำเป็นชั้นๆ อย่างพานบายศรี ดิเรก
 ค้อคิเรก มาก พิเศษ เขียน ภาชนะใส่หมากพลู
 ผลาผล ผลไม้ใหญ่น้อย แะไข เกือบหงาย
 เขี้ยวจี้ เขี้ยวชอน ละเวง ฟังตระดบ ฌม เกรือง
 หอม กนธ กลิ่น กำจร ฟังไป วาฬวณัน พัก
 ชนนก

๒๑๔ คล้า กิซคลา เกิน

๒๑๖ สวาท นารัก ถ้าถึงฟ้า ถ้าถึงกันกับนางฟ้า เทียบ
 กันได้กับนางฟ้า สมาน เทียบเทียบม เสมอ

๒๑๗ นงพาล หลิ่งวัน นางสาว พระงา นางงาม หมายถึง
 ถึงนางทั้ง ๗ ทช่ายพดก้วย

๒๑๘ อ้า บัก หมายถึงบักช้อ

๒๒๑ ระคาง กระคาก ช่าย

๒๒๓ สวาทใหม่ ความรักอันใหม่

๒๒๔ ประพาล แก้วชะนิคหนึ่ง

๒๒๕ โฉมฉลา รุปรามทั้งสี่ลักเสลา สระ หาย สร้าง ทุเลา

๒๒๖ พิโร ช้อนวอน เช้า

๒๑๗ ยามทินกรกำยไม้ เวลาตะวันเย็น ได้ขนาด ถึง
กำหนด

๒๑๘ รจนา แต่ง เมล็ด รุ่งเรือง งาม ลดา เกรี้ยวล
ไม้เถา ลายเครือเถา รัง แต่ง รุ่ง กว้าง แวง
ยาว ขวรยาตร เกิน กุดัน ทองประกบพลอย
สรเสก คือเสกสร เลือกทามา อรเอก คทพอง
โอกาส สกใส บัษมราช พลอยสีแกง ทัษิม
นฤมล ผู้ไม่มีมลทิน หมายถึงนางทั้งเจ็ด แต่งดู
ฉนั้น ฯลฯ นฤมล แลกแกงกับพระอาทิตย์มานิรมิต
เป็นนางทั้งเจ็ด ละเวง เลี้ยงเพราะ สังคิต คือ
สังคิต ประโคม ชัยรัง

๒๑๙ ภิปรายเปรย พก

๒๒๐ อาทิตยอัสดงคต อาทิตยคก (อัสดง หรือ อัสดงคต
—คก) โอตพัน โอศกรวณพัวพันด้วยเสียงร้องและ
ขยับ ลำอาน นารัก ทายครบเครื่องดุริยางค์ คือ
เครื่องดนตรีครบ (ท่าย—คือ) มลักมลออบ ลัก
ลอบ (แสดง ล เป็น มล) แปร หัน สยบ ซบ

เกรงกลัว สยบเนตร หลบตา กระบวน ชื่นเชิง
มัจฉาน พระอินทร์

๒๔๐ ตรึง หนี้งรุ่ม มารศรี ผู้มีสง่า หมายถึงหนี้ง
มัวห้อม ประสมแวกล้อม

๒๔๑ ก้านชด ซอลายชะนิกหนึ่งทเขียนเป็นลายชชไปชกมา
ชด ช้อย งอนอย่างงอนรด ไก่ บรรเจิด งาม
รุ่มรุ่ม คือ รุ่มรุ่ม แสงรุ่ง สีต่างๆที่ปรากฏใน
เพชรพลอย พวยพุ่ง แสงพุ่งสว่างออกมาเป็นรัศมี
โชติ ำ สว่าง ฉาด คือ ฉกฉาด สีกักำ ฉาด
คือ ฉกฉาด งามผ่องใส โอปอล์ พลอยชะนิกหนึ่ง
มีสีต่างๆมีน้ำชุ่มๆคล้ายไข่มุก มีสังวาลผ่านพาด
เป็นลักษณะของไพฑูรย์ ทักมีเงาเป็นสายรุ้งพาดกลาง
เรียกว่า สังวาล ห่อ ประสาน กระทย นพรัตน์
แก้วแก้วประการ เรืองตามพระราชนิพนธ์ คือ
เพชร ทับทิม มรกต นิล ขุขรัคม โอปอล์
โกเมน เพทาย ไพฑูรย์ เรืองตามตำราว่า เพชร
ทักมีแดง เขียวใสแสงมรกต เหลืองใสสดขุขรัคม

แกงแกงำโกเมนเอก สีมอกเมฆนิลกาล มุกดาหาร
 หมอกมัว แกงสลับเพทาย สัງวาลสายไฟทวย
 ชิงดวง ซ้อลาย เป็นคอกเกี่ยวกัน สองไข ม่าน
 ที่เขกไทรคอกทั้งสองข้าง ระเบียบ คือ ระบาย ริม
 ผ้าที่ห้อยลง บัญชร หน้าคาง ไข่มพัสตร์ ผ้าขาว
 พระสูตร ม่าน อุไร ทอง สะบู พยงค์หนึ่งใน
 ภาษามะลายู หมายความว่า ทาน้ำมันไว้เย็นเงา
 นาคค่อม เชิงพานทำเป็นรูปพญานาคงอตัว ไสภณ
 งาม อวลอบ หอมกระลบ บรรทัด แฉว หลัก
 ขวดกัลเม็ด ขวกรกทมเกลียว สีลาทอง หิน
 อย่างกเณมส์เป็นเม็ดทองรายไปทั่ว โมรา หิน
 ลายเชนิกหนึ่ง

- ๒๔๒ รังสรรค์ แต่ง สร้าง ประกิจ ประกอบ ประคัย
 แฉนฟ้า ส่องฟ้า ไขฟ้า ไขแสงในฟ้า อักนี ไฟ
 ๒๔๓ กำโบล แก้ม บริบวรณ เต็ม หมายความว่า
 แก้มเต็มเต่งงาม (แสดงจากบริบูรณ์) ศศิธร
 พระจันทร์ (จากศศิธร — ผู้ทรงรูปกระต่าย)
 ทรงอัปสร รูปทรงอย่างนางฟ้า อุนหิส กรอบหน้า

- ขจิต ประกัษ์ กุณฑล คัมภีร์ สะอ้ง เข็มชัก
 ปกัสสร ลัพราย แสงพราวเหมอนแสงอาทิตย์เมือ
 แรกขัน นอเลาะ พกประเวษ นาฏ นาง
 ๒๔๗ กลา กลัน แกล่ เกอข ใกล้เคียง
 ๒๕๒ เฝดขง แจ้ง
 ๒๕๓ เมธาว์ นักปราชญ์ หนุ่มเหน้า กำลักรุ่น ถนิม
 เครื่องประกัษ์
 ๒๕๕ ยกยิม คอชกยิม รอยบุม ทแกมเมือเวลาขมหรือ
 หัวเราะ
 ๒๖๑ บุษบา คอกไม้ ภมร ผง แม่ลงภู กำคัต เต็มท
 ขลกำคัตสวาท คุนารักเต็มท
 ๒๖๒ ห่อนหงาย คอห่อนง่าย ไม่ใ้ง่าย จำจิตต์ห่ม่าย
 คอจำจิตต์ห่ม่าย จำใจอยู่คนเคียว
 ๒๖๔ ตรง คอตรง คิกแน่น ตั้ง ยางเหนียวสำหรับ
 กักนก
 ๒๖๖ ค้าง คอช้าง
 ๒๗๑ ราก ความยินดี สุกดา ลูก แต่ใช้หมายความว่า
 นาง มลัถเมื่อง สุกใส ขวามเื่อง ขวัญเมื่อง

ศรีเมือง ผู้เป็นศรีของบ้านเมือง พันบ เป็นคำยก
ยอว่าม้ายคงพนบ ไซ้เรียกพระเจ้าแผ่นดิน จ้านอง
ผูก แท่ง อติสร ผู้เป็นใหญ่ หมายถึงพระเจ้า
แผ่นดิน

๒๗๓ ราชินิกุล ตระกูลทนางมาจากพระราชินี พิศواس
ความรักใคร่

๒๗๔ ปฏิกาน ไหวพริบ พรรค์ หมู เหล่า

๒๗๕ จับขาน ร้องเพลง

๒๗๖ จับปี่ กอกระเชย พิณส่าย

๒๗๘ ลู ถึง ลำเวิ้ กวโนย ผู้ปกครองแผ่นดิน พระ
ราชา

๒๘๐ เล่น ในทันและทอน ๆ ทุกแห่ง คือเล่น

๒๘๓ ห้องหับ คือห้อง

๒๘๘ อรคต ขึ้นไป (จากคำอุคคต-ขึ้นไปแล้ว) ทิสอภัย
ทิสตะวันขึ้น ทิสตะวันออก ใจ พระอาทิตย์
รหัส ความลับ บ่ายควาย เวลาวันเย็น ตาม
เค้าในลิลิตตะเลงพ่าย บทที่ ๒๒๔ ว่า “จนกำหนด

- ข่ายควาย ชายสามนาฬิกาเศษ" เป็นเวลาราว
 ๑๕.๐๐ น. พร้องเพรียก ร้องเรียก
 ๒๙๘ โกลี คือโกลา ตักมาจากโกลาหล เสียงออกตก
 ๒๙๙ จักประหลาดโลกเหลือ โลกจะประหลาดทั่วทุกแห่ง
 ๓๐๐ เสียอารมณ์ เป็นบ้า
 ๓๐๑ ไหว่ ปะปน สับสน กลุ่ม กลัง
 ๓๐๒ กระมังเบื่องบรพา ริงกิดังเมื่อครั้งก่อนๆ อนาคต
 ร้อนใจ ผลา คือพลา ทำลาย
 ๓๐๓ กราน ยัน
 ๓๐๔ กฤหา เรือน
 ๓๐๕ สุนัน ฝน เพื่อน คอพนเพื่อน ผลอดัก
 ๓๐๖ ความนิมิตต์ ความฝัน หยัน เขาะ
 ๓๐๗ ไหล หลง
 ๓๐๘ ลำทับ ข้าเดิม ชู่เชิญ จักแซ ชวนไกล
 ๓๐๙ ภูธเรศ พระเจ้าแผ่นดิน
 ๓๑๐ เพราะพูดบุรุณ น้าได้คัจมือ เพราะพกไปโดยไม่
 รู้ว่าลนของตัวกับาคำได้เหมือนกับมือ

- ๓๑๔ เนา อยู่ วิปริต ผิดแปลกไป สีนาค กำลัง
ของพระเจ้าแผ่นดิน เกลิง ชนครอง
- ๓๑๕ เห็นจิตคิดพ้อง พวกข้างขนานเนา กุริยาทำ
ทางเป็นพวกคนข่อย (เนา สำนวนพูดใช้ว่า เนา
เต็ง หมายถึงคนท่จริตไม่ปกติ แต่ไม่ถึงเป็นบ้า)
- ๓๒๐ อหังการ เยอหยิ่ง
- ๓๒๑ จันทาน คือธิดาตาล ชั่วร้าย
- ๓๒๓ สมประกอบ สมส่วน คือเป็นปกติ
- ๓๒๔ กุฎี ตกหรือเรือนน้อยๆ ทนหมายถึงที่พักพิงเล็ก
น้อยๆ อย่างที่คนเรียกว่า ชวงชัย เหนือ คือเฝ้า
- ๓๓๐ แดน คือแดน ท (นาม)
- ๓๓๑ ส่อ ให้อำนาจ
- ๓๓๒ ผ่าย ไป
- ๓๓๓ กลับกลายหมดบมขันธ์ เปลี่ยนแปลงไปหมด ไม่
มั่นคง (ในความกตัญญู) อุบาทว์ ชั่วร้าย กาล
เลว ทรมาน
- ๓๓๔ งาน คือ่งงาน ไกรธิดา
- ๓๓๕ บุรพการี ผู้ทำบุญคุณก่อน หมายถึงพ่อแม่

๓๓๗ บัวย ^๕ลัษ ^๕ไม่มีประโยชน์ ^๕ให้ช่วยการ ^๕สิ่งที่ไม่มี
ประโยชน์

๓๓๘ เข้ม ^๕เทศ ^๕ตรีเข้ม ^๕คึกคักเทศ

๓๓๙ เพื่อเราแพ่งภักดี ^๕เพราะเราแพ่งจงรักต่อพระองค์
(แพ่ง—เพ่ง) ราชนา ^๕คืออาราณา ^๕เชื้อเชื้อ
ขอร้อง ^๕ปรโลก ^๕โลกหน้า

๓๔๐ ไฟฟืน ^๕ความโกรธวากษ์ไฟที่ลุกชื้อ

๓๔๑ แพศยา ^๕หญิงชั่ว ^๕ถ้อย ^๕ชั่วเลว

๓๔๒ ขัน ^๕รีย ^๕

๓๔๔ บรรดาตาย ^๕ประกาศาย ^๕แทบตาย

๓๔๕ อ่าปลั่ง ^๕อ่าพรวง ^๕บักขัง

๓๔๘ ดอก ^๕ท่า ^๕เช่น “ดอกชายหูชายตา ดอกบนำพารู”
(ลิลิตพระลอ บทที่ ๕๔๒)

๓๔๙ ตาย ^๕ไม่เลือก ^๕เขี้ยวชู่เขี้ยว ^๕คิชชู่เขี้ยวเขี้ยว

๓๕๔ คะคิก ^๕คิก ^๕คิก ^๕คิก ^๕คิก

๓๕๖ ทำประน ^๕แทนงบบ ^๕ทำกงน ^๕ถึงสยวาระบ ^๕(ประน
—กงน)

๓๕๗ เว้า ^๕พค ^๕กล่าว ^๕รือ ^๕คิหรือ

๓๕๘ เป็นภาร เป็นธระ เราใช้หะชั้น...จักมัน ความ
ว่า เราไม่ใช้หะชั้นจะไกรู้จักมัน (หญิง)

๓๖๐ การกลี การชั่วร้าย ปริงปริง บัง เต็มที่ เช่น
“ข้างควบปริงตะบึงไม่ร้ง” (พระราชนิพนธ์อิเหนา
เล่ม ๑ หน้า ๑๒๒) สอสอ ไม่ขาดสาย ขอ
กระแตก ร้า กิ่ง ทง เช่นในพระราชนิพนธ์อิเหนา
ใช้ว่า “ประสันตาร้าหักกล้วยตาน” และอุกฤษฏ์
๑๕๓, ๗๐๗ และ ๑๕๒ ก้วย

๓๖๔ ค้าง คิอสี่ข้าง

๓๖๕ แหล่ มาก เช่นเหลื่อเหลื่อ

๓๗๐ น่าน มีที่ใช้ในคำว่า น่านน้ำ หมายความว่า ลำ
ทาง อ้อยอิ่ง ร้าไร ร้าพิไร

๓๗๑ ยา คิอเยยวยา แก้ว รักษา พยาบาล

๓๗๒ อาวรณ์ ห่วงใย อาลัย กังวล กรณ์ ออกจาก
คำกรรมกรณ์ อาชญา

๓๗๔ กังทัง ไหลนอง ฝ่อย ฝ่อย ม่อย ฝย เฝยไป
โดยเร็ว

- ๓๗๕ ระบอบ แขนงแผน วัลลภ คนสนิท โพบ โพบ ก
 พลการ การทำด้วยกำลังอำนาจ ท้าว คือคำว่า
 ในคำ แต่คำว่า ในที่นี้หมายความว่าตรงกับ ถ้าว่า
 ๓๗๘ ก่อน คือ ชื่อนี้ ที่ ทบ
 ๓๘๐ พร่ำพรู ไหลไม่หยก ไหลเรื่อยไป
 ๓๘๑ อนุสร ระลึก คำนึงถึง
 ๓๘๓ ภัยพาธ โรคภัย
 ๓๘๕ อน อัก คึกฉัก อันอ้าย ไม่รู้ความจริงไปจนตาย
 ๓๘๖ บริหาร รักษา
 ๓๘๘ วากย์ ถ้อยคำ
 ๔๐๑ เข่า คือขา
 ๔๐๔ รัตไท (จารัตของไท) ธรรมเนียมของพระองค์
 ๔๐๕ ภาณุมาต พระอาทิตย์ แผ่นเพศพานิชทรง ทรง
 แปลงพระองค์เป็นพ่อค้า (เพศ—ชนิก)
 ๔๐๘ หวาดเพยงฟังขวัญ กลัวจนขวัญหนี
 ๔๐๘ ลลาศ คือลลาศไป
 ๔๑๕ แขน คือแขน ชื่น อย่างเสียไม่ได้

- ๔๕๔ กล่าว ไหล
- ๔๕๗ คำไครโดน คำที่ไครโดน (คำ คำที่ เพราะที่)
- ๔๕๘ ทัดเทียม คำมันสัญญา
- ๔๖๒ ประสพวิญญาณ์ ถูกใจ
- ๔๖๓ ยื่น ถลึง ขยาด กราก กรากกว่า ทนทุกข์
ทนลำบาก
- ๔๗๐ เล่า คือเล่า
- ๔๗๘ เล่า คือเล่า
- ๔๘๓ สบสัน ตลอดจน ทัว สบใจ เหมาะใจ คำวั้น
ทวนทวน
- ๔๘๐ อมฤตรส น้ำทิพย์ ค่อย คือค่อย สุขจริงจรรกาล
มีความสุขตลอดเวลานาน
- ๔๘๑ ลง คือลง หรือโล่ง
- ๔๘๒ นำ คือหน้า
- ๔๘๕ ราไฟ พระอาทิตย์
- ๕๐๐ จำนำ อยู่ ระวัง ....ถึงแล ยืนระวังไม่ให้บัง
เพื่อให้กำหลยแลเห็นได้

- ๕๐๒ คลุ้ม ^คคือคลุ้ม สร้างคลุ้ม สร้างหากพิษยาที่^คคลุ้ม
รวมอยู่
- ๕๐๔ กว้าง ^คคือกว้าง
- ๕๑๒ ออกชน ^คออกคอ ใจ^คกัน
- ๕๑๖ บงกช บัว บาทบงกช บัวบาท หมายถึง^คเท้า
พระเจ้าแผ่นดิน มุถ ^คทตง ^คเบงคน บาทมุถ ^คพน
ท^คเท^คา^คเห^คย^คย^ค
- ๕๑๗ แสล้ม ^คคือแสล้ม แฉ่ม อย่างไหน^คแฉ่มชน ^คค้อย
^คชน^คชน
- ๕๑๘ รัญจวน ^คบัน^คบวน
- ๕๒๒ ค้อย ^คคือ^คช้อย
- ๕๒๗ จด^คสะ^คตุง ^คหมก^คความ^คทก^คไ
- ๕๓๔ ประดิ^คทิน ^คทุก^คๆ ^ควัน ^คค้อย ^คคือ^คช้อย
- ๕๓๖ พินิจัย (วินิจัย) ทักสิน พิจารณา ทุรน
กระสัยกระสัย วุ่นวาย แด ใจ ราชาสนนาถ
(อ่านราชา—สระ—นาถ) แทนสำหรับพระเจ้า
แผ่นดินประทัย เนียรนาท กีกักัง ฟ้อง^คฟ้า ลอย
จากฟ้า จำ^คเรียง ^คชัย^ควัง

- ๕๓๗ สระเทอนสระทน คือสระเทอน ๆ เสียงครม กรก
กรน
- ๕๔๐ พเซบร เพชร
- ๕๔๔ แส คือ แซ แซงแซ
- ๕๔๖ ไอศุรีย คือไอศวรรย (สมัย)
- ๕๔๗ เพอ สรรพนามบุรุษที่ ๑
- ๕๕๑ อ่อนหู รำคาญหู ระอาทะพง บ่เต็มเต่ง มีวิต
ไม่ปกติ คือขบ เป็นสำนวนเปรียบคนคิดว่าเต็มบาท
หรือเต็มเต่ง ถ้าไม่เต็มบาทหรือไม่เต็มเต่งก็เท่ากับขบ
- ๕๕๓ รังรัง มีแต่ถูกมัก ตรง คือตรง ดัง ทำให้แน่น
- ๕๕๔ นิมิตต์ ฝันไป (นิมิตต์—เครื่องหมาย ทนหมาย
เขาสืบนิมิตต์)
- ๕๖๐ อจินไตย ไม่มีใครคิดเห็นได้
- ๕๖๓ หลอกเล่น.....แหงนตาย หลอกล้อทำประมาทกับ
ราชวังเช่นนมไทยถึงตาย
- ๕๖๔ นฤบดี พระเจ้าแผ่นดิน ชวรมิกราช พระราชา
ผู้ทรงธรรม (ที่เรียกกันว่าเพื่อให้ตรงกับคำ พระเจ้า

ทรงธรรม ^๕ซึ่งเป็นนามสมมติสำหรับข้ายพระชันสอน
เป็นพระเจ้าแผ่นดิน)

๕๖๘ ^๕อะเคอ ^๕สว ^๕สะฮา ^๕กัณนรา ^๕กัณน ^๕สัทวชะนิท
^๕หนงในนิยาย ^๕กล่าวกันว่า ^๕ทวเป็นคน ^๕เข็ญล่างเข็ญน
^๕กวมักเปรียบผู้หญิงงามว่า ^๕งามกัณนางกัณนร ^๕นวย
นาด ^๕กรีกกราย

๕๗๒ สะเอ้ง (สะอึง) เข็มชัก

๕๗๕ พิปลาส ผักปกติ ผักแปลกไป ^๕เต้นเบ็ดเบ้ง ^๕เต้น
^๕ลุ่มไปไม่เข็นท่า ^๕ทำเพลงฉุยฉาย ^๕ทำเพลงและเก็น
^๕กรีกกรายเล่น ^๕ร่ำหรับ ^๕ร่ำเขวาร์บ ^๕ร่ำระ
^๕กรีกกรายระไปตามจังหวะ ^๕เลี่ยมและ ^๕เลี่ยมเคี้ยง
^๕เข้าไปเล้าโลม ^๕กระเดื่อง ^๕คือกระทาก ^๕ละชายไฟ
^๕พุ่มฟ่าย ^๕ปล่อยเต็มที ^๕ไปถูกละบองทำนุก ^๕ไม่ถู
^๕แขยแผนและทำนอง ^๕บพริบพริบเนตร ^๕ไม่กระพริบตา

๕๗๘ ^๕คู่เขยว ^๕คือคู่เคี้ยวเข็ญ

๕๘๒ ^๕สำมะยำ ^๕เหลวแหลก

๕๘๓ สะ พอ

๕๘๖ ^๕ไถ่ ^๕ถอน ^๕ยก

- เป็นผู้รอบรู้วิชาการ และ ๔. บัญญาวุฒิ เป็น
ผู้ประกอบกัวยศบิณฑูญาเฉลียวฉลาด
- ๒๑๒ ฐานันดร ตำแหน่งยศศักดิ์ และหน้าที่ในราชการ
- ๒๑๓ เหนือเหิม กำเรียบไ
- ๒๑๔ จตุรแบบเบองอธิปัต อธิคุณ ๔ ประการสำหรับ
ผู้จะเป็นใหญ่ในราชการ เรียกว่าอธิปัตธรรม มี ๔
อย่าง คือ ๑. ฉันทาธิปัต สามารถนำสั่งของที่
ต้องพระราชประสงค์มาถวายได้ ๒. วิริยาธิปัต
ประกอบกัวยความเพียรอย่างมั่นคงในราชการ ๓.
จิตตาธิปัต มีน้ำใจกล้าแข็งในการรบ ๔. วิมังสา
ธิปัต ฉลาดในการพิพากษาความและนโยบายแห่ง
ราชการ
- ๒๑๖ พาเหียร นอก ในที่นี้หมายความว่า ออกหาก
- ๒๑๗ บทอัยยการ กฎหมาย อคติ ทางที่ไม่ควรคำนิน
คาม มี ๑. ความรักเป็นเหตุให้ลำเอียง ๒. ความ
โกรธเป็นเหตุให้ลำเอียง ๓. ความกลัวเป็นเหตุให้
ลำเอียง ๔. ความรู้ไม่เท่าถึงการ เป็นเหตุให้
ลำเอียง วิหิงสา ความคิดเบียดเบียนผู้อื่น

- ๖๒๐ แก้วแม่ แก้วของแม่ ทรวงอย่างขิงของแม่
 ๖๒๓ กิง กิน บิง
 ๖๒๕ กวตล พนแผ่นกิน
 ๖๒๖ ค้อยค้อย บ้อย ๆ
 ๖๒๗ ธรณ^๔ แผ่นกิน
 ๖๒๘ อปโลก เครื่องใช้สอย บริโลก เครื่องกิน พุ่ม
 เฟือย คอหมเพือย เหลือเพือ มากมาย
 ๖๓๘ แส^๔ คอแซ^๔ เซอสัย
 ๖๔๓ น้า คอหน้า คะคิง กกกกิง คำแคง กังสนัน
 เมล มอingk อมร เทวกา นันทวโนทยาน
 (นันทวน) ซอสนของพระอินทร^๔ วัชรนทร^๔ พระ
 อินทร^๔ ทเรยกเซนน^๔ เพราะว่าพระอินทร^๔ มีสายฟ้า^๔
 เป็นอาวุธ (วัชร—เพชร^๔ สายฟ้า^๔) สรกกัญญา
 นางฟ้า ดาวดิงส์ ซอสิวรรคชนท^๔ ๒ ซงพระอินทร^๔
 ปกครอง
 ๖๔๔ เบญจา^๔ ทินงสำหรับนึ่งในการมวงคตต่าง ๆ เป็นรูปสี่

เหลียม มีเพดาน ตั่ง ไ้ทะเกยสำหรบั้ง อัจกลับ
โคม ตะเกียง

๒๔๘ ละเลาะ ค่อยๆ ไป

๒๔๙ ก่อง สกใส พาลพฐุ เจ้าสาว เลวียง ช้าย
เหงย คองย

๒๕๐ พระรัตนาริ พระนางแก้ว หมายถึงพระนางไซบีเค
สมรไมตรี ความเป็นเพื่อนร่วมรักคือเป็นผัวเมียกัน
(ทน สมร—ความรัก) อาโลก กิด บอาโลก
แพกใจ ไม่กิดนอกลา อาจัน เสมอไป ระเบิด
แบชชะบับ ภัยเภท ภัยต่างๆ

๒๕๑ ค้าง คอช้าง

๒๕๔ สล่ำสลัว สี่หม่นช้าๆ

๒๕๕ บัทมราค พลอยสีแกง ทัยทิม วันรวี วันอาทิตย์
รัตตมณี แก้วสีแกง เช่น ทัยทิม โกเมน

๒๕๖ สกาวัตน์ แก้วสีขาว เช่น เพ็ชร มุกดา

๒๕๘ บัลลันชน เครื่องประคัย ช้าช่อน งาม

๒๖๐ ประสาชน เครื่องประคัย รจิต ตกแก่ง ประคัย
พิพิธ ค้างๆ

๖๖๔ เท้า คือทรายเท้า ถึง

๖๖๕ ผ่าน คือพล่าน

๖๖๖ เต่าแก่ ผู้ใหญ่ที่รักการสุขขุหนึ่งให้แก่ชาย

๖๖๗ พระเย้ย พวงกอกไม้ ดอกดวงพระเย้ยหิมะหยาดเป็น
หมายความว่า เช่นเดียวกับพวงกอกไม้ที่ไต่ระของ
น้ำค้าง

๖๖๘ อร นาง

๖๖๙ เมรัย น้ำเมาที่ยังไม่ได้กลั่น เช่น เบียร์ น้ำตาลเมา

๖๗๐ ต่อน ขาว กบ แน่น คับ

๖๗๑ จณ พงละเอียก เป็นจุน เป็นจำนวน หมายความว่า
ว่าหมกสน

๖๗๒ ดาว กาย ดาวรอนอก กายผ่าอก

๖๗๓ กล้า ทนข้าวที่เพาะไว้สำหรับค้า

๖๗๔ ส้อง เสพ อประมาณ กำหนดไม่ได้ มากมาย

๖๗๕ โสกาตุร (โสภ + อากุร) เกิดขึ้นด้วยความโสภ
พิลาป คร่ำครวญ รำพัน ทาบคืออก เขาผ่ามีด
ทาบอกและทีกอก สการ คือสักการ บูชา

๗๐๓ อะคร้าว อันยัง

- ๗๐๗ ประปรก บั๊กกลม เเชิง เป็นเชิงรงรงลงมา คล้าย
 เเชิงหวาย ฐา กัง ทง และคยทท ๑๕๓,๓๖
 และ ๑๕๒ ก้วย
 ๗๑๒ ฐา คอฐา พัว
 ๗๑๗ อนิจ ไม่นั่นอน
 ๗๒๐ หล้า ค้อล้ำ อ้วน พังสมร หัวใจแตก เอาความ
 ว่ากาย
 ๗๒๔ บทรัษ ละของเท้า
 ๗๒๕ กว่าง ค้อขวาง
 ๗๒๖ ประติพัทธ์ ผกพัน รักใคร่
 ๗๒๗ กระษาปณ์ เงิน
 ๗๓๐ สร้าง (อ่าน ส้าง) วัง สร้างไกล วังไป
 ๗๓๖ หรหรือ้งนงัน หัวข้องไปมา
 ๗๔๔ ฉลาย ทำลาย
 ๗๔๖ ขว้า ในท่นและในยท่นๆ ค้อคว่า
 ๗๕๓ หล้าม ค้อหลาม นอง หน้าอนิจจิง ค้อน่าอนิจ
 ๗๕๖ ผวบนันไปพลัน ถ้าไม่เช่นนั้นคงไม่ตายโดยเร็วพลัน
 ๗๕๗ ฉับ เร็ว ไว

๗๖๔ ผ้างพน คอ^ขฟ้างพน

๗๗๕ ขงคาง คอ^ขคังคาง

๗๘๓ ปรวนเปร คอ^ขปรวนแปร เป^ขลย่นไป เส^ขไส เด^ขใด
โถ^ขลส่งไป

๗๘๕ ถ่องแท^ข เทียงแท^ข

๗๘๖ ตร^ขชา ตี^ขเทียน

๗๘๗ ถ้า^ขถ่อง ถ้า^ขเป็นความจริง

๗๘๘, ๘๕๒ คอบ วั^ขกษา คว^ขรขงำ คอบ^ขแก่น
(๗๘๘) ความแก่นคว^ขรขงำ คอบ^ขคำตรง (๘๕๒)
วั^ขกษาคำจริง

๗๘๙ หมาย คอ^ขม่าย

๘๐๐ คอยถ้า คอ^ขคอยท่า

๘๐๖ ค้อย คอ^ขช้อย

๘๐๘ จิตรกรรม การวาคเขียนลวกลาย รูปภาพ เณ^ขตา
ณ^ขลุ แกะ^ขเป็นลวกลายงคงาม

๘๐๙ ศรีสมรส ทว^ขพย^ขสมบคทไค^ขมาในระหว่างเป็นสาม^ข
ภริยากัน (เล^ขือนทากสินสมรส)

๘๑๐ สรี^ขรา ร่างกาย

- ๘๑๒ ถุ่มเถียง คือถุ่มเถียง
 ๘๑๕ ถ้ำ คือท่า ท่วงที
 ๘๑๘ สันนิษฐาน ทกตงโ
 ๘๑๙ ทบ รวม อยู่ถ้ำ คืออยู่ท่า อยู่คอย
 ๘๒๖ แห้ว คือแหว
 ๘๓๑ ผู้ไทร ในต้นและในขอน คือผู้ไร ไกร
 ๘๓๔ กษัตริย์ คือพระเจ้ากาหลิบ ที่ใส่สร้อยเพื่อให้ดู
 ยงคัยโคลงเท่านั้น
 ๘๓๕ พวย พุง
 ๘๓๙ ไล่ไกล ไล่ความ
 ๘๔๐ สงสย เจ้าเจ้าการ เสือก ทะลึ่ง ขว้า คือคว่ำ
 ๘๔๑ เรียกโมงยามฝ่ายเผ่า เรียกนางเจ้าหลวงซึ่งเจ้าเว
 อยู่ในยามนั้น
 ๘๕๑ ลำ ทำนอง เพลง
 ๘๕๕ สำเนียง กำหนดให้ชักเจน
 ๘๕๗ ใจใจ แว้วๆ
 ๘๖๑ เลา คั้นหญ้าอย่างหนึ่ง คล้ายคันธอ คอกส้มอๆ
 นึ่งถ้ำ คือนึ่งท่า นึ่งคอย

- ๔๖๒ เค็^๑ม กรำ^๑บ (เค็^๑ม)
- ๔๖๘ หมำ^๑ย ค็อ^๑มำ^๑ย
- ๔๗๐ กระเห^๑น็ด อยาย
- ๔๗๑ ว้า เผล่า^๑เปลี่ยว^๑ไ หวัน^๑สมร หวัน^๑ไ น้า ค็อ^๑หน้า
- ๔๗๒ สก^๑ต คำ^๑ซำ^๑ ก่อ^๑เถ^๑เกิง^๑ก^๑ถ^๑ ก่อ^๑ไฟให้^๑ล^๑ก^๑ซ^๑น
(เถ^๑เกิง รุ่ง^๑เว^๑ง ก^๑ถ^๑ ไฟ)
- ๔๗๓ เจิม^๑เศ^๑ย^๑ร อยู่^๑หวั สก^๑ตเศ^๑ล^๑ย^๑ร อยู่^๑ม^๑น^๑ค^๑ง (สก^๑ต
ค^๑งอยู่^๑ เศ^๑ล^๑ย^๑ร ม^๑น^๑ค^๑ง) ขั^๑ว^๑ต^๑มา ขั^๑ว^๑ค^๑เร^๑า^๑เ^๑ง
- ๔๗๔ หน้า^๑คร^๑า^๑ม^๑ภ^๑า^๑ย^๑น^๑อ^๑ก^๑น^๑้า ใจ^๑ดำ^๑ ตั^๑ว^๑ย^๑น^๑า หน้า^๑ค^๑ำ^๑ไ
ก^๑ำ^๑ค^๑ว^๑ย
- ๔๗๕ เข่น^๑เข่น^๑ ขั^๑ก^๑แ^๑ค^๑ัน ต่อ^๑เห^๑ล ค็อ^๑ค^๑อ^๑เห^๑ล เ^๑็น
ค็อ^๑เข่น
- ๔๘๖ ระ^๑เร^๑ม เ^๑ม^๑เ^๑ม เ^๑น^๑ว^๑
- ๔๘๕ คอ^๑ย^๑ถ^๑ำ ค็อ^๑ค^๑อ^๑ย^๑ถ^๑ำ
- ๔๙๐ พร^๑าย^๑แ^๑ร^๑ัง ค็อ^๑แ^๑ร^๑ัง^๑พร^๑าย เ^๑ก^๑เ^๑ย
- ๔๙๓ ข^๑ำ^๑ง^๑พิ^๑ด^๑ข^๑ำ^๑ท^๑ล ข^๑ำ^๑ง^๑พ^๑ก (โ^๑ค^๑ย^๑ป^๑ก^๑ค^๑ไ^๑ซ^๑เ^๑พิ^๑ก^๑ท^๑ล เ^๑็น
ร^๑า^๑ชา^๑ค^๑พิ^๑ท ค็อ^๑พ^๑ก^๑ย^๑เ^๑ำ^๑น^๑า^๑ย)

- ๔๐๔ ประคน ประเคให้ ทัณมให้ เผล็จ กัก ทน
 หมายถึงพุดากดางคักโวหาร
- ๔๐๘ ผลา ค็อปล่า ทำลาย
- ๔๑๓ หนาสงสัย คื่อน่าสงสัย
- ๔๑๗ ไพล ค็อไพล่ กลัย
- ๔๒๐ โลมา ขน
- ๔๒๒ แส้ว ค็อแซ้ว แก้ว
- ๔๒๕ ขุรยาตราบาทุกรรม เกินเข้ามาตามลำคัย
- ๔๓๓ เถ้า ค็อเถ้า แก่
- ๔๓๔ ปราณ ชีวค ทมหายไ
- ๔๔๔ ตะโพง วังโขยกๆ ค็อวังกระโศกเป็นท้วงๆ ไป
- ๔๔๕ ขัน แขน วัณ ขุก ทันที
- ๔๔๘ งุ่มง่าม ค็องุ่มง่าม
- ๔๕๒ นภากาศ ท้องฟ้า บมิหลอ ไม่เหลือ รั ภา
 วางมือ และคอบทท ๑๕๓, ๓๖๐ และ ๗๐๗ ค๊วย
- ๔๕๕ หัวเหบบหัวใจเปลือง ปลาบท้อง หัวเราะจนเสียง
 เหบบ่อ่นใจและเสียงค็อท้อง เข็ก เข็งแซ่
- ๔๕๘ ทัง ค็อทัง

- ๔๖๒ นิเทศ แสวง ดับ ลำกัย
- ๔๖๓ พยส ความร้าย
- ๔๖๔ เกลาฉันทกถันน้ำนัย เสมอสมาน กันฉฯ ฯลฯ
 แต่งลิลิตเรื่องน กยทำน้ำแข็งเหมือนกันไม่ซำกัละลาย
 ไม่เย็นก่อนอยู่นาน (กลั่นน้ำ ทำน้ำแข็ง ซึ่งครั้ง
 นั้นเรียกว่า “กลั่นน้ำแข็ง” ฉันท ในท้นหมายถึง
 คำประพันธ์ทั่ว ๆ ไปตามแบบขาลิ)
- ๔๗๒ กาพย์ ในท้นหมายถึง คำประพันธ์ทั่ว ๆ ไปตามแบบ
 ขาลิ ตามฉบับ....พระอภัย ความว่า แต่งตาม
 ท้นฉบับเดิม ไม่ได้คิดขึ้นเองอย่างเรื่องพระอภัยมณี
- ๔๗๓ หงาย ค่อง่าย
- ๔๗๕ จุ่มห้วงม ค่องุ่มง่าม
- ๔๘๐ สาว คือสาวมอ เร่งมอ ราว เร่ว ลวก คร่าว ๆ
 ยังไม่เรียบร้อย
- ๔๘๕ กรมหมื่นพิชิต คือกรมหลวงพิชิตปรีชากร
- ๔๘๖ พระศรีสุนทรโวหาร คือ พระยาศรี สุนทรโวหาร
 (น้อย อาจารย์ยางกูร)

๔๘๗ พระองค์เจ้าบุตรี คือกรมหลวงวรเสฐย์สุภา
 เทวัญอุทัยวงศ์ คือสมเด็จพระนเรศวรมหาราช
 ประการ มนุษยนาคนานพ คือสมเด็จพระนเรศวรมหาราช
 วชิรญาณวโรส สวัสดิประวัติ พระเจ้าบรมวงศ์
 เชื้อ กรมพระสมมตอมรพันธุ์ กรมขุนบดินทร์ คือ
 กรมหลวงบดินทร์ไพศาลโสภณ เจ้าวิชรินทร์ คือ
 หม่อมเจ้าวิชรินทร์ ในกรมหลวงบดินทร์ไพศาลโสภณ
 ผู้จัดการโรงพิมพ์หลวงวิชรินทร์บริษัท โจทย์ ตัก
 เทือน

๔๘๘ ปาฏิบัท วันขึ้นหรือแรม ๑ คำ

บัญชีศัพท์

(เลขข้างท้าย คือ เลขที่บทโคลง)

กนก ๑๕๓

กบ ๖๓๓

กบ ๓๓๒

กรมขุนบดินทร์ ๔๘๗

กรมวัง ๑๐๗

กรมหมื่นพิชิต ๔๘๕

กรรณ ๑๔๘, ๓๑๘

กระเบื้อง ๕๓๕

กระบวน ๒๓๕

กระบวนเรือเก่า ๑๕๓

กระยาบ ๗๒๕

กระเพรา ๘๗๐

กวาด ๔๖๓

กวาน ๕๐

กรงไกร ๑

กลอง (ภาษิต) ๔๓๐

กลับทกลาขหมคนมย ๓๓๓

กล้า ๖๔๔

กล้า ๖๖๒, ๒๔๗

กล้า ๓๖๐

กษณะ ๑๒๔

กษัตริย์ ๘๓๔

กษัตริย์ ๒, ๓๑๗

กัณฑ์เกิงกณ ๘๗๒

กัณฑ์ ๒๐๖

กัณฑ์ ๖๔๕

กัณฑ์ ๖๒๓

กัณฑ์ ๒๐, ๓๐

กัณฑ์ ๑๕๓

กัณฑ์ ๑๕๓

กัณฑ์ (ขวค) ๒๔๑

กัณฑ์ ๑๕๐

กัณฑ์ ๒๔๑

กัณฑ์ ๕๗๒

กัณฑ์ ๓๖๐

กัณฑ์ ๗

กัณฑ์ ๓๓๓

กัณฑ์ ๒๒๒

กัณฑ์ ๒๒๖

กัณฑ์ ๕๗

กัณฑ์ ๒๔๓

กัณฑ์ ๕๗

กัณฑ์ ๒๔๓

กัณฑ์ ๕๖๔

กัณฑ์ ๑๒๐

กัณฑ์ ๒๒๕

กัณฑ์ ๒๔๓

กัณฑ์ ๒๓๑

กัณฑ์ ๑

กัณฑ์ ๑

กัณฑ์ ๑๖๕

กัณฑ์ ๑๖๒

กัณฑ์ ๓๓

กัณฑ์ ๔๗, ๒๔๗

กัณฑ์ ๖๒๐

กัณฑ์ ๑๕๑

กัณฑ์ ๒๔๕

กัณฑ์ ๗๖

กัณฑ์ ๑๕๖

กัณฑ์ ๒๔๓

กัณฑ์ ๕๕๕

กัณฑ์ ๔๕๓

กัณฑ์ ๒๔๑

กัณฑ์ ๓๓

กัณฑ์ ๒๔๓

กัณฑ์ ๑๖๕, ๑๕๐, ๑๖๖

ชอชชอ ๑๖๖	ครามครัน ๓๓๑, ๒๓๓๗	คิติกิข, ความ- ๔๓๗
ชอน ๓๐, ๑๕๘	ครุสศักราช หน้า ๗.	คึกคาม ๗๖
ชงคาง ๗๗๕	คฤหา ๓๐๐	คิง ๕๗
ชติขโยค ๑๕๓	คลอง ๓	คิเชยว ๕๗๗
ชน ๑๑๒	คติ ๒๑๔	เควอวลล ๒๓๓
ชนขาน ๒๓๕	คลาศลาค ๘๖	เควองสระหัด ๒๐๘
ชนเขยว ๗๖	กล่าว ๔๕๔	เคยมคัล ๑๖๑
ชาบ ๒๑๑	คลัม ๒๒๖, ๕๐๒	เคยม ๗๖๒
ชเกลา ๗๘	ควาง ๕๐๘, ๗๒๕	แควนควิเชย ๑๕๖
ชก ๘, ๘๔๕	คือน ๓๗๘	จัน ๓๓๓
ชกเขย ๑	คอบ ๗๘๑, ๗๕๒	จามเจอน ๑๕๓
ชน ๓๓๑	คอบฉา ๗๐๐, ๗๘๕	จ่มจาม ๘๔๗, ๘๗๕
เชนเชน ๗๗๘	ค้อย ๔๖, ๔๘๐, ๕๒๒, ๕๓๕,	จงหีบกลอง... ๖๓๐
เชา ๔๐๑	๕๘๗, ๗๐๖	จตรแบบเนองอริบ ๖๑๔
เชยวข ๒๑๑	ค้อยค้อย ๖๒๖	จนชอค ๖๗
เชยวชเชย ๓๔๘	คะคิก ๓๕๔	จวอก ๓๐
เชย ๒๑๑	คะคิง ๖๔๓	จรง ๕๖
เชน ๔๑๕	คะนงเนองบรพา ๒๘๗	จอก ๒๐๒
เชว ๑๖๓	คะข ๒๐๗	จอม ๑๑๒
โชมพัศตร ๒๔๑, ๖๕๖	คัง ๒๐๗	จอมจาย ๓๑, ๖๗๗
ไชว ๒๘๖	คัม ๔๓๖	จกประหลาด... ๒๒๗
คิง ๓๓	คำไครโดน ๔๕๗	จันทาน ๓๒๑
คิก ๒๑	ค่าง ๒๖๖, ๓๖๔, ๔๓๗, ๖๕๑	จับ ๒๒๖
คท ๖๑๐	คาม ๒๑๗	จาดกรณราชก ๕
คันท ๒๐๗	คำเค็ลอบยา ๒๑๑	จาดรราชการ ๕
คันท ๒๑๑	คิคนปัด... ปลั่งเสรา ๔๕๓	จัน ๑๗๘

เจ้าจิตต์หม้าย ๒๖๒	จกใจ ๔๓๘	ไซคี ๒๔๙
จำนอง ๒๓๑	จยจาย ๕๓๕	ไซย ๒๐๘
จำนำ ๕๐๐	เจก ๓๒๒	ไซมิตร ๓๒๒
จำเริญ ๕๓๖	เจลาจล ๘๐๘	ไซ้อง ๑๕๓
เจ้าหลัก ๑๕๔	เฉลิมพระบรมนามาภิไธย หน้า ง.	ไซ้น ๑๑๕, ๓๔๒
จิตรกรรม ๘๐๘	เจวยง ๖๔๘	ไซ้ง ๕๕๕
จินดา ๑๑๕	เจวยง ๖๔๘	ไซ้ง ๓๐๓
จิรกาล ๖	เจวยง ๑๓๓	ไซบเต ๖๒๘
จิตรสัง ๕๒๓	แจะ ๒๐	ฐานันดร ๖๒๒
จณ ๖๓๘	โถมเตลา ๒๒๕	ฐานา ๕๕๖
จลหกราช หน้า ข.	จค ๒๔๑	เต้าแก่ ๖๖๖
เจิง ๑๓๖	จนจวิ ๓๕	คณย ๓
เจ้าขวันทร ๕๘๓	จมย ๒๐๐	คณ ๓๐
เจิมเคย ๘๓๓	จกจาก ๓๐	คอก ๓๔๘
โงทย์ ๕๘๓	จกแซ ๓๐๕	ค่อน ๖๓๓
โง้ ๘๕๓	ข้างพิตข้างทล ๕๐๓	คคความเมืองขอตง ๕
จศก หน้า ข.	จ่าช่อน ๖๕๘	คคสม ๑๒๓
จาย ๑๑๕	จาคี ๓๓	คัป ๕๖๒
จณ ๒๒๑	จิงตวง ๒๔๑	ค่านมา ๒๕
จณย ๓๔๔	จวตมา ๘๓๓	คย ๓๔๕
จล ๕๕๓	จวอตาม ๒๖	คาล ๑๒๐
จลเถาะ ๒๔๓	จนชอย ๑	คาวตัง ๖๔๓
จณบวรพา ๕	เจตพระหัตถ์ ๒๑๐	คาวตณ ๔๘๓
จณ ๓๕๕	เจตง ๒๑๑	ค้ำแกง ๖๔๓
จค ๒๔๑	เจวณ ๖๖๖	คิเรก ๒๑๑
จยา ๑๓๘	เจอน ๒๑๑	ควิยางค ๑๕๕, ๒๓๕

เด็ด ๕๓๖
 แดงคณิน....นฤมล ๒๓๑
 แด้น ๓๓๐
 แด้นตัว ๓๖
 ใต้ขนาด ๒๒๗
 ละครการ ๕๕
 ละครบัต ๘๗
 ละครเวณ ๑๗๑
 ทราย ๒๓๓
 ทราย ๗๖๖
 ทราย ๒๖๔, ๕๕๓
 ทราย ๒๓๓
 ต่อแหล ๘๗๘
 ตะโพง ๘๔๔
 ทุ่ง ๒๖๔
 ทุ่ง ๖๔๔
 ทาง ๒๐๒
 ตามละบับ....พระอภัย ๘๗๒
 ทาว ๖๔๓
 เต็มเป็คิโปง ๕๗๕
 เต็มเพ็ง ๕๕๕
 เตลิต ๒๑๑
 ฤนม ๒๕๓
 ด้อง ๑๖๓
 ด้องแท้ ๗๗๕
 ด้อย ๓๔๕

ด้อยทาว ๑๐๔
 ละคร ๑๑๖
 ดึงทั้น ๓๗๔
 ถ้า ๘๘, ๘๑๕
 ถ้าง้อง ๗๗๗
 ถามไถ่ ๒๖๗
 ถอใจ ๑๖๐
 ถมถอง ๘๑๒
 ถอง ๓๑๔
 ถอ ๘๓๓
 ถอง ๑๑๖
 แดงเลศ ๕๕๒
 ไร่ ๕๗๖
 ไร่ ๒๗๗
 ทบ ๘๑๘
 ทรงประหม ๘๗
 ทรงพระราชปวารณ หน้า ก.
 ทรงอุปสร ๒๕๓
 ทอ ๒๔๑
 ทอดย ๗๗
 ทัง ๕๕๘
 ทัดทั้น ๔๕๘
 ทันตา ๓๐
 ทันตา ๑๕๖
 ทานเล็ก หน้า ๕
 ทานคอก ๖๘๘

ทอครนเครื่องครุฑ
 ๒๓๕
 ทอ ๗๖
 ทาว ๓๗๕
 ทาน ๕๗๕
 ทำประนแหงนบ ๓๕๖
 ทาน ๖๐๗
 ทอ ๘๒๗, ๓๗๗
 ทอ ๑๒๗
 ทาว ๕๗
 ทอ ๒๗๗
 ทอน ๘
 ทาน ๕๗๖
 เทว ๒
 เทวอหิวงศ ๘๗๗
 เทส ๔๒
 เทอ ๑๘๘, ๗๗๐
 เท ๖๖๔
 ๕ ๕
 เทม ๘๗๖
 เท ๗๖
 ๕
 เท ๑๐๔
 เท ๕๕๘
 ธรรม ๖๒๗
 ธรรม ๑๕๕
 ธรรม ๕๖๔
 นครบาล ๖๗

นงพาล ๒๑๗
 นพรัตน์ ๒๕๑
 นภาภาษ ๕๕๒
 นภาคล ๑๕๕
 นมาส ๑๑๔
 นเรศวร ๑๕๗
 นฤนาถ ๖๐๐
 นฤบค ๕๖๔
 นฤบาล หน้า จ.
 นฤมิต ๑๔๗
 นวขนาด ๕๖๗
 นอกรัต ๗๖
 นอชาตอลอว์คัต ๖๓๔
 นงทา ๔๖๑
 นันทโนทธาน ๖๔๓
 นา ๒๓๓, ๑๕๗, ๑๖๕, ๔๕๒,
 ๖๔๓, ๗๗๑
 นากสาวติ ๒๑๑
 นาคค้อม ๒๑๔
 นาฏ ๒๔๓
 นาน ๓๗๐
 นาคร ๑
 นกร ๑๒๗
 นคิสาร ๖๑๐
 นเทศ ๕๖๒
 นมิตต์ ๕๕๔; ความ-๓๐๓

นิเวศน์ ๓๔
 เนิง ๑๑๕
 เนา ๓๑๔
 เนย ๕๗
 เนยรนาท ๕๓๖
 นชกคิต ๕
 นเต็มเตง ๕๕๑
 นทรัช ๗๒๔
 นทอัยการ ๖๑๗
 นพรวบรบเนตร ๕๗๕
 นพิตร ๖๗
 น่มไซ ๑๕
 น่มสข ๕
 นมิลล ๕๕๒
 นรจรณ ๑๒๗
 นรเรชิต ๒๔๑
 นรธาตาช ๓๔๔
 นรทค ๒๔๑
 นรพ ๕
 นรพค ๒๕
 นรโรม ๑๒๗
 นราร ๑๓๒, ๕๕๒
 นรวิวณ ๒๔๓
 นรโกล ๖๒๔
 นรวิกรม ๕
 นวิหาร ๑๖๗, ๓๕๖

นภากาชนพพมาน ๑๒๔
 นอทัย ๕๓๗
 นัญชร ๒๔๑
 นนการ ๑๖๗
 นภหน้า ๓๐
 นางคนใจรายรอง ๓๐
 นาทบงกช ๕๑๖ ค ๑๖๕
 นาทเบองรณ ๑๖๕
 นาทมูล ๕๑๖ ค ๑๖๕
 นาทควา ๒๒๗
 นาร ๕๖
 นารมี ๑๓๔
 นาทิง ๑
 นารือ ๑๑๗
 นปสชาติ ๑๕๔
 นรพการ ๑๓๕
 นพน ๒๖๑
 นรพา ๕, ๑๖๖ (นรพ)
 ๒๒๗
 เนญจา ๖๔๔
 เนญจางค ๑๕๗
 เนก ๑๖๒
 เนองนา ๗๗๑
 เนองอุหาโยค ๑๓๔
 เนกแตก ๕
 เนญจ ๓๒๑

ปฏิกาน ๒๓๗	ปลั่ง ๒	ผาคผัน ๑๘๖
ปักษสร ๒๔๓	ป้วย ๘๖, ๓๓๓	ผ้าน ๖๖๕
ปวณิก ๒	ปือ ๒๐๖	ผ้าย ๓๓๒
ปรโลก ๓๓๕	ปัทมราค ๖๕๕	ผวมนนไปพลัน ๗๕๖
ปรวนเปร ๓๗๓	ปัทมราช ๒๓๓	ผู่ไหว ๘๓๑, ๕๓๖
ประกาศิต ๑๓๑	ปางปรารภ...ทลอัน ๔	เผด ๕ ๓๒, ๕๐๕
ประภิจ ๒๔๑	ปาฏิบท ๕๕๐	เผดขง ๒๕๒
ประจักษ์ ๒๓	ปิ่นราไชศวรธา ๔๐๘	เผชยอก ๑๓๔
ประจาว ๑๓๐	ปิ่นเจริง ๑๓๖	เผ้า ๗๕
ประคณ ๕๐๔	ปิลันธน์ ๖๕๗	เผื่อ ๕๔๗
ประคิน ๕๓๔	แบ้ง ๕๐	โผ ๑๓๔
ประคัพพัธ ๗๒๖, ๕๖๑	แปมโบโสถ ๒๑๑	โผล ๕๓๗
ประเทศเบื่องสูง ๕๗	แปร ๒๓๕	พมมาน ๕๓, ๑๒๔
ประนัง ๕๓, ๑๕๓	โปลิศ ๑๓๔	พยส ๕๖๗
ประนี ๓๕๖	โปลักละบองท้าน ๕๓๕	พรรค ๒๓๔
ประปรก ๓๐๗	โปล้วยเปลือง ๗๖	พรวณราย ๑๕๔
ประพาล ๒๒๔	โปล ๑๐๐	พร้อง เพชรยก ๒๗๗
ประมวณ ๕	ผลกา ๑๒๗	พระแกล ๒๑๑
ประเวศ ๖๑	ผล้อย ๖๕	พระคณพนเพียบ ๔๓๗
ประสพวิญญาณ ๔๖๒	ผล้า ๒๕๓, ๕๐๗	พระเป็นเจ้า ๑๕๑
ประสาธ ๕	ผลาผล ๒๑๑	พระราชกระแสน้ำ ๓.
ประสาธน์ ๖๖๐	ผ้อย ๓๗๔	พระราชหัตถเลขา หน้า จ.
ปราณ ๕๓๔	ผนเพศพามชทรง ๔๐๕	พระลบ ๓๕
ปราณ ๒๑	ผ้าง ๗๒, ๑๑๓, ๒๐๕	พระศรีสุนทรโวหาร ๕๗๖
ปรังปรัง ๓๖๐	ผ้างพน ๗๖๔	พระสุตวิ ๒๔๑
ปร ๑๕๓	ผาค ๒๔๑	พระองค์เจ้าบุตร ๕๗๗

พรวบพรวบ ๕๓๕	พิเชียร ๕๔๐	พิทอง ๕๓๖
พรวบแผรง ๕๐๐	พินิจชัย ๕๓๖	พิชฌ ๖๒๘
พรวาพร ๓๘๐	พิบัติ ๕	พิมพาธ ๕๓๕
พรวก ๓๓	พิปลาส ๕๓๕	พิเอน ๓๐๒
พรวการ ๓๓๕	พิพิธ ๖๖๐	พิพิน ๓๔๐
พวย ๘๓๕	พิไร ๒๒๖	ภมร ๒๖๓
พวยพุง ๒๔๓	พิลาป ๖๘๘	ภยาพาร ๓๖๓
พสธาร ๖๐๓	พิลัก ๒๑๑	ภักษภักษ ๔๘
พือ ๒๐๖	พิทวาธ ๒๓๓	ภักดี ๕๐
พือ ๓๓๓	พิศดาร ๔๓๘	ภักเภา ๖๕๐
พวง ๒๑๓	พิศบรรสมสอศคถ้อง ๑๔	ภานุมิต ๔๐๕
พวงามะวง ๑๓๐	พิเชษชาติ ๑๓๑	ภาร ๓๔๘
พวยบ ๒๑๑	พิรง ๔	ภิปรายเปย ๒๓๓
พวยชัย ๖๖๘	พิระพิศ....คิมมอ ๓๐๘	ภิธร ๕
พวยโอง ๒๑๑	พิลาพิลา ๑๔๓, ๓๑๖	ภิธรพิศ ๓๐๖
พวยสมร ๓๒๐	พิอ ๖๒	ภิมิบาล ๓๔
พูน ๑๓๕	พิอเราแพ่งภักดี ๓๓๘	ภิตล ๖๒๕
พูน ๒๓๓	พิอนกนิ...จักหา ๒๖	มณฑลเกษตร ๓
พิศตราภรณ์พาณิข ๓๖	แพ่ง ๓๓๖	มนตร ๑๔๓
พาณิขเทศ ๕	แพรว ๑๑๖	มนเทียร ๘๖
พานพะโอง ๒๑๑	แพศยา ๓๔๑	มนษยนาคมานพ ๘๘๓
พาย ๒๐๕	ไพรงพราย ๑๒๘	มถกมถอบ ๒๓๖
พาลพร ๖๔๘	ไพธ ๓๓๕	มถกมถอบ ๒๓๖
พาเทียร ๖๑๖	ไพธล ๓	มถกมถอบ ๒๓๖
พิเคราะห์ ๑๘๖	ไพโรจน์ ๑๔๘, ๒๔๑	มถกมถอบ ๒
พิชิต ๘	ไพศรพน ๑	มถกมถอบ ๒๓๖
		มถ ๑๑๑

มัวห้อม ๒๓๕	แมน ๑๕๘, ๖๔๓	รจนา ๒๓๑
มัสลมัน ๕๒๓	โมรา ๒๔๑	รจิต ๖๖๐
มาแซก ๓๒	โมลิศ ๑๒๗	รมย์สถาน ๕
มาคย ๑๖๒	มิง ๑๕๔	รว้ง ๒๔๑
มาคว ๑๒๔, ๑๕๐	มวราชตร ๒๓๑	รวม ๕๐
มาน หน้า จ. ๔	มอ ๑๖๐	รวี ๖๕๕
มานพ ๑๐๑	มัย ๖๗	รหัส ๒๗๗
มาย ๒๐๐	มัย ๒๕๕	รือ ๕๐
มารชา หน้า ๓.	มัย ๒๐๔	รือ ๓๐
มารศรี ๒๓๕	มัย ๔๖๓	รือ ๒๒๑
มารพา ๔๕	มัย ๑๗๖	รือ ๑๕
มาลา ๕๗	มา ๓๗๑	รือ ๓๗๕
มัสกาลผ่านพาศ ๒๔๑	มาทินกรกำย ๒๒๗	รือ ๓๒๑, ๖๕๐
มา ๑๕๓	มินมลัก ๖๐๗	รือ ๒๔๑
มนนท ๖	มัย ๑๑๑	รือ ๗๖๖
มศส ๓๖	มินชลาบ ๖๗	รือ...เล็งแก ๕๐๐
มศ ๑๐๔	มินสขสนายเบ็กหล้า ๕	รือ ๔๔๔
เมกกะ ๖๕๗	มศ ๑๐๐	รือ ๖๗
เมธา ๒๕๓	มก ๑๑๗	รือ ๑๑๗, ๒๓๑
เมร ๖๗๒	มก ๑๒๔	รือ ๒๔๒
เมศ ๑๒๔	มวราชตร ๑๕๔	รือ ๖๐๒
เมลิ่ง ๒๓๑	มวราชตรปาทนกรม ๕๒๕	รือ ๑๔๓
เมลิ ๖๕๓	เม ๕, ๓๗๔	รือ ๕๑๕
เมฆมาย ๑๕๗	เม ๓๓๓	รือ ๑๑๑
เมอ ๑๕๕	เม ๗๗	รือ ๖๕๕
เมอ ๔๓	เม ๑๕๓	รือ ๒๗๗

วคณนารี ๖๕๐	เว้ง ๒๐	เวฬ ๘๖๓, ๘๐๕
วคพัสตร์ ๑๕๓	เวณ ๑๖๕	เวฬ ๑๓๓, ๔๓๐, ๔๓๗
วณทศ ๑๘	เวณ ๓๖	เวณและ ๕๓๕
ว ๑๕๓, ๓๖๐, ๓๐๓, ๕๕๒	เว ๖๓	โลมา ๕๒๐
วค ๒๓๓	เวาไซ...จักมัน ๓๕๗	ว ๕๕๓
วค ๕๐	เวชกโมงยามฝ่ายเจ้า ๗๘๐	ว ๑๕๓
วาง ๑๓๒, ๕๕๒	เวชวัน ๑๓๓	ว่องโวหาร ๗
วาง ๑๐๐	เวช ๑๒๓	วชรินทร ๖๕๓, ๕๗๓
วางช้าง ๒๑๑	แรงใจ ๑๓๓	วคณา ๒๑๑
วางรอง ๑๕๔	โรงธาร ๑๕๓	วันวิ ๖๕๕
วชนิกถ ๒๓๓	ลิ่ง ๔๕๑	วันวิชมงคลเปลี่ยนปี
วชวลลิก ๑๕๓	กตา ๒๓๑	หน้า ๖
วชสนนาถ ๕๓๖	กวก ๕๗๐	วคณ ๓๓๕
วชปโกก ๑๕๓	ลคคิก ๑๕๓	ว ๗๓๐
วชนา ๓๓๓	ลคบอง ๕๓๕	ว้างแว ๑๓๐
ว ๕๗๐	ลคเลาะ ๖๕๗	วาลวิชน ๒๑๑
วศ ๑๑๓	ลคเวง ๒๑๑, ๒๓๑	วิก ๕๕๓
ว ๓๑๒	ลคพษิตคหลังไป ๔๒๘	วิกถ ๓๐
วัพพ ๑๕๔	ลาวณย ๑๕๔	วินิจ ๕๒
วัพ ๔๕๕	ถำ ๗๕๑	วิปคิ ๓๑๔
วัพพรบวชแระ ๕๓๕	ถัม ๑๓๓	วโยค ๕๕๒
วคโท ๔๐๔	ลคาส ๔๐๕	ววิช หน้า ๖
วรง ๕๕๓	ลคณกถำ ๑๒๓	วทงสา ๖๑๗
ว ๑๕๖, ๖๕๓, ๓๕๓	เลก หน้า ๖	วณ ๖๑๐
ว ๒๓๑	เลชา ๑๑๖	เว ๓๕๓
วจิเรช ๑๕๔	เลช ๔๕	แว ๑๓๐

มวง ๒๓๑

ม้วนฟ้า ๒๔๑

มวิ ๒๑

มวิสมร ๘๐๘

มธุการ หนาน.

มธุร ๒๔๓

มัตถ ๒

มัท ๗๒

มัททอง ๒๔๑

มัทถกัม ๑๘๘

มัททกร ๖๘๘

มัทท ๑๑๕

มัท ๑

มัท ๖๘๘, ๗๓๑, ๗๖๒, ๗๘๘

มัทวคิน ๖๕๖

มัทเสกข ๗๗๓

มัท ๗๗๒

มัทธา ๔๘

มัท ๑๕๓, ๒๔๓

มัท ๓๐

มัท ๔๗๓

มัทวาท ๖๐๒

มัทมัย ๖๐๐

มัทสัน ๔๗๓

มัทอาสน ๑๐๐

มัทประกอบ ๓๒๓

มัทระ ๕๐

มัทมัย ๖๕๐

มัท ๒๑๖

มัท ๒๓๕, ๒๗๗

มัท ๑๕๓

มัทพากย์ ๔

มัทเสก ๒๓๑

มัทสวสดีวิชัย ๑

มัทสันติ ๗๗

มัท ๒๒๕, ๓๖๖

มัทเทอนมัท ๕๓๓

มัทโลก ๗๓๐

มัท ๒๑๑, ๒๒๕, ๓๖๖

มัท ๗๑๐

มัท ๗๗๓

มัทสว ๖๕๔

มัทสววิชัย ๗๗๗

มัท ๒๑๖

มัทใหม่ ๒๒๓

มัท ๓๖๐

มัท ๓๓๑

มัท ๒๔๑

มัท ๖๗๖

มัทแคล้ว ๕๕

มัท ๒๐๕

มัท ๕๗๓

มัท ๗, ๑๒๗

มัท ๑๕๒

มัท ๒๑๑

มัท ๒๔๓

มัท ๕๓๒

มัท ๒๓๑

มัท ๒๑๑

มัท ๓๐

มัท ๕๓๗

มัท ๗๑๐

มัท ๑๖๘

มัท ๑๗๕

มัท ๑๗๐

มัท ๒๐๕

มัท ๑๗๐

มัท ๘๗๐

มัท ๑๗๒

มัท ๓๐๕

มัท ๕๗๒

มัท ๗๕๕

มัท ๒๒๘

มัท ๓๑๕

มัท ๗๖

มัท ๖๗

มัท ๔๕๐

มัท ๗๕๐, ๘๐๕

สศา ๒๓๗๑	หน้าอนิจจัง ๓๕๓	เพงย ๖๔๘
สบัน ๓๐๒	หน้าวจิตเจป ๓๓๔	เห็นจิต...ขนานเบา ๓๑๕
สภัญญา ๖๔๓	หม่มเนอ ๑๖๓	เพน้า ๒๕๓, ๓๒๘
สภามหา ๑๖๗	หม่มเพน้า ๒๕๓	เพน้น ๒๗๐ ๑ ถ ๑
สราจ ๑๒๗	หม่น ๑๓๔ ๑ ถ ๑	เพอเพม ๖๑๓
สรวาน ๕๗	หม้าย ๒๖๒, ๓๖๕, ๗๖๗, ๘๓๑	เพม ๑๗๔, ๖๑๓
ส ๑๓๒	หย่ง ๕๕๐	เพม ๑
เสกสรร ๑๔๕	หย่น ๓๐๓	เพม ๓๓๗
เสน ๗๗๕	หริ ๑๑๔	เพนง ๑๓๔, ๓๕๖
เสส ๓๗๓	หริก ๕๓	เพล ๓๖๕
เสวรสรว ๑๑๓	หริหริ่งนัง ๓๖๖	เพว ๗๒๖
เสขอรณ ๒๕๕	หลอ ๑๐๔, ๕๕๒	โหมค ๒๑๑
เสอทรงประหม ๕๓	หลอเล่น...แห่งตาบ ๕๖๓	โหล ๓๐๔
เส ๕๓, ๕๕๔, ๖๒๕, ๖๓๕	หลอน ๕๕	อกข้น ๕๑๒
แสงหริญ ๑๒๓	หล้า ๑	อกคิ ๖๑๗
แสงลัม ๕๑๓	หลาก ๔, ๑๗๕	อกินโตย ๕๖๐
แสง ๕๒๒	หลาม ๓๕๓	อกิศร ๒๑๑
โสคบุรี ๕	หลา ๓๒๐	อกิศรราช ๕๕๔
โสภณ ๒๑๑	หวนสมร ๗๓๐	อกริณ ๕
โสมนัสสา ๑๕๕	หวาคเพยงพังขวัญ ๔๐๗	อนินดี ๖๑๔
โสจ ๖๐๕	ห้องหับ ๒๗๓	อริก ๕๕๓
โสโคถ ๗๓๕	หอน ๑๔๕	อนาทร ๒๕๓
โสยสน ๕๓	หอนหงาย ๒๖๒	อนิจ ๓๑๓
หงาย ๕๓๓	หัน ๗๐	อนสนธิ ๑๒๔
หน้าครม...คัวนา ๗๗๗	หัวครนครน ๑๓๓	อนสสร ๓๕๑, ๕๕๓
หน้าสงสย ๕๑๓	หัวแหม...ปลามห้อง ๕๕๕	อมฤตส ๔๕๐

อย่างท่าน...มีโย ๖๐	อจกลับ ๖๔๔	อแมน ๗๖
อขุงาน ๒๐๔	อัญชลี ๖๑	อนพิส ๒๔๓
อขุภา ๘๔๕	อน ๓๕๕	อหัย ๑๑๒, ๒๔๗, ๔๓๗
อร ๖๖๕	อปภาคย์ ๓๐	อนาทร ๓๓๓
อรคต ๒๔๗	อประมาณ ๖๗๖, ๘๕๕	อปถัมภก ๑๓๔
อรณ ๑๒๖	อำองค์ ๓๕	อปโลก ๖๒๗
อรโลก ๒๓๑	อาจิณ ๖๕๐	อกัฏโลก ๑๔๓
อลงกต ๕๗	อาคัม ๒๖	อโร ๒๔๑
อวล ๑๕๔	อาทศย์ยัสคังคต ๒๓๕	อมาโยก ๑๓๔
อวลอบ ๒๔๑	อาบทะขัน ๘	เอิบ ๑๕๔
อวย ๑๕๗	อาโกก ๖๕๐	โศตพัน ๒๓๕
อหังการ ๓๒๐	อาช ๑๕๔	โอปอล ๕
ออิน ๒๐๔	อาวรรณ ๓๗๒	โอภา ๖๖
อินท ๕๕๕	อาทรว ๔	โอจิต ๖๕๔
อโยธ ๓๗๐	อำ ๒๔๕, ๓๕๕	หนั ๖๖๖
อะศิรว ๗๐๓	อำปลัง ๓๔๕	าธารนอลรามจิต ๖
อะเคอ ๕๗, ๕๖๗	อำพราง ๑๔๗	C.R.S. หน้า จ.
เอสิน ๒๔๑	อิสสระศ ๑๕	

ยุทธหัตถี: สมเด็จพระนเรศวร—พระมหาอุปราช

โครรานโครรุกด้าว

แดนไทย

ไทยรบจนสุดใจ

ชาติดิน

เลียเนื้อเลือดหลังไหล

ยอมสละ ลั่นแ

เลียชีพไปเลียลิ้น

ช็อกองเกียรติงาม